

حسین دۆزگۆن
(دکتر حسین محمدزاده صدیق)

رئیسگیلی

گردآورنده:
ائلدار محمدزاده صدیق

سرشناسه: محمدزاده صدیق، حسین (دوزگون)، ۱۳۲۴ -
عنوان و نام پدیدآور: ائل نیسگیلی / حسین دوزگون (حسین محمدزاده صدیق).
مشخصات نشر: تهران: تکدرخت، ۱۳۸۸.
مشخصات ظاهری: ۷۶۸ ص. جدول. شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۰۵۴۹-۱-۶
شناسه افزوده: ائلدار محمدزاده صدیق، - ۱۳۵۸. گردآورنده.
یادداشت: عنوان دیگر: ائل نیسگیلی مجموعه اشعار حسین دوزگون. یادداشت: نمایه
عنوان دیگر: ائل نیسگیلی مجموعه اشعار حسین دوزگون. موضوع: شعر ترکی -- ایران -- قرن ۱۴
رده بندی کنگره: PL۳۱۴/م۲۲الف۹-۱۳۸۸-رده بندی دیویی: ۸۹۴/۳۶۱۱ شماره کتابشناسی ملی: ۱۰۷۱۵۶۱

ائل نیسگیلی

(مجموعه‌ی اشعار حسین دوزگون)

گردآورنده: ائلدار محمدزاده صدیق

ناشر: تکدرخت، سال نشر: ۱۳۸۹، محل نشر: تهران، شمارگان: ۲۰۰۰ جلد، نوبت چاپ: اول
حروفنگاری و صفحه‌آرایی: سید احسان شکرخدایی. نمونه‌خوانی و تصحیح: سحر حسن‌زاده.

آماده سازی: مؤسسه غیرتجاری دانش سپند وسبلان.

تلفن: ۶۶۵۶۵۱۳۲

www.duzgun.ir

شابک: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۹۰۵۴۹ - ۱ - ۶

مقدمه‌ی فارسی

این مجموعه حاوی کلیه‌ی اشعار ترکی پدرم **حسین دۆزگۆن** می‌باشد که پس از انقلاب اسلامی از سال ۱۳۵۸ تا ۱۳۸۲ در تهران چاپ شده است. نام کتاب‌هایی که اشعار را از آن‌ها برداشته‌ایم، چنین است:

۱. مجموعه (۱۳۵۷)
۲. صمد بهرنگی منظومه‌سی (۱۳۵۷)
۳. کیچیک شعرلر (۱۳۵۸)
۴. باکی لوحه‌لری (۱۳۶۰)
۵. اوچغون داخما (۱۳۶۱)
۶. قاشقایی لوحه‌لری (۱۳۷۷)
۷. سۆز سوراغیندا (۱۳۷۹)
۸. تبریز یوللاریندا (۱۳۸۰)
۹. زنگان لوحه‌لری (۱۳۸۰)
۱۰. اردبیل لوحه‌لری (۱۳۸۰)
۱۱. گوللر آچاجاق (۱۳۸۰)
۱۲. یورد غزللری (۱۳۸۰)
۱۳. بیر بؤلوک دورنا (۱۳۸۱)
۱۴. شیخ محمد خیابانی منظومه‌سی (۱۳۸۲)
۱۵. آناما هدیه (۱۳۸۷)
۱۶. اورمو لوحه‌لری (۱۳۸۹)

در پای هر شعر تاریخ سرایش آن‌ها را نیز نوشته‌ایم. تقسیم‌بندی اشعار این کتاب را به انواع شعر، زیر نظر خود شاعر انجام داده‌ایم و در فصل آخر نقدهای آقایان بهروز ایمانی، صدیاری وظیفه (اثل اوغلو)، عزیز محسنی، جابر آلیشان و رضا همراز تبریزی را از مجموعه‌هایی که آن‌ها ترتیب داده و منتشر ساخته‌اند، عیناً نقل کرده‌ایم و به پایان کتاب نمایه‌های لازم را هم افزودیم. امیدوارم این مجموعه از طرف این‌جانب و خانم سحر حسن‌زاده که در نمونه‌خوانی و آقای سید احسان شکرخدایی که در حروفنگاری و صفحه‌آرایی آن زحمت کشیده‌اند برای علاقه‌مندان شاعر، تحفه‌ای ارزشمند تلقی گردد.

اثلدار - محمدزاده صدیق

تهران - ۱۳۸۸

فهرست

۷۴.....	زنگانیم	معرفی زندگی و آثار دکتر ح. م. صدیق	۱۴.....
۷۵.....	اولو زنگانیم	جدول آسان خوانی متون ترکی	۵۶.....
۷۶.....	بیر آزاری	۱. قوشمالار	۵۹.....
۷۷.....	خزینه	سؤن یازی	۶۰.....
۷۸.....	یارا قالبیدیر	قېزېم	۶۱.....
۷۹.....	دار القرآن	سئودا	۶۲.....
۸۰.....	موسیقیم	انتباه گۆنۆ	۶۲.....
۸۰.....	جان اول	احسن	۶۳.....
۸۱.....	نؤکرلیک ایامی	اوجا اردبیل	۶۴.....
۸۲.....	یاربمچېلیق نؤکر	دئمیشدیم سنه	۶۴.....
۸۲.....	اؤزگه دؤنون گئیمه	سوسمادین	۶۵.....
۸۳.....	دؤز آنا یوردو	عطرین آلام	۶۵.....
۸۴.....	هارای	گؤزسؤز چالغی چې	۶۶.....
۸۵.....	داشا دؤنر	یېرلایان آغلایان دنا	۶۷.....
۸۶.....	الیندن آلدی	آیایدین گنجه دیر	۶۹.....
۸۷.....	هاراسی وارمېش	بئلی بوکولر	۷۰.....
۸۸.....	اینام	آغلایاگ	۷۱.....
۸۹.....	حکمت بولاغی	قالمېشام	۷۲.....
۸۹.....	تواضع کانې	اؤره گی آچېق	۷۳.....
۹۰.....	عادت	اصیل شفافلیق	۷۳.....
۹۱.....	اوشاقلیق خاطره سی		

۱۲۵.....	فخریہ.....	۹۳.....	باغپش دیله.....
۱۲۷.....	بلوچ قارداشیم.....	۹۴.....	داملاجیق.....
۱۲۹.....	خیام!.....	۹۴.....	مقدس آرزولو تبریزیم منیم.....
۱۳۰.....	آغ یئل.....	۹۶.....	اؤچ قوول.....
۱۳۲.....	عصیان.....	۹۸.....	مسافر.....
۱۳۳.....	لقاح.....	۹۸.....	ایرېلیق سؤزؤ.....
۱۳۴.....	باش، ستارخان!.....	۹۹.....	نغمه.....
۱۳۶.....	اؤنؤمه چېخ گیلن!.....	۱۰۱.....	قورو گؤل.....
۱۳۹.....	فارس قېزې.....	۱۰۳.....	اونودما منی.....
۱۴۱.....	یالان گۆتورمز.....	۱۰۳.....	دایقالاردېر.....
۱۴۲.....	یاشاریم منیم.....	۱۰۵.....	آی سحر.....
۱۴۴.....	اویاغی.....	۱۰۶.....	افتخارلی ارک.....
۱۴۵.....	اصلاحات!.....	۱۰۷.....	کندیمیزده مکتب.....
۱۴۶.....	کندلی قېز.....	۱۰۸.....	شاهینلر آغلاماز.....
۱۴۹.....	قایتارارام.....	۱۱۲.....	شعریمی.....
۱۴۹.....	گؤللهلر سسی.....	۱۱۳.....	شعر دۇنیاسی.....
۱۵۲.....	کسیک باش.....	۱۱۴.....	گۆزه للیک لریمیز.....
۱۵۴.....	پیغمبر نعتی.....	۱۱۵.....	آی نورو.....
۱۵۵.....	سحر گلر.....	۱۱۶.....	توراغایې کۆسمه.....
۱۵۶.....	جانلې نظامی.....	۱۱۸.....	اؤ قېزلار کی.....
۱۵۸.....	اوستاد نمونه.....	۱۱۹.....	انتظار.....
۱۵۹.....	میثاق.....	۱۲۱.....	گل گۆزه ل.....
۱۶۱.....	تبریز دیلی.....	۱۲۲.....	عاشېق سوسما.....
۱۶۲.....	قېزغېن اوره ک.....	۱۲۴.....	ایچیمده یاندېم.....
۱۶۲.....	اویون.....	۱۲۵.....	باخبردی.....

۱۹۳.....	سارى كۆينك	۱۶۳.....	آجيبان يارا
۱۹۴.....	كندليرين اوخومالاري	۱۶۴.....	آقالبق
۱۹۸.....	دۆزلر	۱۶۵.....	حك ائيله
۱۹۹.....	گزديم	۱۶۶.....	زييلليك
۲۰۰.....	نشيده	۱۶۷.....	اۆچ ساعت اگلنجه
۲۰۱.....	دورما دئدى!	۱۶۸.....	خئير خواهلىق
۲۰۳.....	باياتيلار	۱۷۰.....	آي ائللر
۲۰۴.....	آدوستلار!	۱۷۱.....	دانېشپردېم
۲۰۵.....	قاشقايي باياتيلاري	۱۷۲.....	اخلاق نورماسي
۲۰۶.....	داغدا بير آهو گوردوم	۱۷۳.....	اۆزؤنه اينانېر
۲۰۷.....	اومما	۱۷۴.....	تۇپراق قۇخوسو
۲۰۷.....	آي گلەجك!	۱۷۵.....	آكندلى گۆزەل
۲۰۹.....	ناخېرچي	۱۷۶.....	شوخ مارالبېم
۲۱۳.....	سۆز آجي	۱۷۸.....	۲. گراييلپلار
۲۱۴.....	آينا	۱۷۹.....	تاج دئميشم
۲۱۵.....	پوله بهك	۱۸۰.....	اينله داغلار
۲۱۷.....	سۆزؤنه	۱۸۱.....	سنه گلديم
۲۱۹.....	باياتي	۱۸۲.....	آخار اولسون
۲۲۰.....	۴. قوشا بئيتلر	۱۸۳.....	سويون ليلىدى
۲۲۱.....	۱ -	۱۸۳.....	بيللور لاله
۲۲۱.....	۲ -	۱۸۵.....	آنا وطن، آنا وطن!
۲۲۱.....	۳ -	۱۸۷.....	سارى بۆلبۆل
۲۲۲.....	۴ -	۱۸۸.....	منى هارا آتېرسان سن؟
۲۲۲.....	۵ -	۱۹۰.....	كلام
۲۲۳.....	۵. سربست شعرلر	۱۹۲.....	آرخ

۲۶۷.....	هتل	۲۲۵.....	سنيكىدير
۲۶۸.....	آچې جنگ	۲۲۷.....	سۆزۇ كسگين
۲۷۲.....	اوجغون داخما	۲۲۸.....	بورا «الخليل» دير
۲۷۳.....	ياندې اورمو	۲۳۰.....	سلطان ارک
۲۷۶.....	اؤفۇق	۲۳۱.....	ناشاد
۲۷۸.....	اجبارې ايثار	۲۳۳.....	حيات دانېشار
۲۷۹.....	انتقام	۲۳۳.....	يادا اوئما
۲۸۰.....	هيئمت	۲۳۴.....	هاى
۲۸۱.....	وحى	۲۳۵.....	يادا سال!
۲۸۲.....	اختيار	۲۳۸.....	معلم لريم
۲۸۳.....	بوخو تعبيرى	۲۴۰.....	سن زنگان سان
۲۸۴.....	ذبروه	۲۴۱.....	قلب ياراسې
۲۸۶.....	دوغان چاى	۲۴۲.....	گۆرۇ ياشلې لوحه
۲۸۷.....	آرمانلې حيات	۲۴۴.....	الين آت ريشهوه
۲۸۸.....	سوسغون ياتاغېم	۲۴۵.....	خيال پيلوو
۲۹۱.....	ابدى حيات	۲۴۸.....	منيم اسلام دينيم
۲۹۲.....	درد وار، غم وار، كدر وار	۲۵۰.....	قويما گئتسين زنگانې
۲۹۴.....	ماوى گۆز	۲۵۱.....	دئبيرم
۲۹۵.....	بيريلىك	۲۵۶.....	شعرين قارتالې
۲۹۵.....	انسانلىق بزه گى	۲۵۸.....	باتى ايتى
۲۹۷.....	سؤن نفسده	۲۶۰.....	اوغول
۲۹۹.....	اجلاس گنديشى	۲۶۲.....	آمان ارکيم سۆكۆلور
۳۰۲.....	زردوشت	۲۶۴.....	اؤلميه جكسن
۳۰۴.....	اينان تبريز	۲۶۶.....	آيدېن اؤفۇق
۳۰۵.....	ختمى گۆلۇ		

۳۳۹.....	۱۰. اۇلۇقلار ..	۳۰۶.....	اۇلۇم يۇلو ..
۳۴۰.....	ايگيرمی ياش ..	۳۰۷.....	خاطيره ..
۳۴۵.....	۱۱. غزللر ..	۳۰۸.....	گئديرم ائوميزه من ..
۳۴۶.....	ابتدا ..	۳۰۸.....	تبريز اۇغلو ..
۳۴۶.....	اعتنا ..	۳۰۹.....	اۆرهگی نين قان داملاسي ..
۳۴۷.....	سسيم قاشقايي ..	۳۱۲.....	سون گۆنلر ..
۳۴۸.....	صداقت كانې ..	۳۱۵.....	پياله ..
۳۴۸.....	قارا مجموعه ..	۳۱۵.....	لاله زار ..
۳۴۹.....	جانلي رساله ..	۳۱۶.....	۶. ديوانيلر ..
۳۵۱.....	گۆر نفييم ..	۳۱۷.....	چاخماق ..
۳۵۱.....	قالماز ..	۳۱۸.....	ناغبلار ..
۳۵۲.....	بارگاه ..	۳۱۹.....	قارتال ..
۳۵۳.....	يئنى انسان ..	۳۲۰.....	غروب ..
۳۵۴.....	آمان وئرديم ..	۳۲۱.....	قېزېل داشلار ..
۳۵۴.....	پاك سۆتۆنه حيف اولسون ..	۳۲۲.....	آل لچك ..
۳۵۵.....	يالنيز آلاها باش اگسين ..	۳۲۴.....	هۆندۆر قالان لياقتدير! ..
۳۵۶.....	قاشقايي اولدوزو ..	۳۲۶.....	ناغبل ..
۳۵۶.....	دۇنيايا سال بير داها جار ..	۳۲۶.....	سلام قهرمان! ..
۳۵۷.....	داغ چيچگی ..	۳۲۹.....	۷. بشليكلر ..
۳۵۸.....	فارس ..	۳۳۰.....	ترانه ..
۳۵۹.....	قاشقايي برهان اولارميش ..	۳۳۱.....	ترانهلر ..
۳۵۹.....	اعتبارا آلدانما ..	۳۳۴.....	۸. مخمس ..
۳۶۰.....	شئيدا اولار ..	۳۳۵.....	بو گنجه ..
۳۶۱.....	صاحب چېخاني يۇخدو، گل ..	۳۳۷.....	۹. دوققوزلوقلار ..
۳۶۲.....	ظفر مارشي ..	۳۳۸.....	کيم؟ ..

۳۸۱.....	آدبَن	۳۶۲.....	تاخیر ائتدی
۳۸۲.....	اوزان	۳۶۳.....	دیوارې کوتاه وئردیلر
۳۸۳.....	آرزوم	۳۶۴.....	شیکایت
۳۸۴.....	آتش حسرت	۳۶۴.....	جانان اولار
۳۸۴.....	آذربایجانا	۳۶۵.....	قئیداری گۆز لر گۆز لریم
۳۸۵.....	ساهییر سایاغې	۳۶۶.....	گلمه دین
۳۸۵.....	علم	۳۶۷.....	کۆسمه تاتدان
۳۸۶.....	یار	۳۶۷.....	پارچالانماز یوردوموز
۳۸۷.....	واختی	۳۶۸.....	هموار اول
۳۸۷.....	ختا	۳۶۸.....	سیادت سنین اولسون
۳۸۸.....	دۆشمن دون	۳۶۹.....	سرافکنده اولماز
۳۸۹.....	وفا ساخلا	۳۷۰.....	مباهات واختیدبر
۳۸۹.....	یئرلی	۳۷۱.....	حسرت قویدون
۳۹۰.....	اعجازدم	۳۷۲.....	تاجیمسان
۳۹۰.....	غمآزلیق	۳۷۲.....	دئدی لر
۳۹۱.....	آزاده	۳۷۳.....	تحمیدیه
۳۹۲.....	آلدانما	۳۷۴.....	عز بقا
۳۹۲.....	التجا	۳۷۵.....	جان قالماز
۳۹۳.....	اقرار	۳۷۵.....	گلیریک تبریزه بیز
۳۹۴.....	شاه کلام	۳۷۶.....	تبریزلی گۆزؤن
۳۹۴.....	جوان	۳۷۷.....	گۆی مسجد
۳۹۵.....	گۆل	۳۷۸.....	دیوانه کۆنلۆمؤ
۳۹۵.....	داغ یاران	۳۷۸.....	غمخانه
۳۹۶.....	دارلیق	۳۷۹.....	بیر اولکه کاروان
۳۹۷.....	آشبناسیز	۳۸۱.....	اسم جلاله

۴۱۳.....	یارالې	۳۹۷.....	زوال
۴۱۴.....	طنطنه سیز	۳۹۸.....	فرمان
۴۱۴.....	دلخون	۳۹۹.....	بیعت
۴۱۵.....	انسانلیق	۳۹۹.....	مبتلا
۴۱۶.....	ملال	۴۰۰.....	ملت
۴۱۶.....	مهمان	۴۰۱.....	دایاغ
۴۱۸.....	عنوان	۴۰۱.....	خنده
۴۱۸.....	وار اولسون	۴۰۲.....	مهمان
۴۱۹.....	آد ائدین	۴۰۳.....	کیتاب
۴۲۰.....	چیپلاق	۴۰۳.....	هشیار
۴۲۰.....	صداقت	۴۰۴.....	دۆزل
۴۲۱.....	آلقان	۴۰۵.....	سیرقا
۴۲۱.....	جمال	۴۰۵.....	ای وای
۴۲۲.....	ریاکار	۴۰۶.....	افغان
۴۲۳.....	قوجاقلارام	۴۰۷.....	غزل
۴۲۴.....	کیتاب	۴۰۷.....	دیوان
۴۲۵.....	آفتاب	۴۰۸.....	وطن سیز
۴۲۵.....	سحر نشان	۴۰۸.....	وارلیق
۴۲۶.....	دنی	۴۰۹.....	ناخلف
۴۲۷.....	بالله	۴۱۰.....	امین
۴۲۷.....	آغبر ائل	۴۱۰.....	سخن پرداز
۴۲۸.....	نظر	۴۱۱.....	صوبچ چرشنیه
۴۲۹.....	قورخما	۴۱۱.....	ما لم یعلم
۴۲۹.....	اوتان	۴۱۲.....	ظفر مارشې
۴۳۰.....	بیر جان	۴۱۲.....	عشق

سۆزۆم	۴۳۰	سایماز یانا یاناش، منه شائین بودور
محتاج	۴۳۱	سنین
آثار	۴۳۲	عشق ائوی
منزل	۴۳۳	اٹل قوشمالاری اساسیندا
قید خاک	۴۳۳	۱۴. مثلث
کندلی	۴۳۴	اردییل محفل عرفانیمدیر
زۆهد	۴۳۴	۱۵. ترجیع بند
تای	۴۳۵	ترک قیلدی حیاتی زهتابی
انسانلیق	۴۳۶	۱۶. منظومه لر
اسرار	۴۳۶	شاه خدابنده
ستار	۴۳۷	آچیق مکتوب
۱۲. قطعه	۴۳۸	آذربایجاندا مکتوب
کۆل قالار	۴۳۹	آچپردی سحر
حبیب ساهیر	۴۴۰	۱-
اولگۆ	۴۴۰	۲-
عشق بۆیۆک	۴۴۱	۳-
سندن ساربدیر	۴۴۲	۴-
کیمی وار	۴۴۲	۵-
اٹلدار	۴۴۲	آی قالاسی
۱۳. مثنوی	۴۴۴	صمد بهرنگی
حبیب ساهیره مکتوب	۴۴۵	شئیخ محمد خیابانی
آی تک آری	۴۴۷	اۆره ک آغرېسی
سنی بویلا دیم	۴۴۹	خامنه
قوشماجا	۴۵۰	دوغوم
شائین	۴۵۰	آد قویما

۵۸۰.....	تميز وجدان	۵۴۱.....	آنا ايله تك باشينا
۵۸۱.....	ماژور بيورليبق!	۵۴۲.....	مكتب ده
۵۸۲.....	قيام	۵۴۶.....	تجارت خانادا
۵۸۳.....	شانلي تۆركجه ميز	۵۴۸.....	آنايا قاووشما
۵۸۵.....	اۆجك - بۆجك!	۵۴۹.....	تبريز بيلى يوردونا سفر
۵۸۶.....	ياشاسين آزادليق	۵۵۱.....	اركيم
۵۸۷.....	عمومي غفو	۵۵۲.....	گوۋى مسجد
۵۸۹.....	ديدرگينليك	۵۵۶.....	طالبه ده
۵۹۰.....	سۆن نۇطق	۵۵۷.....	خوش گله جك
۵۹۱.....	ريكارليق	۵۵۷.....	موعظه ايللىرى
۵۹۳.....	سۆز وئردى	۵۵۹.....	انجمن قورولور
۵۹۵.....	شهادت	۵۶۰.....	ايكى ايل سؤنرا
۵۹۷.....	فاتحه	۵۶۲.....	خيابانى سنگرده
۵۹۸.....	۱۷. گۆرۆشلىر و نظرلر	۵۶۴.....	انجمنه تيكدى گۆز بۆتۆن ايران
۵۹۹.....	۱. شئىخ محمد خيابانى	۵۶۵.....	بير داها رۆسوايچىلىق
۵۹۹.....	عزیز محسنى	۵۶۶.....	اجنبى بلاسى
۶۱۱.....	۲. سۆز سؤراغيندا	۵۶۸.....	ملت وكيلى
۶۱۱.....	بهروز ايمانى	۵۶۹.....	رد اولسون اولتيماتوم!
۶۶۲.....	۳. گۆللىر آچاجاق	۵۷۱.....	قارتال قانادې
۶۶۲.....	رضا همراز	۵۷۳.....	حقه باش اگن اولو
۶۶۷.....	۴. بير بۆلۆك دورنا	۵۷۵.....	سفر و سياحت
۶۶۷.....	صديار وظيفه (ائل اوغلو)	۵۷۷.....	تجدد
۶۷۳.....	۵. صمد بهرنگى منظومه سى	۵۷۸.....	عبرت آيناسې
		۵۷۹.....	تبريزده قبتلىق

پیشگفتار در بررسی زندگی و آثار دکتر صدیق^۱

(نقل از مقدمه‌ی کتاب «صائب تبریزی از دیدگاه دکتر صدیق»، تهران، نشر تکدرخت، ۱۳۹۱)

چکیده

استاد دکتر حسین محمدزاده صدیق از بزرگان فاضل و استادان بنام و خستگی‌ناپذیر ایران در قرن معاصر است که در زمره‌ی اساتید دلسوز و محققان و نویسندگان پرکار و زحمتکش محسوب می‌شود. با توجه به تسلط و اشراف بالا و کامل ایشان در مباحث مختلف از جمله: ادبیات، زبان‌شناسی، فولکلور، روزنامه‌نگاری، ترجمه، شعر و... ایشان صاحب تألیفات بسیار، چه به صورت کتاب و چه مقاله در این زمینه هستند. در این نوشتار، قصد بررسی همه‌ی جوانب زندگی این بزرگمرد استاد، ادیب و شاعر ایرانی نیست. بلکه سعی گردیده به طور موجز به معرفی این شخصیت کم‌نظیر ادبی و علمی ایران اسلامی در قالب

^۱ در نوشتن این گفتار از مقاله‌ی آقای علی آزادمنش و خانم عاطفه درویشان به طور کامل استفاده کرده‌ایم و بعضی از جملات ایشان را عیناً در مقاله آورده‌ایم.

زندگی‌نامه، تحقیقات، تألیفات، مجموعه‌های اشعار، ترجمه‌ها و دیدگاه بعضی از اهل قلم درباره‌ی ایشان و هم‌چنین از میان مقالات تحقیقی استاد، به نقد و بررسی اجمالی سخنرانی‌هایشان در چند کنگره‌ی ادبی و علمی پرداخته شود.

در این مقاله که تحقیق نظری به شیوه‌ی تحلیل محتوا است، مطالب و اطلاعات از طریق منابع کتابخانه‌ای جمع‌آوری شده است.

مقدمه

یاد کرد و معرفی بزرگان علم و ادب و کندوکاو در زوایای مختلف زندگی آنان و اشراف بر روح متعالی ایشان و مطالعه در آثاری که از خود به یادگار گذاشته‌اند، امروزه از اهمّ اموری است که باید به شایستگی انجام گیرد و آینه‌وار پیش روی جوانان گذاشته شود، زیرا بیان و تبیین حیات علمی و فضایل شخصیت‌های برجسته‌ی اجتماع، شیوه‌های تبعیت از روش‌ها و منش‌های استادان بزرگوار را به دانشجو و جوانان ما می‌آموزد و البته که این رسالتی است شایان توجه و خدمتی است بس گرانقدر برای نسل‌های آینده که باید وارث و حافظ هویت‌های علمی و فرهنگی ملت خویش باشند.

اطلاع از احوال و آثار و تحولات، عظمت فرهنگ و مفاخر علمی و ادب ملت و ممکت ایران، ضرورت شناخت فرهیختگان را بر ما فرض می‌کند. اعظام و اکابری که زندگی خود را وقف دانش و پژوهش کرده، در توسعه و تکمیل و تجلی شخصیت ملی و فرهنگی جامعه‌ی خویش، رسالتی بزرگ را ایفا نموده‌اند. یکی از نمونه‌های بارز این فرزندان، دکتر حسین محمدزاده صدیق است که با سابقه‌ی درخشان خدمات فرهنگی خود در تاریخ و فرهنگ و ادب، مسندی ویژه دارد و دستمایه‌های قلمی وی اعم از نگارش و تألیف و ترجمه و شعر در قلمرو تاریخ ایران، ادبیات آذربایجان، شعر، تاریخ ادبیات و تصوّف ایران، نثر انتقادی و تصحیح متون نظم و نثر و... جایگاه مخصوص به خود را دارند. استاد دکتر حسین محمدزاده صدیق در زمره‌ی افرادی است که در نیم قرن فعالیت خود جز فرهنگ‌پروری کاری نکرده است. آثار و تألیفات ارزنده‌ی وی گواه این ادعاست و جزء معتبرترین منابع و مراجع جویندگان و پژوهندگان است. وی از جمله شخصیت‌هایی است که با کارهای خود به فرهنگ مکتوب و رسمی این مرز و بوم، صادقانه و عاشقانه خدمت کرده است.

وی از معروفترین نویسندگانی است که تألیفات ایشان اعم از تاریخ و ادبیات و شعر و ترجمه به ۳۵۰ کتاب و رساله می‌رسد و تعداد مقالاتشان از هزار فقره افزون‌تر است. ایشان برخلاف بسیاری از دوستان و هم‌قلمان در گذشته که به دنبال امور سیاسی رفتند، تنها به ادب و فرهنگ و

نویسندگی گراییدند و بعد از انقلاب شکوهمند اسلامی و به بار نشستن استقلال و آزادی‌های فرهنگی، سوار بر توسن علم و ادب، نیکنامی اندوختند. (محمد داوریار اردبیلی، ۱۳۸۹:۷)

استاد دکتر صدیق مردی چند چهره و شخصیت چند بعدی که فعالیت‌های علمی ایشان ابعاد گوناگون داشته که شگفت‌انگیز و بهت‌آمیز است. ایشان علامه‌ای به تمام معنی، با متانت علم و تدقیق عالمانه‌اش آثار ماندگاری تحویل جامعه‌ی علمی- ادبی کشور داده‌اند که در نوع خود بی‌بدیل است (محمد داوریار اردبیلی، ۱۳۸۹: ص ۷). وی استادی لایق، محقق تیزبین، شاعری پراحساس و مبارز، مترجمی امین و دقیق، روزنامه‌نگاری مدیر و مدبّر، سخنرانی پرجذبه، منتقدی بی‌رحم و مهربان، نویسنده‌ای قهار و زبان‌شناسی راه‌گشا (محمد رضا کریمی، ۱۳۷۷: ص ۱۷) هستند که درباره‌ی ابعاد مختلف این شخصیت در حد مقدورات سخن خواهیم گفت.

دکتر صدیق از شخصیت‌هایی است که با پشتکار خود به درجات عالی علم رسیده است. بارها در رژیم سابق زورورزان مانع تحصیلات رسمی وی شده‌اند، اما او در کنار فعالیت‌های علمی و ادبی قهارانه، به تحصیلات رسمی هم پرداخته است. او پس از اخذ درجه‌ی PH.D از دانشگاه استانبول در سال ۱۳۶۲ و بدون توجه به دعوت‌های کشورهای همسایه و داشتن ویزاهای اقامت از کشورهایی مانند کانادا، به خاک وطن

بازگشت (مصاحبه‌های علمی پدرم، ۱۳۸۱: ص ۱۳) او در زمره‌ی معدود کسانی است که سالیان سال با عشق و علاقه‌ی وافر به تحقیق و تفحص در زبان و فرهنگ و ادبیات اسلامی پرداخته است. به جرأت می‌توان گفت که اگر امروز زبان و فرهنگ و در کل هویت ملی ما می‌تواند در برابر حجمه‌های فرهنگ‌ستیزان پایداری نماید، مرهون مساعی اشخاصی هم‌چون ایشان است (مهندس امیر چهره‌گشا، ۱۳۸۸: ص ۷۶).

پژوهش‌های استاد در زمینه‌های مختلف، امروزه در محافل علمی و دانشگاه‌های ایران و جهان از اعتبار خاصی برخوردار است (اثلیار آذران ۱۳۸۲: ص ۲۱).

تولد

استاد دکتر صدیق در ۱۵ تیرماه سال ۱۳۲۴ ش. برابر با ماه جولای سال ۱۹۴۵ میلادی در خانه‌ی پدری جنب مسجد آقا میرعلی در کوچه‌ی اسماعیل بقال از محله‌ی سرخاب در شهر تبریز متولد شده است. (مصاحبه‌های علمی پدرم، ۱۳۸۱: ص ۳)

در کودکی در مسجد جامع تبریز و حوزه‌ی طالبیه نزد آقامیرزا غلامحسین هریسی، آقا میرزا عمران و مرحوم وقایعی مشکات تبریزی به تعلیم قرآن، فلسفه‌ی اسلام، فقه، احکام و اصول دین مشغول شد. از

کودکی در حالی که ۱۴ سال بیشتر نداشت، در مسجد محله و اوقاتی هم در منزل به تدریس قرآن و دروس مدرسه‌ای مشغول بود. بی‌سوادهای محله را که دو برابر سن او سن داشتند باسواد کرد. (همان. ۸) او، در سال ۱۳۳۷ تحصیلات ابتدایی را به پایان رسانید و وارد دبیرستان شد و در رشته‌ی علوم ادبی مشغول تحصیل گشت. از همان ابتدا استعداد عجیبی نسبت به ادبیات پیدا کرد. به طوری که در دبیرستان او را "شاعر" صدا می‌کردند و او برای بهتر متوجه شدن درس‌ها، آن‌ها را به قالب شعر درمی‌آورد و فرمول‌های فیزیک، ریاضی و یا درس طبیعی و جغرافیا را در قالب شعر حفظ می‌کرد و انشاءهای خود را به شعر می‌نوشت. (همان، ۹)

وقتی از دوره‌ی اول دبیرستان به دانشسرا رفت، شایع شد که همه‌ی کتاب‌های کتابخانه‌ی دانشسرا را خوانده است، زیرا با کارمندان وارد می‌شد و با آن‌ها خارج می‌شد. می‌خواست همه‌ی قله‌ها را فتح کند. (یعقوب حیدری. ۱۳۸۷: ۱۴)

دوران کودکی

استاد در مصاحبه‌ای که در سال ۱۳۷۹ با «بنیاد پژوهشی ادبیات کودکان ایران» کرده‌اند، از مادرشان بسیار با عزت یاد کرده و افتخار می‌کنند که دوران کودکی خود را با او سپری کرده‌اند:

«مادرم شاعر بود. پیوسته موزون و مقفلاً سخن می‌گفت و قادر بود با تکیه بر ظرفیت‌ها و توانمندی‌های موسیقایی زبان ترکی، هر صحبتی را به شعر تبدیل کند. بی‌گمان در سال‌های کودکی من، لالایی و نازلامایی‌های ریتم‌دار و آهنگین ایشان، در شکل‌گیری توان شاعری، در من کارگر افتاده است. مادرم سینه‌ی پر درد و غمی داشت. سخنانش پیوسته با آه توام بود. آه‌های مادرم از اعماق قلبش بیرون می‌آمد. مادرم، گاه و بی‌گاه و شاید تمام شب‌های زمستان، سر کرسی برایم **ناغیل** می‌گفت. از **ناردان خاتون**، **ملک محمد**، **مرد قارداش و نامرد قارداش**، **هفت پسر پادشاه**، **دختر شاه سمرقند**، **کچل** و ماجراهای متعدد او. قصه‌های **شاه عباس**، قصه‌های **روباه** و غیره را اول بار از مادرم و شاید هم فقط از مادرم شنیدم. او از قدرت خلاقه‌ای در قصه‌سرایی و موزون‌سازی برخی پاره‌های آن برخوردار بود. مادر او یعنی مادر بزرگ من، **شکر ننه** نیز سینه‌ی پر قصه‌ای داشت. من **شکر ننه** را به ناغیل گفتن می‌شناختم و نه چیز دیگر، **شکر ننه** وقتی قصه می‌گفت، همه ساکت، مست و مبهوت می‌شدیم. او طوری افسانه می‌گفت که انگار آن‌ها را حفظ کرده است، کلمات و جملات را با ژست‌های ادبی ادا می‌کرد و هیچ‌گاه هم دیگرگونه نمی‌شد.» (محمد هادی محمدی، ۱۳۸۰:

(۹۲)

آغاز فعالیت ادبی

دکتر صدیق وقتی از دانشسرای مقدماتی پسران تبریز فارغ‌التحصیل شد، رهسپار روستاهای تبریز و اهر گردید (م. کریمی، ۱۳۸۸: ۱۶). در روستا، ضمن معلمی، به گردآوری مواد فولکلوریک همت گماشت. او، در قصبه‌ی هریس معلم و مدیر دبستان بود و هم‌چنین در دانشگاه تبریز در رشته‌ی ادبیات فارسی تحصیل می‌کرد. (مصاحبه‌های علمی پدرم، ۱۳۸۱: ۱۰)

از سال ۱۳۴۴ به فعالیت‌های علمی و ادبی پرداخت. اولین مقاله‌ی او تحت عنوان "فرشته‌ی میترا و عید مهرگان" در سال ۱۳۴۴ در ماهنامه‌ی آموزش و پرورش تبریز چاپ شد. (همان جا)

در سال ۱۳۴۶ صفحه‌ی ادبی روزنامه عصر نوین را در تبریز اداره می‌کرد و در سال ۱۳۴۷ در همین شهر نشریه‌ی «هنر و اجتماع» را راه‌انداز کرد که آن را هر پانزده روز یکبار و با استفاده از امتیاز روزنامه‌ی مهد آزادی انتشار می‌داد. (همان جا)

کم بودند کسانی که در رژیم گذشته، حرص مقام و شهرت را به یک‌سو نهادند و علیه استبداد و ظلم نعره سردادند و راه مبارزه پیش گرفتند که دکتر صدیق یکی از آنها بود. (جابر عالی‌شان، ۱۳۵۹: ۴/۹)

آثار

دکتر صدیق تألیفات و آثاری بسیاری در زمینه‌های گوناگون دارد. آثار او معمولاً رغبت گروه‌های مختلف خواننده را دربردارد (پروانه محمدلی، ۲۰۰۹: ۱۲۳). مواردی از دستمایه‌های قلمی ایشان را خانم معصومه بازکیایی لیست کرده‌اند که با استفاده از ثمره‌ی زحمات ایشان این سیاهه را در این جا می‌گنجانیم.

تصحیح و تحشیه

۱. آل محمد (ص) تاریخینده تشریح و محاکمه
۲. امثال لقمان
۳. پنج نمایشنامه
۴. تمثیلات تماشاخانه (۲- موسیو ژوردان)
۵. تمثیلات تماشاخانه (۴- خرس قولدورباسان)
۶. تمثیلات تماشاخانه (۱- کیمیاگر)
۷. چهار تئاتر و رساله‌ی اخلاقیه
۸. حضرت پیغمبر (ص) دن قیرخ حدیث
۹. دو سهندیه
۱۰. دیوان اشعار ترکی بایرک قوشچو اوغلو
۱۱. دیوان اشعار ترکی حکیم سید ابوالقاسم نباتی

۱۲. دیوان اشعار ترکی حکیم ملا محمد فضولی
۱۳. دیوان اشعار ترکی حکیم ملامحمد هیدجی
۱۴. دیوان اشعار ترکی سید عظیم شیروانی
۱۵. دیوان اشعار ترکی سید عماد الدین نسیمی
۱۶. دیوان اشعار ترکی مرتضی قلی ظفر اردبیلی
۱۷. دیوان اشعار ترکی ملا پناه واقف
۱۸. دیوان اشعار فارسی مولانا حکیم ملامحمد فضولی بیاتلی
۱۹. دیوان اشعار فارسی میرزا علی مجتهدی (عشقی)
۲۰. دیوان غریبی و تذکره مجالس شعرای روم
۲۱. دیوان فارسی سید ابوالقاسم نباتی
۲۲. رند و زاهد فضولی
۲۳. سایالار
۲۴. قارامجموعه
۲۵. قارامجموعه
۲۶. قارامجموعه ۱ و ۲
۲۷. قاعده زبان ترکی
۲۸. قواعد زبان ترکی
۲۹. کلاملار
۳۰. گلشن راز شبستری

۳۱. لیلی و مجنون و باشقا اثرلری
۳۲. محاکمه اللغتين
۳۳. مقالات تربیت
۳۴. مقالات فارسی میرزا فتحعلی آخوندزاده
۳۵. مقالات فلسفی میرزا فتحعلی آخوندزاده
۳۶. منتخب غزلیات شمس تبریزی
۳۷. نصاب اعتماد: فرهنگ لغات منظوم ترکی
۳۸. نمایشنامه‌های میرزا آقا تبریزی
۳۹. یوسف و زلیخا
- تحقیق و پژوهش
۱. دیدی از نوآوری‌های حبیب ساهر
۲. سه سنگیاد باستانی
۳. سیری در اشعار ترکی مکتب مولویه
۴. شرح غزل‌های صائب تبریزی (ج. ۱)
۵. عارف سالک
۶. عاشیق‌لار
۷. قوپوزنوازان دلسوخته‌ی آذربایجان
۸. گونشلی وطن یادداشتلاری
۹. مقالات ایرانشناسی (ج. ۱ و ۲)

۱۰. واقف، شاعر زیبایی و حقیقت

۱۱. هفت مقاله

۱۲. یادمان‌های ترکی باستان

ترجمه

۱. آتا! ای ظلم گزرموش مکتبین بایراقرداری

۲. آثاری از شعرای آذربایجان

۳. آذربایجانین شهید عالمیری

۴. آرزوی و قمبر

۵. ارمنستان در زمان تیمور لنگ

۶. از پیدایی انسان تا رسایی فتودالسم در آذربایجان

۷. اسلام احکامی

۸. اصول عقاید

۹. افضل الدین خاقانی شیروانی

۱۰. انقلاب بورژوازی در انگلستان

۱۱. اوچونجو امام، حضرت حسین علیه السلام

۱۲. ایچگی و ایچگی ایچمک حاقیندا قیرخ حدیث

۱۳. بهسروده‌های زرتشت

۱۴. بیرینجی امام، حضرت علی علیه‌السّلام

۱۵. پیرامون پیدایش انسان
۱۶. توحیده چاغری
۱۷. جزء عم
۱۸. حضرت امام جعفر صادق (ع) دن قیرخ حدیث
۱۹. حضرت امام حسن (ع) دن قیرخ حدیث
۲۰. حضرت امام حسن عسگری (ع) دن قیرخ حدیث
۲۱. حضرت امام حسین (ع) دن قیرخ حدیث
۲۲. حضرت امام رضا (ع) دن قیرخ حدیث
۲۳. حضرت امام زین العابدین (ع) دن قیرخ حدیث
۲۴. حضرت امام علی (ع) دن قیرخ حدیث
۲۵. حضرت امام علی النقی (ع) دن قیرخ حدیث
۲۶. حضرت امام محمدالتقی (ع) دن قیرخ حدیث
۲۷. حضرت امام محمدباقر (ع) دن قیرخ حدیث
۲۸. حضرت امام مهدی (عج) دن قیرخ حدیث
۲۹. حضرت امام موسی کاظم (ع) دن قیرخ حدیث
۳۰. حضرت فاطمه زهرا (س) دن قیرخ حدیث
۳۱. حکیم ملاعبدالله زنوزی و زنوزیه مکتبی
۳۲. در شناخت هنر و زیبایی
۳۳. دو گفتار ادبی

۳۴. دیوان لغات الترك
۳۵. زندگی و اندیشه‌ی نظامی
۳۶. سون سؤز
۳۷. گفتارهایی پیرامون مسائل زبانشناسی ایران
۳۸. گفتاری درباره‌ی زبان‌های رایج فارسی در آذربایجان
۳۹. مسایل ادبیات دیرین ایران
۴۰. مسایل ادبیات نوین ایران
۴۱. مطلع الاعتقاد فی معرفة المبدأ و المعاد
۴۲. قیسا سؤز لر
۴۳. مجموعه داستان‌های ماکسیم گورکی
۴۴. مقدمه‌ای بر فلسفه‌ی تکاملی طبیعت و جامعه
۴۵. نسیمی (درام تاریخی در ۳ پرده و چهارده صحنه)
۴۶. نظامی، شاعر بزرگ آذربایجان
۴۷. نمونه‌های شعر معاصر آذربایجان
۴۸. هامی ایچون اسلام
۴۹. یئنی یئتمه لر ایچون الله تانیما درس لری
۵۰. یئنی یئتمه لر ایچون امام تانیما درس لری
۵۱. یئنی یئتمه لر ایچون ایلاهی عدالت
۵۲. یئنی یئتمه لر ایچون پیغمبر تانیما درس لری

۵۳. یئنی یئتمه لر ایچون معاد تانیمما درس لری

مجموعه شعر

۱. اردبیل لوحه لری
۲. آنا ما هدیه
۳. اوچغون داخما
۴. باکی لوحه لری
۵. تبریز یوللاریندا
۶. زنگان لوحه لری
۷. شیخ محمد خیابانی حماسه سی
۸. صمد بهرنگی (منظومه)
۹. قاشقایی لوحه لری
۱۰. کیچیک شعر لر
۱۱. یورد غزل لری

متون دانشگاهی

۱. آشنایی با رسالات موسیقی
۲. آشنایی با متون ادبی
۳. برگزیده متون نظم ترکی

۴. برگزیده‌ی متون نظم و نثر ترکی (ج. ۱)
۵. خلاصه‌ی قانون کار و تاریخ ادبیات
۶. سیری در رساله‌های موسیقایی
۷. متون ادبی هنر

ادبیات کودکان

۱. چیل مایدان
۲. دنیای قصه‌ی بچه‌ها
۳. دوقلوهای ترک
۴. قصه‌های روباه
۵. قصه‌های کچل
۶. یهودانین خیانتی

نقدها

۱. درباره‌ی قصه‌های کودکانه‌ی بهرنک
۲. و باز هم درباره‌ی مرداد و امرداد
۳. انارستان
۴. حبیب ساهر، شاعر مردم
۵. ترجمه‌ی بوستان

۶. هجری هریسی
۷. قامت خود را بردار می‌بیند
۸. از شبستر تا شبستر
۹. ژستهای علمی ترکی ستیزان
۱۰. میرزا مأذون قشقای
۱۱. فقدان دکتر حمید نطقی،
۱۲. پاسخ به معترض
۱۳. چون غرض آمد هنر پوشیده شد
۱۴. حماسه پرداز خشم شقایق
۱۵. پیرامون اشتباه مرحوم تربیت درباره‌ی قارامجموعه
۱۶. تکمله‌ای بر کتاب
۱۷. بازی‌های باستان شناسی پان ایرانیسم‌ها بر علیه مدنیت ترکی
۱۸. نگاهی به مطالب کتاب فارسی اول دبیرستان
۱۹. صفویه، ملا صدرا و جعبه جادویی
۲۰. مکتب غیر واقعی سازی و حرکت از «من» به «نا من»
۲۱. وجدان علمی و ادب کاوی صمیمانه
۲۲. پاسخ به مقاله‌ی «ظهور پان ترکیسم و ترجمه‌ی دیوان لغات‌الترک»
۲۳. تغزل‌سرای خردگرا

۲۴. شاعر خنده‌های تلخ
۲۵. کاروان سالار نثر واقعگرا
۲۶. درباره‌ی رمان «اشک سیلان»
۲۷. انسان طالعینی دوشونن شاعیر
۲۸. درباره‌ی اشعار سؤنمز
۲۹. اشک سیلان

کنگره‌ها

۱. اوزان شعری در دیوان مختومقلی فراغی
۲. تأثیر آفرینش نظامی بر ادبیات ترکی
۳. حاج غلامرضا مجدفر
۴. حکیم هیدجی و آذربایجان فیلسوفلاری
۵. خطیب تبریزی، شارح ابن سگیت
۶. در مورد ادبیات قشقایی
۷. سبک آذربایجانی در شعر فارسی
۸. سلسله‌ی مولویّه و شیخ شهاب‌الدین اهری
۹. عطار
۱۰. فرزند ایل سرافراز
۱۱. کلیات غریبی منتشا

۱۲. گامی برای تدوین کتابشناسی اوحدی مراغه‌ای
۱۳. منوچهری از دیدگاه مرحوم پرفسور احمد آتش
۱۴. نگاهی به پیشینه‌ی باستانی زبان ترکمنی
۱۵. نوع سیرسوژه در منظومه‌های نظامی
۱۶. ورود آق‌قویونلوها به آناتولی

دکتر صدیق پیش از هر چیزی یک معلم است. او سال‌های جوانی خود را در دبیرستان‌ها سپری کرده است و وقتی در اوایل دهه‌ی ۶۰ از دبیرستان به مراکز تربیت معلم منتقل شد، چند سال بعد در مرکز تربیت معلم دارالفنون مدرس نمونه شناخته شد. در آن جا نیز فصلنامه‌ای ادبی با نام دارالفنون راه‌اندازی کرد. در جایی معلمان را خطاب کرده، می‌گوید: «عزیزان من! وقتی وارد کلاس شدید و در را بستید، همه چیز را، جزء بچه‌ها، فراموش کنید و خودتان را پدر روحانی و معنوی آن‌ها بدانید. گفتار و رفتار ما خیلی روی بچه‌ها تأثیر دارد. من به خودم که نگاه می‌کنم، می‌بینم آن قدر که از معلمانم متاثرم، از پدر و مادرم نیستم.» (جواد محقق. ۱۳۸۲: ص ۱۴)

امضاءها

نام علمی استاد «دکتر حسین محمدزاده صدیق» است که از دهه‌ی ۶۰ به این طرف به این اسم معروف شده است. کتاب‌هایش در دهه‌ی ۴۰ و ۵۰ با امضای، «ح. صدیق» منتشر شده است. اشعار ترکی او با تخلص «دوزگون» و شعرهای فارسی‌اش با امضاء «اشاون» انتشار یافته است. ترجمه‌ی **قرآن** و کتاب‌های مذهبی خود را در دهه‌ی هفتاد با نام «حسین سرخابلی» منتشر ساخته است. امضاءهای مستعار «حمص»، «حق»، «صفدر شمایی سرخابلو»، «فاضل ترک‌تبار تبریزی» هم از آن اوست. (دکتر مرتضی مجدفر، ۱۳۸۵: ۱۸)

استاد عرفان

دکتر صدیق سال‌ها در دانشگاه‌های ما تدریس کرده است. در اواخر دهه‌ی هفتاد و اوایل دهه‌ی هشتاد اغلب دانشگاه‌های معتبر تهران، اصفهان، تبریز، شیراز، اهواز، ارومیه، زنجان، سمنان و غیره از ایشان برای تدریس و سخنرانی دعوت رسمی می‌کردند. در بسیاری از واحدهای دانشگاه آزاد هم از تهران، زنجان، تبریز و غیره تدریس و سخنرانی کرده‌اند. دانشجویان، اغلب شیفته‌ی دانش و رفتار استاد می‌شدند. معروف است که در نظرخواهی که در یکی از دانشگاه‌ها از دانشجویان درباره‌ی استاد شده بود، یکی از دانشجویان نوشته بود:

«دکتر صدیق سر کلاس، این قدر از ما کار کشید که در مانده شدیم، اما مایلم ترم دیگر نیز او به کلاس ما بیاید!»

این، ناشی از سخنانی بود که وی در کلاس می‌زد و وجود آدمی را نشاطی دوباره می‌بخشید تا بتواند با چشمانی باز در طریق عشق و معنویت گام بردارد. (روزها با استاد، ۱۳۸۷: ۳)

عرفانی که شاگردان دکتر صدیق از او آموخته‌اند، عرفان اسلامی است. درباره‌ی ابعاد عرفانی استاد تاکنون از طرف علاقه‌مندان سه کتاب زیر چاپ شده است:

ادراکات (۱۳۸۴)

نجوای سکوت (۱۳۸۵)

اندریافت نو (۱۳۸۵)

یکی دیگر، مجموعه‌ای با عنوان «دیوان رها» حاوی یکصد غزل عرفانی درباره‌ی استاد و به عشق ایشان سروده و چاپ کرده است. «رها» لقبی است که شاگردان محافل عرفانی استاد به او داده‌اند. یکی از این غزل‌ها چنین است:

من به جز حضرت تو راهبری نگزینم،
همدم و مونس و یار دگری نگزینم.
همه را چشم طمع خیره به خوان دگری است،

من به جز دیده‌ی عبرت، بصری نگزینم.
 تلخ آید دگران را شکر تعلیمت،
 غیر از این نوش که داری، شکری نگزینم.
 خبری هست تو را کاصل خبرهاست مرا،
 در پی آنم و جز آن خبری نگزینم.
 ای که پروانه صفت بال و پرم سوخته‌ای!
 تا تو بالم ندهی، بال و پری نگزینم.
 میوه‌ی عشق، ثمرهای جهان را ثمر است،
 من به جز میوه‌ی عشقت ثمری نگزینم.
 تا تو سلطان منی سلطنت فقر سزاست،
 تا تو درگاه منی، هیچ دری نگزینم.

روح مذهبی و انقلابی

استاد از کسانی است که به امام راحل^(ره)، بنیان‌گذار انقلاب اسلامی عشق می‌ورزید. ایشان تمام آثار منظوم و چند کتاب منشور امام راحل^(ره) را به ترکی آذری ترجمه کرده‌اند و به چاپ رسانیده‌اند. گذشته از آن، منظومه‌ای هم با عنوان «در سوک آفتاب» سروده است که انتشار آن با استقبال روبرو شده است. (هفته‌نامه‌ی سهند، ۱۳۷۱: ش)

هم‌چنین نزدیک یکصد عنوان کتاب در موضوعات مذهبی شیعه در اوایل دهه‌ی هفتاد از طریق بنیاد بعثت در تهران انتشار داده است که در میان آن‌ها چهارده جلد سیره‌ی معصومین^(ع)، چهارده جلد احادیث معصومین^(ع)، پنج جلد اصول عقاید و کتاب «علمای شهید آذربایجان» قابل ذکراند. (فهرست انتشارات بنیاد بعثت، ۱۳۸۰)

در تمام نوشته‌های استاد روح مذهبی و عرفانی وجود دارد. اشعار مذهبی و عرفانی ایشان نیز فراوان است. (مریم منافی ملایوسفی، ۱۳۸۱: ۴)

کلمات قصار

چند تن از شیفتگان قلم به دست دکتر صدیق، کلمات قصار و نصایح ایشان را به صورت کتاب چاپ کرده‌اند که از آن میان می‌توان به دو کتاب:

الف) روزها با استاد^۲

و

ب) قدم به قدم با استاد^۳

اشاره کرد.

^۲ شکرخدایی، سید احسان. **روزها با استاد**، تبریز، اختر، ۱۳۸۶.
^۳ شکرخدایی، سید احسان. **قدم به قدم با استاد**، تهران، تکدرخت، ۱۳۹۱.

با استفاده از این دو کتاب بعضی از کلمات قصار ایشان را در این جا می‌نویسیم:

قدم اول را که برداشتی، قدم آخر را نیز برداشته‌ای و زمان حجابی است بر چهره‌ی این حقیقت بزرگ.

برای کسی که خلأ نبودنِ شعف و بشارت در زندگی را با خیالات پر کرده است، برای خود حجاب و مانع حضور بشارت و امیدواری ایجاد کرده است.

انسان زمانی نجات پیدا می‌کند که بهانه‌جویی را کنار بگذارد و با خودش صادق باشد.

باید با تمام وجود زندگی کرد. آن‌گاه نوعی شگفت‌زدگی، نوعی حیرت که نیاز به اثبات و بحث ندارد، ما را فرا می‌گیرد.

حقیقت برای یک انسان گرفتار در ظلمت، حقیقتی است که ساخته‌ی نوع زندگی، نیازها و عقاید او است.

همان‌گونه که اتفاقات بیرونی می‌تواند بر حال درونی ما اثر بگذارد، ما نیز می‌توانیم با دگرگونی حال درونی خویش بر حوادث و وقایع بیرونی زندگی اثرگذار باشیم.

هر کس به اندازه‌ی محبوب خویش وسعت می‌یابد. اگر محبوب کامل است، پس عاشق نیز می‌تواند کامل شود. اگر وسایل و کالاها محبوب کسی شود، آن‌گاه وسعت نگرش و رشد او منحصر به همان کالاهاست.

ترجمه

دکتر صدیق وقتی اثری را ترجمه می‌کند، گاهی بیش از مؤلف آن زحمت می‌کشد و طوری ترجمه را روان و نرم انجام می‌دهد که گاهی خواننده فراموش می‌کند که این مکتوب، ترجمه است (داوریار، ۱۳۸۸: ۸). مخصوصاً ترجمه‌ی اشعار به دست او چنان است که لطافت، حساسیت، طنین، صلابت و حتی ارزش بعضی کلمات را به خواننده‌ی فارسی‌زبان منتقل می‌کند. به گونه‌ای که حس جاری بودن را ارزانی می‌دارد، بی‌آن که بخواهد با جملات و کلمات ناموزون و غیر همگون، ترجمه‌ی اشعار، را گرفتار دشوار گویی‌ها و پیچیدگی‌های لفظی کند. (همان جا)

از میان ترجمه‌های موفق او می‌توان به «دیوان لغات الترك» اشاره کرد که آن را از عربی به فارسی و ترجمه کرده است.

موسیقی

دکتر صدیق سال‌ها واحدهای ادبیات موسیقایی دانشکده‌های موسیقی را تدریس کرده است و عضو هیئت سردبیری ماهنامه‌ی مقام نیز بودند. با راهنمایی و زیر نظر ایشان در رشته‌ی موسیقی دانشگاه سوره تاکنون بیش از ده پایان‌نامه‌ی موسیقایی تألیف شده است. (ناصر به‌نژاد، ۱۳۸۷)

آخرین کتاب که از دکتر صدیق درباره‌ی ادبیات موسیقایی چاپ شده، کتابی است با عنوان **سیری در رساله‌های موسیقایی** که از طرف مرکز موسیقی حوزه‌ی هنری (انتشارات سوره مهر - ۱۳۸۹) چاپ شده است. در این کتاب وی پس از بحث درباره‌ی موسیقی حلال، حرام، متعالی، عرفانی، ایقاعات و سبک‌شناسی رسالات موسیقایی، شش کتاب عربی و سی و نه کتاب فارسی موسیقی را که در قرون گذشته مخصوصاً دوره‌های صفویه و قاجار تألیف شده است، عالمانه معرفی می‌کند.

شعر

اشعار **حسین دوزگون** بسیار ساده، معنی‌دار و گاه از لحاظ محتوا بسیار پر مفهوم و از لحاظ بیان دلنشین است. او در بسیاری از اشعار خود، معایب اجتماعی دوران گذشته را با قدرت تمام و بدون ترس و واهمه بر زبان آورده است و جزء شاعرانی است که اراده‌ی شکست‌ناپذیر در مبارزه داشتند. (رضا همراز ۶: ۱۳۸۰)

درباره‌ی او

در کنار بیش از سی صد کتاب، نزدیک به ده نشریه، بیش از هزار مقاله و ده‌ها کنفرانس و سمینار علمی داخلی و خارجی، باید تربیت بیش از هزار دانشجو را به کلکسیون افتخارات دکتر صدیق بیفزاییم.

سجایای اخلاقی و روح بلند استاد در پنجاه سال تلاش علمی و ادبی ایشان آن چنان زیاد بوده است که ده‌ها کتاب و صدها مقاله در باب ایشان منتشر شده است که به جرأت می‌توان گفت: هیچ استاد دانشگاهی این چنین دل و عقل دانشجویان خود را مجذوب نکرده است. (نائبی، ۱۳۸۸: ۱۴)

از میان آثاری که به طور مستقل درباره‌ی دکتر صدیق انتشار یافته است کتاب‌های زیر را می‌شماریم:

۱. ایمانی، بهروز. **سۆز سواغیندا!** چاپ اول؛ تهران: مؤلف، ۱۳۷۹؛ تک جلدی؛ ۱۰۲ ص.: عکس؛ رقعی.
۲. ایمانی، بهروز. **لوحه دن لوحه به**، تهران، تکدرخت، ۱۳۸۹.
۳. جمعیت نویسندگان آذربایجان، **مجموعه - ۱**؛ تهران: شیتاب، ۱۳۵۷؛ تک جلدی؛ ۱۳۲ ص.: رقعی.
۴. چهره‌گشا؛ امیر. **اثرل قایغی سی**؛ چاپ اول؛ تهران: مؤلف، ۱۳۸۳؛ تک جلدی؛ ۱۰۵ ص.: رقعی.
۵. حیدری، لایلا؛ **فرجام طرح بنیاد آذربایجان شناسی**؛ چاپ اول؛ تهران: مؤلف، ۱۳۸۱؛ تک جلدی؛ ۸۷ ص.: نمونه، عکس؛ رقعی.
۶. حیدری، یعقوب. **کوه در کوله پستی**؛ چاپ اول؛ تهران: تکدرخت، ۱۳۸۷؛ تک جلدی؛ ۴۷ ص.: عکس؛ رقعی.
۷. داوریار، محمد. **بیر عمان بیر دنیز**، تهران، تکدرخت، ۱۳۸۸.

۸. داوریار، محمد. **تکریم استاد**، تهران، فرهنگسرای مهر، ۱۳۸۸.
۹. دمیر، آیدین. **زندگی و بعضی از آثار دکتر محمدزاده صدیق**؛ استاد راهنما: دوچنت دکتر بیلگه خان آ. گؤک داغ؛ ۲۰۰۲؛ مقطع کارشناسی رشته‌ی زبان و ادبیات ترکی دانشکده‌ی ادبیات دانشگاه قرق قلعه (ترکیه)؛ ۲۲۹ ص.:: کتابنامه.
۱۰. رضیان، خاطره. **لب‌های یخ‌بسته**؛ چاپ اول؛ تهران: اتلشن، ۱۳۸۲؛ تک جلدی؛ ۱۱۵ ص.؛ رقی.
۱۱. سالک، حمید. **چند گفتار پیرامون پنج نمایشنامه‌ی میرزا آقا تبریزی**؛ چاپ اول؛ تبریز: نوبل، ۲۵۳۷ (۱۳۵۷)؛ تک جلدی؛ ۷۴ ص.؛ رقی.
۱۲. شکرخدایی، سید احسان (گردآورنده). **روزها با استاد**؛ چاپ اول؛ تبریز، ۱۳۸۷؛ تک جلدی؛ ۱۱۲ ص.؛ جیبی.
۱۳. شکرخدایی، سید احسان. **ادراکات** [بی‌جا]؛ تهران: گردآورنده، ۱۳۸۴؛ تک جلدی؛ ۱۲۸ ص.:: عکس؛ رقی.
۱۴. شکرخدایی، سید احسان. **اندر یافت نو**، چاپ اول؛ تهران: دانشگاهیان، ۱۳۸۴؛ تک جلدی؛ ۱۱۲ ص.؛ رقی.
۱۵. شکرخدایی، سید احسان. **دیوان رها**؛ چاپ اول؛ تهران: تکدرخت، ۱۳۸۷؛ تک جلدی؛ ۱۶۱ ص.؛ رقی.

۱۶. شکرخدایی، سید احسان. **نجوای سکوت**؛ چاپ اول؛ تهران: دانشگاهیان، ۱۳۸۴؛ تک جلدی؛ ۱۱ ص.؛ رقی.
۱۷. غریبلی، دکتر اسلام. **صفی‌الدین اردبیلی نین قارامجموعه‌سی و حسین محمدزاده صدیق**؛ چاپ اول؛ باکو: نشر جاویدان، ۲۰۰۴؛ تک جلدی؛ ۱۳۹ ص.؛ رقی.
۱۸. غلامنژاد بازکیایی، معصومه. **کتابشناسی آثار استاد دکتر حسین محمدزاده صدیق**، تهران، تکدرخت، ۱۳۸۸.
۱۹. کریمی، محمدرضا. **ائلمیزین آجیان یاراسی (شرح زندگی و آثار دکتر حسین محمدزاده صدیق)**؛ چاپ اول، تهران، ۱۳۸۰؛ تک جلدی؛ ۸۸ ص.؛ عکس؛ رقی.
۲۰. محمدزاده صدیق، ائلدار. **مصاحبه‌های علمی پدرم**؛ به کوشش ائلدار محمدزاده صدیق؛ چاپ اول؛ تهران: مؤلف، ۱۳۸۱؛ تک جلدی؛ ۱۳۶ ص.؛ عکس؛ رقی.
۲۱. نائبی، محمدصادق. **قارامجموعه از منظر واژه‌شناسی**؛ چاپ اول؛ تهران: مؤلف، ۱۳۸۰؛ تک جلدی؛ ۷۱ ص.؛ رقی.
۲۲. نیایش، امید. **دکتر صدیق و هویت آذربایجان**؛ چاپ اول؛ تهران: زوفا، ۱۳۸۱؛ تک جلدی؛ ۹۵ ص.؛ رقی.

۲۳. وظیفه، صدیاری (ائل اوغلو). **جشن‌نامه‌ی دکتر صدیق**، تهران، تکدرخت، ۱۳۸۸.

۲۴. وظیفه، صدیاری. **بیر بؤلوک دورنا؛ چاپ اول؛ تهران: زوفا، ۱۳۸۱؛ تک جلدی؛ ۷۵ ص.؛ رقعی.**

۲۵. همراز، رضا. **گوللر آچاجاق؛ چاپ اول؛ تبریز، ۱۳۸۰؛ تک جلدی؛ ۱۲۶ ص.؛ رقعی.**

بسیاری از استادان امروزی ادبیات، شاگرد و دانشجوی دیروز دکتر صدیق هستند و افتخار می‌کنند که شیوه و روش او را در تدریس پیش گرفتند. یکی از این استادان می‌نویسد: «تا به امروز که خود به تدریس زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه‌های زنجان مشغول هستم، سبک و روش استاد بزرگوار را سرمشق تدریس خویش نموده‌ام. زیرا استاد تنها به کار درس دادن و عاقبت به نمره‌ی دانشجو اکتفا نمی‌کردند، بلکه با مهربانی و بدون توجه به نمره، دانشجو را به کار می‌گرفتند و هر بار با تکلیف قرار دادن یک تحقیق در موضوعات گوناگون ادبی، دانشجویان را به تحصیل واقعی علم و دانش فرا می‌خواندند.» (دکتر سیامک سلیمانی روشن، ۱۳۸۸: ۱۸۹) او را علاقه‌مندانش «دائرة‌العمارف متحرک» نام داده‌اند. یکی از نویسندگان معاصر می‌گوید: در حال حاضر پرفسور صدیق به تنهایی یک

دائرة‌العمارف به شمار می‌رود که در هر روز از عمرش صدها صفحه به دانش و ادبیات ایران افزوده و اندیشه‌های نو آورده است. (حسین دوستی، ۱۳۸۸: ۹۵) یکی دیگر از محققان معاصر شماره صفحات تعداد تألیفات او را بر روزهای عمر پربرکتش تقسیم کرده، به هر روزش ۴۷ صفحه افتاده است. (دکتر مرتضی مجدفر، ۱۳۸۸: ؟)

دکتر حلیم یارقین استاد دانشگاه‌های افغانستان درباره‌ی یکی از ترجمه‌های دکتر صدیق با عنوان دیوان لغات‌الترک می‌گوید: «دکتر حسین محمدزاده صدیق با صلاحیت بایسته‌ای یکی از مهم‌ترین میراث ادبی و زبانی را به گونه‌ی بهینه‌ای به زبان فارسی به فرجام آورده و به چاپ رسانیده‌اند. این ترجمه‌ی کامل و روان نه تنها برای استفاده‌ی فارسی‌زبانان، بلکه تمام علاقه‌مندان فارسی‌دان، به ویژه افغانستان از اهمیت زیادی برخوردار است. من ترجمه‌ی تازه‌ی فارسی دیوان لغات‌الترک را کاری بهین و گامی مهم و ارزنده در گسترش لغت‌شناسی و زبان‌شناسی دانسته، استاد گران‌قدر دکتر حسین محمدزاده صدیق را به این مناسبت شادباش و تهنیت می‌گویم و از بارگاه رب‌العزّه برایشان کامیابی‌های مزید آرزو می‌کنم.» (دکتر حلیم یارقین، ۱۳۸۸: ۱۱۸)

دکتر اسرافیل باباجان استاد دانشگاه غازی در آنکارا که روزگاری هم در ایران دانشجوی خود دکتر صدیق شده بود، درباره‌ی همین ترجمه گوید:

«دکتر صدیق با این ترجمه، نه تنها متنی زیبا به فارسی‌زبان ارزانی داشته است، در عین حال محیط دانشگاهی ایران را با حقایق علمی تورکولوژی آشنا ساخته است و اثری را که برای جهان اسلام بسیار با ارزش است تقدیم فارسی‌زبانان کرده است.» (دکتر اسرافیل باباجان، ۱۳۸۸: ۱۰۱)

خسرو سرتیبی یکی از ادبای تبریز درباره‌ی دقت استاد در تصحیح متون، ضمن تحسین از تصحیح دیوان نباتی گوید: «از نکات قابل توجه در تحقیق دکتر صدیق، توجه در تصحیح اشعار و ابیاتی است که در نسخ قبلی غلط چاپی و املائی داشته و مفاهیم خود را از دست داده بودند و عنایت به تأثیر شایسته‌ی نباتی در شاعران بزرگ است.» (خسرو سرتیبی کلیر، ۱۳۸۸: ۱۴۶)

شعر درباره‌ی دکتر صدیق

دکتر حسین محمدزاده صدیق یک ایرانی است که همه‌جای ایران را سرای خود می‌داند. همه‌ی ایرانیان به وجود چنین استاد زحتمکشی افتخار می‌کنند. تقریباً در همه‌ی استان‌های کشور حداقل یک بار حضور داشته است و مورد تقدیر و تحسین علاقه‌مندان خود شده است. در اهواز، شیراز، مشهد، سمنان، همدان، کرمانشاهان و ... در محیط‌های علمی تقدیر شده است و بر صدر نشسته است. اما، برادران و خواهران آذربایجانی ما احساساتی دیگر به استاد دارند. آن‌ها احساس خود را اغلب با شعرهای

ترکی بیان داشته‌اند. یکی از آن شعرهای بلند (در صد بند) سروده‌ی محمدباقر باقری (ارکین) است. او، در این کتاب که به ترکی است می‌گوید:

من، قدر تو را وقتی زنده بودی شناختم

گرد و غبار زمانه را از چهره‌ات زدودم

چشم به چشمان سبزت دوختم و خندیدم

هر چه را دارم فدای تو می‌کنم

و یاری مانند تو را از دست نمی‌دهم.

(م. ارکین، ۱۳۸۹: ۱۴)

مکتب دکتر صدیق

مهم‌ترین مکتبی که دکتر صدیق مؤسس آن است، روش علمی شرح حال‌نویسی شعرا و علمای سلف است. وی در این کار، اول کلیه‌ی اسناد قدیمی اعم از تذکره‌ها و تواریخ را تلخیص کرده و عین متن‌های آن را ذکر می‌کند و سپس دیدگاه‌های دوست و دشمن را درباره‌ی آن شاعر عیناً نقل می‌کند و آن گاه با استفاده از اسناد، شرح حال شاعر مورد نظر را خود می‌نویسد و دیدگاه‌ها را یکی یکی به نقد می‌کشد و پس از آن مضامین و محتوای دیوان صاحب ترجمه را از داخل اشعارش استخراج کرده، نهایت مختصات لفظی و معنایی آن‌ها را می‌دهد.

این روش بسیار پسندیده، مورد توجه ادبا و علاقه‌مندان قرار گرفت. مثلاً **دیوان راجی** را که اخیراً کتابفروشی فردوسی در تبریز چاپ کرده است، بر اساس این مکتب کار کرده‌اند. در شعر و نقد ادبی نیز وی صاحب سبک و مکتب است که باید به جای خود از آن بحث کرد. این یک حقیقت است که این دانشمند در هر زمینه از علوم ادبی که کار کرده، در آن موفق شده است و راه و مکتب خاص خودش را ایجاد کرده است. (شاه نسا، ۲۰۰۷: ۳۸۰).

مراسم تجلیل

در سال‌های اخیر چند مراسم تجلیل در دانشگاه‌ها و فرهنگسراها از خدمات علمی و فرهنگی استاد در سطح ملی و استانی برگزار شد و «برگزاری این مراسم تجلیل از ایشان تنها کاری کوچک است که در مقابل ارج‌گذاری به خدمات علمی- فرهنگی‌شان صورت می‌پذیرد. بزرگان هر کشور و ملتی جزء میراث فرهنگی آن کشور محسوب می‌شوند. پس، بر همه‌ی مها و واجب است که با تجلیل از این عزیزان به وظایفمان که همانا حفظ این میراث‌های گران‌بهاست عمل نماییم.» (مهندس امیر چهره‌گشا، ۱۳۸۸: ۸۳)

در مراسم‌های تجلیل از استاد، از همه‌ی استان‌های کشور اسلامی‌مان محققان و هنرمندان حضور می‌یافتند. در یکی از مراسم آقای **باران** یکی از هنرمندان جنوب کشور همراه با گیتار به یاد مبارزات قلمی استاد و دفاع ایشان از حقوق تضییع‌شده‌ی مردم در رژیم گذشته، دو ترانه‌ی «دخترک گل فروش» و «کودک واکسی» را به ایشان هدیه کردند که قطرات اشک را به چشمان بعضی از حضار، از جمله استاد آورد. (تکریم استاد، ۱۳۸۹: ۱۶)

علاوه بر ایران در کشورهای دیگر نیز از استاد تقدیر شده است. از جمله در سال ۲۰۰۷ در سیویزیوم تورکولوژی در دانشگاه غازی آنکارا از او به خاطر ترجمه‌ی فارسی کتاب دیوان لغات‌الترک تجلیل به عمل آمد. (صمیمه بولاد. Baykara: ۴۶)

مهندس محمدرضا کریمی در کتابی که درباره‌ی شرح زندگی و آثار دکتر صدیق نوشته است، در انتهای کتابش برای او صفاتی نظیر درست‌کرداری، تواضع و فروتنی، جسارت علمی، خوی معلمی، شجاعت و شهامت و خیرخواهی را می‌شمارد و می‌گوید: «او دانشمندی است که در جهان علم به کسی باج نمی‌دهد. جسارت علمی او بی‌مثل است. دوست و دشمن اعتراف می‌کنند که او دانشمندی بسیار با علم است و اکتشافات علمی و زحمات وی از امکان‌های انسان عادی خارج است. او در هر جا و هر جلسه که حضور پیدا کند، جوّ جلسه را در اختیار می‌گیرد و مثل یک

معلم صحبت می‌کند و برای خیر دیگران از همه چیز خود می‌گذرد.» (مهندس محمدرضا کریمی، ۱۳۷۷: ۸۶) یکی از ویژگی‌های شخصیتی استاد این است که با سعه‌ی صدر و گشاده‌رویی، پژوهندگان و شعرا و نویسندگان را می‌پذیرند و آن‌ها را از ارشاد و راهنمایی خود بهره‌مند می‌سازند. این خصوصیت اخلاقی، که متأسفانه در روزگار ما کمیاب است، در کنار ویژگی‌های دیگر ایشان مانند خستگی‌ناپذیری و عشق و علاقه‌ی بی‌پایان به فرهنگ و ادب، ایشان را تبدیل به چهره‌ای مثال‌زدنی ساخته است. (میثم سرابی، ۱۳۸۸: ۱۸۵)

کسانی که درباره‌ی دکتر صدیق اظهار نظر کرده‌اند، او را مردمی‌ترین نویسنده و پژوهشگر می‌دانند. **برندا شیفور** - استاد دانشگاه هاروارد - هنگام بحث از فعالیت‌های ادبی او در رژیم گذشته، درباره‌ی او می‌گوید: «مردم علاقه‌ی بیش از حدی به کتاب‌های حسین دوزگون نشان دادند. از این رو مسئولان رژیم، آن‌ها را جمع کردند و مانع انتشار آن‌ها شدند.» (Brenda shuffer, ۲۰۰۰/۲۸/۳)

شاه نسا رستم‌اوا - پژوهشگر جمهوری آذربایجان - می‌گوید:

«حسین دوزگون در رژیم استبدادی شاه، بدون توجه به هرگونه مشکلات، با خستگی‌ناپذیری زایدالوصفی نوشت و ایجاد کرد و از عقاید و آرمان‌های خود دست نکشید، تبعیدها دید و زندان‌ها کشید و ...» (شاه نسا، ۲۰۰۷: ص ۲۸۰)

قضاوت

قضاوت اهل قلم و دانشمندان درباره‌ی دکتر صدیق معمولاً توأم با تحسین و تکریم است. او را غواص دریای معانی و وارسته از تمنیات مادی (مهندس نائی، ۱۳۸۸: ۲۹) و صاحب انرژی پایان‌ناپذیر و صاحب نظریه (داوریار ۱۳۸۸: ۵۹) و جزء افتخارات ایران زمین (مهندس چهره‌گشا ۱۳۸۸: ۷۵) به حساب می‌آورند آینه‌ای بی‌غبار نام می‌دهند (جمشید شیانی ۱۳۸۸: ۲۲۹) سرکرده‌ی اردوی علم و دانش می‌شناسند (حسین شهرک ۱۳۸۸: ۲۳۲) معلمی عدالت‌خواه می‌نامند (جبرائیل سیف هریس ۱۳۸۸: ۲۱۷) افتخار ملت (جعفر نور محمدزاده، ۱۳۸۸: ۲۲۰) و زبان‌شناس دانشمند ایرانی (دکتر غلام کریم ۱۳۸۸: ۱۶۹) و صاحب استعداد و خارق‌العاده و بی‌نظیر (اسدالله مردانی ۱۳۸۸: ۱۶۲) می‌شناسند او را به تنهایی یک ملت قلمداد می‌کنند (دکتر مرتضی مجدفر، ۱۳۸۵: ۱۱) و دارای پهنه‌ی علمی چند بعدی و وسیع می‌شناسند. (مهندس امید نیایش، ۱۳۸۱: ۵) به دوستی با او و از این که گامی در راه اشاعه‌ی آثارش برمی‌دارند، به خود می‌بالند (مهندس باقری ۱۳۸۸: ۶) او را پیر، استاد و نورچشم خود می‌دانند (سید احسان شکرخداپی ۱۳۸۵: ۱۲)

بعضی‌ها نیز قضاوت‌های متفاوت دارند. یکی از آن‌ها شخصی به اسم **ویسمن** که در دهه‌ی ۶۰ در آمریکا کتابی در موضوع انقلاب اسلامی ایران نوشت و دکتر صدیق را به خاطر جان‌فشانی‌ها که برای انقلاب اسلامی داشت، تخطئه کرد و آقای مهندس **محمد رضا کریمی** کتاب **انلیمیزین آجیبیان یاراسی** را در سال ۱۳۷۷ در جواب او نوشت و منتشر ساخت. شخصی دیگر او را با مرحوم **جلال آل احمد** مقایسه کرده و آرزو کرد که او نیز «حسی در میقات» بنویسد و یا شخص دیگری موسوم به **ماکان** از این که ایشان، صاحب نظریه در زبان‌شناسی ایرانی هستند برآشفته و حضور ایشان را در عصر ما بر نمی‌تابد و خیال می‌کند که صاحب نظریه‌ها در علم حتماً باید روس و یا انگلیسی باشند و ما در مقابل آن‌ها کرنش کنیم!

قضاوت اهل قلم هرچه باشد، ما امروز با شخصیتی که نیم قرن به فرهنگ و ادبیات این مملکت جانانه خدمت کرده است و با عشق به این آب و خاک زیسته است، رو در رو هستیم. زنانوی ادب در برابرشان بر زمین می‌نهمیم و از خداوند منان سال‌ها سلامت و نشاط برایشان آرزو می‌کنیم و به عنوان حسن ختام، آخرین پاراگراف کتاب **دکتر صدیق و هویت** را در این جا نقل می‌کنیم: «باید دانست و پذیرفت که راز موفقیت و محبوبیت شخصیت‌های مردمی و میهنی مانند دکتر صدیق فقط در آن

است که اینان پیوسته بر روی ریشه‌های خود ایستاده‌اند، به فکر منافع و موقعیت‌های خود نبوده‌اند، بلکه پیوسته به مردم و سرزمین اندیشیده‌اند و مرزهای آرماتشان را پشت سر نگذاشته‌اند. از این جهت است که دشمنان این مرز و بوم و نوکران رنگ و وارنگ داخلی آنان، حضور او را بر نمی‌تابند و بعضی‌ها نیز که دنبال موقعیت و مقام و منافع شخصی و پیمودن نردبان‌های ترقی هستند، تئوری‌های آن‌ها را لقلقه می‌کنند تا شاید از جوئی که ایجاد می‌شود، بتوانند بهره‌برداری کنند.» (امید نیایش، ۱۳۸۱: ۹۴)

کتاب حاضر

ما هم به نوبه‌ی خود برای عرض ارادت به محضر استاد و هم‌چنین به خاطر نشر قطره‌ای از دریای فعالیت‌های علمی ایشان، کتاب حاضر را آماده‌ی چاپ کردیم.

در بخش اول کتاب، شرح زندگی صائب تبریزی به روایت استاد را آوردیم که بخشی از آن را قبلاً در شرح غزل‌های فارسی صائب تبریزی^۴ و بخشی دیگر را در شرح اشعار ترکی صائب تبریزی^۵ چاپ کرده بودند. که آورده‌ی ما خلاصه‌ای از این گفتارها است.

^۴ محمدزاده صدیق، حسین. شرح غزل‌های صائب تبریزی، تهران، الست، ۱۳۷۱.

^۵ محمدزاده صدیق، حسین. شرح اشعار ترکی صائب، تبریز، باران، ۱۳۹۰.

در بخش دوم، شرح ده غزل فارسی از ایشان را در این کتاب گنجانیدیم که پیش از این به صورت کتاب مستقلی از طرف انتشارات الست در سال ۱۳۷۰ چاپ شده بود. لازم به ذکر است که این کتاب در سال‌هایی که ایشان در مرکز تربیت معلم شهید مفتاح شهر ری و دانشگاه ارومیه درس دو واحدی «اشعار صائب تبریزی» را تدریس می‌کردند، انتشار یافت.

در بخش سوم، برگزیده‌ای از شرح بیست غزل ترکی را با حذف برخی موارد و تغییراتی در آن آوردیم که در این شرح جزئیات ریشه‌شناسی و معادل‌سازی در اشعار صائب و نکات دستوری و صنایع ادبی و ویژگی‌های شعری غزل‌ها مورد بحث قرار گرفته است.

در بخش چهارم، ترجمه‌های منظوم فارسی از اشعار ترکی مورد بحث را که توسط استاد پذیرفته، گردآوری کردیم.

در بخش پنجم، مقاله‌ی «گزیده‌های شعر ترکی» را که درباره‌ی اشعار ترکی ذکر شده در «سفینه»ی صائب است، نقل کردیم.

امیدواریم برای علاقه‌مندان به پژوهش‌های استاد تحفه‌ای قابل توجه باشد.

منابع مقدمه

- اسدالله مردانی رحیمی (مقاله)، جشن نامه، تهران، ۱۳۸۸.
- امید نیایش، دکتر صدیق و هویت آذربایجان، زوفا، تهران، ۱۳۸۱.
- امیر چهره گشا، اثر قایغی سی، تهران، ۱۳۸۳.
- انلدار محمدزاده، مصاحبه های علمی پدرم، تهران، ۱۳۸۱.
- انلیار آذران، فرجام هفته نامه فرهنگی، تهران، ۱۳۸۲ (ش اول).
- بهروز ایمانی، سوز سوراغیندا، تهران، ۱۳۸۱.
- بهروز ایمانی، لوحه دن لوحه یه، تهران، ۱۳۸۸.
- پروانه محمدلی، Cənubi Azərbaycan Mətbuatı Tarixi، باکو، ۲۰۰۹.
- جابر عالی شان، صمد بهرنگی منظومه سی، تبریز، بهرنگی، ۱۳۸۷.
- جبرئیل سیف هریس (مقاله)، جشن نامه، تهران، ۱۳۸۸.
- جعفر نورمحمدزاده (مقاله)، جشن نامه، تهران، ۱۳۸۸.
- جواد محقق، رشد معلم، تهران ۱۳۸۱ و ۱۳۸۲ (ش ۶ و ۷).
- حسین دوستی، بیر قوجاق سئوگی، تهران، ۱۳۸۸.
- حلیم یارقین (مقاله)، جشن نامه، تهران، ۱۳۸۸.
- خسرو سرتیبی (مقاله)، جشن نامه، تهران، ۱۳۸۸.
- رضا همراز، گولر آچاجاق، تهران، ۱۳۸۶.
- س. الف. نسیملو (مقاله)، جشن نامه، تهران، ۱۳۸۸.
- سیامک سلیمانی روشن (مقاله)، جشن نامه، تهران، تکدرخت، ۱۳۸۸.
- سید احسان شکرخدایی، اندریافت نو، تهران، نشر دانشگاهیان، ۱۳۸۶.
- سید احسان شکرخدایی، دیوان رها، تهران، ۱۳۸۸.
- سید احسان شکرخدایی، روزها با استاد، تبریز، ۱۳۸۵.
- سید احسان شکرخدایی، نجوای سکوت، دانشگاهیان، تهران، ۱۳۸۵.

شاه نسا رستم اوا، **تدقیق‌الر (ادبیات، تاریخ، فلسفه و صنعت مسأله‌لری)** باکو، ش ۱، ص ۳۷۹-۳۸۵، ۲۰۰۷.

صدیاری وظیفه، **بیر بؤلوک دورنا**، تهران، زوفا، ۱۳۸۲.

صدیاری وظیفه، **جشن نامه‌ی دکتر صدیق**، تهران، تکدرخت، ۱۳۸۸.
صمیمه بولاد، Baykara، آنکارا، ۲۰۰۷.

لیلا حیدری، **فرجام طرح بنیاد آذربایجان‌شناسی**، تهران، ۱۳۸۱.
م. ارکین، **تبریزدن حیدربابایا**، تهران، تکدرخت، ۱۳۸۷.

م. کریمی، **اٹلیمیزین آجیان یاراسی**، تهران، ۱۳۷۷.

م. کریمی، **دوزگون و قارانقوش**، تألیف م. کریمی، تهران ۱۳۸۸.

محمد داوریاری، **بیر عمان بیر دنیز**، تهران، ۱۳۸۹.

محمد داوریاری، **تکریم استاد**، تهران، ۱۳۸۸.

محمد داوریاری، **محمدباقر خلخالی و ثعلبیه**، تهران، ۱۳۸۹.

محمد داوریاری، **واقف، گوزلیک و حقیقت شاعری**، تهران، ۱۳۸۹.

محمد هادی، محمدی. **تاریخ ادبیات کودکان**، بنیاد پژوهش تاریخ ادبیات کودکان ایران، تهران، چیستا، ۱۳۸۰.

محمدباقر باقری، **تبریزدن حیدربابایا**، تهران، ۱۳۸۹.

محمدباقر باقری، **هفت مقاله‌ی دکتر صدیق**، تهران، ۱۳۸۸.

محمدصادق نائی، **دکتر صدیقین دیل بیلیم درسلیگی**، تهران، ۱۳۸۸.

مرتضی مجدفر (مقاله)، **جشن نامه**، تهران، ۱۳۸۸.

مریم منافی ملایوسفی، **گاهنامه‌ی پژوهشی قراز**، تهران، ۱۳۸۱ (ش ۳).

معصومه بازکیایی، **کتابشناسی آثار دکتر صدیق**، تهران، ۱۳۸۸.

میثم سرابی (مقاله)، **جشن نامه**، تهران، ۱۳۸۸.

ناصر بهنژاد، **سیری در رساله‌های موسیقایی**، تهران، ۱۳۸۷.

نیلوفر شکرخدایی، **دوقلوهای ترک**، تهران، ۱۳۸۸.

یعقوب حیدری، **کوه در کوله پستی**، تهران، ۱۳۸۷.

Brenda shuffer. The Formation of Azerbaijani Collective Identity in Iran, vol. ۲۸, No. ۳, ۲۰۰۰.

جدول آسان خوانی متون ترکی

برای آسان خوانی متون ترکی برخی تغییرات در نگارش کلمات ترکی و کلمات دخیل عربی و فارسی در این کتاب اعمال کردیم که در جدول‌های زیر نشان می‌دهیم:

۱. جدول واکنگاری

نشاندهای واژه‌های ترکی	مثال	معادل حروف لاتین
ا، آ، اَ، اِ، اُ، اَو، اَوُ	الماق (گرفتن)	A, a
ا، اَ، اِ، اُ، اَو، اَوُ	ال (دست)	Ə, ə
ای، ایِ، ایُ	ایلان (مار)	İ, i
ای، ایِ، ایُ	قېزېل (طلا)	I, ı
او، اوِ، اوُ	سۆل (چپ)	O, o
او، اوِ، اوُ	سۆز (سخن)	Ö, ö
او، اوِ، اوُ	اولدوز (ستاره)	U, u
او، اوِ، اوُ	دۆزمک (چیدن)	Ü, ü
ا، اِ، اُ، اَو، اَوُ	ینل (باد)	E, e

۲. جدول آواک‌نگاری

معادل حروف لاتین		مثال	نشانه‌های آواک‌های ترکی
<i>buz</i>	B, b	بوز (بیخ)	ب / بـ / بـب
<i>öpmək</i>	P, p	اوپمک (بوسیدن)	پ / پـ / پـپ
<i>toy</i>	T, t	توی (جشن)	ت / تـ / تـت
<i>Sürəyya</i>	S, s	ثریا	ث / ثـ / ثـث
<i>can</i>	C, c	جان	ج / جـ / جـج
<i>çaxmaq</i>	Ç, ç	چاخماق (آتش زنه)	چ / چـ / چـچ
<i>Həvva</i>	H, h	حو	ح / حـ / حـح
<i>xaliq</i>	X, x	خالق	خ / خـ / خـخ
<i>daş</i>	D, d	داش (سنگ)	د / دـ
<i>zövq</i>	Z, z	ذووق	ذ / ذـ
<i>bir</i>	R, r	بیر (یک)	ر / رـ
<i>ziğ</i>	Z, z	زیغ (گل)	ز / زـ
<i>jalə</i>	J, j	ژاله	ژ / ژـ
<i>sərin</i>	S, s	سرین (خنک)	س / سـ / سـس
<i>şəhid</i>	Ş, ş	شهید	ش / شـ / شـش
<i>sidq</i>	S, s	صدق	ص / صـ / صـص
<i>zələlət</i>	Z, z	ضالالت	ض / ضـ / ضـض
<i>Tur-e Sina</i>	T, t	طور سینا	ط / طـ
<i>zill</i>	Z, z	ظل	ظ / ظـ
<i>Cə'fər</i>	`	جعفر	ع / عـ / عـع
<i>bağ</i>	Ğ, ğ	باغ	غ / غـ / غـغ
<i>fəna</i>	F, f	فنا	ف / فـ / فـف
<i>qaş</i>	Q, q	قاش (ابرو)	ق / قـ / قـق
<i>kəsmək</i>	K, k	کسمک (بریدن)	ک / کـ / کـک
<i>gəzmək</i>	G, g	گزمک (گشتن)	گ / گـ / گـگ
<i>diləyim</i>	Y, y	دیله‌گیم (ارزوم)	گ / گـ / گـگ
<i>lalə</i>	L, l	لاله	ل / لـ / لـل
<i> miskin</i>	M, m	مسکین	م / مـ / مـم
<i>incə</i>	N, n	اینجه (ظریف)	ن / نـ / نـن

<i>vaxt</i>	<i>V, v</i>	واخت (وقت)	و/و
<i>hilal</i>	<i>H, h</i>	هلال	ه/هـ/هـه
<i>yaban</i>	<i>Y, y</i>	يابان (دشت)	ی/یـ/یـی

سۇن يازې

هر كسه من گليب انسان دئمەرم،
انسان تعصبي چكيرهەم، تبريز!
دۆزلۆك، پاكلېق، تقوا تبليغ ائديرم،
فضيلت توخومو اكيرم، تبريز.

من مظلوملار نسلې، قوللار اوغلويايم،
تاريخ قالاسېندا چۆخ باغېرمېشام.
بۆتۆن انسانلېغې، مردانه ليغې،
هر يئردە امدادا هئى چاغېرمېشام.

تۆركۆن خولقو خويو پاك اولموش البت،
او آلچاق، اوزۆنه تۆرك سۆيله مەسېن!
من اونلا هئىچ زامان بېرلشئمرم،
تۆركلۆگۆ مئيداندا تۆپ ائيلمەسېن.

انسانلېغا اخلاق گۆزۆيله باخمېش،
سعادت پايلامېش بشره، هر تۆرك.
خئير خواهلېق، دۆزلۆك اولموشدور ايشى،
يايمېشئدېر دۆزلۆگۆ هر يئره، هر تۆرك.

فۆرمادير، قالېدېر مىلى هويّت،

هر فورما اوچون بير مضمون لازيمدېر.
مضمون معنا وئرر فورمايا البت،
بو منيم سون سوزوم، بو سون يازيمدېر.

تيريز يوللارېندا - ص ۹۴.

قېزېم

قېزېم! بو دۇنيادېر كئچيب گئدهجك،
ياخشېلىق يامانلىق بۇتون اۇتهجك،
اۇرهك سيز ياشايان اۇميدسيز اولار،
اۇميدده حياتېن گۇلۇ بيتهجك،

قېزېم! سحر اولدو، پنجرهنى آچ،
سېجاق گۇلۇشلىرى حياتېما ساچ،
كېنكلر قونوب گۇلر اۇستۇنه،
كېنك آردېنجا بو باغلاردا قاچ،

قېزېم! باخ، دوپدورو آخماجا آخېر،
باباوبن گۇزۇدور گۇزۇنه باخېر.
غضبى، اۇميدى، عشقى، سۇگىسى،
ايللردير ساوالان اۇستوندىن شاخېر.

اردبيل لوحهلىرى - ص ۱.

سئودا

يوللار چۇراخ، اۆرهك يانغىن، ذىل اودلو،
سئودا درىن، حسرت آغېر، درد چۇخ.
كۆنۇل دلى، ياربېم جفا اهلېدىر،
پوزغونلانمېش حالېمېزا يانان يۇخ!

«گل!» دئمكدن داي گلېمېشم آمانا،
انتظاردا اوسانمېشام جانېمدان.
سۇروش بېز تك جانا قېيان وورغونا
نۇلار قېلسا بېر التفات او جانان؟

سوسماياراق، دۇنمە يەرك گئرىيە
دايانمادان چېرېنارېق ايتان بېز.
اىستسە ها چتېنلىك لقاووشسون،
چالېشېبان قۇياجاغېق ايزە اۆز.

درتلى لره گۆره گرەك انسانېن،
سئوھن كۆنلۇ سئودالارا بۇرۇنە.
انسان گرەك گۆن كئچىردە بئلهجە،
عۇمۇر گرەك بو يۇللاردا چۆرۇنە.

كېچىك شعرلر - ص ۸۵ .

انتباه گونۇ

نەدن سن بوقدەر توتقونسان كۆنۇل؟

www.duzgun.ir

دوزگون سئونلر سايتى

کیمسه آچا بیلیمیر سنین عئینی نی.
اگر سئوگیلی یار وفا قیلمادی،
سن ده آیری دۆلان، آت بو سئوگینی.

عشقی ساتدین یولا، اوتانان سن سن،
اؤزۆنه گلهجک سنی کۆسدۆرن.
انتباه گۆنۆنده، سن اولماياندا،
گۆرهجک نه دۆررؤ وئریدیر الدن.

باغبردین، چاغبردین سایمادی سنی؟
نه دن سن اؤزگییه ساری یۆنلیدین؟
آجیغین اوتسایدین، اؤدا یانسایدین،
قالمازدین امت سیز، اولمازدین بی دین.

اردییل لوحه لری - ص ۱ - نوروز ۱۳۷۸.

احسن

بوگۆن اۆلمه گینی ائشیتدیم سنین،
گۆل - چیچک پایلادیم اردییلده من.
بیر لکه سیلیندی تبریز اؤزۆندن،
راحت نفس چکدی بوآنا وطن.

توپراقلارا دۆشدۆ، سربلدی یئره،
اردییله دیوان توتان بیر جالاد.
آدسیز - عارسیز اولموش، ولاکین قۆیموش،

اۆزۆندن سۆنرا بیر رذالتلی آد.

سۆینیرم یورددان چپخا بیلمه‌دین،
قاچارکن، خلیجده گولله‌لندین سن.
انقلابچیلارا احسن دئییرم،
بندرعباس منه وطندیر، وطن!

اردبیل لوحه‌لری - ص ۲ - ۱۳۵۸ .

اوجا اردبیل

قرآنا، اسلاما، لییک دئمیشم،
ذیروه‌یه قالخمیشام اوجا اردبیل!
اینان چئینتمهرم نامرد یادلارا،
مقدس قوجاغین، قوجا اردبیل.

اردبیل لوحه‌لری - ص ۲ .

دئمیشدیم سنه

ملت ایپلاجاق دئمیشدیم سنه،
انتقام آلاجاق دئمیشدیم سنه.
باغی‌نبن قصری‌نین یئددی رۆکنۆنه،
زلزله سالاجاق، دئمیشدیم سنه.

هئی دئییردیم کیمسه دۆزمز بوداغ،
سپنمارام، دۆشهرم یئنی نۇوراغا.

www.duzgun.ir

دوزگون سئونلر سایتی

ان یئتگین نسلیمیز قالخب آیاغا،
غلبه چالاق دئمشدیم سنه،

باخ ایندی اورمویا، تبریزه، خویا،
ساوالاندان گلن فریادا هایا.
اردبیل اؤز ساوبن قالدبرمبش آیا،
ذیروده قالاچاق! دئمشدیم سنه!

اردبیل لوحه‌لری - ص ۲ .

سوسمادین

بیر آن سن سوسمادین، من نئجه سوسوم،
منیم آنه‌جیگیم، منیم تانریچام!
ساوالان سویونو ایچیرتدین منه
عشق اولسون اناجان حلال سؤتونه!
حیاتین الیندن تاپسام آمان، من،
قاچاچام یئنه سنین قوینونا.

اردبیل لوحه‌لری - ص ۲ .

عترین آلام

گؤنگلؤم ایستیرم آلان^۶ منی قوینونا،
بیر آنا تک سؤزلردئین^۷ بویوما.

^۶ فاشقایی شیوه‌سینده اسکی تۆرکجه میزده اولدوغو کیمی فعل، ضمیردن آیری صرف اولونور. «آلان» آذری شیوه‌سینده «آلاسان» معادلی اولاراق، مفرد ایکینجی شخصی آنلادیر.

اٹلیم اوبام، دئییم، یووام قاشقایې
عطرین آلام، فخر ائییلیم سۆیوما^۸.

سنن^۹ منیم فخریم، اٹلیم اولوسوم،
عزّتی، شوکتلی عۆمۆر سۆرمۆشن.^{۱۰}
ایگید اوغلون بؤیا - باشا چاتبجا،
مصیبتلی چۆخ دۆورانلار گۆرمۆشن.

چکیلنده آدین، باشیم اوجالبر،
گۆوهنیرم من قاشقایې دئیینجه.
سنین سسین بۆرۆینده «دنا»^{۱۱} نی،
بۆتۆن آذربایجان دۆلور سۆینجه.

قاشقایې لوحه‌لری - ص ۴.

گۆزسۆز چالغې چې

قاشقایې اٹلی نین صنعتکار اوغلو،
چال مضراپن قوی اۆره‌گیم تیتره‌سین.
غریب‌لیگین درینلیگیندن دانپش،
روحوم، بئینیم، قوی وارلېغیم اینله‌سین.

^۷ دئییه سن.

^۸ سۆی: قبیله عشیره، نژاد.

^۹ سنسن.

^{۱۰} سۆرمۆشن

^{۱۱} دنا: یایلاقدا بیر داغ آدی.

گۆرمەسەدە بیزی ایکی گۆز لرین،
سئزیرن هم، تانییران^{۱۲} سن بیزی.
«بو یول گئدیر» نغمه سین قالخیزاندا،
سن گۆرۆرەن جان گۆزۆیلە تبریزی.

بو قارا چادېرېن بېرجه بوچاغېن،
کیمدیر وئره دۇنیالارېن وارېنا؟
گۆیلوم گۆمۆلمۆشدۆر یایلاقلارېندا،
وورولموشام کۆکسۆندەکی بارېنا.

قاشقایی لوحه لری - ص ۴ .

بیرلایان آغلیان دنا

بیر گۆن سن سیز اوزاقلاردا یاتاراگ،^{۱۳}
بو دۇنیانېن غم - غصه سین آتاراگ،
بیزده سن تک غریبلیگه باتاراگ،
یئردن قالخېب وطن، وطن دئیهرۆک،
غریبلیگی یاقېزلیغې اؤیه رۆک.

ظن ائدیردیم سن ده من تک قوجاين^{۱۴}،
گلدیم گۆردۆم قدين يۆکسک اوجاين.

^{۱۲} سئزیرسن، هم تانییرسان.

^{۱۳} یاتاریق.

^{۱۴} قوجاسان.

سؤیله گۇرۇم حسرتلرله نئجهین؟
 «منصور»^{۱۵} ون اؤیدوگو لالهلی دنا،
 قاشقای اوبلاغی آی دلی دنا!

اوبالاردان، کؤچدن، اٹلردن سؤیله،
 قارا آیلا، آغبر ایلردن سؤیله،
 اتگینده جوشان سٹلردن سؤیله
 یبرلایان^{۱۶} آغلایان ایگیدن دنا،
 اؤرهگی داغلایان ایگیدن دنا!

قاشقای اٹلی نین اوجاباش داغی،
 قیسالدا زامانی، قیسالدا چاغی.
 کئچنمهدی سندن هئچ زامان یاغی،
 سلام اولسون اوگؤنلره، ایللره،
 شوکتینی ایتیرمیهن اٹلره . . .

انگلیزی حمله ائدهنده بیزه،
 آلتیش مین ایگیدن تۆکدو دنیزه^{۱۷}.
 آما حسرت قالدین نه دن تبریزه؟
 اٹلرین ایچیندن اوجالان دنا،

^{۱۵} قاشقای اٹل شاعیری منصور شامحمدی یه اشاره دیر.

^{۱۶} قاعیلی صفت «ییرلاماق» مصدریندن. یبراسکی تۆرکجه میزده و ایندیکی قاشقای شیوه سینده «شعر» معناسیندادیر.

^{۱۷} قاشقای ایگیدلری نین «صوت الدوله» رهبرلیگی ایله ۱۳۰۷ _ نجی ایله انگلتره مستعمره چلیری ایله ایگیدجه سینه ووروشمالارینا اشاره دیر.

حسرت غمی ایله قوجالان دنا.

قاشقایی لوحه‌لری - ص ۵ .

آیایدن گئجه‌دیر

مأذون! ناله چکدین حیاتیندا سن،
فلگین فینندن فریادا گلدین.
«ؤزمین روباه‌بازلیق ائتدی آسیمان»^{۱۸}
روزگار جؤورؤندن سن دادا گلدین.

دئدین: «غم وار، غمخانه‌ده واریمیش،
بختیم یاتمیش، دؤنمز باشدان آخان سو!»
ألولو کؤنلؤندن چبخان اؤخلاری،
گؤیه ساری بیر - بیر آتدین رو به رو.

زمانه قالمادی سنین قئیدینه،
وئرمه‌دی مؤرادین آسیمان سنین.
صیاد اولدون، یار تۇرونا دؤشمه‌دی،
قارا قفس کؤنجؤ اولدو مسکینین.

أمما سؤدا هئچ چبخمادی باشبندان،
تؤکنمه‌دی عشقین شوری دیلیندن،
تاپانمادین سادا سیرداش سیررینه،

^{۱۸} دیرناق ایچینده کی مصراع‌لار و عیارلر، میرزا ماذون قاشقایی دندیر.

آئرېلمادېن سون گونھ دک اٹلئندن.

گوھر ائدئن گئلب مؤفته ساتېلدېن،
سوسدون، دئدئن: «خرئدارئمدئر آلان.»
ئامانلق بائقودور انسان اوغلوئا،
دئدئن: «قالسا بئر ئاخشېلقدېر قالان!»

«آئایدېن گئجهدئر» بودور گلمئشم،
خرئدارلار دوروب صف به صف مأذون.
اسئر باد صبا، «عئدئن صباحئ»،
سرئلمئش سئئئچؤن رف به رف مأذون.

دؤزگؤنھ، گلمئشم سؤز آلام سندن،
«تمنام زئاددئر، بختئم ئار دگئل!»
بئر گدائام، هرله نئر م قاپئندا،
«شاه، گدائئ سئومک عئب و عار دگئل.»

قاشقائئ لوحهلرئ - ص ۶ .

بئلى بوکولر

آئ آقالار، آئ ازوموش بئلگئلر!
ئاز موسمئ داغلاردان سو تۆكؤلر.
علمئز كئمئن خئدمتئنه كئئچئدئر؟
اٹلئن دئلئن كسسئ، بئلى بۆكؤلر!

www.duzgun.ir

دوزگون سئونلر سائئئ

علم اودور کی قارالاری آغاردا،
قویمایا ائل قالا بوروقدا داردا،
اؤزۆن اسگیک سانان گۆرۆبسین هاردا؟
ائلین دیلین کسسن، بئلی بۆکۆلر!

دۆزگۆن دئیر: «گل توت منیم قولومدان،
خیر اولمادی نه ساغیم، نه سۆلومدان!
قاشقایی ایریلماز رسم و یولوندان،
ائلین دیلین کسسن، بئلی بۆکۆلر!»

قاشقایی لوحه‌لری - ص ۶ .

آغلاياگ

حزین، حزین بپرلا، قوربان سسینه،
گل آغلاياگ، خوب جانانا آغلاياگ.
قوی سسی نین حسرت سیمی اینله سین،
بو کلبه یه، بو احزانانا آغلاياگ.

بیر وار ایمیش بیر یوخوموش دۆنیادا،
مرد آنالار باج وئرمیشلر یادا.
ایندی گئدیم کیمین الیندن دادا؟
باج وئره نه، باج آلانا آغلاياگ!

قاشقایی نین ایگید مرد آناسپنا،
بئلی بۆکۆک قوجاسی، آناسپنا،

دۆزگۆن دئیهر سئوینجیمیز یاسینا،
غملی-غملی بیز مردانا آغلایاگ!

قاشقایی لوحه‌لری - ص ۷ .

قالمبشام

قاشقایی ایگیدی داغدان یئن یئرہ،
دیلم باغلی، تات اؤنؤنده قالمبشام!
یامان یئرده دؤشدؤم نامرد الینه،
دیلم باغلی، تات اؤنؤنده قالمبشام!

آتابودوم ^{۱۹} کمانبمن اؤخونو،
ساتابودوم گپ گوؤهرین چؤخونو.
تالایودوم دؤشمین وار یؤخونو،
دیلم باغلی، تات اؤنؤنده قالمبشام!

دۆزگۆن دئییر اؤغلوز یامان داردادپر،
کؤچن قونان ائلر ایزیز هاردادپر؟
سینه دولو هجران غمیم یاردادپر،
دیلم باغلی، تات اؤنؤنده قالمبشام!

قاشقایی لوحه‌لری - ص ۷ .

^{۱۹} آتابودوم = آتماق مصدریندن دیلک و آرزو وجهی. آذربجه‌سی: آتایدیم.

اۆره گی آچېق

قاشقايې ائويدير، آيېق اول تاجېك،^{۲۰}
صداقتى كېمى كېنەسى دە وار،
اۆره گی آچېقدېر، سفرەسى آچېق،
ياغېش ياغدېراسا، آلۇودا ساچار.

قارشېندا كېچېلر، قوربانلىق كسر،
قۇناغا، حۇرمته، دېه تلەسر.
وار گۇجېله آما يادى دا باسار،
يوردون خۇر باخان اولماز كامكار.

كېرلى اۆره گېندن، كېرلى گۇزۇندىن،
آتماجالار دۇلو آچې سۇزۇندىن،
تاجېكىن رنكېندىن، اۇنون اۆزۇندىن،
سن قورو ائلىمى يا پروردگار!

قاشقايې لوحەلرى - ۸ .

اصیل شفافلیق

قاشقايې گۇزەلى نه يازېم سنه؟
لايېق سۇز تاپمېرام صداقتېنه،
ائله عزت وئره، شرف بخش ائدەن
حيرانام تۇكنمز صاف نېتېنه.

^{۲۰} «تاجېك» سۇزۇنۇن مجازى معناسې «ايكى اوزلو آدم» دئمكدير.

نہ بزەك، نەدە سۆس یاراشمېر سنە،
زۆلال جیسمین روحون بیلمە ییر بۇیاق.
قوی گۆلۆنج ائیلە سین «تمدن»! سنی،
سن قوردون تمدن، سن قوردون اوجاق.

اصیل معنویات، اصیل شفافلیق،
اۆزۆندن، گۆزۆندن، دیلیندن آخیر.
نەدن معصوم - معصوم او باغین گۆزلر،
قوجالمېش یورولموش دۆزگۆنە باخېر؟

قاشقایی لوحه لری - ص ۸ .

زنگانیم

اٹللرە چبخارتدېم من ایلان دیلی،^{۲۱}
یالواردېم، یاخاردېم، اینان زنگانیم!
سیتغادېم، آغلا دېم، هئچ سایمادېلار
اۆتدۆ ایللر، کئچدی زامان زنگانیم.

یاد منی تکله دی، غضب ائتدی یوردو،
غربتلرە سالب جانېم قاووردو.
وئریملی^{۲۲} ایللری یئله ساووردو،

^{۲۱} ایلان دیلی چبخارتماق: یالوارماق، اصرار اتمک.

^{۲۲} وئریملی: محصولدار

گۆنۆمۆ ائیلهدی یامان زنگانېم.

یئل قووان^{۳۳} یاندېردېم، یئل آلدې قاچدې،
منه یؤل وئرمهدی یادا یؤل آچدې.
یادېن قارانقولوق ائوینه ساچدې،
بیر یئل قالدې بیرده سامان، زنگانېم.

دۆزگۆن دئیبیر سنه من تیکدیم گۆزۆم،
ائو صاحیبی بیلدیم ائوینده اۆزۆم.
سینچۆن وارېمدېر نئچه سیرر سۆزۆم،
اگر منه وئرسن آمان، زنگانېم.

زنگان لوحه لری - ص ۹ .

اولو زنگانېم

سنی چئیتتمرم نامرد یادلارا،
اولو اجدادېمدان قالان مکانېم.
نئجه من یاشایېم آدسېز نشان سېز،
تاریخیم، شرفیم، دامارېم، قانېم،
اولو زنگانېم.

قورقودلاردان قالان اؤیۆد قایناغې،
حکیم خونجیلرین حکمت بولاغې،

^{۳۳} یئل قووان: تیکان.

ائلیمین، یوردومون یانار چپراغی،
عزتییم، وارلیغیم، دوشونجهه، جانیم،
اولو زنگانیم.

سنه وطن دتدیم، هیدجی سایاق،
کئشیگینده دوردوم ار کیمی، اویاق،
بۆتۆن وارلیغیما سن اولدون دایاق،
پناهییم، یورد - یووام، انام، امانیم.
اولو زنگانیم.

یوردومدا قویمادی یاد بیرجه داشی،
یارادپر الیندهن اؤره گیم باشی.
سوسمارام دوشمنه یاغیبا قارشی،
هر زامان سؤیله ییر قوجام، جوانیم،
داماریمدا جوشان قاینایان قانیم،
یا یالاغیم، قیشلاغیم، یازیم، آرانیم،
اولو زنگانیم.

زنگان لوحه لری - ص ۱۰ .

بیر آزاری

قارداشیم رادیونو ائیلین دینله ییر،
پوزما ائیلین دیلین، قان بیر آز باری.
منی سایا گلمه سن ده گلمه هئچ،
اؤز ننهوی آدم سان بیر آز باری.

دانپشدیغین بو دیل هئج یئرده یۇخدور،
قایداسیز قانونسوز کلامین چۇخدور.
سۆزۇن ائل قلیبنه زهه‌رلی اۇخدور،
ائلین ده حالینا یان بیر آز باری.

دۆزگۆن نهدن بۇبله سن گئج اویاندین،
نهدن قۇنشو تویوغونو قاز ساندین؟
اۇزۇنۇن مۆلكۆنۆ - وارلیغین داندین،
اۇزگه‌نین ده یۇخون دان بیر آز باری!

زنگان لوجه‌لری - ص ۱۱ .

خزینه

بۇغور سنین سسین بۆتۆن سسلری،
شاهه چکیب آذربایجان دئینده.
یاراشیقلی، ساری تئلی زنگانلی،
جانلانیران سن منه جان دئینده.

بۇیۆک بایاتلارین اوجا باش اوغلو،
آچالما، آچالماق یاراشماز سنه.
اویون تاریخینه، اویون ائلینه،
دویون اۆرکلرده، باغلان وطنه.

ایله‌هام آل زنگاندان، قېزبل اۆزه‌ندن،

اوجا توت باشېنې، اگیلمه یادا.
 بیلیدین کاش قلبیمده کی سیرریمی،
 وئرمزدین اوندنا سن ائلیمی بادا.

بیر خزینه سیدیر اجداد بېمېزېن،
 بیزه میزات قالان آنا دیلیمیز.
 غیرت سیز قایغی سیز یاشاساق اگر،
 آچاقدنا یاشایار اوجا ائلیمیز.

زنگان لوحه لری - ص ۱۱ .

یارا قالبیدپر

قارانلقدا یامان سؤندۆ چیراغیم،
 یانېلدیم، یېخېلدیم، اوچدو دایاغیم.
 قېزېل اۆزه ن کسمه منیم قاباغیم،
 سولارېندا قېزیم سارا قالبیدپر.

قاراقوشلو، طارېلمې نازلې گۆزهل،
 سنه یازدېم یۆز گرایلی، یۆز غزل.
 دردیمی سؤیلردیم اۆزۆنه ازل،
 سؤیله بو درده بیر چارا قالبیدپر؟

اسگیلتمه اۆزۆنۆ باتېرما آدېن،
 قوی بیر داملا دادېم درمانېن دادېن.
 قلبیمیزده، گۆزهل! بو نامرد یادېن،

وورمامېش اوخونو هارا قالمېدېر؟

بۇيۇك خطر اتتدېم سنه وورولدوم،
عشقىن درياسېنا دۇشدۇم، دورولدوم.
گۆزەل رحم اتت، يۇل گتتمكدن يۇرولدوم،
گۆزلىرىم آغېندا قارا قالمېدېر.

يالقېز قويدون منى جانسېز جانانسېز،
ياشايا بيلمەرم آذربايجانسېز.
گل ترك اتتمه سن يانېمې درمانسېز،
دۆزگۆنۆن قلىبېنده يارا قالمېدېر.

زنگان لوحه لرى - ص ۱۲ .

دار القرآن

قرآن تعليم وئرن، قرآن اۇيره دن،
«خَيْرُكُمْ» آدلانمېش قرآن دىليله.
دۇنيانى دۆلدورموش قرآن نغمه سى،
تۆركۆن همتيله، تۆركۆن اليله.

مؤثر اتتگيلن اۇز اراده وى،
بو دار دۇنيانين دۆرد بوجاغېندا.
سنه قرآن وئرميش عزم و اراده،
ساخلا يانار اودون اۇز اوجاغېندا.

بوگۆن آلدېم خبر ائلدن - طائفادان،
 زنگاندا آچلمېش بئر دار القرآن.
 حکمت مرکزئنه ئئنه دۆنهجک،
 قرآنېن عطربله دولاجاق زنگان.

آئرېلما وطنداش سن اۆز اصلئندن،
 گۆر نه گۆنه قالدې آئرېلدې دۆزگۆن.
 اؤيۆنمه هر ئئتن عجم - اوباشا،
 اصلئئنه، اۆز دئئنه اؤيۆن.

زنگان لوحه لری - ص ۱۲ .

موسئقئم

قوجالمادېن قوجالمازسان هئچ زامان،
 ياز نفسلی، باهار سسلی موسئقئم.
 قرئنه لر اۆره کلری فتح ائئدئن،
 بۆلبۆل دردلی، گۆل هوسلی موسئقئم.

زنگان لوحه لری - ص ۱۲ .

جان اول

حسئن دۆزگۆن دئئر سۆزۆن دوزونو،
 کئمسه دن گئزلهمز او حق سۆزۆنۆ.
 بئر گۆن گۆرسه دلدارئېنېن اۆزۆنۆ،
 دئئر گئتمه جسمئمه جان اول منئم.

www.duzgun.ir

دوزگون سئونلر سايتی

نۆکرلیک ایامی

ای آخماق الیندن یاندهم قاورولدوم،
دۆنۆگوسن^{۲۴} ائلین، نۆکری یادین.
ایچ قادادان دادا گندیلمز، آما،
منی دادا گتدی سنین بیدادین!

ایتیل باشی اوجا صاف دۆزلریمدن!
گاوورلار دیلینی قبرلدا، گئت!
فارسجا شالپالایان او قبرهاقبرلا،
گۆزۆمۆن اؤنۆندن بیر آن اؤنجه ایت!

مندن ائشیتسنه، عجم اؤنۆنده،
سنه لایبق دگیل سۆپۆرگه چیلیک.
قارتال قالمالسان، اوجالبق گزسن،
سنی ده، منی ده یوکسلدهر بیلیک.

بو دۆزلره آدبیم باسبب اولجایتو،
شاه ختایی قېلینچ چکیب سۆز قوشوب.
سنه احسن دئمک بیزه باراشماز،

^{۲۴}دۆنوک: دۆنموش، اؤزوندن چیخمیش، آسیمیلزه اولونموش و اؤز دوغما مدنیتینه خورباخان اوزدن ایراق
«روشنفکر» لره دئییلیر.

نؤكرلىك ايامى چؤخدان ساووشوب.

زنگان لوجهلرى - ص ۱۳ .

ياربمچېلىق نؤكر

ياددان اجنىدىن نه يئىن اسگىكدىر؟
 وارلېغىن وار اينان، گؤچؤن وار اينان.
 داللابنى^{۲۵} سالما، كؤكؤنؤ قازما،
 اؤزگه بالتاسېنا ساپ اولما دايان.

فارسجا دانېشاندا اؤز اوشاغېنلا،
 فارسى دا تؤركؤده ايگرندىرىرسن.
 اينجى تك دىلىنى اونوتما، قانما!
 شالپام- شالپام بئله نهدىر دئىرىرسن؟

فارسجا اؤيره نسه يدىن هئىچ لاغ ائتمزدىم،
 دئيه ردىم بىر باشقا دىل اؤيره نىيسن.
 ياربمچېلىق، لالا پىتتىك نؤكرى،
 كىم قبول ائده جك؟ سن سؤيله گىلن!

زنگان لوجهلرى - ص ۱۴ .

اؤزگه دؤنون گئيمه

آى قېز! ملاحتىن اؤزؤنده باله،

^{۲۵}دال: بوداق، شاخه.

دادېن، طراوتین سۆزۆنده بائله.
سئحر ائدیجی او گۆج، گۆزۆنده بائله،
اۆزگه دۆنون گئیمه، دار گلر سنه.

او شالیام فارسجانان ایگره نیرم من،
بئله اۆزۆن منه سئودیرنمزن.
سحر - آخشام سنه دئییبر هر گلن
اۆزگه دۆنون گئیمه، دار گلر سنه.

وطنین ناموسلو قېزېسان گۆزهل،
سنه دۆزگۆن یازېب اؤن دفتر غزل.
اوجادان دئمیشم بونو لاپ ازل:
اۆزگه دۆنون گئیمه، دار گلر سنه.

زنگان لوحه لری - ص ۱۴ .

دۆز آنا یوردو

سنه وطن دئدیم سنه یورد دئدیم،
آلاهبین وئرگی سی باش قورقود^{۲۶} دئدیم.
قوردو گدیکلرده بۇغوب اود دئدیم،
داغلاری داشلاری بۆز آنا یوردوم.

بو قارا طالعی نهدن پوزولماز

^{۲۶} قورقود: ایران تۆرک تاریخی نین بۇیوک عارف و ائلجه بیلینی «دده قورقود» اشاره دیر.

آلتېنا بس نىيە آغ گۇن يازېلماز؟
من سىز شانينده بىر اينجى دۆزۇلمز،
كۆكسۇمدە قايناپېر سۇز آنايوردوم.

دۆزگۇن دئيبىر ايندى زنگانا گلديم،
بايرام گۇنلريدىر شاديانا گلديم.
يۇرولدم ھئجرائندان جزانا گلديم،
ايللريدىر دئيبىر دۆز آنايوردوم.

زنگان لوحەلىرى - ص ۱۵ .

ھاراي

داشېنا داغېنا گىرمەسەن ياغې،
باغېن - باخچان اولسون بۇلبۇل اۇيلاغې،
ائللر وئرسەن سەن يئنى نۇوراغې،
وطن اۇغلون سەسلە ھاراي، زنگان!

مارالارېن زۇھرۇن چۇلۇن بۇرۇسۇن،
ھەر سحر سئير ائدىم جئيران سۇرۇسۇن.
قۇرخوسوز - غوغاسىز سۇرۇ يۇرۇسۇن.
وطن اۇغلون سەسلە ھاراي، زنگان!

چاغداشلاشسېن جادەن، كۆچەن، اتولرېن،
قۇينون سېچاق اولسون، بولاغېن سرىن.
اىستەسەن بىزەنسەن بۇتۇن ھەر يئرىن،

وطن اوغلون سسله هارایا، زنگان!

یئنه یایسبن معارفی، عرفانی،
قرآنا - اسلاما چکسین دۆنیانی.
دۆزگون دئیهر گل سئو آذربایجان،
وطن اوغلون سسله هارایا، زنگان!

زنگان لوحه‌لی - ص ۱۵ .

داشا دۆنر

منله ایلقار ائتدین منه سۆز وئردین،
عۆمرۆمۆ پایلاشدیم سنینله گۆزهل.
ایندی سندن سنه شیکایتیم وار،
سۆزۆمۆ قارشیمدا گل دینله گۆزهل.

چالچیق^{۳۷} دان چپخاندا، داغا واراندا،
علی بولاغینا^{۳۸} ساری گئدهنده،
اونودما اورددا قیلدیغین نامازی،
آلاها باش اگیب دوعا ائدهنده.

قول و اقرارینا عمل ائتمه‌ین،
داشا دۆنر گۆزهل بونا گل اینان.

^{۳۷} چالچیق، ابهر شهری نین کندلریندیر.

^{۳۸} علی بولاغی، ابهرین چالچیق کندی یانیندادیر. بولاق اطرافیندا، روایتلره گۆره داشا دۆنن بد ایلقارلار واردبرلار حضرت علی (ع) نین آیق ایزی ده، بیر روایتله گۆره بولاق یانیندادیر.

دومدورو سولارېن آخديغې يئردە،
سن گورۇبسن بونو گورۇنلە عيان.

اليندن آلدی

سنين تاريخينى كيمسه يازمادې،
اۆره گيم اوجوندا نيسگيلين قالدې.
ياد حيله ائيلهدى، ياد مكر قبلدې،
مقدس روحونو اليمدن آلدې.

بيرى تاريخينده يوخ هنر دئدى،
«بيرى باران دئدى، بيرى خر دئدى.»^{۳۹}
بيرى گنجلرينه گور نهلر دئدى.
هر سويۇش ائشيتديم گونوم قارالدي.

زنگان، اى قامتى توپراغا دوشن،
اسلانلارا وطن، نرلره وطن.
چلبى اوغلونو بئجردن سن سن،
قالخ ياد منى يامان گونلره سالدي.

بوتون شرقه حكمت شعاسي ساچان،
ايرانا فلسفه قاپيسي آچان.
سويله گله جكسن اوزونه هاچان؟

^{۳۹} مصراع بختيار واهابزاده دندير. باران: «قوزو» دئمكدير، روسجادير.

بو حالېني گوردوم قليبم دارالدي.

قارقوشون دوشوب يتره بايراعي،
هيدجين اويلاغين الېدېر ياعي.
علمين قايناعي سان، حكمت بولاعي،
تويراغيني اوين، فيكرته دالدي.

كۆچەلرین گزدی، دۇزگۇن آغلادی،
سۆز قۇشدو، شعر یازدی، اۇرەك داغلادی.
سنه بیر دسته گۆل - چيچك باغلادی،
اۈنو دا دار گۆز یاد الیندن آلدی.

زنگان لوحه‌لری - ص ۱۶ .

ھاراسي وارمېش

بیر گۆن گۆلدۆم، بیر گۆن سوسدوم، آغلادېم،
عۆمرۆن - گۆنۆن آغې - قاراسي وارمېش .
گۆلۆن قاپېسېندا تېكان دوراندان،
بۆلبۆلۆن كۆكسۆندە ياراسي وارمېش .

منی گتدین یئنی دینە، ایمانا،
سالدېن نەدن غم - غصه‌یه، حرمانا؟
قاپېنا گلېشیم گۆزەل درمانا،
دئمېشلەر ھر دردین چاراسي وارمېش .

اردىبىلدىن قاودىن، تىرىزدىن قاودىن،
دۆزگۈنۈ، خىاودان، ھىرىزدىن قاودىن.
اورمىيەدىن قاودىن، ئومىزدىن قاودىن،
زىگاندىن دا قاوسان، ھاراسى وارىمىش؟

زىگان لۇھەلىرى - ص ۱۷ .

اينام

أنا! زيارتن نەدىن دويمورسان؟
بىر آى اۇنجه گنتىدىن سن خوراسانا.
«غريب امام رضا» دئيه چاغېردىن،
نىسگىلىن ياغدىردىن آذربايجانا.

قاپىدان بىرجه باغ سۈوزو آلمايان،
تك، بوردان دمشقە - مگەيه گئدىر.
بىلىر ھارا گنتىسىن، ھارا گنتمەسىن،
آنام ياخشى آئدىر، ھەر نە كى آئدىر.

مقدس دىر منىم آنامېن قۇينو،
اوندا حق قۇخوسو، حق نظرى وار.
روحو حق عشقىلە يۇغرولموش اونون،
ھەر زامان چىچكىدىر، سانكى نوبھار.

طالعى آجى دېر، گۇنۇ قارادېر،
امام رضا كىمى غرىبىدىر آنام.

عۆمرۆن باشا وئیریر ایگیدجه سینه
اؤنو دیری ساخلیر اعتقاد، اینام.

زنگان لوحه لری - ص ۱۷ - اردیبهشت ۷۷ .

حکمت بولاغی

حکمت بولاغیمیش سۆزۆ آنامین؟
ناغلی، نغمه سی، ترانه لری.
اؤیۆدۆ، دوعاسی، حربه - زورباسی،
قولاغیمدا قالب ایللردن بری.

معنوی دۆنیاسی، حیاتی پارلاق،
نغمه سی ایلاهی، سۆزۆ ایلاهی.
یۆکسک ذروه لرده یاشاییر آنام،
دیله گی ایلاهی، اؤزۆ ایلاهی.

ایلاهی موهبت، ایلاهی وئرگی،
سیندیر، منیمدیر باجیم - قارداشیم.
بتله بیر ذیره دن قویوب گلیرم،
یادلار قارشیبیندا اوجالیر باشیم.

زنگان لوحه لری - ص ۱۷ .

تواضع کانې

نامازین باشلایب قورتارانا دک،

نور ياغىر ئانامېن يان - يۇرەسىندىن.
 ظلمتلەردىن قالخېپ باخان بايقوش تىك،
 ايللردىر خىرانام بو حالته من .

نە قەدەر سۆزۈن وار آلاھا، آنا!
 قلى نىن شەرىنە كىم گىرە بىلر؟
 الله وئرمىش سەنە ايمان گۇچۇنۇ،
 تۆكنمىز دردىنى يالنىز او دىنلر .

بور- بوجاق آختاران دىرى گۆزلىرىن،
 تواضع كانى دېر ناماز قېلاندا.
 مقدس دۇنياندا نە حكمتلر وار،
 سەن هايندا، آنا، اۇغلون هايندا؟

من پىشمان - گنە كار يازبق اۇغلونام،
 چادراوين اتگىن اۇپدۇم گۆزۇملە.
 حسين دۆزگۇنمەن، يالان باجارمام،
 سنى تحسین اتتىدیم دوغرو سۆزۇملە.

زنگان لوجهلری - ص ۱۸ - ۷ / ۴ / ۷۷ .

عادەت

قالاسې دنگىلم سىزىن بو يورددا،
 يولومو گۆزلەيىر گۆزەل وطنىم.
 ائلىمىن آغرىبان ياراسىپام من،

www.duzgun.ir

دوزگون سئونلر سايتى

قلىمى تىرىزده باسدېرېن منىم.

بادام آغاجلارې گوللەنن گۆندە،
گۆى مسجىدده قېلېن اۇلۇ نامازىن،
اركىن قۇخوسىلە عطرلندىرىن،
كۆنلۆمۆن ان درىن راز و نىازىن.

باغېشلاماق عادت اۇلمۇش اناما،
يئنه عفو ائدەجك گۇناھلارېمې.
چاشسامدا، جايسامدا، سھو ائىلە سمدە،
اۇنا بخش ائتمىشم بۆتۆن وارېمې.

زنگان لوحەلرى - ص ۱۸- ابان آيى ۱۳۶۲ .

اوشاقلىق خاطرەسى

آرزوسوندا وارانم، او آخشاملارېن،
كى انام سولاردى آباشلا يئرى.
سۇنرا سۇپۇرەندە نغمە دئىەردى،
انامېن عشقىنە بۇلبۇلۇن بىرى.

آيېن قورصو يئرىن مۆلكۆن آلاندا،
انام چاغېراردى: «يئىرلرى گتير.»
و بىزده سئوينجك آچېب يۆك يئرىن،
پنجرە ايچىنە قوياردېق بىر- بىر.

پالازلاری آنام سەرەردی یئرە،
 اۆستۆندن سالاردی یئرلریمیزی.
 یایین آخسامبدی دېغیرلادارباق،
 یئرلرین اۆستۆندە بیر - بیریمیزی.

اۆستۆمۆزە آنام چېغیرادی چۆخ:
 «چکیلین بالالار یئرلری سالیم،
 سۆنرا هر اویوندان چېخیرسبز چېخین،
 بالا قوربان اولوم، دردیزی آلیم!»

یئرلری سالاندان سۆنرا، آنامیز،
 بیر یورقان ایچینه تۆپلاردی بیزی.
 ناغیلا باشلاردی مین محبتله،
 آنامین گلندە کۆکسۆنە سۆزۆ.

بیزدە سئیر ائدەردیک ناغیل باغیندا،
 گۆیلردە تیکردیک مرمر قصیرلر.
 آنام آغزی سولو، افسانەلردن،
 وئەردی بیزلرە مین شیرین خبر.

واخت اولاردی باجی - قارداشلاریملا.
 آنامین قۆینوندا یوخو آلاردیق.
 حیەطە گلردی گئجه قوشلاری،
 اۆستۆمۆزە آی دا سریردی ایشیق.

زنگان لوحه‌لری - ص ۱۹ .

باغپش دیله

سولاردان دورودور آیدان آریدپر،
سنین ایکی رکعت خالیص نامازین.
اسرار قایناغی دیر، سیر قاپی سبدر،
بؤیوک الله ایله راز و نیازین.

نه لر یاتمپش آنا، قلبینده بیلمم،
آلت- اؤست اؤلورام سن ناماز قیلاندا.
گۆزۆنده سئزیرم میرواری لری،
گۆیلردن آناجان وحی بن گلنده.

من سنه باغلیپام سندن ألمبشام،
دۆنیادان الله دان هیدایتیمی.
سنین دورو دوعا، دورو ذیکرینده،
تاپمبشام عشقیمی نهایتیمی.

دۆزگۆنم بیر اولو آنا یا باغلی،
جایسامدا، پشمانام توبه ائدیرم.
باغپش دیله آنا منه الله دان،
سن گندهن دؤسدوغرو یولو گئدیرم.

زنگان لوحه لری - ص ۱۹ - ۶ / ۶ / ۷۷ .

داملاجبق

نورانی - پیرانی آنام وار منیم،
قرآن اوخوماغې اؤیرتمیش منه.
حقه باش اگمه گی، دؤزگون حیاتی،
سایقی بسله مه گی گؤزهل وطنه.

الیف زبر، ب زبر، جیم زبر، دال زن،
دئیه - دئیه، منی شاعیر ائیله میس.
بؤیومو اؤخشامېش دادلی دیلرله،
منه گنجه - گؤندؤز لایلا سؤیله میس.

سنین امگینی ایتیرمز اؤغلون،
فضیلت دریاسی، گؤزهل آناجان.
اوددوردوغون منه بیر داملاجبقدر،
قورویوب ساخلاپیر بیزی بلادان.

زنگان لوحه لری - ص ۲۰.

مقدس آرزولو تبریزیم منیم

سن منیم شعریمین روحونا دؤندؤن،
مقدس آرزولو تبریزیم منیم.
سیلینمیر کؤنلؤمدن قهرمان آدېن،
مقدس آرزولو تبریزیم منیم.

عشقینی آلمېشام اؤره گیمه، بیل!

من کی یانیندایام، گۆزلینی سیل!
دانپش بیر، هاردا بس دادلې - دوزلو دیل؟
مقدس آرزولو تبریزیم منیم.

من سنده تاپمیشام بابک عنادین،
باهار گۆلرینین قوخوسون دادین.
چخماز خاطیریمدن هئچ زامان آدین،
مقدس آرزولو تبریزیم منیم.

ای منیم حیاتیتم بۆیوک آمالیم،
عشقیتم، افتخاریم، جاه و جلالیم،
سندن آیریلمازدېر فیکریم، خیالیم،
مقدس آرزولو تبریزیم منیم.

سېخنتې ایچره سن منی آتمادین،
تزه فاشیستلره اؤزؤن قاتمادین.
قلبینی اؤزگییه گئدیب ساتمادین.
مقدس آرزولو تبریزیم منیم.

سنه باغلانیدېر بۆتؤن آمالیم.
سنسيز ایندی آخی پیسدير احوالیم.
گل دؤیوش عزميله قويما تک قالیم.
مقدس آرزولو تبریزیم منیم.

کیچیک شعرلر - ص ۲۱ .

اۆچ قۇول

ايندى منە قالمېش بىرچە شكلىندىر،
گۆزۇمۇ تىكمىش شوخ گۆزلىرىنە.
سنە اينانمېشام، صداقتىن وار،
اى آغېر گۆنلردە خايطىرە منە.

گۆزەلېم وحشىلر كىمىندە ياتېب،
سنە ياغدېرلار چۇخ بالا- قادا.
گل منىم يانېمدا دۇيۇش آپارق،
آخې اۆچ قۇولونو بىر سالسان يادا:

بىر دئدىن: «صادىقم سنە، دۇنمرەم،
باشقالارى اۆچۇن فىكرە دالمارام.»
بىردە: «مشعلېمى يىرە قويما رام،
عشقىمسە تۇرونا يادېن سالمارام.»

هر زامان سۇزۇنە قۇي اينانېم من،
بشريت بۇتۇن گۆزلەيىر سنى.
منىملە قۇل – قۇلا گل گندەك بوردان،
گل گندەك دۇيوشە، تك قۇيما منى...

سارسېلدا بىلمەدى توفانلار بىزى،
سنىن عشقىن بۇيۇك داياغېم اولدو.
بو قارانلىق آغېر اوچروملو يۇلدا،

مهربان گۆزترین چپراغیم اولدو.

اهانت ائشیتدیم، وطنسیز قالدیم،
آغیر سۆرگۆنلره آتدیلار منی.
تکجه سن قالدین ای قومرال باخپشلی!
پول- چۆره ک دوستلاری ساتدیلار منی.

سن دئدین: «همیشه گۆزلم سنی.»
اۆره گیمه منیم گۆج باغیشلادین.
عشقینله نغمه لر یازدیم ها یازدیم،
دؤندۆ سرلوحه یه او گۆزهل آدین.

گلمزدی خیاله باشما گلن،
گۆرۆرسن کی نه لر گلیر باشما.
وطن اولمایاندا، حیاتدا یوخدور،
هر یاندا قاتدیلار زههر آشیما.

سؤیله توتما سېنلار گۆلۆنجه منی،
وطن عاشیقیم، فخر دیر منه.
عصرین جلا دی نېن قوللار بنا ده،
قوربان اولاجاقدېر جانیم وطنه.

بو یولدان قۇر خمورام، یانېلمېرامدا،
حیاتیم باغلبدېر بو یولا منیم.
سنی ده هر زامان بئله ایسته ره،

وئرمه امگئمی باخ بادا منئم.

كئچئك شعرلر - ص ۲۱ و ۲۲ - ۱۳۴۸ - واسمنج.

مسافر

سنسئز قالدئق گؤزل بس نه ائدهك بئز،
سالبرسانمئ يادا هئچ بئزئ يا يوخ؟
همئشه بئز سنه فئكر ائله بئزئك،
يوخسا لبئ قونچا، گؤرؤ شوخ نه چوخ.

قاودئلار بئر گؤنده سنئ وطندن،
حله ائسته بئزلر منئ آسئنلار.
تھمت ياغدئرلار دالئنجاسئن،
آرامبزا بئزئم نفاق سالسئنلار.

منئم عشقئ بؤيؤك ائ مسافرئم!
سنه «يؤلداش» دئدئم، گل فخر ائله بئك.
حققئت يؤلوندا دؤزگؤن قالماغئ.
بو يامان گؤنلرده وظئفه بئلك.

كئچئك شعرلر - ص ۲۱ - يائ ۱۳۴۸ - تئرزئ.

آئر بئق سؤزؤ

هردن فئكر ائدئرم اونودام سنئ،

www.duzgun.ir

دوزگون سئونلر سايتئ

گۆرۆرم اولمايان امكانسېز ايشدى .
حياتيېم آنلارې سنسيز كئچنده ،
بېر يۆلدور يۇخوشسوز ، بۆتۆن يئنيشدى .

سندن آيرېلمېشام ، قليبم آجيبېر ،
وصف ائده بيلميرم پوزغون حالېمې .
كېمسه بيلمير نه دير ، نه بيمدير منيم ،
سن بيلرسن آنجاق بو احوالېمې .

سن منيم عشقېم له سيلاح گئيينسن ،
اۆزۆمۆ من ناكام حس ائيله مرم .
قارشېسېندا دورسان امپرياليزمين ،
آيرېلېق سۆزۆنۆ داى سۆيله مرم .

كېچېك شعرلر - ص ۲۲ - ۱۳۵۱ - اردبيل .

نغمه

گۆز نئجه دئشيلدى باغربمېن باشې ،
واى آمانسېز خزان نه واختسېز چاتدې .
لاله لر بيچيلدى ، قانلار تۆكۆلدۆ ،
تورونجو گۆن آخېب اؤفۇقه باتدې .

قوى سنين فيكرينله من شن ياشايېم ،
عشقين قۇللارېما قوت باغېشلېر .
قوى ائله بيلم كى سن يانېمداسان ،

نفسین شعریمه جرأت باغیشلیر.

بو خیاللاکی سن منی آتمازسان،
ظۆلمۆ ایشکنجهنی بلکه اونودوم.
بو گۆنلر آخ نئجه سنسيز قالمیشام،
ای منیم وقاریم، منیم اومودوم.

قوی دئییم انسانا سعادت وئرهن،
قانلی بیر گۆنشی گنیره جکسن.
قوی دئییم آغالار شرلر اونۆنده،
باشینې هئچ زامان اگمیه جکسن.

هاله سال شعریمه، اؤدلارا دۆنسۆن،
سنین محبتین جان وئریر منه.
آماندېر مزاریم اؤدلانار، یانار،
بو جانیم یانماسا وطنه، سنه...

قوی دئییم دۆزۆلمز آغېر گۆنلرده،
سن چیگین چیگینه منیمله وارسان.
قېرمیزی بیر گۆنده، مزارېم اۆسته،
فیکریمی یاشادان دۆنمز نیگارسان.

کیچیک شعرلر - ص ۲۳ .

قورو گؤل

گلمیشم قوینوندا قالام، یالقیزام،
یاتاغیم، اوتاغیم داغیلېب منیم.
«فۇرصت» یم الیمدن گنتدی نئجه کی،
ایلردیر گندییدیر آلدن وطنیم.

منه اؤز قوینوندا بو گئجه یئر وئر،
تبریز قیراغیندا قالان قورو گؤل،
بو چؤل قاربش - قاربش آشنادېر منه،
آشنالیک اولوبدور یالان قورو گؤل.

گۆرهسن فۇرصتیم نه ائدیر ایندی؟
هئج گۆرؤنمؤر اونون ایشیغی آیدا.
دئییرلر دوستاقدان تاردا دوزهلدیب،
چالېر دوستلار اؤچون او بویدا - بویدا.

بۆتۆن انسانلارېن سعادتینى،
گۆزهل اللریله ترم ائدیر.
هر زخمه ووردوقجا بیر دؤنؤب دالې،
شیرین - شیرین باخېب تبسم ائدیر.

وسعتلی اۆرهکلی «هوشنگ فۇرصت»،
دارېسقال زنداندا محبوس اولوبدور.
قانلی داعوالارا حله دؤشمه میس،

فاجىعە گۆرمەمىش يامان سۆلۈبدور.

آزادلىق حسرتلى دارتىنان قلى،
سۆكۈلۈر تۆكۈلۈر تار چالاندا اؤ.
من اؤزۆم اؤزۆمدن چۆخ اوتانبرام
هر نوروز زنداندا تك قالاندا اؤ.

ايشكنجه آلتىندا، چۆخ باز جولارېن،
عينايدله فيكرين تالادې فۇرست.
قارا دوستاقلاردا دار سيللولاردا،
ايللىرى ايللره جالادې فۇرست.

من اونون ايستيرم اينجى نغمهسى،
هاوايا قالخاندا آلقانا دۆنسۆن.
من اونون ايستيرم اؤخودوغو شعر،
قانلى بىر دنيزه، عمانا دۆنسۆن.

ايستيرم كى اونون گۆزهل آديله،
قېزېل شفقلىرىن ايچينده اوچام.
ايستيرم دالېنجا دارتىنېب وارام،
ايشقېلې گۈنلىرىن قاپې سېن آچام.

كېچىك شعرلر - ص ۲۴ - ياي ۱۳۵۴ - قوروقۇل .

اونودما منى

ايندى سنسن منيم بۇيوك اۆميديم،
سئوگىلى جانانيم اونودما منى.
ايرىلىق سۇزۇنۇ سۇيلىمه، امان!
منى ياشادانيم، اونودما منى.

قېزىل گۆل دۇغاندا منى ياد ائله،
فعله لر قالداندا منى ياد ائله.
انقلاب اولاندا منى ياد ائله،
اى گۆزهل انسانيم اونودما منى.

قوت آل، جرات آل محبتيمدن،
سنى من سئوميشم، من سئوميشم، من.
قهرمان گۆزله يير بو گۆزهل وطن،
منيم قهرمانيم اونودما منى.

كيچيك شعرلر - ص ۲۴ - ياز ۱۳۵۱ - تيريز زندانى .

دايقالاردېر

دايقالاردېر گۆز تيكميشم عزيزيم،
باجار بقلې اللريوين دؤورۇنه.
تيتره ينده سازين، متين روخسارين،
يول آچمېشدېر من چۇن سحر شهريته.

بارماقلارېن آخنتې سې آچاجاق،

كۆنلۆمدە كى آچىلمايان سىرلىرى.
سىملىرى نىن اينجه - نزيك سسىنده،
جانلاناچاق املەين دفترى.

دئسم يارېر سېزىلتې سې تارېوبىن،
قېزىل دامار اۆره گىمى اُن درين.
اينان يېرتېب بۇيايېرلار اَلقانا،
اؤپوشنده دالقالارې سسىوين.

بىر حادثه، بىر دىرېلىك، بىر اؤلۆم،
بىلمم هاچان قۇيدو سنى قارشېمدا.
يادېمداېر اَنچاق بو كى اؤ گۆنۆ،
قولدورلارېن زهرى وارمېش اَشېمدا.

يادېمداېر اَنچاق، اؤ گۆن دويموشدوم،
چاغرىلمامېش قۇناقلارىن گلىشىن.
گۆرمۆش ايدىم اَنام له شى اؤستۇنده،
ياد اقللىلر اَتلې سې نېن يئرىشىن.

اؤ گنجەيدى «آريا» لارىن قوللارې -
اللىله پارچالاندى نغمەمىز.
بلکه سنىن نغمەلرىن ايچىنده،
گۆردۆك دورو بىر ماوى گۆى، ان تميز.

گنجە ايچره گل نغمەنى قالدېراق،

اوجاق قوراق، ناقوس چالاق یوللاردا.
 اویاندېراق یولچولاری، دینله یک،
 سالاق قارا گنجه ایچره سس - صدا.

کیچیک شعرلر - ص ۲۵ .

آی سحر

آی سحر! یادېمدا اوشاق گۆنلریم،
 آنام آغزی سولو قېش گنجه لری،
 سندن چوخ ناغبلار دئیهردی منه،
 گۆز آچیب گۆهردیم آچدی دان یثری.

ایندی ده گنجه دیر، قېش گنجه سیدیر،
 بایپردا اگله نیر بوداقلار قاردان.
 قوش باشی سانمایر هتشیجه، توپلایر،
 دوداغیم پارتلایر آغبر سکوتدان.

آن چیرکین بیر گنجه، نفرتلی گنجه،
 باسب بۆرۆیۆبۆر یان - یۆره میزی.
 یوخلایب قالمشېق کارواندن قېراق،
 سحرین دان یثری، گل اویالت بیزی.

بیلیرسنمی منی نهلر چولقاییب؟
 گنجه بايقوشلاری قونوب یوردوما.
 آغ آلاچېغمین قېزېل بایراغی،

دۆشۆب گۆئیدن ئیره، سرئلیب ئالا.

آچئل، آچئل سحر! محبت ائله،
 باسغئن وئر گنجهنئن قارا دئوئنه.
 آچئل، آچئل سحر! ئول ائشبقلائسئن،
 خاطئر جمع ئولانسئن هر كس ائوئنه.

دوغ سحر، دوغ سحر، قئزئل قانلا دوغ،
 ئاناشسئن بئر - بئر قوی اوره گئمئز.
 محبتدن دانئش، قاناد چال آزاد،
 چئچكلنه جكدئر شن دئله گئمئز.

اوره گئم آجئدئر، سوسوزدور، ئانقئ،
 ائستئ لئك باغئشلا اونا اود ائله.
 قوئما دوشسون ائشئن، اوئانئدئر، قان توك،
 قارا گئجه بوردا حاكئمدئر حله.

كئچئك شعرلر - ص ۲۶ - ۱۳۵۳ - مشكئن شهر .

افتخارلی ارک

گوروره م باشئندان قوئوب توكولور،
 ئئنئ كرئچئلر، ائ افتخارلی ارک!
 قول - بوداغئن سئنئر، گوللرئن سولور،
 دوشورسن خزان، نوباهارلئ ارک.

آنالار باغرینی یادلار داغ ائتدی،
گۆزلریندن قانلی یاشلار آخبتدی.
سنین حۆرمتیوی تهران داغبتدی،
شرفله اوجالان ای وقارلی ارک.

دئیرلرکی بوردا گۆل گرەک سؤلا،
آباد گۆزلارلاری بايقوشلار آلا.
بیلیم نئچؤن داها مسلط اؤلا،
سنه بدکاره یاد، خۆش رفتارلی ارک؟

دویار گۆزله اوجا نقطه دن باخان!
گۆرسن یاد الیندن حیاتدا آمان،
گله جگه ساخلا بونلاری نشان،
سینه سی خزینه یادگارلی ارک.

کیچیک شعرلر - ص ۲۷ - پای ۱۳۴۶ .

کندیمیزده مکتب

کندیمیزده واردبر اؤن ایلدی مکتب،
یاربماسین گۆرؤم مکتب آچانی.
بو خراب آباددا، یؤخدور هئج ادب،
یارچیماسین گۆرؤم بینا قویانی.

اؤن ایلدیر بیر اؤغلوم مکتبه گئدیر،
«جاوید شاه» دان باشقا بیرزاد بیلمه ییر!

سادە انسان ديلين بوراخېپ تتر – تتر،
ياد اٹللى لر كيمي «قوربونت!» دئير!

مكتبي ايكي ايل سؤنرا بيتيرير،
باشېما كؤل اولسون صنعتي يۇخدور.
باجارمېر جۆتچؤلۆك، نه باشقا بير ايش.
آنچاق ياد سؤزلىرى ديلينده چؤخدور.

دئيرسن، «مكتوب ياز، ايش ايسته شاهدان،»
قېرجانېپ دئير كى: «چى مى فرماين؟»
دئيرسن قانمېرىق سادەجه دانېش،
دئير: «بى ساوادين، نباشين غمين!»

بيليره م مكتبي قورتاران زامان،
قاچاق تهرانا كؤلونگ وورماغا.
اؤن ايل درس اؤخويان كؤلونگچؤ اؤلور،
جواب اؤلاقمې بو بيدادلارا؟

كيجيك شعرلر - ص ۲۸ - ۱۳۴۶ - قيصره كندى .

شاهينلر آغلاماز

سن منيم شعريمين خطابى اؤلدون،
هر نه حس ائيلهديم سنه سؤيلهديم.
انتھاسېز آغېر مشقت چكديم،
سنه دؤنؤب بؤتؤن بيان ائيلهديم.

www.duzgun.ir

دوزگون سئونلر سايتى

کیم بیلیر بورادا نهلر چکیرم،
اۆره گیمده آغیر غبار قالانپ.
غصه دن دویوندن آچیلمبر اۆزۆم،
گۆلۆنجۆم شادلیغیم نئجه تالانپ.

داها پارچالانبر غملى اۆره گیم،
دولوبدور قاپ قارا بیر بولود کیمی.
آغیر محنتیمه، فلاکتیمه،
شریک اندیم کیمی؟ چاغیریم کیمی؟

باخ، شعریم اولماسا داها دینلارام،
یۆز دۆلو آهیمدیم سطره دۆزۆلۆر.
یاش دا چپخمیر نییه گۆزۆمدن بیلیم،
کۆنلۆم پارچالانبر جانیم اۆزۆلۆر.

سن ایندی نئیلیرسن، خزان چاغبدیر،
باخ من بۇغولورام، دۆزۆن ده گۆزهل.
منی یادبوا هئج سالیرسان یا یوخ؟
دور گل قولاغیما اۆزۆن ده گۆزهل.

اۆخویوب گۆلمه یین منیم شعریمه،
یازماسام اۆره گیم پارچالاناجاق.
هر سطرى یازاندا بیر آه چکیرم،
هوس اۆسته دگیل بو شعرى یازماق.

بو منیم حالیمین توتغون واختبندا،
فریادېما چاتان گۆز باشلارېمدېر.

گلین بو سۆزۆده مندن ائشیدین،
رذالت هئچ دوام ایتیمیه جکدیر.
من گئتسمده اگر، اولسمده اگر،
آمالېم هئچ زامان گئتمیه جکدیر.

منی گۆیلر یا کی فلک قاومادې،
قانونو بۇغوبدور امیر یالیزمین.
آخیردا بو گۆنۆن انتقامینا،
انسانلار قالدخاجق آیاغا مین-مین.

قلبیمده دنیزار، دریا وارمنیم،
توفانلار قالدخزار، ولاکن سۆنمز!
من دۆنۆب گئدهرم بو گئن دۆنیادان،
مندن هئچ بیر زامان حقیقت دۆنمز.

من چکن دردلرین مینده بیرینه،
سبز گلین تابلاشېن، کردیسی یۇخون!
قوراشدېردېغېز سبز بو قانونلارېن،
گۆره جکسبز آخېر سینهدده اوخون!

سبز ای دسپوتیزمین قودورغانلارې!

تاریخین صفحەسی قارا یاز بلمازا!
قانلارین سالدیغی قېرمیزی ایزلر،
هئج زامان سیلینمز هئج وخت پوزولماز.

یئنە دە دئییرم اثیشیسن عالم،
یاشایاجاق منیم بۆتۆن آمالیم.
کیچیک امتحاندر دۆنیا اۆزۆنده،
منیم آغبر گۆنۆم آجی احوالیم.

کیمسه اینانماسین من آغلامباشام،
شاهینلر آغلاماز، عالمر بیلیر.
گۆرمۆرسۆز شفقدر ایچینده قارتال،
نئجه محکم گئدیر، نئچه برک گئدیر؟

اۆره گیمدن قویان بۆتۆن کلمه لر،
ساحه لردە قانلی ایز سالاجاقدیر.
من تنها قالمازام تک یاشامارام،
گۆیلۆم انسانلاری تام آلاجاقدیر.

بو آغبر کدرلی یالقیزلیق ایچره،
هئج زامان اۆزۆمۆ تنها بیلمرم.
دۆنیا وار قدهر من یاشامالیم،
بۆیۆک عشقیم اولمز، منده اولمرم.

قوی کۆنۆل وئردیگیم شوخ گۆزەلیم ده،

منی ایستهمه سین، منی سئومه سین.
لاکن من بیر اؤنو، بیرده حیاتی،
سئویرم، ایستیرم، سیز بونو بیلین!

کیچیک شعرلر - ص ۲۹ - ۲۷ - شهر یور ۱۳۴۷ - مهروان .

شعریمی

ای منیم شعریمی دینله یین کیمسه،
کۆنلۆمۆن سېزېسېن آنلا یېر سانمی؟
اؤدوما یانماغا شریک اولاراق،
گیزلی درتلیمی هئچ سؤرور سانمی؟

اونلار افغانی دېر قانلی کۆنلۆمۆن،
بتله اعتناسېز اونلارا باخما.
غمیمدیر، دردیمدیر، غصه مدیر منیم،
اونلارلا شاد اولوب جانمی یاخما.

یازمادیم اونلاری شنلیکلر اؤچۆن،
غملی بیر کیمسه هئچ گۆرهرمی شادلیق؟
عئیشسیزده اونلاری گۆلۆنچ ائتمه گین،
آشنالار! شعریمه قېلما یین یادلیق .

باسېلمېش از یلمیش ائلیریم اؤچۆن،
آغېتدېرلار بونلار دئیین آغلا یین.
محبت، شفقت حرملرینه،
تازه- ترلریندن دسته باغلا یین.

شعر دۇنیاسی

حییپ ساھیره خطاب:

ائللرین باختی نېن گۆلۈ آچاندا،
بورالاردا گۆنش ایشیق ساچاندا،
سعادت نغمه سی اوخویاچام،
قاراقیش عدمه ساری قاچاندا.

قبراغا چکیلسین قوی خولیا لبار،
ابدی بیر نفرت ساتقېنا نثار.
منجه حۆرمتی یوخ هر سۆز دۆزه نین،
دئگیلدر کی شعرین دۇنیاسی بازار.

بیزیم سۆزلریمیز یادا آچېدېر،
چۆنکۆ ائل قووه تی، خلقین گۆجوددور.
من یاخشې بیلیرم سنین الیندن،
کاغیذا دامان هر شعر اینجی دیر.

آن گۆزهدلیر منیم وطنیم ساھیر،
سن اولان یئرده دای نه غمیم ساھیر.
آراز بن مسیرین دۆنده رجه بیک،
بو سۆزومه قووه ت وئر منیم ساھیر.

گلەجک دئییر کی تتر گلەجگم،
 دۆرۆ دۆز بیسی دە پیس بیله جه گم.
 خلقیمین نفرتی اولان کیمسه نین،
 آدبئی تاریخدن من سیله جگم.

کیچیک شعرلر - ص ۳۱ .

گۆزه لیلیک لریمیز

آ یادلار! من اولوم بیر انصاف وئین،
 بیزیم بوگۆزه لیلیک تاپیلار هاردا؟
 آذربایجانیمین اینجه لیکلری،
 دگیلمی میثیلسیز مگر دۇنیادا؟

بیلور آباق اوپ چۆلریمیزین،
 آغ بوخاق گۆللی دۆزلریمیزین.
 شرفی، شووکتی ائللریمیزین،
 معناسی - شکرلی سۆزلریمیزین.

آ گه ده! سانماکی عاجز دیر ائلیم،
 تورهدر یئنه ده ستارخان، باخ ها!
 تهمتیندن سنین اوزاقدیر دلیم،
 آغزېمدا اینجه لیر گۆر آخا-آخا.

منیم آرزوم بودور آزاد یاشایاق،
 شادجا حیات وئره ک بیرلیکده باشا.

یوخسا دلی لری هارایلا یارام،
باشبوې دؤیرلر مین کره داشا.

وطنیمی منیم اودانماز پنجهن،
ایگیدلریم سنی باسار گتربیه.
چوخ ظالهم گؤرؤبدؤر قوجامان تاریخ،
گؤوهنمه بو ظؤلمه بو نامردلیگه!

کیچیک شعرلر - ص ۳۱ - قیش ۱۳۵۰ - اردبیل .

آی نورو

سرپیرسهده نورو نو آی هر یانا،
شئخ داخمابز گؤرمه ییری بیر ایشیق.
قارالراق گؤنلریمیز گنجه میز،
دئوره میزی باسقی قېلب قارانلق.

چؤرؤک ووغال، هیسلی پردی دامبمبز،
حله دوروب قاباغبندا ایشیغین.
کسگینسهده نور، باتمایر بونلارا،
گیجه لیبن ایتیره جک بیلدیگین.

درین - درین قارانلقدا چارپاجاق،
بیر دهلیکدن نورو قیسا قویروغو.
دایاناجاق بیر مانعه چاتاراق،
کئچهنمه دن دؤنگه لری - بوروغو.

هاچانا جان چۆرۆیه جک جانیمیز،
دئشیکسیر بیر شئح داخمانن ایچنیده؟
دوغا جاقمی آیین قورصو بورادا،
چیخا جاقیق آیدنلېغا بیز بیرده؟

سوسا جاقمی گئجه دئوی بیر یانلق،
آچلا جاق آیاقلاردان کۆندهلر؟
آیین نورو سریله جک ائومیزه؟
گۆره جه بیک آیدنلېقدان بیر بههر؟

کیچیک شعرلر - ص ۳۲ - ۳ / ۳ / ۱۳۴۶ .

توراغایې کۆسمه

بیر کۆلون دییینده بیر توراغایې،
باغلامېشدېر یووا اییک - حریردن.
قۆیموشدور اوردان اۆچ چیل - چیل یومورتا،
سانکی آلماس، رنگی قېزېل - گۆمۆشدن.

ناخېردان آیرلېمېش بیر قېزغېن اینک،
کل لری قاقچېرتمېش دلېجا اورا.
یۆللالمېش ناخېرچې کیچیک اؤغلونو،
زمی لر ایچیندن مالی قایتارا.

اؤغلانېن گۆزۆنه ده گمیش بو یووا،

هوسله ال له میس یومورتالاری.
آنجا ق قویموش یئنه اؤز یئرلرینه،
سؤنرا ماللا قاچمیش ناخپرا ساری.

توراغایی آخشام گلیب سئیراندان،
اوخویا – اوخویا یوویا چاندی.
یاخبئلاشجاق دویدو تغییر ایسینی،
قہراقددا دوروبان فیکرته باتدی.

ده گیشیب یئرینی کیم یومورتامین؟
کیم منیم یوواما ال اوزادیدیر؟
کیمدیرکی یووامین پرده سین بیرتیب،
وئریب یومورتالار یئرینده تغییر؟

فکرته دالاندان بیر مدت سؤنرا،
بیردن قاناد چاللب گؤگه قاوزاندی.
توراغایی کؤسؤب یوردون بؤشلادی،
اؤزۆ تیکن ائودن داها یانلاندى.

اورایا باسامدی بیرداها آیاق،
دوغروسو باغلامیش اوزون بیرکؤسؤ.
باشقا بیر زمی ده ائوجیک قورولدو،
باشقا یئرده گئدیپ یومورتا قویدو.

توراغایی کؤسمه گل اؤز یووانا،

اۆچ يومورتان بوردا يالقېز قالپىلار.
 اۆتن كۆنۆللىرى يۇخسا ياندېرما،
 گل يومورتالارې اۆزۈنلە آپار.

توراغايې كۆسمە قويمايق بىردە،
 بىر كىمىسە يووانا الين آپارا.
 سسىنە وورولان حق عاشىقلارې،
 سنى آرزولايېر اوچ گل بورايا....

كىچىك شعرلر - ص ۳۳ - ۲۹ / ۲ / ۱۳۴۴ .

اۆ قېزلار كى

اۆ قېزلار كى، اۆياناردې، يوخودان،
 سحر واختى نغمەسىلە سازلارېن.
 سۆزۈشەردى لطافتلە حۇووضا،
 و چىمەردى يانلاريلە قازلارېن.

اۆ قېزلار كى محبتلە آزادجا،
 بۇيۇيۇپن آچمېشدىلار قۇل - قانات،
 گۆر نە ظلوم، نە شقاوت گۆردۆلر،
 قېلدې اسىر اۆنلارې گۆر نىجە تات!

اۆ قېزلار كى ائشىتمەزدى ھىشجە سۆز،
 گۆلدىن آغېر باشايېشېن بۇيۇندا.
 ائشىتىدىلر ايندى نەلر، گۆر نەلر،

وورولوب گۆر نئجه تهمت اۇنلارا.

او قېزلار کی همدم ایدی گۆللرله،
یاتپشاردې آغوشوندا گۆللرین.
مسکن سالېب گۆرۆن نئجه یئرلرده،
ایندی اولوب سۆرگۆن خارې ائللرین.

او قېزلار کی قوجاغیندا آنابن،
بئجه ربین گۆرۆردۆلر ناز - نعمت،
دیله نیرلر قاپسیندا کیملرین،
گۆر اۇنلارې نئجه آلب زور ظلمت.

او قېزلار کی گۆزه لکیده - حۆسنده،
تاپلمازدې میثاللارې دۆنیادا،
گۆرۆن نئجه آتېلبیلار نظرین،
کیمسه ایندی رغبت قېلمیر اۇنلارا....

کیچیک شعرلر - ص ۳۴ - ۳۰ / ۲ / ۱۳۴۴ .

انتظار

انتظار گۆز لریم یانېب یاخیلدی،
نۆلر وئرسز آرا توتغون بولوتلار؟
آچغېن هاوا ایله یول آچېن منه.
روحوما دۆنیانې سیز ائتمه یین تار.

پنجره آردبندان باخبرام چۆله،
ياغېش گۆز ياشې تىك تۆكۆر شېرهاشېر.
يۆل كسنلر بودور، امر ائت داياسېن،
نانجئيلئگئوئين گل اۆره كئئين قېر.

واخت اۆتۆر سئنه ده اۆره گئيم دۆيۆر،
نه يار گلدى نه من يارلا چاتېشدېم.
يانئمئ توتقو ائدهن بئر خولئالي ائله،
انتظار اۆدوندا حائيف باتېشدېم...

چۆلده ديوارلارېن سوواقلارېنېن،
قۆيولوب تۆكۆلمك سسى اينجه لئير.
ايجه رئده ائسه دامجئ شېرلايېر.
دام، سو ساخالماقدان داها دئنجه لئير.

اۆره گئيمئ ياخېر انتظار اودو،
گۆزلرئيم دئكئيلئب پنجره لره.
شاققېلئئ سالاراق آخار سولارا.
قوجاغئن آچئبدېر داغ، تپه، دره.

اينان سئوگئلى يار گۆزله يه جگم،
يۆلون آچئلماغئن نه قدر وارانم.
چاتېشام سئيله بئرجه لحظه من.
بئليره م اۆ زامان ساغالار يارانم.

گل گۆزهل

بس ائشیتمه میسن، ائلین آغز بندان،
«هر زادین تازاسی دوستون کۆهنه سی»؟
التفات ائت منله یاناش، آی گۆزهل!
قوروتما لییمده سۆزه ن هوسی .

باغلارلارمی کۆسۆ ایللر بیر سۆزله؟
اؤتن اؤتۆب، کنچن کنجیدی سئوگیلیم.
مرحمت قبل یازبق بۆلۆللینه،
یاد باغلاردا گزمه منیم اؤز گۆلۆم .

قدم باسسان بیر آن بیزیم ائومیزه،
ایاغین آلتیندا قوربان اولاربق .
قادانی آلابق ها قالسان بیزده،
گئسنسه، حؤرمتله یولا سالاربق .

یادلاردا نه گۆردۆن اونوتدون ائلی؟
انتظاردا قۆیدون ایللرله بیزی؟
رحم قبل ویرانا باغلار حالینا،
قویما بیر باش ایتسین بوردا عشق ایزی .

انتظار گۆزۆمۆز قارالبب داها،

جانمبزی یاخېب حسرت آتشی .
نولار یول گؤسترسن سحر، داغ آردی،
بوردادا بیر دۇغا عشقین گؤنشی .

گل گؤزهل، گل گؤزهل اؤز وطنیوه،
اولار قیمتیی بورادا بیلن .
گل گؤزهل اؤز باغ و باغچاندا یاشا،
اؤلسنده، اؤلمگه یاخشیدېر وطن!

کیچیک شعرلر - ص ۳۵ - ۲۳ / ۲ / ۱۳۴۳ - ناهران کندی .

عاشیق سوسما

عاشیق سوسما، تیترهت قېزېل، تئلری،
تسخیر ائله اؤره گیمی، روحومو .
زخمه لری قالدېر، یئندیر بیر به بیر،
داد فعانا - سېزا گتیر هر سیمی .

عاشیق بیلمه م نه سیرر وار سیمینده،
سېز لایاندا، گیزیلدیری اؤره گیم .
سسله ننده بیز - بیز دورور تۆکلهریم،
یاتمېش ایدی اعماریندا ایسته گیم .

قاناد باغلېر روحوم اوچور گؤیلرده،
قوشلار ایله بولوتلاردان اؤتؤشور .
ترینجک بیر دفعه سیمین، مین کره،

پرده‌لرده سئیران اتدیب گزیشیر.

منیم روحوم دویور سنین دردیوی،
سوسما، سبزلات باجاردیقجا سازبني.
سبزلات - سبزلات اؤچؤمؤزده یاش تۆگک،
تا یئتیرهک محبتین یازبني.

عاشیق مین سیرر یاتیب سنین سازبندا
قانارمی هر انسان سانان اؤزؤنؤ؟
سن سئودالی، من سئودالی، ساز دهلی،
سن دئیسرسن سازدا سؤزؤن دؤزؤنؤ.

قوربان سنین اللریوه، سوسما چال،
درتلی لردن قوراجاغام بیغینچاق.
چال، قوی آشسین باغبرتیمیز داغ - داشی،
دورنالارلا اوچوب گئتسین ان اوزاق.

سوسما چال کی قارا بولود یان گندهر،
قېزېل گؤنش آخیر دؤغار سmada.
محبتین چیچک‌لرین بئجه‌ردهر،
سئودالبار گؤنه چیخار دؤنیادا.

بیزله سندن سؤنرا، سپرداش کیملردیر،
بودوره ده عاشق دهلی سازبنا؟
قورخما نهدن، آنلابیربقی آنجاق بیز؟

سازبن، سبزین، سۆزۆن، دردین بورادا!

آغرېما هئچ شېشكى دن، سخره دن،
سن درتلى سن وئرمه باها اونلارا.
باجاردېقجا قالدېر گۆيه سبزېوي،
همدم ائله آزاد اوچان قوشلارا.

كېچېك شعرلر - ص ۱۰۹ - ۱۱ / ۲ / ۱۳۴۲ - خنیه كندى .

ايچيمده ياندېم

بیر بئله تنهالبق هئچ كس گۆرمه دى،
بئله بېر آغرېني كيمسه چكمه دى.
اينجيهن آغلايېب اؤزۆن بوشالتدي،
ايچينه گۆز ياشي كيمسه تۆكمه دى.

ايچيمده آغلادېم، ايچيمده ياندېم،
منه بېر قدهرده يانان اولمادي.
منى تنهالبقدان قورتاران يۇخدور،
هامى چېخدې گئتدى، كيمسه قالمادي.

نه آغر درد ايميش تنهالبق، گۆزهل،
قورتارمېر بو گۆنلر بو دقيقه لر.
آدېن خيالېمدان هئچ سيلينمه دى،
نهلر چكديم بوردا، من، نهلر، نهلر؟

قوی باشمې آتېم دیزیوین اوسته،
دویونجا آغلایم، دلولوب اوره گیم.
سن اوردان من بوردا، سندن ایرپیام،
بوغازېم توتولور داها نه دئییم.

کیچیک شعرلر - ص ۱۳۵ .

باخبردی

گۆزه لیم بیر ساری بولوز گنیمیشدی،
بدنندن بۆتۆن عطیر یاغبردی.
بوخونو چولقانیمش آغا- سارپا،
دوداغبندان شیرین بیر بال آخبردی.

قاری دۆشمین گلیب گۆدوردۆ بیزی،
حیاسیز آخبردی آغزبندان سۆزۆ.
لاکن سئوگیلیمین او قارا گۆزۆ،
اۆزگییه یوخ، فقط منه باخبردی.

کیچیک شعرلر - ص ۱۴۸ - ۲۶ شهریور ۱۳۴۴ - تبریز .

فخریه

شعریمین اینجی سین من دۆزه جگم
باغیشلا اوستادیم، شاعیرم منده.
خلقیمین ایشچی سی، سیلاچچسپیام،
ساخالنبر اوره گیم بو گۆل وطنده.

دايقالار آخېشام خلق آخېنېنا،
ازل گۆندن اوردان ايلهام المېشام.
گزمېشم داغلارېن آذربايجانېن،
ساعاتلار بو يترده فيكره دالمېشام.

سرېن بولاقلاردان خېلى اېچمېشم!
اوبالاردا قوناق اولموشام، آى چۆخ!
گنجليگيم بورادا گۆللىنېب، دئنه،
كۆنلۆمده ذرهجه منيم قورخو يۆخ!

منيم هۆندۆر آتېم بۆدره ميه چك،
آشاجاق تېهنى، درهنى، داغې.
ابدا كى قارشې دورانما ياجاق.
مصرى قلىنچېما آزغېن گۆز ياغې.

بېر الدهه بايراغېم، بېر الدهه شعريم،
چاپاجاغام آتې ان اوجالاردا.
آسيا خلقلرېن قورتاراجاغام،
گنده جگم داها بيلميره م هارا.

پولاد قۇللارېملا قايتاراجاغام،
يئنىدن انامېن باهار ياشلارېن.
آجې دۆيۆنلردن قورتاراجاغام،
اونون او زيل قارا چاتما قاشلارېن.

گۆللەنمىيەجەك باشماقچى «على»
ائللر آرزوسو گۆل لنه جكدير.
قبيرى اۆستۆندە «خيابانى» نين
سعادت يئلكنى يئللەنە جكدير.

كندلردن قالخاجاق «آذر اؤغلو» لار
قالماياجاق شاعير قوينوندا الی،
سعادت نغمەسى يازاجاق هامى.
اسگيك اولماياجاق كيمسەنين دىلى.

دئينه نامرد يادا هئىچ زامان منيم،
اۆره گيم سويوق داش اولماياجاقدير.
دئينه منيم ايگيد كؤراؤغلو بالام،
اۆزگە تۇپراغېنى آلماياجاقدير.

دئينه بوردان قالخان ابدى اؤدلار،
تامام آسيانى بۆرۆيه جكدير.
امپراتورلوغو بۇيوندوروقلا،
دنيزلره ساري سۆرۆيه جكدير.

مجموعه ۱ - ص ۵۳ - ۱۳۵۴ .

بلوچ قارداشېم

سحرله اۇيانېب اوزون يول سۆرن،
يومشاق قوملارا ايزسالان بلوچ.

www.duzgun.ir

دوزگون سئونلر سايتى

گۆنشلە سۆرۈنۈپ داغ - درە واران،
يالپن قايالارلا ووروشان بلوچ.

آى ائلين - اۇيماغېن ترك ائديب گئدەن،
سۆيلە كيملر سنى دربەدر قىلدى؟
هر آددېم اوتوروب درين آه چكن،
سۆيلە كيم نشتلرە باغرىپوي دلدى؟

چېرىپىندېن يايې - قېش اۇدلو يئلرلە،
ساوروق تالالارې اۇلدولار يلين.
صاباحى سېلكيندين، گئتدين ها گئتدين،
قانلي جنگلردە مسكن ائيلەدين.

دابانېنېن قالېن قابارلارېندان،
قان آخدې يول اۆزرە، قېزېل ايز سالدې.
لھلييە - لھلييە جان هايې ايلە،
سن اۇتدۇن، قېرمېزى اشارەن قالدې.

گئجەلر اوتوردون قارا كۇمادا،
گەوھنين شعلەسین اوزاقدان گۇردۇم.
دۇنچك «اۇد يوردونا» گۇزۇم اۇدلاندې،
قانېوا - اۇدووا من جواب وئرديم.

دئيرم كى چۇخدا اوزاق دنگيلىك،
يۇلوموزدا هرگاه اوچروم اۇلماسا.

هر گنجه بیز سیزده قۇناق اولاردیق،
نامرد آرامیزدا سنگر سالماسا.

دئیریم: آی قارداش! گل اوجاق قوراق،
تامام ائل - اویماغی بیر یتره بیغاق.
هاپیغریب نامرده هجوم ائیلهیک،
ظۇلمۇن اۇرکیننی لاپ دیدن قیراق.

بیلیرم آی قارداش! او گۇن یاخیندیر،
بو سۇزه اۇره کدن من اینانیرام.
دیله گه چاتاریق او شن زاماندا،
گلهجک، گلهجک، بونو انیرام.

سحرین سسیله، شفق رنگیله،
آخاچام آخیر کۇنلۇنه سنین.
ائلیمین اۇدوندان محبتیندن،
قۇیاچام اثر جانیندا درین.

مجموعه ۱ - ص ۶۸ - دی آیی ۱۳۴۶.

خیام!

اۇخویار کن سنی آنا دیلیمده،
دیله میشدیم قیرین گۇرمه گی، خیام!
یاشاسین انسانا قایغی، صداقت،
سن کیمی داھی نین دیله گی، خیام!

آچاراق خلقیوه حیات سیرینی،
 ظلمکار شاهلارا قارشې دایاندېن.
 خرابات ایچره بیر پیاله سئچدین،
 سارایدان ایربلدېن، یاندېن، اودلاندىن.

شریعت قالمادی هئچده قایغیوا،
 سارایلار یانمادی سنین حالېنا.
 کمالات کسب اتمیش، لاکین «فضولیم»،
 سیر ائتدیکجه سنین او کمالېنا.

سنین غمین - دردین، اولو کدرین،
 اوره ک دؤیونتؤن ده بیزیمکی خیام.
 بیلیرسنمی منیم «کشوری» لریم،
 اضطرابلارېندان آلمېشلار ایلھام.

دوغرو دور کی قبرین کؤنؤلرده دیر.
 خیاملار یئرلرده یاتاسې دئگیل.
 اوره کلر مۆلکؤنده یاشایېرسان سن.
 آذربایجان سنی آتاسې دئگیل.

اوچفون داخما - ص ۲۶ - فروردین ۱۳۴۷ - نیشابور، خیامېن مزارې.

آغ یئل

طبیعتی جانلات چیچکلر ایله،

باهار بایرامېدېر، باشلا اس آغ یئل.
بیریندا قالخېدېر قېزبل لاله لر،
سن اسمیرسن بوردا نییه بس آغ یئل؟

یوردومدان گتتمه بیر سست لوگو قېشېن،
قایاغا آپاربر طولمت اوز ایشین.
اولما باتمایبر بو ظالمه دیشین،
وئر بو اولموش یئرہ بیر نفس آغ یئل.

ساچمایبر گۆنشی دای طبیعتین،
فرمانې اوتگۆندۆر قارا طولمتین.
دۆشنده یادېما سنین قدرتین،
اویانېر کۆنلۆمدہ مین هوس آغ یئل.

محبتدن یۆخدور بوردا هئچ نہ ایز،
یالتاقلار - ظالمیلر اولورلار عزیز.
قالمېشام وطنده یالقېز کیمسه سیز،
سن منیم سسیمه وئر بیر سس آغ یئل.

گل باشلا ووروشو چیرکین ظلمتله،
چاغېر انسانلاری صاف محبتله.
ایستی آسیب، یئر۱ قوروت حدتله،
قاراقېش اۆرکنین دیدن کس آغ یئل.

کۆر یوخودان اویالت یازبق ساروانی،

ايزلەسىن دەۋەلەر قۇى بىبابانى .
پىشوازا چاغېرسېن مېنلر انسانی،
سسلنندە کارواندا جرس آغ يىل .

خئىلى واخندېر آجې مئحلىر اسىيدىر .
آغېر - آغېر شپه يوردو باسپىدېر،
سئوگىلېمىن يۇلون پالچېق كسىيدىر،
دۆزگۆنۆن خطرىنه گل بىر اس آغ يىل .

اوچغون داخما - ص ۲۷ - ۱۶ / ۲ / ۴۶ - مېرام .

عصيان

كۆكسۇمدە چېرىپىنان توفانلى اۇرەك،
يئنى سېخې، يئنى غربت اىستەيىر .
يئنى درد، يئنى سۇز، يئنى حادثە،
يئنى ايشېق، يئنى ظلمت اىستەيىر .

قولاغېم تشنه دىر، يئنى سۆزلەر،
بولانلىق سولاردان قۇى نجات تاپېم .
بوراخ وورسون دىنيز يئنى دالغالار،
قۇى يئنى كۆپۆكلر آغزېملا قاپېم .

داھا قۇل قۇيمارام اسكى دېلرە،
تازەلىك آجېدېر وجودوم بۆتۆن .
اىستىرىم بو ماوى ياشېل سمايا،

املیمله وورام یئنی بیر سیتون.

یۇخسا قایتار منی أن اوزاق یئرہ
اسکی انسانلارہن چپلیق دؤورؤنه.
اوردا کی نه یاخشی، نه پیس یوخ ایدی،
قایدبم قوی داغی من یئنه - یئنه!

اوچنون داخما - ص ۲۹ - ۳ / ۱ / ۴۶.

لقاح

باغچا ایچره قۇپوب ترپندی بیر یئل،
ایلهدی شادایانا مینلر گؤل سؤنبؤل.
باغچانی اوخشادی یئل شیرین - شیرین،
اگلہ نیب اۇپدؤلر گؤلر بیر - بیرین.

یئل قالخب یئنه رهک سالدی سس - صدا،
لذت احوالاتی قۇپدو باخچادا.
لذتله کاملاشماق واختی یئتیشیدی،
انتظار آیلا ری داها بیتیشدی.

اثرکک گؤل اوستوندن قۇپدو تۇخوملار،
دیشینین ایچینده قالاندی بار - بار.
قالخدی مینلر تۇخوم بیر اثرکک گؤلدن،
اویاندا - بویاندا اوینادی یئلدن.

دستە ايله دىشى باغدان اوتۇشۇدۇ،
يۇسما گۈللەرىلە خىيلى اۇيۇشۇدۇ.
سۇدىكجە كام آلب كام باغىشلادى،
بوردان اۇرا - اوردان بوردا اۇينادى.

اوپچون داخما - ص ۳۰.

ياشا، ستارخان!

سندە جانلانمىشدىر منىم آمالېم،
قاراداغلى گۈزەل اېگىد قەرمان.
قانادلاندى يئنه ترلان خيالېم،
بودور، قۇشوم سىن شائىنه داستان.

ترارې - قاجارې سانجېردې سۇزۇن،
غضبىلە دۇلوردو هر ايكى گۇزۇن.
ظۇلمۇ - ايشكنجەنى گۇرمۇشۇن اۇزۇن،
ايرەلى گندىردىن هئىچ داينمادان.

ائللرلە بېرلىكدە قىاما قالخىدىن،
آرزولار گۇيۇندە اولدوز تك آخىدىن.
شاھلارېن كۇكسۇنە سۇنگۇدە تاخىدىن،
سندن نور آلېردې اۆلكەمىز ايران.

سسىوه سس وئردى آذر ائللرى،
دالپيا آتېردې قارا ايللرى.

کندلی نین فحلەنین پولاد األری،
یارادماق ایستیردی یئنی بیر دؤوران.

سؤرۇلدۆن تهرانا چبراقلار سؤندو،
رضاخان دیرچلدى، قاجارلار یئندى.
گۆن اؤتدو، ایل کئچدى، زمانا دؤندو،
قبرغبنلارا دؤشدۆ آذربایجان.

محمدرضا خان سانکی داو اولدو،
آنالاری آغلار قۆیدو ساوولدو.
بیرگۆن ده ایراندان ایت تک قاوولدو،
«شاه گئتدی» بایرامی قالخدی بوردان.

قوروب جمهوریت ایندی بو یئللر،
کسیلمه ییب آنجاق حله سام یئلر.
یئنه گۆزله نیلیر او داشعبن سئلر،
آخین - آخین آخسبن دنیز تک انسان.

ایشچیله - اکینچی بایرام ائیله سین،
هر آغیز هر دۇداق نغمه سؤیله سین...
قانلی بایراق آلتدا ائل بئله دئسین:
دؤنه - دؤنه سنه: «یاشا، ستارخان!»

اوچغون داخما - ص ۳۱ - مرداد ۱۳۵۸.

اۋنۇمە چېخ گىلن!

يئنى داشلامانې منىم دالمجا
 آجې - آجې بوردا ائشيتديم، حريف!
 غم ايله يۇغرولموش منىم خميره،
 بونو بيلمه ييرسن، صد افسوس، حيف!

ائشيتديم يير يازيق شبپره كيمي،
 گۆنشين اۋستۆنه هجوم ائديرسن،
 منه آناتدېلار چاشبې جايېسان،
 يئنه اگرى - اۋگرى يير يۈل گنديرسن.

منىم پاك ادېمي لكهلهمكه
 تشبث ائديرسن، ظفر چالمېرسان.
 «يير شېهه سالارام خلق ايچره» دئيه،
 رنگ به رنگ تهمتلر منه وورورسان.

سن گۆنشى گۆيده دانېرسان بئله،
 چالاغان باخېشېم گۆزۈنۈ ديديب.
 آيلاردېر دالمجا هي وورنوخورسان،
 بلكه اعتباريم سنى كۆر ائديب؟

سن شاعير دگيلسن، هئچده بيلميرسن،
 قوزغونلارا شاعير خدمتچى اولماز.
 شفقلىرى سۆكن ترلان قانادلار،

ساربن یوواسپندا بۆكۆلۆب قالماز.

منیم آیاغېما قېریاج دۆینده،
سۆیله گۆرۆم حریف هاردایدېن بس سن؟
دۆشمەن منی سېخېب «یازما!» دئینده،
دۆشۆنۆردۆنمۆ هئىچ نه اولور وطن؟

چکدیگیم عذابلار، ایشکنجهلردن،
نییه هویوخورسان من دانېشاندا،
ایگرنج حیاتی نېن چیرکین اۆزۆنۆ،
سیلمک می ایستیرسن منه باخاندا؟

سنه باخ، اۆره کدن من آجېپرام،
دارېسقال فیکرینه یازېقلار اولسون!
ازلدن ائلیمین قانلی سېسان سن
یئنی پېسلیگینده یادېندا قالسېن!

بودور سئیر ائدیره م زمان آخېنېن،
سنی بوغاجقادر قادر اللریم.
ای یئنی نوکری امپریالیزمین!
ماسقانې پېرتاجاق شانلی ائللریم.

منیم اللریمله، ها یالواراسان.
یووا بیلمه زسن سن چیرکین اۆزۆنۆ،
منیم اعتباریم، منیم شهرتیم،

گىرى قايتاراجاق يانلىش سۆزۈنۈ.

يانىپ قاورولورسان، قېورلېرسان سن،
كۆنۈللر مۆلكۆنۆ شىرىم آندا.
سنى دىدىم - دىدىم من اولدۇرمۇشم،
هر زمان قلمىم ظفر چالاندا.

بىلىرم گۆزۈندە تىكان تىك دورور،
يىنى «آزادلىغىم» يىنى «يولداشېم».
صباح اۆرەگىنى پارچالاياچاق،
آغزىندان اۆد ساچان هر وطنداشېم.

شىرىمىن بايراغى سنى ياخاجاق،
گۆرۈنمىيەجكىدىر كۆلۈن دە بىلە.
اىستەدىكجە بانالا، كىم قولاق وئەر:
يىل اىلە گلن سۆز، وئرىلىر يىلە.

سنە چۆخ يازىقلار، حىيفلر اولسون،
منى آلچالتماقلا اوجالمېرسان ھىچ!
هرآن ظفر چالان، غلبە چالان،
دۆھامىن اۇنۇندە داى قالمېرسان ھىچ!

دردىمى سۆزۈمۆ بلکە دوياردېن،
وطن سىز وطندە شاعىر اولسايدېن!
گۆۋەنەردىن زۇلال تىك كىچمىشىنە

حیاتدا انسان تک سنده قالسايدین.

اؤنۆمه چېخ گیلن قاچما مئیداندان،
 اؤزۆمدن اوتانان نامرد حریفسن.
 دۆرگۆنۆن حیاتی لکه بیلمزدير،
 واختینی جهت سیز تلف ائدیرسن.

اوجغون داخما - ص ۳۳ - ۸ نیسان ۱۹۸۰ (۱۳۵۹) - استانبول.

فارس قېزې

آخېجې لهجهلی گۆزهل فارس قېزې،
 دینله گۆر نئجه خوش صدالبیام من.
 زردۆشتۆن یوردونون اودلو چیچگی،
 طبیعتین پارلاق جمالبیام من.

سینیدیر اۆره گیم، سینیدیر جانیم،
 ازلدن سینله قایناییب قانیم.
 سنین دۆستلوعوندور عزتیم شانیم،
 منه التفات ائت، وفالبیام من.

یولونا تیکمیشم وورغون گۆزۆمؤ!
 سنه قربان وئرهم اینان اؤزۆمؤ؟
 محبت آختارسان، ایزله سۆزۆمؤ،
 دوستلوعون باشلیجا مقالبیام من.

شېرىن - اينجه دىللى گۆزەل فارس قېزى!
دىلىمدە سۆز واردېر، كۆنلۆمدە سېزى.
سئوگى يوردونون بىر پارلاق اولدوزو،
مىھىتىن عشقى كمالپىام من.

بىلىرسىمى كىمم؟ كۆزۇغلو دۆلۆ،
دۇداغى سۆز آجى، اۆرەگى دۆلو،
مىھىت باغى نېن دردلى بۆلبۆلۆ،
سئوگى دۇنياسى نېن ھالابىام من.

ائىلمە دىيىرلر آذرى ائلى،
دىلىمە ايسە آذربايجان دىلى.
مبارز ائللرين آرخاسى بئلى،
تارىخين شوكت و جلالپىام من.

ھەر آخشام واراندا لالهلى دۆزە،
سنى دىلەيىرم من گزە - گزە.
مىھىتلى ال لە قۇناق گل بىزە،
نە واخدير سىنئەلە آرابىام من.

عاشىقم اؤ سۆزگۆن آلا گۆزۆنە،
كۆنلۆمۆ اۇخشايان دوزلو سۆزۆنە.
باشقا بىر كىسلە يۇخ، دىيىم اۆزۆنە،
منە ظۆلم ائىلمە يارابىام من.

اۆددور بوردا بۆتۆن آخېش، دۆز، چيمن،
 سئويرسنسه منى بير کره ديلن.
 نييه گيزله بيرسن سيرر سۆزۆن مندن،
 اۆره گيندن سنين کى حالپيام من!

دۆزگۆن گليب سنين جفاندان ديله،
 دئيرسن تکی بير عشوه لی گۆله:
 حقارتله نييه باخپرسان بئله،
 دردليلرين غمی - مالپيام من.

اوچغون داخما - تبریز - ص ۳۷ - ۱۳۴۶.

يالان گۆتۆرمز

طبيعتين گۆزهل زينتی شاعير،
 ازيلميش کۆتله نين سن ديله گی سن.
 مظلوم انسانلار بن کسگين بير ديلي،
 ايشيق اۆره کلرين شن چيچه گی سن.

خۇلم تاپداغې نين غملى آهي نين،
 تۆره ين بارپسان، اۇنلاردان دانپش.
 سن جمعيتين بير گۆره ر گۆزۆ تک،
 تاريخين بزه گی انساندان دانپش.

سنين شاهبانوندا، شاهيندا ائلدیر،

زىگىنلەر گىدىب بۇش بىعار اولما.
سن كۇنۇل مۇلكۇنۇن شەرىيارىسان،
شاھىن اُتگىندە «شەرىيار» اولما.

گل دگىشمە شەرىن معناسىنى سن،
دۇرگۇن شاعىرلىرىن اُدىن باتېرما.

نىيە بس اىشېقدان قورد تىك قاچېرىسان،
سارايلا نەدىن «شقق» ساچېرىسان؟

تارىخ بىل بوراخماز باشىن هر زمان،
دوتاجاق بۇنىونو داھا اۇتۇرمز،
زمانىن گۇزگۇسۇ يالان گۇتۇرمز.

اوپچون داخما - ص ۴۴ - ۱ / ۱ / ۴۶ تېرىز.

ياشارېم منىم

اۇمىدلر بېغناغى، آرزو بئشىگى،
خۇش گلدىن دۇنيايا ياشارېم منىم.
وطنىن بو اُغېر قانلى آيىندا،
چاتارسانمى ھايا ياشارېم منىم؟

قۇى بۇتۇن اناالار اۇغول دۇغاندا،
اۇمىدلرلە دۇلو «ياشار» سۇيلەسىن.
قەرمان اۇغونو اونودماز وطن،
گلەجىك سىنىدىر آياشار، سىنىن.

گلهچکله منیم اوزون ایللردیر،
واربمدېر بیر قېزېل عهد و پیمانیم.
قانملا یازمېشام کۆنلۆم اوجوندا،
نیسگیلیم، آمانیم، کۆنلۆم، ایمانیم.

من اۇلرسمده، سن آياق باس گیلن،
قانلی قېزېل آياق گۆزهل تبریزه.
قارېش به قارېش گز، دۇلان وطنی،
گل سنده عاشېق اول ازل تبریزه.

قوی قبارلی آلر، یولاد بیلکلر،
سنی سلاملاسهن «عشق اۇلسون!» دئییه.
تانکېوبن آلتېندا ازیلسین شاهلار،
تاریخین اۇنۆنده باش اگه – اگه.

ای منیم فیدایی آرزولو اۇغوم!
سنده اوختایلارېن عینادېن گۆرۆم.
آتان کور یاشایېب، کوراوغلو بالام،
یاشاسېن ایللرله بو آدېن گۆرۆم.

سنین نسلین اۇغوم، گۆزۆن آچاندا،
درس ده اوخویاجاق آنا دلیینده.
بایراغېمېز ارکده هاوالاناندا،
سیتم قالماياجاق وطن ائلینده.

نىسگىللى اۆرەكلر آرزوسو اۇغلوم!
 منىم شعرىم، منىم كۆنلۆم دادېسان.
 بو گۆنش، بوھاوا، بوئىر سنىندىر،
 آتاوپن-آناوپن سن مورادېسان.

اوپچون داخما - تېران، ۱۶ آذر ۱۳۵۶ - ص ۶۳.

اۇياغې

آقوجامان باغوان! ھارا ياتىسان؟
 گۆللرين ايچىندىن دور يول آلاغې.
 ساياق اول، زەھەرلى ياغېش اسیدىر،
 محو ائدەر ايندىجە بۇستانى - باغې.

آيىل، قېزېل گۆللر بىر - بىر سۇلوبدور،
 بوتالارا آجې تىكان دۇلوبدور.
 ايستە گىم-دیلە گىم باخ كى اۇلوبدور،
 گۆزەل اگلنجهسى، يادلار اۇيناغې.

دۆزلۇگۆ قۇيدولار نئجه ساتېنا،
 قاتلادېلار عشقى مين بىر قاتېنا.
 قۇل قۇيماز يادلارېن تېليغاتېنا،
 ايگىدىن بېلگىنى، دۆزۇ، ساياغې.

ظۇلمۇن حدتىندىن زاغ - زاغ اسەرم،

دورمارام، ظالیمی گئری باسارام.
 گئجه لر کندلره قوربان کسه رم،
 اگر ایچلرینده اولسا اویاغی ...

اوچغون داخما - ص ۵۸ - قیش ۱۳۴۴.

اصلاحات!

بیر گون شاهلار شاهي شهره جارلادی:
 «حؤکمؤمؤزله بوتون خان - بیگلر اولور.»
 بیلیندیردی بیلیمیر بو مثل کی:
 یوغون اینجه لینجه، اینجه اؤزولور.

آ ترقی پرور یوکسک یارانمیش!
 فاغیرا - یوخسولا وئردیگین نه دیر؟
 خانی - اربابلاری چکدین تهرانا،
 اکینچی یه تاخدین باشقا بیر امیر.

سؤیله دین ایشچی یه، کندلی یه، خلقه:
 «- آنجاق تکجه منله ایشله ملی سیز.
 آقا بیر اولاجاق، آلاهییدا بیر،
 فتوداللیقدان دای قالما یاجاق ایز.

گؤیلرده آلاها، بئرده ده منه،
 گؤنده بیر نئچه واخت باش اگه جکسیز.
 قولدورلار بئمینلا حؤ کؤملریله،

يئرلى - يئرسيز منى ھى اۇيەجكسيز.

آلاھين كۆلگەسى، مولانين آلى،
عاغىللى صاحبكار، شانلى بير شاھام!
نژاديم يۇكسكدير، گۆيدە گۆنشم،
من كى دارندەى شوكت و جاھام!»

يوغونو اينجلتدين، گتيردين ديزه
«نيكسون» چۇن ائيلەدين گۆزەل اصلاحات!
امّا چۇخ گووہنمە، ائليم دۆز دئسە،
سنە گۆسترەرم آ شرفلى تات!...

اوچنون داخما - اباں آيى ۱۳۴۷ - ص ۵۹.

كندى قېز

لاغ ائديرلر سنە «تمدنلور»،
دۆشۇبسەن گۆزلردن ازل كندى قېز.
«اۇ آنجاق لايىقدېر ياپما ياپماغا،»
بودور سن اۇچۇن سۆز، گۆزەل كندى قېز!

ساتېشا قويمورلار بو كۆر بازاردا،
سنىن بار - بەھرىن، سنىن امگىن.
بيلميرم بو پوزغون ويرانا باغدا،
گۆلەجكمى ھاچان سارې چيچگىن؟

آناوېن قوينوندا گول تک آچېلجاق،
 آلېندا يازېلېر قارا يازېلار.
 بوى آتدېقجا آرتېق، گۇنۇن قارالېر،
 خزانا وارېرسان گۆرمه مېش باھار.

كېچېك اېكن، سۇددن يانقې قالېرسان،
 سۇنراسا ياتېردېر پېدەدە آنان.
 شېوھنە قالخېرسان واراندا درتلر،
 تاپېلمېر دۇنيادا سنە بېر يانان.

بوى آتجاق آنان تك عادت ائدېرسن
 زاوالې قالماغا يازېق اولماغا.
 گنجليگېن چېچەگى دۇغاندا سنە،
 گۆلمه مېش باشلايېر قۇنچان سولماغا.

سېنلە ياشايان فاغېر انسانلار،
 حياتېن سېررىنى آچمېرلار سنە.
 بۇيلائېب قالخېرسان چېچكلر ايلە،
 ساتېلېرسان آى قېز پوللو كېمسە يە.

سحر هيسلى دامدا، تۇستۇ اېچىندە،
 تئدىردە پاپېرسان گۆللۇ چۆرەكلر.
 توتغون گۆزلرېندن ياش آخېداندا
 سېنەلردە نئجە تېترېر اۆرەكلر.

سؤنرا آخسامادک ایلمه چالپرسان،
هم الین هم خلی، قیزیل بویانیر.
سیزیر بارماغیندان قان دامالاری،
سالدیغین ناخیشدا چیچکلر قانیر.

بیر مدّت دؤنیادا عؤمؤر سؤرؤرسن،
قونوندا آچیلر نئجه غنچه جیک.
بسله نیرلر، نئجه سن بسله نییسن،
اونلارا یئنه ده «کندلی» دئییریک.

بودور ارمغانی، بودور سوقاتی،
سنه بو مقدس پادشاهلیغین!
زنجیرلر قیریلر یئر اؤزه رینده،
آی گؤزه ل! فیکر ائله، بیر دؤشؤن درین.

آفریقانین قارا دوزلو قیزلاری،
آتشلر آچیرلار «هایلاس لاسی» یه.
بایراغین قالدیریب ایگیرمینجی عصر،
سنه من نه اؤچؤن یازیم مرثیه؟

آذری گؤزه لی، یؤرؤ شه ره!
دایانما، بو قده صبر ائتدین، بستی!
چاتیشاق تنزلیکله بیر - بیریمیزه،
گل قاچیرداق بوردان امپریالیستی.

اوچنوں داخما - ص ۶۱ - تهران، ۱۳۵۵.

قايتارارام

اؤميد باغلامېشام ايللردير سنه،
گليشيني نجه گۆزله بيرم من .
بولودلار آخبرلار ماوى سمادا،
لطيف بير ياغېشى ايزله بيرم من .

ايللردير اۆزۆنه حسرت قالمېشام،
ها قېنايا يادلار اينان دؤنمرم .
قورخمارام شيمشكدن فېرتېنالاردان،
من پارلاق گۆنشم، هئىچ واخت سؤنمرم .

آتلانېب دالېنجا هايغېراجاغام
اؤته جگم بؤتؤن درهنى - داغې .
سنى قايتارارام اۆز وطنيوه
بو يوردو اودانماز هئىچ زامان ياغې .

اوپنون داخما - ۱۳۴۴ - ص ۶۴ .

گۆللەر سسى

رمضان آيېنېن اؤن آلتېسېدى،
مين اۆچ يۆز اۆتوز بئش هيچرى ايلينده .
ارمنى قودوردو، داشناك قودوردو،
اورمودا اؤينادي بئرنو الينده .

www.duzgun.ir

دوزگون سئونلر سايتى

جمعه گۆنۇ آخشام، گۆن باتان چاغې،
اورمودا گزىردى روس سالداتلارې.
شهره گتيردىلر نفت ناسوسلارې،
اودا چكەجك مېش داشناك، بازارې.

وحشت ياراتدىلار ايلك اۇنجه اۇردا،
ووروب اۇلدۇردۇلر اۇن بئش نفرى.
جوان، قۇجا اوشاق، اللرى يالېن،
چۇللره سېغىندى آخشامدان برى.

سالداتلار شههرى قۇرۇق اتدىلر،
أسوده غارتە گىردى داشناكلار.
هر يانا ناسوسلا نفت سېلندى،
تۇستۇ قالخدې گۆيه اۇدلاندې بازار.

چېخارتدىلار روسلار مالى شههردن،
بۇشالدى دوكانلار تامام، اۇ گنجه.
زرگرين، باققالېن، يۇنچۇنۇن بۇتۇن،
آپاردىلار مالېن نامردجه سېنه.

داشناك دسىسهسى، روس امرى ايله،
گنجه سحرەدك تالاندې اورمو.
شاعىرىن اۇره گى نئجه يانماسېن؟
آلوالار اېچىند آه ياندې اورمو.

بئرنو اوینادېردې، داشناک ارمنی،
اورمو فزاسیندا سحره کیمی .
آنالار فریادی قالخدې گویلره،
کسیلمه دی اصلا گۆللەر سسی .

دان یئریندن شفق یایبلانا دک،
داشبیدی داشقالار مالی چۆللره .
گۆنش دۆشر - دۆشمز دنیزین اۆسته،
تیمچهلردن آلو قالخدې گۆیلره .

اورمونون بازارې یاندې کۆل اولودو،
ارمنی سیلیردی تاریخیمیزی .
او ائوسیز، اولوس سوز، یوردسوز، یوواسیز،
اویاسیز، وطن سیز ایسته ییر بیزی .

آلچاق تپه لرده وورنوخان قوزغون،
قارتال یوواسیندا یاشایا بیلمز .
نامرد، مردی گۆرسه گۆن ایشېغیندا،
قارشېسینا چېخماز، قاباغا گلمز .

گۆن چېخار - چېخماز او اورمودان قاچدې،
شهری داغتمېشدی بايقوش نفسی .
اورمولویا قۆیدو اؤد، آلاو، جسد،
آنالار فریادی، گۆللەر سسی .

کسیک باش

قوم شهرینه سفر

بوردا، قوم شهرینده بیر مزارلق وار،
اونا خلق ایچینده دئییلیر: «شئیخان!»
بو قانلی مزارلق یۆز ایل اولار کی،
قوینوندا ساخلاپیر بیر اولو انسان.

خلخالی اورموی، سید محمد،
اورمیدان بورا معراجا گلمیش .
اؤنون کسیک باشی، کسیک قوللاری،
یۆز ایل بوندان قاباق بوردا یوکسلمیش .

آچی حکایه دیر، آچی بیر ناغیل،
آچی بیر حادثه، آچی ماجرا .
شرحینه کیمسه نین طاقتی یوخموش،
منیم نجه گلر طاقتیم بونا؟

قوی اول حیاتین سؤیله ییم سنه،
مزار صاحیبی نین قصه سین دئییم .
سؤنرا حالین اولسا، دؤزه ده بیلسن،
زمانه نین جؤورون - جفاسین دئییم .

یئرله شیردی بیر گۆن یئددی «دگیرمان»،
گۆزهل اورمیانین لاپ قوجاغیندا
اوتوز بئش ایل اوردایمور سؤرموشدور،
تقوالی بیرسید یئتگین چاغیندا.

سیدغفار اؤغلو سید محمد،
مین اۆچ یۆز هیجری ده بورایا گلیمیش.
زنجاندا، تهراندا درس اؤخوموشدور،
سؤنرا اورمایا گلیمیش یؤکسلیمیش.

رمضان آیین اون دوققوزویدو،
احیا ساخالاییردی سید محمد.
قرآن اؤخویوردو ناماز قیلیردی،
هم «بک یا الله» چکیردی البت.

بئش داشناک دیواردان آشدی ایچهری،
بیرده روس سالداتی قاباقلاریندا.
گیردیله اوتاغا، دئدیله: «ملا!»
سنی اؤلدورمگه گلیمیشیک بورا.»

ایکی رکعت ناماز اؤچون اذن آلدی،
اما باش سجدهدن قالدیرانمادی.
ایاق اؤسته دوروب قمه سین چکدی،
داشناک احوالنا هئچده یانمادی.

کسیک باش فېرلادی سجادہ اؤزره،
باخا - باخا قالدې اؤنون گؤزلی...۰۰

اورمو لوحه لری - ص ۲۱.

پیغمبر نعتی

بو تو - بوت پرستی ائیله یین یالان،
ظالم لر قصرینه ولوله سالان.
شاهلارین شمشیرین الیندن آلان،
دالهنجا گلیرهم یا رسول الله!

فصاحت اولکەسی سنله فخر ائدیر،
ملاحت لشکری آردهنجا گئدیر.
خلقتده پارتلاپیش بیلیمیرم نهدیر،
دالهنجا گلیرهم یا رسول الله!

بیلیگین سیرری سن، علمین شهری سن،
غئیبین اؤرتؤگؤسن، شعرین نهری سن.
بشر معجزه سی، اعجاز بحری سن،
دالهنجا گلیرهم یا رسول الله!

دئدین: «ایها الناس! بیر اولون هامې،
عرب، تۆرک، هیند، عجم یاندېرین شامې.
قاتین بیر - بیرینه بؤتؤن آیامې.»
دالهنجا گلیرهم یا رسول الله!

«دوسدوغرو يول توتوب قاباغا گئدين،
فضيلت پايلايبن، ياخشىلىق ائدين،
ياشايش اساسى اخلاقدير» دئدين،
دالېنجا گليرەم يا رسول الله!

گۆلۆشلر گۆللىدى گۆزەل اۆزۆندە،
حكمتلر قاينادي يتگين سۆزۆندە.
اۆزتلدى خلقت سئين اۆزۆندە،
دالېنجا گليرەم يا رسول الله!

مدحيه يازماقدان چكىندى دۆزگۆن،
سنه عاشيق اولوبدور ايندى دۆزگۆن.
تركيه دۆلدۆلۆن مينمكده دۆزگۆن،
دالېنجا گليرەم يا رسول الله!

تيريز يۇللارېندا - ص ۷-۲ ربيع الاول ۱۴۰۱ هـ . .

سحر گلر

اي منيم دۆزۆملۆ ديارېم، تيريز!
يئنه دروازاندا نه هاي دۆشۆيدور؟
دئيرلر شهيدلر كرواني گلير
كرواني قاباغا، ايچهره يه سۆر.

نه دن ترينميرسن نيه دينميرسن؟
دۆزۆمۆن قليمين باشېن دليبيدير.

بیلیمیردیم بو گئجه آچیق سؤفره ننه،
بیر پلاک، بیر آووج سۆمۆک گلیبیدیر.

عشقین معناسېنی بیلیرسن البت،
عاشیقلر بئجردیب یولا سالېسان.
دۆزگۆن سحر کروان آردېنجا گلر،
گئجه ساووشا، تک سانما قالېسان.

تبریز یوللارېندا - ص ۱۹۸ - ۱۳۷۲ - تبریز.

جانلی نظامی

تبریزده قورولان «نظامی» قورولتاېېندا
چېخېشې لغو ائدەن قارداشلارا ھدیە دیر.

قۇیمايېرلار بوردا چېخېش ائدەم من،
گۆرۆرسن هر ایکی گۆزۇنلە تبریز.
دئیرلر «مصلحت دگیل، دانېشما،
ائومیزی بیخارسان سۆزۇنلە!»، تبریز.

علسگر، دئیرلر امر وئرمېشدی،
چېخېشې منیم لغو ائیلە سینلر.
سالون ایچرە منە یولدا وئرمە ییب،
خلقە «خستە لیب اوستادا!» دئسینلر.

اینانمازسان منیم سوسماغېما سن،

سنى دانانلارېن اۆيموشام گۆزۆن.
 اۇغلون چېخېشېله اۇغلون دېلېله،
 دۆنيانې بۆرۆيۆب حكمتلى سۆزۆن.

سۆيونو ظن ائدەن يۆكسك نژاددان،
 بېرگۆن نظامى يە «دانېشما!» دئمېش.
 «منېم اۆز دېلېمدە دانېشمالي سان،
 اۆلدۆررم باشقا جۆر دئسن!» سۆيلەمېش.

شاها اۆ دئمېشىدىر: «باخ! نظامىنى
 خطادير، خطادير، خطا! اۆلدۆرمك!»^{۳۰}
 منېم نظامىلە، بونون شاه ايلە،
 نە فرقىمېز واردېر، بوگۆن دە گۆرەك؟

قوى دئېيم ايدىن وئر بوگۆن اوجادان،
 بو نادانا خىطاب اۆرەك سۆزۆمۆ.
 دئېيم: «آرشېنېنا سېغمارام سنىن،
 ساتمارام ناكسە سن تك، اۆزۆمۆ .

تېرىزىن اېچىندە شاه پرستلرە،
 تېرىون وئرىسن، سۆز اېبېرېرسان.
 گئرى قالمېش هر بېر عالم نۆمايا،
 امكانلار يارادېپ ائو قاېرېرسان.

^{۳۰} ھان! خطا بود، خطا، كشتن چون نظامى بى!

انقلاب يارادان بىر شاعىرم من،
سن تكىن ناداندىن اتمرم تمكىن .
دىن اۇرتۇگۇ آلتدا گىزلىتمە اۇزۇن،
باشقا بىر شىء سن سن، بامباشقادېر دىن.»

تېرىز! بو نادانا سۇيله كى: «دۇزگۇن،
جانلى نظامى سى اولموش بو عصرىن،
اۈنون چېخېشېندىن نەدىن قۇرخورسان؟
داغېتمېش سۇزىله استىداد قىرىن!»

تېرىز يۇللارېندا - ص ۱۸.

اوستاد نمونه

۱۳۷۱ - نجى ایلده «تربىت معلم» مركزلىرىنىن
«اوستاد نمونه»سى سىچىلدىم، اما سىدلر امضالانمادى.

آنا تېرىز! بوگۇن، بۇتۇن اولكەدە،
«اوستاد نمونه» سىچىلر منى .
سنىن هانسى اۇغلون «نمونه» دگىل؟
قۇى اۇيۇم بىر بئله شانلى وطنى .

اۇلچىدۇلر، بىچدىلر، سىچىلر، اما،
«باش رئىس»، سىچىمى تصدىق ائتمەدى!
اۈنون تۇرەتدىگى كىچىك ماجرا،
اۇلايا چئورىلدى، چۇخ تىز بىتمەدى .

سندلره اؤنون امضاسی گرهک،
قلمی ایشلهمیر گۆنشه ساری.
قاماشبر گۆزلی گۆنه چبخاندا،
قوی سنه سۆیلهیم سۆزۆمۆ بارې.

منی اقتدار یۇخ، ملت سچمیشدیر،
غترتیمه گۆره، علمیمه گۆره.
اۆلگۆدۆر سۆیلهمیش دۆزگۆن شیوهسی،
قوی گۆوهنسنین اؤغلون بونا بیر کره.

تبریز یۇللاریندا - ص ۲۰.

میثاق

سنمی سۆز لیمه «میتدل» دئدین؟
معناسین بیلتیدین کاش میتدین!
ادب سیز ارکان سیز اۆزۆمه دوردون،
یول ایله آلدېنمی اؤنون بدلین؟

آتېلب دۆشدۆلر سندن قاباق چۆخ،
سایمادېم هئچ، آنجاق گۆیلۆم بولاندي.
دۆزۆملۆ گۆنۆم وار هر گلن ظۆلمه،
دئسه لر سارسېلېم، بیل کی یالاندي.

سوسدورا بیلمه دی جالادار منی،
سن کیم سن؟ آتدېغېن نه دیر او پالچېق؟

گۆللەر قلىبىمى دئشە بىلمەدى،
سۆزۈنمۇ دئشەجك ھې قېرىق - قېرىق؟

آدام اوستادېنا عاق اولماز بالا،
خۆرمىت ساخالاماغېن اوستادېن اۆيرەن!
ائلىنە عاق اولان ناخلفلارېن،
اۆرۈنە تۆپۈرەر قەرمان وطن.

سنى، باخ! اۆستۈمە قودوردان ناكس،
دۆزۈمۈمدىن منىم باسغېن يئمىشىدىر.
ادراك ائتمەمىشىدىر مىلى دويغونو،
اودور كى مېتىل غزل دئمىشىدىر.

او نە قانېر ناموس نە دىر، **ائىل** نە دىر؟
ھر كىم مېنىك وئىرىر، پالانا دۇنۇر.
ايمانې يالاندېر، مېتاقى يالان،
دۇنن داندېغېلە بوگۇن اۆيۈنۈر.

ايندىن دۇنياسېن آلسان ناكسىن،
آخرتى دانار، وجدانى دانار.
معنويتى يۇخ، فضىلتى يۇخ،
اۆرەگى پول تكى چۆرنگەدە سانار.

انسان دىنى ايله «ميتاق» باغلايار،
ائىلە، يوردىلە، دىلبە، نادان!

کت - شالوار قصدینه میثاق نه گره ک؟
قبا آلتبنا گل گیرمکدن اوتان.

تبریز یۇللارېندا - ص ۲۱ - فروردین ۱۳۸۰.

تبریز دیلی

اهوازدا «شهید چمران» دانیسگاهیندا
«تبریز دیلی» حاققېندا دانېشېدېغېم مناسییتیلە.

دیلیندن سۆز آچدېم اهوازدا بوگۆن،
غرور دویا - دویا، آنا تبریزیم!
سکوتون، حئیرتین خوزستانلې نېن،
هدیه گتیرمیشم سانا، تبریزیم!

قورولتای یئری نین ساغ دیوارېندا،
عکسینی آسمېشلار بیر تبریزلی نین.
دئدیلر: «- هم یئرلین شهید اولموشدور.»
بیر آن سوسدوم، زالدا دۆشۆندۆم درین:

«- عشق اولسون اهوازدا، دینی اوغروندا،
شهادت شربتیی ایچن اوغلونا.
چئوریلن حقیقی تبریز دیلینە،
ان دۆزگۆن بیر یولو سئچن اوغلونا!»

اودیلدن دانېشماق نه چتین ایشدیر،
بۆتۆن دیل سیزلرین دیلی دیر او دیل.

ياشاماق ايستەسن بىر انسان كىمى،
 اۈنو - بونو بوراخ، گل او دىلى بىل...۰۰

تېرىز يۇللارېندا - ص ۲۴.

قېزغېن اۈرەك

سىمىنان تىرىت معلم داشگاھىندا
 دانېشېدېغىم مناسىتېلە.

بوگۇن سىمىنان شېھرى داشگاھىندا،
 يىننە انام تېرىز سىندن سۇز اتىدىم.
 نە چاشدېم، نە جاپىدىم، نە دە بودرەدىم،
 سۇز مئىدانېن اۋتۇب يۇلو دۇز گىتىدىم.

دىانت ھالەسى اۋلدى سۇزۇمۇ،
 دىلىمىن اوجوندا اۋىنادې غىيرت.
 مردلىك باخېشېمدان اېشېق ساچاندا،
 سىمىنان گۇزەللىرىن بۇرۇدۇ حىيرت!

دئىيردىلر: «- احسن انان تېرىزە،
 اۋغولودا بئلە بۇيوتىمك گرەك!
 كىمسە قورومازسا امدىگى سۇتۇ،
 ياشاماز كۇكسۇندە قېزغېن بىر اۈرەك.»

تېرىز يۇللارېندا - ص ۲۷.

اۋيون

۱۳۷۸ - نچى ایلدە تېرىز داشگاھىندا بىر
 يارى ایل، ھفتە دە اىكى ساعت درس دئىه بىلدىم.

تبریز دانشگاهی تسلیم اولموشدو،
 دئییرلر کی منه آپیریب کلاس.
 هله رسمی دعوتده گؤندرییدیر،
 رئیسین یازدیغی سؤزه قولاق آس:

«- بویور گل شهریه، اجازه وئردیک!
 ییغ طلبه لرین، ده درس اؤنلارا.
 هجراندان، غوربتدن، وصالدان دانیش،
 شاه، «گلمه!» دقدی، شاه هارا، ییز هارا؟»

آنا جان اوخودوم دعوت یازبسین،
 ندنسه شکیم وار، اینانانمیرام!
 قوی یئنه اویونا دؤشؤم عیبی یؤخ،
 من کی اویناماقدان دایانانمیرام!

بیلیرسن من نه یای! نه قیش بیلیرم،
 قؤینوندور یایلاغیم، همده آرانیم.
 بوغوم بوز باغلاسن، قوی گلیم بیرده،
 ساختا وورسون، بلکه برکیسین جانیم.

تبریز یۇللاریندا - ص ۳۰.

آجپیان یارا

ائلمین آجپیان یاراسپیام من،
 ال قوی نبضیمه گؤر هاراسپیام من،
 پارچالانمیش قلبین پاراسپیام من.

هر دۇنا گيرسمده يئنه دۇزگۇنم،
بو آد ايله حقيقم واردېر اۇيۇنم.

دۆشمەن وارلېغيمې انكار ائيلهدى،
قير آتېمې، بۇز آتېمې پئيلهدى.
منه تهمت ووردو، هر سۇز سۇيلهدى،
اٹلين قايعي سېنى باشدان آتمادېم،
كئشيكينده اوياق قالدېم ياتمادېم.

بو اٹلين تاريخي كئچميشى تايىسېز،
كلامې، هر سۇزۇ، هر ايشى تايىسېز،
دوروشو، گليشى، گنديشى تايىسېز،
آلدانما اۇزگه نين ياغلي ديلينه.
آلاهيوا باش اگ، باغلان ائلينه.

كلمهدى ديليمه بيرجه يالان سۇز،
دۇزگۇنم ايلقارېم دۇغرو سۇزۇم دۇز.
سن ده اجنبي دن من تك الين اۇز،
گل ائله، وطنه، يوردا گوهنك،
بوردا گۇمۇلمۇشدور يۇزمينلر ديلك.

تبريز يۇللارېندا - تهران - ۱۳۶۳ - ص ۴۷.

آقالبق

قېخ گۇندۇر ساخلايېب بولقار پوليسى،

سۆرۆتلەبیر منی باخ ھاردان ھارا؟
«فیلولوق» دا دئییر آدېما ھله،
دیلیندە لکە وار، گۆزۈندە یارا.

شهرین اورتاسېندا «تزار» ھئیکلی،
«خلاصکار» آدلانېر بولقار دیلیندە!
بس نییە بیزانسی دیزە چۆکدۆرەن!
بیر «وحشی» تانېنېر دۇغما ائلیندە.

سن دە کاش بیلئیدین نە اومور مندن،
بۇیوما اوخشایان روس دۆلۆ بولقار؟
آنا تېریزیمدن اوزاق گزمگیم،
اونا خور باخماغېم، منە عاردیر، عار!

نئجە زحمتکشلر حۆکومتی دیر؟
بونه سوسیالیزمدير؟ آلدانما دۆزگۆن!
دگمز آقالېغا غوربت ائللری،
دایانما، یوبانما، تېریزدە سۆرۆن.

تېریز یۆللارېندا - ص ۴۹ - آبان ۱۳۶۲ -
صوفیا.

حک ائیلە

فضیلتلر یوردو، کمال اوباسی،
قهرمانلېقلارېن بئشیگی، تېریز!

غۇيرتېن، عصمتىن، سەھند ذرۋەسى،
اركىن، تارىخلىرىن كىشىگى، تېرىز!

بوگۇن شىكايىتە سەنە گلمىشىم،
يۈرۈلدۈم، داى بسدىر، دىزە چۆكدۈم من!
سندن اوزاق دۇشۇب غورىت ائللردە،
نە قەدەر آغلايىم، سۇيلەيىم وطن؟

دۈستلارېم دئىيرلر: «- مەھاجرت ائت!»
كانادادان ويزا گلىب آدېما،
ائىدىيورگ چاغېرېر تدرىس ائتمگە،
سانكى گلمىش هامى باخ امدادېما!

سەنە شىكايىتە گلمىشىم، آنا!
قوى دۇنوم بىر داھا پاك انگىنە
جزامى وئرگىلن، دوزەللم بالئە!
دۆزگۆنۆ حك ائىلە صاف اۆرەگىنە...

تېرىز يۇللارېندا - ص ۵۰ - آبان ۱۳۶۲ - صوفيا.

زىيىللىك

شەرىن اورتاسېندان چايلاق آخارسا،
هر يئردە او شەرە گۆزەللىك وئەر.
نەدن بس سىنەندن آخان «آجى چاى»،
سنىن جمالېنى ساغ سولا اگەر؟

کيم زيبيلىك ائتدى گۆل تک سينه‌وى؟
دۇنيادا تميزلىك نشانى، تېرىز؟
سيله‌جگم توزو آى تک اۇزۇندىن،
گۆزلۇره‌م من گلسين زامانى، تېرىز!

«آجې»، زۇلال سوتک آخېب گنده‌جک،
قايېقلار اۇستۇنده لېلنه‌جک.
زامان آخېر ايندى دۇشمىن كامېنا،
گلەجک بيزيمدير، چۇخ تتر گلەجک.

تېرىز يۇللارېندا - ص ۵۷.

اۆچ ساعت اگلنجه

تېرىزده كسروى نوچه‌لرېندىن بېرى نېن آدېنا.
تحقيقات ائوينى قوران اگلنجه‌يه تقدېم اولونور.

هر زامان گۆزۇنۇ يادلارا تېكىدىن،
هئىچ اينامادېن سن اۇزۇنه، ناكس!
آغزېنا گلن هر لافې دانېشدين،
قيمت وئرمەدين بېر سۇزۇنه، ناكس!

كۆكۆم تېرىزندىر، دئيرسن اما،
قېرمانلېقدان هئىچ نشانەن يۇخدور.
قېر وئره - قېر وئره فارس دانېشپېرسان
ظن ائتمه قېرېوا وورولان چۇخدور!

تبریز تریونون الینه آدبن،
 اریمه گیندنی سؤز آئده جکسن؟
 قارشېسېندا ایتی گؤزلریمیزین،
 یولسوز یوللاردامی یول گئده جکسن؟

تبریزدن نه قالمېش سنه یادگار،
 غئیرت، عفت، عصمت، یولمو؟ تقوامی؟
 سؤرؤبسن آتتمېش ایل اخلاق سېز حیات،
 بوردان چېخ گئت، سنی تانېبېر هامی!

اینانامازسان سن اؤزؤنه، اینان!
 منیم چین اؤچ ساعات اؤلدون اگلنجه.
 باشقا جؤره سنی دگرلندیرمم،
 قاباقدا ایشیم وار چوخ اینجه-اینجه...

تبریز یوللارېندا - ص ۶۴ - خرداد ۱۳۸۰ - تبریز.

خئیر خواهلیق

خئیر خواهلیغی گل تعریف ائیله یک،
 هامی «خئیر خواهلیق» دئیرلر، تبریز!
 حتی دؤشمئلرده سنین قارشېندا،
 دئیرلر «خئیریوی ایسته بیریک ییز!»

گؤزلؤگؤنه هر کیم بیر بويا یاخمېش،

باخبر انسانلیغا، باخبر دۇنیایا.
 هره بیر بویادا گۆرۆر جهانی،
 بویا هارا اما تبریز، سن هارا؟

بویۆتدۆن اوغلونو رنگ سیز، بویاسیز،
 قلبیمین صافلیغی یوخ دئمیش رنگه،
 تۆرکه سایایام من، باشقا سایام یوخ،
 بویانارام یوخسا رنگه، نیرنگه!

خئیر خواهلیقلاردا تعریف اولاندا،
 هره سی داشیبیر بیر رنگ، بیر بویا.
 بو خئیرین، او خئیرین دئینلر نهدن؟
 ذرهجه بیر سنی گلمیرلر سایا؟

سنه خئیر بیر گۆن دۆشۆن ناکس،
 واختیندا الیندن توقات یئمیشدیر.
 باشقاسی دا اوزون یورماسین عبث،
 اوتوروب دالیندا هر سۆز دئمیشدیر.

گویا تبریزده دای کیشی قالماپب،
 مثلا شهریمیز قحط الرجال دبر!
 ناکیشیلر بیزه خئیر آختاربرلار!
 انا تبریز قالخ باخ، گۆر بیر نه حالدبر!

دۆنن شاھنشاھا ظلُّ الله دئیەن،
سنە بوگۇن گلیب «دوستونام» دئییر.
دئمک نە لازم؟ سن اۇزۇن بیلیرسن:
یئنی دۇنا گیرمیش، یالان سۆیلەبیر.

بشریت خئیری سئدەدیر، تبریژ!
سن یاخشې بیلیرسن خئیرین تاریخین.
سئندن اۇیرنسیئلر خئیر خواھلېغې،
خئیر خواھ انسانی بۆتۆن هر یئیرین.

تبریژ یۇللارېندا - ص ۶۶ .

آی اٹللر

یئتیشدی یئنه دە فجر اۇنگۆنلۇگۆ،
انقلاب اولادی عشق اولسون سیزه!
چیچکلنیر بیر - بیر گولنھااللارېم،
قېشدا یاز گلیدی و طنیمیزه .

دینین دایاغېسان، آذربایجانېم!
ابدی اودون وار، سن هئچ وخت سۆنمه!
دیلسنسه دۇنیا سنە وورولسون،
اسلامدان آیرلما، قرآندان دۆنمه .

شوونیسست دۇنیاسې داغېلاجاقدېر،
پۇلاد پردەلردن چېخاجاق اٹللر .
بۆتۆن دۆشمئلرین بشریتین،

یاندېران آتسه یاخاجاق ائللر.

عزیز گۆنلر سیزه مبارک اؤلسون،
تبریزین قلبینی دویان آی ائللر!
کۆپۆکلره الین آتماز مرد اؤغول،
بیزی قورتاراجاق قرآن، آی ائللر.

تبریز یۇللاریندا - ص ۸۲.

دانېشپردېم

تهران و تبریزده قورولان «فضولی»
قورولتاییندا چېخېشما مانع اولان رئیسره.

«آقای علسگر» امر وئرمیشدیر:

«اوستاد دانېشماسېن فضولی اؤچۆن!»
طالعہ باخ، دۆنن شاه یۇخ دئیبیردی،
تأیید ائتمه لیدیر علسگر بوگۆن!

خۇش گلدىن تهراانا فضولى بابا،
صباح دا تبریزه یۇللاناچاقسان.
تۆپلانېب هر یئردن سنى سئونلر،
دۇنيادان، باختېندان كام آلاچاقسان.

دانېشانماسام دا، سنین حاققېندا،
دانېشمايانلارې دانېشدرېرام.
بۇيۆك غلبه دیر بو منه، بابا!

سنىن چۆن مئىدانى قېزىش دېرەم.

داغىلان قاپىوا، مظلوم ادبوا،
«ئىلگىر» دە بىز محتاج ئىلەدەك.
شاھلارې آيېردېق تاج و تاختىندىن،
سنى ھەر تاج اوچۇن بىر تاج ئىلەدەك.

تېترەمەسىن گۇرمۇش شاھلار تاختى نىن،
اودور كى قورخويا دۇشمۇش ئىلگىر.

...

تېرىز يۇللارېندا - ص ۸۸.

اخلاق نۇرماسى

تېرىلەندىرەمىش مىنى اۇز انام،
اوشاقلىقدان، مەنە ناماز قېلدېرەمىش.
«يالتىز آلاھبۇن اۇنۇندە اگىل،
كىمەسىن اۇنۇندە اگىلمە!» دېمىش.

دستناماز آلاندا ھەر دىفە، انام،
دئەردى: «نورانى اولوبدور اۇغلام!»
انام چكىمىش مىنى قران يۇلونا،
بو اولموش مکتىبىم، بو اولموش يۇلوم.

يۇل دئمەرم سنىن جېغېرېنا من،

یولسوزلوغا چکن بیر جېغېردېر دار.
 بیلیمیرم کی کیمدن سن امر آلېرسان؟
 ایلھام وئیر منہ سئوگیلی دلدار.

تۆرکە تۆرک دئمەرم، اخلاق اولمازسا،
 هر تۆرک عۆمۆر بویو اخلاق گزمیشدیر.
 بشره بخش ائتمیش اخلاق نورماسی،
 بونا گۆره ناکس، تۆرکۆ ازمیشدیر.

تبریز یوللاریندا - ص ۸۹. ۱۳۸۱

اؤزۆنه اینانېر

سنه بسله بیرم ابدی نیفرت،
 ملتیمی ساتان سن اولدون یادا!
 نۆکرلیک ائیلهدین شاهلار شاهینا،
 تبریزی، اورمونو سن وئردین بادا.

فارسلاشما تملمین محکم لندیردین،
 شاهین حۆکومتین مشروع ائیلهدین،
 تبریزه تعظیم ائت، اورمویا اگیل،
 اردیبیله هر سۆز، یامان سؤیلهدین.

من انقلاب ائندیم، قورولوش قوردوم،
 دم وورورسان ایندی ملت چیلیکدن.
 اؤتورا بیلیم سنله بیر یترده،

سنە اۈغول دىمىز نە ائىل، نە وطن.

انقلاب اۈنۈندە اگىل، تسلىم اول،
قودورتما اۈستۈمە فارس شوونىستىن.
زامان دگىشىيدىر، دۋوران دۆنۈبدۈر،
دۆشۈنمەك لازمدىر اراجىق درين.

خىانت ائىلەدىن اۈ زامان بىرچۇر،
بو زامان دا باشقا بىر يۈل گىدىرسن،
بو ائىلە اۈبايا آغ ساققال چىخماز،
سن تكى خاتىدىن، نە فىكر ائدىرسن؟

يۈلون تاپاچاقدر گىجلىرى ائلىن،
قوراجاقلار يىنى باشقا بىر دۋوران.
سنى قارشىلاماز ھىچ زامان تبرىز،
اۈزۈنە اينانېر داى، بونا اينان!

تبرىز يۈللارېندا - ص ۹۰ . ۱۳۸۰

تۈپراق قۇخوسو

بۆتۈن انسانلارلا كىچىنمەك اۈلار،
سنلە بىلمە نەدىن كىچىنمىرم!
گىشتە گىتسىم دە ھر كىم اىلە من،
سن اىلە گىشتە ھىچ گىدەنمىرم.

يوردمو ائلىمە باغلى شاعىرم،

www.duzgun.ir

دوزگون سئونلر سايتى

کۆكۆم محکم لیب بو توپراقلاردا.

کۆكۆ توپراقلاردا اولان بیر فیدان،

جانلار، بویویر گۆللۆ باهاردا.

توپراقدان ألمبشام باهار قوخوسون،

سن بونو الیمدن آلماق ایستیرسن.

تورپاغیما منیم سن خور باخیرسان،

منی ده دیدەر گین سالماق ایستیرسن.

تبریز یۇللاریندا - ص ۹۱ .۱۳۸۱

آکندلی گۆزهل

گنجه ائل یاتاندا آیلا بیرلیکده،

گللم یاتاغینا آکندلی گۆزهل.

ایستی نفسیمی زۆیۆلدهدرم،

قېزېل یاناغینا آکندلی گۆزهل.

سۆزگۆن گۆزلینده قالبدېر گۆزۆم،

او صداقتینه قوربانام اۆزۆم.

قولاق آس وارېمدېر گیزیلېر سۆزۆم،

دئیییم قولاغینا آکندلی گۆزهل.

کندلردنده منی قاوسالار بئله،

تامام وارلېغیمې وئرسه لرئله.

ألجاق بیرجه فؤرصت یئنه ده اله،
گللم سؤراغبنا اکندلی گؤزهل.

بوگنجه اتلانېب من گنده جگم،
ایدنلېفدا گؤزؤندن ایته جگم.
خېنایاخ، بو گنجه قان انده جگم،
سؤتؤل آیاغبنا اکندلی گؤزهل.

گنجه یه اوخشاییر قارا زؤلفلرین،
گنجه نین ایچینده سیرر یاتار درین.
دئنه تۆکسۆن یئره دۆلانسېن یئین،
اودلو داراغبنا اکندلی گؤزهل.

قولدورلار آلدېلار جانېن دؤزگۆنؤن،
قوردلارا وئردیلر قانېن دؤزگۆنؤن.
نییه ترک ائیلهدین یانېن دؤزگۆنؤن،
قوربان دوداغبنا اکندلی گؤزهل

کیچیک شعرلر - ۱۷ بهمن ۴۵.

شوخ مارالېم

واردېر سنه احتیاجېم چوخ آغېر،
قویما بوردا غملی قالېم، آی گؤزهل!
اگر منی ایسته ییرسن، سئویرسن،
گل یانېما سنی آلېم، آی گؤزهل!

خوشالام کی دۆشمینیوی ازمیشم،
ساجلارینا یوخودا گۆل دۆزمۆشم.
سندن اۆترۆ داغ دره‌لر گزمیشم،
دۆن باخ منه شوخ مارالبم، آی گۆزهل!

سنی مندن هئیچ بیر قوه آلانماز،
آذربایجان دۆشمینلارا تالانماز.
آغبر گۆنلر چۆخ سۆرمز چۆخ قالانماز،
گل یانپما دۆنسۆن حالبم آی گۆزهل!

من دئمیرم، سن اۇزۇن باخ، گلسن، گل،
گۆزلرینه نه سۆرمه باخ، گلسن، گل!
دۆشۆن اۆسته نه ده گۆل تاخ، گلسن گل،
بیرجه سنسیز یوخ قرالبم، آی گۆزهل!

کیچیک شعرلر - یای ۱۳۴۸ اورمییه - ص ۱۴۷ .

تاج دئیشیم

من دۆزۆنه قدم باسدیم،
باشا سنی، باشا یایلاق!
یوللارین نفسین کسدیم،
باشا سنی، باشا یایلاق!

آرزو ائدیردیم اوشاق کن،
اوینا یاردیم داغلاریندا.
قسمت اولدو گۆرۆم سنی،
عۆمرۆمۆن سون چاغلاریندا.

سندن کۆچن آغیر ائله،
باشیم اۆسته تاج دئیشیم.
قاشقایی تک ائلیم واردبر،
دگیلم محتاج، دئیشیم.

دۆزگۆنم من، صاف عشقیم وار،
چشمه لرین سایاق آخار.
سهندین اوجا باشبندان،
حسرتله «دنا» یا باخار.

قاشقایی لوحه لری - ص ۱۴ .

اينله داغلار

يوللارې يۈروب گلماشم،
گزه - گزه، سينله داغلار.
گۈل چيچكلر گتيرميشم،
انگينه چينله، داغلار!

اوزاقلاردا تۈزۈم قالدې،
دۈران منى طولمه سالدي،
ياربمي اليمدن آلدې،
ياغې گلدن كينله داغلار!

اٲل منيم درديمي بيلدى،
گۈزلريمدن ياشې سيلدى.
صولتيم انكار ائديلدى،
سن ده آغلا، اينله، داغلار!

ياد گۈزۈنده سۈزۈم اۈخدور،
غميم وار، سۈوينجيم يۈخدور.
دۈزگۈنۈن نيسگيلى چۈخدور،
آل كۈكسۈنه دينله، داغلار!

قاشقايي لوجهلرى - ص ۲۹ .

سنه گلدیم

علم و هنر مدینه‌سی
سلطانیه، سنه گلدیم.
تاریخین اودلو سینه‌سی،
سلطانیه، سنه گلدیم.

یئرین بئشینجی جنتی^{۳۱}،
ائلین ان اوجا همّتی.
دینین مجسم غیرتی،
سلطانیه سنه گلدیم.

شامدان گلیردی خراجین،
مصیردن، چین دن ده باجین.
یوخموش آجین، یالاواجین،
سلطانیه، سنه گلدیم.

من دوزگونم، اوغلون سنین،
غربت چکنی وطنین.
اؤره گیمه آلدیم غمین،
سلطانیه، سنه گلدیم.

زنگان لوحه‌لری - ص ۹.

^{۳۱}وصاف الحضرة ۷۱۰ هجری قمری ده سلطانیه‌نی «جنت خامس ارض» آدلاندیربر.

آخار اؤلسون

سلطانيه! ابهر داغب،
كؤكسؤنه گؤل تاخار اؤلسون.
يئنه آلاچيق قورولسون،
شاه بولاغبين آخار اؤلسون.

كؤرلوق چكمه سين ائللرين،
داغلاردان داشسپن سئلرين.
آغ بنيز ساري تئلرين،
بايغبين - بايغبين باخار اؤلسون.

الله قوروسون زنگاني،
سنه بخش ائتسين ائلخاني.
جوانلاربن غيرت كاني،
ايلدېريم تك شاخار اؤلسون.

قلبيمي بوردا قويلادېم،
قامتينه بؤي بويلادېم.
گؤزه للريني هويلادېم،
دؤنوب جانېم ياخار اؤلسون.

زنگان لوحه لرى - ص ۱۰ .

سویون لیلدی

کۆهوللر^{۳۲} ایشدن دۆشۆبدۆر،
 شاه بولاغی سویون لیلدی.
 بیر ایچیم سو ایچنمه دیم،
 حسرتینم نئجه ایلدی.

اؤلارام من سنه برده،
 سن نرده سن، اؤغلون نرده.
 درمانسان هر غمه، درده،
 سندن آخان قهزبل گۆلدۆ.

سۆز قۆشدوم اۆره ک داغلا دیم،
 غصه دن چلنگ باغلا دیم.
 چۆخلارینا من آغلا دیم،
 دردیمی تک دۆزگۆن بیلدی.

زنگان لوحه لری - ص ۱۳ .

بیللور لاله

اسکی بیللور لاله سینى،
 هر گۆن سحر - سحر سیلر.
 تۆزون آلا، پارپلدار،
 دوروب بیر آتلیق سئیر ائدهر.

^{۳۲} کۆهوللر: شاه بولاغی سویو ایله ایشلین، سلطانیه کناریندا دگیرمانلار توپولوغو.

تئکر یورغون گۆزلرئنی،
سانکی دالار کئچمئشلره.
آغ بئرچکلی قادئن آنام،
هئج باخئشئن سرمز ئتره.

باشئ اوجا، گۆزؤ دئرئ،
لاله سئنه باخار، باخار.
باخئشئ نئن وسعتئنه،
یولدان گلر گۆللؤ باهار.

گۆزلرئ نئن شعاع سئندا،
دۆزؤملردن نشانه وار.
دوغرولوقدان، دۆزگۆنلؤكدن،
صداقتدن ترانه وار.

آذربايجان ائللرئ نئن،
آناسئدئر منئم آنام.
قلبدن قوپان شعرلرئمن،
آیناسئدئر منئم آنام.

قلبئنده ذرهجه تۆز یؤخ،
تمئز بئللور لاله سی تک.
صافدئر، تمئزدئر، آری دئر،
کۆکسۆنده آلبشان اۆرهک.

آنا وطن، آنا وطن!

قهرمانلار دیر یله جک،
 اوئونده یاد اگیله جک،
 اوغوللارین سئویله جک،
 شن گله جک، تئز گله جک،
 آنا وطن، آنا وطن!

عطیرلیدیر قوینون سنین،
 گۆلله نچک دره لرین!
 گنده جکدیر دردین - غمین،
 دیلکلریم آچار چیچک،
 آنا وطن، آنا وطن!

یاد باغبربر یالان - یالان،
 منه دئییر: بیزه اینان!
 ائتمیر بونو اصلا گۆمان،
 سندن اولماز هئج ال چکمک،
 آنا وطن، آنا وطن!

بولاقلارین سرین سنین،
 چشمه لرین درین سنین،
 اوجا ذیروه یئرین سنین،

ان گۆزەلسەن، بونو بىلىك،
آنا وطن، آنا وطن!

سەن مەنەم سەن، مەنەمكى سەن،
سەن بىر ايدىن، بس ايكى سەن؟
اۆرەگىمدە سەن، تكى سەن،
يەر دوتوبسان، بئەلە گرەك!
آنا وطن، آنا وطن!

گۆزەللىكىدە بىر دنە سەن،
مەنە، دۇنيا تكى سەن سەن.
آنجانق سەنە باغلىيام مەن،
صرف ائتمىشەم بوردا أمەك،
آنا وطن، آنا وطن!

داغلار بندا گۈل آچاق،
قەزىل گۈنش نور ساچاق.
ايشىغىندان قورد قاچاق،
او گۈنە گل كۈنۈل وئەك،
آنا وطن، آنا وطن!

قان رەنگىندە بايراغىن وار،
دۇنيالار جا نۇوراغىن وار،
ياز نەفسلى مەن داغىن وار،

من قۆیموشام بوردا اۆرهک،
 آنا وطن، آنا وطن!

کیچیک شعرلر - ص ۶ .

ساری بۆلبۆل

غملر سنی جانا گتدی،
 رنگین اۆلدو ساری بۆلبۆل.
 قلبین ظالیم قېش اولادی،
 گل آغلاما بارې بۆلبۆل.

کۆکسۆنده اۆدلاندى اۆرهک،
 گۆلۆنج اولور بوردا ایستهک.
 هانی کتچمیش زامانلار تک -
 باخچالارېن بارى بۆلبۆل.

نییه سئچدین سن ظۆلمتی،
 قبول ائیلهدین ذلتی؟
 بیلمیردین بو حقیقتی،
 قېشېن اولماز عاری بۆلبۆل؟

قارا بولود یان گندهجک،
 قهرمانلار قان اندهجک.
 گۆن داغدان قالخېب گلهجک.
 اریدهجک قاری بۆلبۆل.

عاشىق تىپەدچىك سازې،
 قالدېراچاق خوش آوازې.
 گۆرەجكسن يايې - يازې،
 اۇيەجكسن يارې بۇلبۇل.

بىلىرم آخر ياز گلر،
 گۆنش يىرە نور سىرپىلر.
 يىنە گۈللر عشوہ ائىلر،
 ائىلمە چۈخ زارې بۇلبۇل.

گىررىك قېزىل گۈل باغىنا،
 بنقىشەلر اۇيلاغىنا.
 يىتتىر ياربىن قولاغىنا،
 سن سېزىلدات تارې بۇلبۇل.

دۆزگۆن دىئىير دۆنەجىك ايل،
 ياناغىندان قان - ياشى سىل.
 سازې گۆتۆر آچ گىلن دىل،
 اۇخو اۇخو سارې بۇلبۇل.

كىچىك شعرلر - ۱۲ / ۱۱ / ۴۶ ھرىس - ص ۳۱ .

منى ھارا آتېرسان سن؟

شاعىر دۇستوم، داىان حلە،

www.duzgun.ir

دوزگون سئونلر سايتى

ایلم بیلیمیر یورولماغی .
 منی دینله، منی دینله،
 بیلیرسن کی اۇزۇن بئله .
 چۇخ آجبدېر بیر شاعیرین،
 تک اولماغی، تک اولماغی...

داغ دۇشۇنۇن بولاغی تک،
 من گۇزلردن آتېلمېشام .
 سانېلمايېر بوردا امک .
 آياق اۇسته دورام گرەک .
 ایللردیر دۇشمەن اۇخونا،
 دوتولموشام، دوتولموشام...

منیم شعریم، منیم سۇزۇم،
 ائلریمه چاتمايېدېر .
 انتظاردا سوسوب گۇزۇم،
 قارالېدېر هر گۇندۇزۇم .
 یاد اقلی نین یالانې دا،
 اۇره گیمه یاتمايېدېر...

اۇز یوردومدا، اۇز اۇنامدا،
 غریب گزیب دانېلمېشام .
 قلمیمدن کاغېدلارا،
 یاش تۇکمۇشم داملا - داملا .
 بودور نرون، بودور فرعون -

آتشىنده ياتېلمېشام .

عشقى مَقْدَس شاعيرم،
 سينه مده وار قېزېل اۆره ك .
 بورا منه اولوب وطن،
 منى هارا آتېرسان سن؟
 نئجه يوموم من گۆزۆمۆ؟
 بىر دۇنيا وار بوردا دىلك ...

كۆنلۆم اتوى اولوب برباد،
 قولاق وئرين سىز آ دۇستلار:
 حددن آشېب ظۆلم و بيداد .
 يئرسىز من چكميزم فرياد .
 اٹل نيسگيلى بىر شاعيرى،
 بيليرسىز نه حالا سالار؟ ...

كېچىك شعرلر - ص ۴۷ .

كلام

گۆزۆ آلا شاملو قېزى،
 سينه نده نارې ايستهرم .
 گله جگى يئتيرمگه،
 سنين تك يارې ايستهرم .

اۆز ائليمه جان دئميشم،

دۆشمه قان-قان دئمیشم.
سئوگیلمه یان دئمیشم،
یار بیداری ایستهرم.

گۆزهل سنی من اتمارام،
یانپندان هئچده گنتمرم.
حله - حله من اوتمرم،
«بنده سواری» ایستهرم.

منیم اۆره گیم بیداردپر،
سنیدیر هر نه کی واردپر.
اولیم آخیریم یاردپر،
کۆمگی، یاری ایستهرم.

منیم تک اشعار یازانی،
حق یولو، شرطی میزانی.
اۆز ایچیمیزه گزه نی،
گۆزهل دلداری ایستهرم.

تات دگیلم من اگیلم،
دۆزگۆنۆم وار، آج دگیلم.
کیمسه یه محتاج دگیلم،
صاحب دیداری ایستهرم.

آرخ

داغ دؤشؤندن آچپلان آرخ،
تا هاراجاق گئده جكسن؟
بئلئر سئمی نه واخت، نئجه،
هارادا سن ائته جكسن؟

هئج خبرین وارمی سؤندان؟
آشناسانمی گله جكله؟
يارا - يارا يؤسما يئری،
اوغرانبئرسان هارا بئله؟

بئلئرسئمی چبخاجاقدېر،
قاباغبئنا يؤل كستلر؟
شوش قايالار بؤيلاناچاق؟
زؤر ائده جك سنه نه لر؟

بئله يئئئش يئئمكده، سن،
مقصدیوی تائئرسانمی؟
آخبئشلارې اویا - اویا،
باغېرېرسان دلی - دلی!

كئچئك شعرلر - ص ۸۴ .

ساری کۆینک

یان دۆشمۆشدۆ، آناسپندان،
بیر بالاجا ساری کۆینک.
جهجهیندن دویولوردو.
باشینا بلا گلهجک.

بیر شرارت کند اوشاغی،
اوتلادپردی قوزو - قویون.
شاپاند - قایا تاولایاراق.
چبخاردپردی مینلر اویون.

کۆشنلری گزه - گزه،
گلیب چاتدی او چمنه.
گۆردۆکی بیر ساری کۆینک،
سس سالبیدی جهجه ایله.

قولاقلارین شاخلایاراق،
دینلهدی او قوشون سسین.
سانکی دئییر سۆزلرینی،
دالی وئردن اۆز نفسین.

سس آردیچا گزدی - گزدی،
توخدادی تا بالا قوشا.
بیر ساپ چکیب شاپاندپندان،

ووردو اُونون قېچېن داشا.

توپلادې بېر باش قوزونو،
گۆنش داغدا اگيلنده.
اييله قوشو ساللاياراق،
سۆرۇ ايله گلدى كنده.

اوشاق ائوده سئوينه رەك،
آناسېندان غريبيل آلدې.
ايچينه ده سېيب بوغدا،
آراسېنا قوشو سالدې.

غريبيل ايچره، بوغدا اؤزره،
بېر قاب دورو سودا قويدو.
بېر شهدهره قاپاق ائديب،
دؤوره سيني اييله هؤردؤ.

گئجه بۇيو سارې كۆينك،
ياتمادان سس - صدا سالدې.
سحر اُونو دؤلو گؤرؤب،
اوشاق درين فيكره دالدي ...

كيچيك شعرلر - ص ۸۵ - ۲۶ / ۲ / ۴۶ - مهرام كندى .

كندليلىرىن اوخومالارى

آى كندليلىر توپلانېن،

www.duzgun.ir

دوزگون سئونلر سايتى

ماهنې دئیب اوخویاق.
بیر - بیرزه ساپلانین،
اوزون زنجیر توخویاق.

هر آددېمدان بیر سالاق،
بونونا آغالارین.
آجې قېشا سون قویاق،
اؤزۆن گۆرهک باهارین!

کندلی بییک آی آقالار.
درتلی بییک آی آقالار!

یایدا قان - تر ایچهریک.
سۆنبۆللی بیچهریک.
آجلېغمېزدان قېشدا،
شههرله کۆچهریک!

توراغایې اوچاندا،
شاهلار شراب ایچنده.
هر یاندان قاوولاریق،
کندیمیزدن کۆچنده!

بیز قېللی بیق تۆکلۆیۆک.
عۆمۆر بۆیۆکلۆیۆک.
هرنه دئدیز ایناندیق،

بىز قولاغى تۆكلۆيۆك!

مكتەب آچىلەر بىنگى،
فارس دئىهەك دىنگى - دىنگى.
بىر كىمسە ھىچ سۆيلەمىر،
بگو بىنم چى مىگى؟

قاپى نى ياغىش دۆيۆر،
اۆرەگىمىز دۆيۆنۆر.
بىز بوردا تىترەشپىرىك،
اۇ اورددا اۆزۆن اۇيۆر!

سارايىدا پولو سئىللە،
تېمىم وار منى يىللە.
دوقتورلار دئىپىرلر كى:
كندىلدىر، جانىم، وئىللە!

آى قېز، گۆزلىرى آلا،
دور پىنجه اودون قالا.
شاھى باسدېراجام،
نالچى ياخشى باخ نالا!

چايلار چشمەلر دۆلار،
سۆنبۆلۆ اوراق يۆلار.
آزادلىغا چىخارىق،

گۆمان کی بیرگۆن اولار!

باغدا چیچک اکهریک،
دیینه سو تۆکه ریک.
ظالمیرین گۆزۆنه،
اوخ تک آخر چۆکه ریک!

باشبلبقدیر مئشه میز،
ایشله مکدیر پئشه میز.
بیچیله جک شاه کۆکۆ،
ایتیلیری تشه میز!

کندلی بیگ آی آقار،
درتلی بیگ آی آقار!...

مؤلا قوران اؤخویار،
کندلی خلی تۆخویار.
خلی نی آپارارلار،
سارایلار سالارلار.
سارایدا اگله شرلر،
قېزبل شراب ایچرلر.
کندلی قاپیدان باخار،
منی یاندېرېب یاخار.
بارماغېنی قالدېرار،

قېرىمېز قانې دامجېلار .
دۆش خلى اۆستۆنە،
آغ ناخېشدا ايز سالار .
گۆز ائله اۇردا قالار .
گۆز باخماقدان قارالار
قان سارالار، سارالار...

كىندلى يېك آى آقالار،
درتلى يېك آى آقالار...

مجموعه ۱ - قيش ۱۳۴۶ - ص ۵۸ .

دۆزلىر

مىن دىل ايله كنجىمىشلىردن،
اى وئرهن مىن خبر، دۆزلىر!
منه دئىين دۇنيا بۇيو،
نەلر گۆردۆز، نەلر دۆزلىر؟

داى اۆرهگىم اۆلوب شان - شان،
دۇنيا دۇنۇب، سانكى زندان .
دويموشام من ياشايشىدان،
حياتدا يۇخ ثمر دۆزلىر .

ظاليم قالېر دۆز تاختېندا،
خلقىن آچمېر گۆل باختېندا .

حیاتین ان خوش واختبنداء،
بوردا اولور هنر دۆز لر .

قوجاغېزې آچېن یارا،
گلن واردېر باختې قارا.
اعتبار یوخ دۇنیالارا،
عوّمۆردە یوخ بههر دۆز لر .

اوچغون داخما - ۱۲ / ۲ / ۴۳ - ص ۴۹ .

گذدیم

عوّمروّمون ایلک باهاربنداء،
چېخدېم گوللو باغې گذدیم .
تاپانمادېم سئوگیلیمی،
سولو گذدیم - ساغې گذدیم .

حیاتیمدا بولبول اوترؤ،
عشوه ساتان بیر گول اوترؤ .
وطنیم اوترؤ، ائل اوترؤ،
شاد-شاد اولدوم ساقی گذدیم .

غمه وئرمک آرا اؤچون،
درتلیمه چارا اؤچون .
بیر اورهگی یارا اؤچون ،
مین دره نی - داغې گذدیم .

اۆلدوم دۆشمى طۆلمتىن،
بىر وورغونو طبيعتين.
باخچاسېنى محبتين،
عۆمرۆمۆن خوش چاغې گزديم.

سئير ائدهنده ايلك باهارې،
گۆرچك ايترديم شوخ يارې،
دۆزگۆن دئيبير: «بىر گۆل سارې،
باشدان باشا باغې گزديم!»

اوپچون داخما - ۱۲ / ۲ / ۴۶ - ص ۵۰.

نشيدە

زنگان، ابهر، اى خيلقتين،
سئوينچ دولو نشيدە ^{۳۳}سى!
اٹلريمين محروم قالان،
نيسگيل ساچان جريدهسى!

كيم دئيبير تاريخين يۇخدور؟
ذيرهسى سن تاريخلرين.
يئددى مين ايل مكان اولموش
باياتلارا هر بىر يئرين.

حكمت قانې جارى ائدهن،

^{۳۳} نشيدە: مقدس سرودلارېن شاه بيتى، شعرين ان گۆزهل مصراعى.

اۆره گی سن، سن ایرانین .
شاماتی، مصری سئیر ائدن،
گۆزۆسن آذربایجانین .

زنگان لوجه لری - ص ۱۴ .

دورما دئدی!

دئدیم: سنی سئویرم من،
کندیمیزده قالما، دئدی .
دئدیم: خوشدور بوگۆی چیمن،
بوردا اویا سالما، دئدی .

دئدیم: سبناقدان چبخارام،
دئدی: من ده وفادارام .
دئدیم: شهره آپارارام،
اوندا منی آلما، دئدی .

دئدیم: شهره اود باغلارام،
دئدی: داها من دېغلارام!
دئدیم: سنسيز من آغلارام،
اۆره گیمی چالما، دئدی .

دئدیم: ده بیر نه دیر چارام؟
دئدی: من بیر کندلی یارام .
دئدیم: سندن ایر پلمارام!

بئله فيكره دالما، دئدى!

دئديم: گل بس بير باش قاچاق،

دئدى: يول چوخ، قولدور اوياق.

دئديم: ائلدير بيزه داياق.

گوزله ناغبل اولما، دئدى.

دئديم: ائلى اويادارام،

دئدى: كس بو ديلي بالام.

دئديم: زورلو اولوب اويام،

ائلهده بس دورما، دئدى.

كيچيك شعرلر - ص ۱۲۴ - ۱۷ بهمن خنيه .

۳. بایاتیدر

آدوستلارا!

آمانا، زارا گلديم،
حالتيم پوزغون اولدو.
دؤوره مه عطير ساچان،
محبت گؤلؤ سولدو.

سون گؤنلؤ بير قوجايم،
جاوانلار دينلئينلر.
ظلمته يينغلاراق،
عؤمرؤمدن گؤرمه ديم بر.

شادليق كي گؤره نمه ديم،
دؤزلؤك كي سئچنمه ديم،
زحمتله اكدیگيمين،
به هرين بيچه نم ديم.

قارالدي گؤنؤم – عؤمرؤم،
اسگيك ليك گؤردؤم دايم.
باغبرتيم باسبلاراق.
حلقيمده قالدي هايم.

آ دوستلارا! بودور آرزوم،

دوغا بیر قیزیل گۆنش.
و چپخاق گۆنه بیزلر.
اوجالا جاندان آتش.

آدوستلار! اوگون اولسا،
آچپلسا لاله و گۆل.
چوخجا یوخ، بودور آرزوم،
باشایام تکجه بیرایل...

کیچیک شعرلر - ص ۸۸ - ۲۴ / ۲ / ۴۴ - مهram کندی.

قاشقای بایاتیلاری

گۆزهل آلا قاشقای،
گۆزدن سالار قاشقای.
دؤورانی سئیر ائدینجه،
فیکره دالار قاشقای.

گۆزهل سۆزهر قاشقای،
گۆنگلوم اۆزهر قاشقای.
حسرتلی گۆز یاشلاربن،
شعره دۆزهر قاشقای.

داغدان ائتمز قاشقای،
بنلی سینمز قاشقای.

غریبلیگی، حسرتی،
اودار، دینمز قاشقایی.

داغدان باخار قاشقایی،
جانیم یاخار قاشقایی،
واختی گلسه، یازچاغی،
سئل تک آخار قاشقایی.

قاشقایی لوحه‌لری - ص ۱۵.

داغدا بیر آهو گوردوم

یولدا آخار سو گوردوم،
سولاری دورو گوردوم،
هانې منیم توفنگیم،
داغدا بیر آهو گوردوم.

دؤنؤب بیر کره باخدې،
یاپیندې اؤخ تک آخدې.
چاندې قاشبن یای کیمی،
کؤیلومون اوجون باخدې.

«دؤزگۆن قوجالدېن!» دئدی،
«یاخشې اوجالدېن!» دئدی.
«یاددان، شاهدان، دؤشمندن،
آخېر باج آلدېن!» دئدی.

قاشقایی لوحه‌لری - ص ۵۷.

اومما

زۇھرۇن چۇلۇ، گلمیشم،
 آھولارېن یۇخلایام.
 یۇرغون بیر مارال سئچم،
 اۇرەگیندن اۇخلایام!

بایرام ائدم اوینايام،
 هجران حصارین ییخام!
 الیندن «اومما» آلام،^{۳۴}
 خسته لیکلردن چیخام.

اسیر ائدم قلییمه،
 قلیینده یووا سالام.
 دۆزگۆن ایلقار، صاف عشقین،
 جانیمې وئره، آلام.

زنگان لوحه لری - ص ۲۲ .

آی گله جک!

آی گله جک! بونو بیل،
 کی بیر زامان بورادا.

^{۳۴} عنعنه لریمیزه گۆره، خسته نین اومدوغو یئردن اومما یئمگی ایله خسته لیگی تۇخدا یار.

سانمادېلار سۆزۆمۆ.
كۆللەدېلر كۆزۆمۆ.
اوتلادېلار شعرىمى،
داغبتدېلار اۆزۆمۆ.

آى گلهجك! آگاه اول،
بو بوغونتو ايچره بيز.
گلمه گيوى قانبريق،
شنليگيوى انبريق.
بو قارانغو زاماندا،
اودلانبريق، يانبريق.

آى گلهجك. دگيليك،
بيز ايندى نين انسانى.
يارانمېشېق سنين چين.
چوخ چكرمى گليشين؟
آ يولداشلار تتر اولون،
گلهجكى گتيرين!

بو عصرده دانبلدېق،
زندانلارا سالېندېق.
آنېلمادېق، گئديريك،
داى بورادان ايتتيريك.
سنه لازم سۆزلىرى،

بودور، تحفه اتديريك.

كيچيك شعرلر - ۳ / ۱۰ / ۴۶ تيريز - ص ۳۵.

ناخبرچي

سحرگۆنش ساچاندا،
ناخبر كنددن چيخبردى،
توراغايي اوچاندا.

شفق داغدا سۆرۆنچك،
ناخبرچي نين گۆزۆنه،
تويلانميش مال گۆرۆنچك.

چۆره گيني گۆتۆردۆ،
اليندهده بير آعاج.
اۆزكۆشنه اوتۆردۆ.

چيخيب گزدى گۆنشله،
سحردن تا آخشاما.
او هاوادا، بو يترده.

گاه دولاندي گاه ياتدي،
گاه اتلادي آرخلاردان.
گاه قوشلارا داش اتدي.

گاھ اۇخودو «داردارې»
گاھ بىر قاچاق مال سارې.
تاپدالادې يۇللارې.

گۆنش گۆيدە قاوزاندې،
بىنلەلىكلە واخت اۆتدۆ.
ناخېر دويچاق اوزاندې.

ناخېرچې دا بورادا.
چۆل قوشلارېن دىنلەدى.
آلاخ دەرىب دە يىدى.

آخشام واختې باتېدان،
قالخدى قارا بىر بولود.
قارا اولدو آسىمان.

ياغېش ياغېب مئح اسدى.
گۆن اگىلەن زامانى.
ناخېرچېنې سو باسدې.

چۆكك وئرىب بىرداشا -
چولون آتېب باشېنا،
نغمە قوشدو ياغېشا.

- ياغ ياغ ياغېش دۇيونجا،

قوی ینجرسین اکینلر،
چیچکلنسن بو دۆنیا.

یاغ، سو باغلا گۆللره،
ایسته دیکجه شېر بلدا،
ثمرین وار ائلره.

سانکی بیلیر بولوتلار،
ناخبرچی نېن دیلینی،
آغلادېلار زارها زار.

تامام ناخبر چمنده،
سو قوشوتک چیمیلدی،
ناخبرچی دا نغمه ده.

آزجا کئچمیش، سمادا،
قارا بولود یانلادی.
وسازلادی هاوادا.

گۆنش داها سۆرۆندۆ،
غروبون آل شاققی.
مغربگاهدا گۆرۆندۆ.

ناخبرچی دا ییغدیغی،
آلاخلارلا، قوشلارلا،

و ناخېرلا يۇللاندى .

گۆنش باتىپ باتمادا،
كند ايچىنە يىتىشىدى،
باشلادى مال آيپرا،

ئۈۋە گىتىدى سۇنراسا،
اۈلموش ايدى گىجە كى،
گىردى ھىسلى بىرداما.

قارشىلاندى اۈ شادجا،
اوشاقلارلا شام ائدىب،
باشلادىلار ناغىلا.

ئىشىتىدىگىن، گۆردۈگۆن،
بىرگۆن عۆمرۆ كۆشندە،
شرح ائلەدى ائتىدىگىن.

اوشاقلاردان ان شىرىن،
كندىن اولان - قالانېن،
سۆيلىدىلر ھامبىسېن.

دئدى آخر آتاكى،
- اوشاقلارلا آروادا - :
- دورون ياتاقدا بسدىر،

يئنه سحر تئز دوراق.
دۆنيا بيزى گۆزله بيز،
ايشى يئرده قويمايق...

كيچيك شعرلر - ص ۷۹ - ۲۷ / ۲ / ۴۴ .

سۆز آجې

اۆره گيم، سۆز آجېدېر،
مطلب تاپ، گنديب يازېم.
درديمى بيز - بيز آچېم،
غملى كن پار - پار ساچېم.
آغلاسين زار - زار سازېم.

گۆزۆمۆن بولوتلارې،
چاغلایېر داھادا چۆخ،
کيمسه سيز يېخېلمېشام.
تکليکده سېخېلمېشام،
درديمى هئچ قانان يۆخ.

شئعيره تۆکه جگم،
سېزى سېن اۆره گيمين.
شئعيره قالا جاقام.
باھارا سالاجام،
چيچگين ديلگيمين.

خالقيمين شاعيرييه،
 اٲل ميم بير ايشچيسي،
 طبيعت نغمه كاري،
 محبت بسته كاري،
 ظلمتين دؤگوشچؤسو.

اٲليوي - يوردونو سئو،
 اٲل ايله قالسبن آدبن.
 بيلميرم دؤزگؤن نه دن،
 سن كيمي بير شاعيردن،
 زه هله سي گئدير يادبن.

كيچيك شعرلر - ص ۹۲ - ۱۸ / ۲ / ۴۳ - نوغدي كندى.

آينا

آينا، گؤستر اؤزؤمده،
 گيزلى قالان مين غمي.
 آيدبن اٲله عالمه.
 منده اولان المي.

آينا يئري برييه،
 منله قاباق دور يئنه،
 باخيم گورؤم اؤزؤمه،
 گنجليك ايزى گلديمي؟

زۆلال سوتک ساچاندا،
شاقق اۆزۆمه سالاندا،
منله قارشې دوراندا،
عکس اتدیرسن دردیمی.

گل بیر باخیم اۆزۆمه،
اۆد ساچیلسېن سنهده،
ألولادېب گۆر نئجه،
یانغېن اۆرهک دیلیمی.

آینا سنه کیم باخېب؟
اۆرهگیوی کیم یاخېب؟
زۆلالېندا کیم آخېب؟
سنده وار درد قدمی.

آنلامېرام سۆزۆنۆ،
تۆز دوتوبدور گۆزۆنۆ،
کدر باسېب اۆزۆنۆ،
اۆتتیرین غملی می؟

کیچیک شعرلر - ص ۹۶ - ۲۷ / ۲ / ۴۳ - هرېس .

پوله یه ک

بویلانان بیر چناردا،

www.duzgun.ir

دوزگون سئونلر سایتی

سالمشدېلار سس - صدا،
پېچلداشان ياپراقلار.

گۆز قېرىمېشېم سسینه.
قولاغېمېن حیسسینه
وئرمیش ایدیم تمرکز.

هئچ گۆرۆنۆب قۇباردا،
نازیک ياپراق خارها خار،
بتله آغېر سسیله؟

نزیک ياپراق نهدیرکی،
سالا اوجا بیر سسی،
خارېلدايا بتلهجه؟

لکن قۇه توپلانس،
همت اؤدو اؤدلانس،
دۆنیانی دا آشېرار.

کۆنۆل، دیتله بو سسی،
بتله آغېر هوسی.
نزیک - لطیف ياپراقدان.

دئیهرلر کی بېغشسا،

بیرتۆپ میلچک هارادا،
نئجه فیلی محو ائدهر؟

ائلهجه ده یاپراغی،
بیر چینارین بوداغی،
سالار گۆیه های-هاوار.

همان نزدیک - یاپراقلار،
گورولتولار سالارلار،
تویانسالار بیر یئره.

گلین بیزده ییغیشاق،
اورتادا اوجاق قوراق،
و پولهیهک کۆزلی.

کیچیک شعرلر - ص ۱۰۱ - ۱۷ / ۲ / ۴۲ - خنیه کندی.

سۆزونه

آغزین آچیب، دانیشجاق،
حئیران قالدیم سۆزونه.
بیر لحظهلیک گۆرۆشده.
عاشیق اولدوم اۆزونه.

آز قالدی کی بۇغولام،
یول تاپماییب غرق اولام،

سودا باتىپ يان قالام،
دۆشجىك دريا گۆزۈنە.

ئىللىرىنىن قوربانىن،
بويور نەدىر فرمانىن؟
تايدىم قىدرت نىشانىن،
گۆزۈم دەيىچىك اۆزۈنە.

قارالېبدېر دۇر — بريم،
گىنجە اولوب گۆنلريم،
مىحتاجام مىن دلبريم،
سنىن گۆنىش اۆزۈنە.

وئىرەجگم بىر ك آواز،
كى سىن تىك گۆل يارانماز.
يئردە كى سۆز دايمانماز.
باخما يادىلار سۆزۈنە.

عشقىن سۆزۈن قانمېشام.
اۆزۈم وورغون سانمېشام
بىر باخىشدا يانمېشام
ياناغېپن كۆزۈنە.

عطىر ساچىر ايزلىرىن،
شافاق سالىر گۆزلىرىن.

آغرینداکی سۆزلرین،
دۆزگون قوریان دۆزونه!

کیچیک شعرلر - ص ۱۴۱ - ۲۹ / ۲ / ۴۳ - خنیه کندی.

باياتي

عزیزیه م غریبم،
درده - غمه نصیبم،
داغلار - داشلار آغلاپین،
وطنیمده غریبم.
یار ترک ائدیپ یانیمې،
درد سۆموروب قانیمې،
نازلې قوشوم اوچودور،
جانیمې غم بیچیدیر،
حسرت اوغون اوره گیم،
ایسته دیکجه ایچیدیر.
سئلمه ده گیب بئلمه،
ظولمت چوکوب ائلمه،
احوالهما آغلاپین،
حسرت قالدیم دیلمه.

اوچنون داخما - ص ۵۲ - ۱۳ / ۲ / ۴۶ - تبریز.

۴. قوش بیئر

- ۱ -

اۆزمه يارييم بو قدهر پۇمرده اۆزگۆن قليبىمى،
مكربله اينجيتدى دۇشمىن، پاك دۆزگۆن قليبىمى.
ذرهجه تسخير ائدهنمىز، اۇزۇنه مال ياپاماز،
حيله كار دۇشمىن تملق اتتسه يۆزگۆن، قليبىمى.

يورد غزللىرى / ص ۶۶.

- ۲ -

دادمامبشديبر دنى انسانلبغبن ايسين اصلا،
دريدر سالدې منى يوردومو الدن آلدې.
ياشادارام غمىنى عۇمر بۇيو دۆزگۆن اينان،
كۆچدۆ ساهير، اۇره گيمده سيزې آنجاق قالدې.

يورد غزللىرى / ص ۶۴.

- ۳ -

اوتان اورتادا وار گل ائيلمه شاعر منى دينله،
سنه بير سۆز دئينمىز دۇشمىن قورخما نهدير حددى؟

دایان ریشه نده محکم دور، قوجاماق ساهیره فخر ائت،
بیر ایلیک شاخه نین بیر یئل اسینجه سیناجاق قددی.

یورد غزللری / ص ۶۰.

- ۴ -

هر یئتن جان آلانا، جانا، اینان جانان دئم،
هر پناهگاهه قاشبن طاقی کیمی امکان دئم.
یئتمه سن دؤزگون، فضولی پایه سین درک ائتمه سن،
یئرسیز اوینانما سنه من شاعر دوران دئم!

یورد غزللری / ۳۹.

- ۵ -

اؤلما هر بیر یئتنه، عینک و دؤربون، شاعر!
ائتمه پامال تملق، گؤزهل عؤمرؤن، شاعر!
دنی مکرینه ده توش گلسه آغبر ائلریمیز،
دؤزه چکدیر یئنه بیر داغ کیمی، دؤزگون شاعر!

یورد غزللری / ص ۱۳.

۵. بهر بست شعر لر

www.duzgun.ir

دوزگون سٹونلر سائیتی

سینکیدی

آنا،

کۆریه واختلاریمدا،
بششیگیمده یاتان زامان،
لایلا چالدین حزین سسله،
نغمه لرله یوخو آلدیم،
رؤیالاردا سئیران قیلدیم.

ایمکلیگه، ایمکلیگه،
تا آپشیدیم یئریمگه،
«تاتی - تاتی بالا»،
دئییه،
نغمه قوشدون، قوشما دئدین،
اوخشامالار گؤلندیردین.

قیشدا آغبر گئجه لرده،
تاپماجا یایلا، شعر لرله،
ناغبلارلا باشیم قاتدین.
قوشما دئدین پرده پرده.

منده اولان بو شلاله،
هیجانی سن اویاتدین،

جۆر به جۆره سۆز اۇيرتدين.

ياغىش يئره داملاياندا،
قېش اۆتۆلۆب ياز چاتاندا،
اولدوز سۆزۆب آى باتاندا،
قېزاراندا داغدا باتي،
غملىر هيچوم ائيله ينده،
گۆزلىرىندن ياش داملادېن،
كۆنۆلۈندن سۆز، باياتي،
منى قېلدىن دردله آشنا.

بۇى آتدېقجا، افتخارلا،
بۇيوما سن بۇى بۇيلادېن.
منه جوراب تۇخوياندا،
كۆرسۆده باغرىنا باسېب،
عزىزلىكله سۇى سۇيلادېن.
بئله ليكله بۇيا چاتدېم.

يئنه سۆزدن ال اۆزمه دىن،
جاوان واختېم چاشان زامان،
سۆزله منه اينام وئردىن،
اينجيتدىمسه چۇخدا سنى،
دۇداغېن هئىچ واخت بۆزمه دىن.
اۆره گيمىن زىمى سينده،
آنا، شعرين تۇخمون سپدىن.

اۆز اۇغلونو شاعیر قېلدىن،
اینجه قلیه، سۆزه مالیک.

آنا، شعریم بس دئمەلی،
سنینکیدیر، سنینکیدیر.
آنا، منیم سۆز دۆلتیم،
سنینکیدیر، سنینکیدیر.

قوربان اۆلسون شعریم سانا،
ای ھۆنرلی بیلگین آنا.
سۆز دۆلتیم قوربان سانا،
اۆزۆم آنا، گۆزۆم آنا...

زنگان لوحه‌لی - ص ۷۴ - ۵ / ۱ / ۴۷ - تبریز .

سۆزۆ کسگین

همدان داشگاهیندا «تۆرک مدنیتی»
موضوعوندا دانبشدهغیم مناسییتی ایله.

بوعلی مدفنئین نردینده،
همدان شهرینه باغلی «بیلی یورد»!
گلمیشم، دینله منیم سۆزلیرمی:
«سندە دۆرد یۆز جوانیم درس اۆخویور،
تیکمیشم اۇنلارا من گۆزلیرمی!

قویما تبریز سیلینه بئینیندن،

قۇيما كۆكسۆز ياشاسېن اولادېم.
 بىردە چىننىسەن اكر تارىخىمى،
 قالخاجاق اعتراضېم فرىادېم،
 سىنەن اۋستە قۇيارام دىزلىرىمى!

علم اۇچاقلارېنې تسخىر اتتىدېم،
 من، شرف قايناغى، ادىم تىرىز،
 مدنيت يارادېب ادى اتتىدېم،
 سىندە تارىخ بۇيو چۇخ سالدېم ايز!
 بوردا اآhtarمالېيام ايزلىرىمى!

تىرىزم، دۇغدوغوم هر بىر فردېم،
 يىنى حاكىم يارانېر حكىم ائله بىر،
 گۇردۇگۇن دىنلەدىگىن دۇزگۇنە باخ،
 علمى اۇنگۇن، سۇزۇ كىگىن دانېشېر،
 تىكىمىشەم من اۇنا اۇز گۇزلىرىمى.»

تىرىز يۇللارېندا - ص ۲۸.

بورا «الخليل» دىر

بىر دىنلە تىرىز:
 بوراسى «الخليل» دىر!
 اوزون عصرلر شېرى،
 فلسطىن تۇپراغى بىن قاشداسې،

www.duzgun.ir

دوزگون سئونلر سايتى

بیلینمه بیر یاشی.

ابراهیم^(ع) حرمنی قوجاغېندا ساخلایان یورد
 بورادیر!
 اطرافنی سارمېش یېرتېجې آیې، آج قورد
 بورادیر!
 بلی، بوراسېدېر.

من اونودمامېشام کفر قاسیمی،
 تل زعتری
 تل یاسینی...
 ایندی تکرار اولور او دقیقه لر،
 آچیلېر قارشېمدا چوخ دینه لر.
 شهادت گنجی وار بو دینه لرده،
 قانلی قېلنجالار ساخلانېر بطنینده اونون.
 ظن ائمه جنایت ائله بوگون موش
 تاریخین ان اسکی صحیفه لرینی،
 قانا بۇيامېشدېر بنی اسرائیل
 لَعْنُوا دئییدیر قرآن دا اونا
 اللری زنجیره باغلانمېش دئمش.
 ایندی لاکین بعضاً اللرین آچمېش
 اؤزون اؤستون نؤادان سایان شوونیست
 مسلمان قانینا بله ییر هرگون

بورا «الخليل» دىر
فلسطين تۇپراغى نىن داش قاشى
بىلىنمە يىر ياشى.
قانا بلنديلر مظلوم عربلر...
اۇنلار نىن دا ياشلارې
«الخليل» ياشى كىمى ھىچ بىلىنمە يىر...
انسانلىق ياشى قەدر ياشلارې واردېر.
اۇلمەمىش بوردا اۇلدۇرۇلنلر
اۇنلار نىن قانلارې
منىم دامارلار بىمدا
سنىن دامارلار بىندا
دولانېر تىرىز.

بورا «الخليل» دىر،
بوسنادا صربلر
قاراباغدا داشناكلار
ھامبىسى بىلىر كى:
بورا «الخليل» دىر...

تېرىز يۇللار بىندا - ص ۸۳.

سلطان ارک

من يارامدان قان گئەندە،
بى وفالار يان گئەندە،
قۇرخمادېم تىرىنمە دىم ھىچ،
گۆيلره يۇكسلىدى باشېم،

www.duzgun.ir

دوزگون سئونلر سايتى

جانېمې جانانېما قوربان ائدەندە.
گۆن بە گۆن باشېم اوجالدي،
«ۋلمەسېن دۆزگۆن» ائشيتدېم.
كۆلگەسېندە ارلرېن ارلر ياشادې،
اركى، ملىت قلىبېنە سلطان ائدەندە.
انقلاب اولدو،
يوواسېز قالدې دۆشمەن،
قورخدو دۆشمەن،
قاچدې دۆشمەن
قاچماغىلە ملىتە يۈل آچدې دۆشمەن...
بېر امانت تەك سەنە تاپشېردې دۆزگۆن:
«ارك» دېر بو،
يېخما، نادان! رېشەسى چۈخ برك دېر بو
جاندي، جانانېن ائويندە
ملىتېن قلىبېندە،
«سلطان ارك» دېر، بو.

تېرىز يۇللارېندا - ص ۶۱.

ناشاد

يوخلاسېن هشتى سېندە قۇي قاپوپېن،
يئرى يۇخدور، يوواسې يۇخدور اۋنون.
دار دۆنيادا ثروتېن سئير ائت:
دۆشەگى، يۇرقانې: اېكى قاردون.
سېنېن اۋل ساختاكار جلالېنا هئېچ،
دگمز اصلا ايتان اۋنون اۋلۇمۇ.

گۆندە اونلارجا انسان اولدورۇسن،
 قورخامدان،
 هئىچ چكىنمەدن ووروسان!
 گئجهدير ايندى،
 قوى ياتېب ياتسېن
 بالاجا بو سفيل سرگردان
 گۆندۆز اولدوردۆگۆنلرين اۇغلو^{۳۵}...
 يئنى كنددن گليب اۇ، تبريزه
 آناسي: «- شهره گئت، بالا! ايش تاپ
 غئيرتينله چۆرهك قازاندا»
 دئميش.
 سنه بير زحمتى كى يۇخدور اۇنون
 گير ائو ايچره، قازاندا آسمبشلا
 همده، چۇخلو يئميش.
 تبريزين نعمتى سنين اولموش!
 نه بيلمىم كيملرين دۆلى ميش سن!
 بودا تقديردير كى شيرازدان،
 گله سن بوردا شاهلبغا، جالادا!
 قاپوپن هشتى سينده بۆرگه لئه
 قاردونا،
 ياتا ناشاد.

تبريز يۇللارېندا - تبريز - ۱۳۵۱ - ص ۶۲.

^{۳۵} تبريزده ۱۳۵۱ - نجى ايلده ساواك رئيسى سحر تئزدن انوى نين قاپسېندا ياتان بير كندلى اوشاغېني
 گۆللهبير .

حیات دانیشار

تبریزیم! غئیرتینمی جوشا گلیر؟
قاراباغدا کسیلدی امجکلر!
«مبغری» دا پورتاقال ساتان ناکس،
سنه می باغلاپیر اوزون؟ بیلم!
سون سوزون دئینه، سوسما، بسدیر، بس!

من کی انسانلغا وورولموش اوشاق.
اثرمنی، روس، فارس بیلمز ایدیلم.
دئمه اویدورما بیر فسانه ایمیش!
بتله بیر گنرچگی بو آلدانیشی،
منه دؤوران آچیب، زمانه دئمیش.

بو حقیقتلری کیتاب یازماز،
باشاپیش گوستره، حیات دانیشار.
دینه ناموسا کؤسمهسه انسان،
هر یئتن فیکره ذکره آلدانماز،
جانپنی یوردونا ائدهر قوربان.

تبریز یوللاریندا - ص ۶۰.

یادا اویما

قارداشیم بوشلا بو بوش سوزلریوی،
منه تبریزلی دئییرلر، البت!
اردبیل شهری ده عرفان یوردوم،

مىعدىم، قىيىلە گاهىم، جانىمدىر،
نە تىفاوت ائدەجكدىر من اۆچۆن؟
وطنىم، آذربايجاندىمىر!

يادا اويما، سىنە يانماز اۆرەگى،
سىنى تىحقىر ائلەيىب آلچالدار.
تىرىزىن تارىخىنە خۇر باخمىش،
قايدىب باشىوا چىرپار قاپازى.
اۈنون اۈز خاسىتىن من بىلىرەم،
اۈستۈۋە دۇندەر جكدىر آرازى.

يولونو اگمە گۈزەل تىرىزدن،
گۆن بە گۆن پارلاگىلن گۆيلردە.
قلىمىن مدفىنى سن، بىدار اول!
سىندە تىرىزدى دمادم دۇيۇنۇر.
ياد سىنە، اردىيىلە فخر ائتمز،
سىنىلە آذربايجان اۈيۇنۇر.

اردىبىل لوخەلرى - ۱۲۷۷ - ص ۱۰.

هاى

(خۇجالىدا انسان فاجىعە باش وئردى)

انسان دئمم سىنە،
حيوان دا چۆخ شرفلىدى سىندن هامى دئبير،
من دە اينانمېشام.
تارىخ بۇيو سنى تانېيا بىلمەيىب، آزېب،

www.duzgun.ir

دوزگون سئونلر سايتى

غفلتده یانمیشام.

دینین کی یوخ،
 شرفین، ناموسون دا یوخ.
 جنگلده اولسادا،
 حیوانلینین، مئشه‌نین قانونو، آمان،
 اودا هئچ یوخدو سنده، وای!
 انسان دئمک چتین،
 سنه،
 حیوان دئمک چتین!
 اوژونه آد نه قویموسان،
 های، ائرمنی؟
 آ، های!

۱۳۷۴ - تهران.

یادا سال!

سن ای داغ!
 سهپند، ای یوز مین ایلر قیله‌گاهی، ای اولو معبد!
 سینهنده لاله‌لر بیتیمیش،
 سولار آخمیش، سئل آتلانمیش،
 بوروقلاریندا آهولار جیلولانمیش،
 بیر چوخو ایتیمیش.
 آنالار یاسا باتمیش، درده قانلانمیش،
 چادرلار، ائولر اودلانمیش.
 یادا سال، گل!

سهنديم،

ای اولو معبد!

فضولینی گورؤبس س،

ددم قورقود اوتوب سندن،

و هم زردوشت پیغمبر،

نباتی نی یادا سال گل!

سهنديم!

ای اولو معبد،

قارانلیقلاردا اتلانماغی گورموش س،

آنالار قلبی ایچره داغی گورموش س.

شهیدلر قانی آخمیش دامنیدن هر گنجه گوندوز،

نهلر سن گورموش داغیم،

نهلر،

بیر یادا سال،

گل باخ!

سینه حکمت بولاغی،

تجربه قایناغی،

تاریخین دیاری،

یوردومون دفتر کیتابی!

یادا سال، گل!

سهنديم،

ای اولو معبد!

ائلین تاریخینی دانماق،
 نه پیس ایشدیر!
 کیشی دیرمی ائلین چاکر ائدهن هر ناخلف؟
 نه دؤوراندېر کی یالتاقلار سنین سینهنده آت چاپسېن؟
 سههند، ای یۆزمین ایلر قبله گاهی!
 سؤیله تاریخه،
 شهادت وئر کی: «پیس ایشدیر،
 ائلین هر ناکسه چاکر نؤکر سانماق.»
 یادا سال گل، خلف اولادی،
 هم ده ناخلف قارنېن قاداسېن،
 یادا سال گل!
 باشوبېن یۆزلر بلاسېن.

بوگۆن سینهنده اوتلاقلار،
 سۆرؤ سئیرانگاهی اولموش.
 چوبانلار نی چالیر بوردا.
 سرین یایلاقلاریوا ائل اۇبا دۆلموش،
 جوانېن یورد سالېر بوردا،
 قوجان دا دۇوق آلېر هر دم.
 نه دیر غصه، نه دیر غم، هئچده من بیلیم،
 ائلین قوربانلېغې ساییسز حسابسېز دېر سنه.
 قبول ائیله بو شن گۆنده،
 کئچن گونلرینی،
 بیر – بیر،
 یادا سال، گل!

سېھىدىم،

اى اولو مەبدا!

اوزاقدان بىر چوبان سىلىر منى دە،

دئىير:

شاعىر!

بو يوردون قېرمانى، سۆز بىلن انسانى وادېر، بىل!

وطن خالى دگىل اصلا،

خلف اولادى دۆزگۈندىن.

تېرىز يۇللارېندا - ص ۴۱ - ۱۳۸۰.

معلم لىرىم

تېرىز سۆزۇ قولاغېما دەگندە،

جانلانېر گۆزۆمدە معلم لىرىم.

«حکمت مدرسهسى»، «لقمان»، «فیوضات»،

«دانشسرا» گلېر خيال ائوینە.

منه غرور وئىرىر بو آد، بو حیات،

اۆزۆمۆ تېرىزلى كىمى گۆره ندە.

كىتابخاناسېندا «تربیت» ين من،

گۆرۆرەم اوتوروب «امير شقاقى».

اؤنلا اؤخوباركن «گلشن راز»ى،

اؤتۆرم كئچىرىم بۆتۆن آفاقى.

منه اؤخوتدوران «عقد الفرىد»ى،

بورادا اؤیره دن «برهانى» هانى؟

معناسی تبریزین «مشکوة» دیرمنه،
 اوخویوب سئودیگیم «معراجنامه» دیر.
 گوژلریم اؤنۆنده او مرد کامل،
 «آقا میرزا عمران»، «شرح لمعه» سی،
 «منطق کبری» سی، بیرده «عوامل».

بیرده اۆزدن ایراق، ائلینی دانان،
 چۆره ک - چپراق اۆچۆن بعضی آلدانان.
 عالیم نومالارا، نجه دئییم من:
 معلیم!

بیلیرم،
 اذن وئرمسن،
 سن، آنا تبریز!
 تبریز دانشگاهی هله ده سنین،
 خور باخبر دیلینه، اولماز آناجان!
 «فضولی» سیز «نسیمی» سیز یاشاماز،
 «معجز» سۆز اولانماز کی آذربایجان.
 هانی «نیاتی» نبن «راجی» نبن آدی،
 «یوسف خاص حاجیب» ین اولو فریادی؟
 باشیم قالا دۆشدۆ دانشگاهیندا،
 کاشکی گنتمز ایدییم هئچده اورا من،
 تئوریزه اتندی علمین آدیله،
 بیر سیرا یالانی، فبربلداقلاری،

دردیمی آپاریم بوردان هارا من؟

سنله دانشماق چین سۆزۆم چۆخدور چۆخ،
شیکایتیم وار بعضی معلیم لردن،
طالعیمدن اصلا کۆسگۆن دگیلم،
سنه دۆنه جگم بیلیرم وطن!
اۆزۆمۆ تیریزلی حس ائیله بنده،
منه غرور وئریر بو آد، بو حیات...

تیریز یوللاریندا - ص ۲۵ - ۱۳۵۶.

سن زنگان سان

ائلیمین باشین اوجا توتان،
قرینه لر غمین اۆره گینه سالب اوتان،
جبهه یاران شهیدلرین شهری سن،
اؤن خط قبران شهیدلرین شهری سن.
سن زنگان سان قلیمه جان،
باشی اوجا آذربایجان دیار بسان.
شهیدلری نین قارشپسپندا،
اوتانیرام من.
اوتانا جاق اؤولادیم دا،
نوه لریم ده.
گله جک نسیلرده،
ایلاردا،
ایللرده...

زنگان لوحه لری - ص ۱۳ - ۱۳۷۷.

قلب ياراسې

تبريزين ارکى نين آياغې آلتېندا،
اردبيلدن گلن گۆزهل بير جوان،
سريلىدى يتره.
ايكى آغ گۆيرچين،
باشې اوستونده،
قويدو ارکين سۆكۆك - تۆكۆك بؤيرونه.

بيرى دئدى:

- باجې!

باشقاسې سؤيلهدى:

- باجې! جان باجې!

سؤيله سۆزؤن باجې، باشېمېن تاجې!

- بيليرسن ارکيمين، قوجا ارکيمين،

آياغې آلتېندا يېخېلان کيمدير؟

تورپاقلار اؤزهره سريلىن جوان،

بو ايگيد اؤغلان؟

- يۇخ، بونو بيلميرم!

کيمدير، سن سؤيله!

- اردبيلدن گلْميش عاشيق ايگيددير.

يارالانمېش قلبى، مجروح سينهسى،

كسىلىمىش نەسى، باتمېش دېر سسى!
درمانى تاپلمېر، درمانسىز قالمېش!

– قانادېمدان ايندى بىر پر سالارام،
كاشكى اوغان اۈنو گۆتۆرە بىلسىن،
ايشىقلى دۇنيايا اۈزۆنۆ توتسون،
نەسپىن گۆنشە يىتيرە بىلسىن،
سپنەسى نىن قانېن پرېملە سىلسىن ...

اردبىل لوھەلىرى – ص ۱۷ – ۱۳۷۹.

گۆزۈ ياشلى لۇھە

أنا!

گىدىن كفن اۈغلونلا بىرلىكەدە،
گىدىب سىنگردە ياندېن قېش گۆنۆندە شانلى تېرىزدە.

دئدىن:

«– گتسىن بۆتۆن شاھلار،
عدالت بايراغى گۆيلردە يوكسلىسىن.

امام گلىسىن!

امام گلىسىن!»

دۆشندە يىرلەر شمشاد قەدى اۈغلون، بىردن

دئدىن:

«– جالاد وور مەن دە اۈلۆم گۆرسۆن وطن!»

ووردو، سنى جالاد قارشېندان.

یېخېلېدېن اۇغلوون یانېندا جان وئردین.

اۇ دمدە اردبیلده
 آداش اۇغلوونلا بیر عسکر
 ووروب سالدې یئره فرماندهی،
 جآدی بیر آندا
 اۇزۇن ده سۇنرا اۇلدۇردۇ.
 سنی اۇیدۇ
 سنه فخر ائیلهدی
 «شهر مقدس» ده یاتان عسکر.

منیم گۆز یاشلارېم دورمور
 آنا!
 ای «بورلا خاتون» یادگاری!
 ای «هجر» نسلی!
 یئنه قارشېندا
 بیر اۇغلوون
 دوروب، اما اوتانېر چۇخ
 هانې شاعیر
 هانې رسام
 هانې خوانندهلر گلسین
 سنین شأیننده قالخېب گۆز یاشېله لوحه لر وئرسین؟

اردبیل لوحه لری - ۱۳۵۷ - ص ۲۴ .

الين آت ريشه وه

سن آذربايجان سان دؤشمنه بير پارچا اودسان
منيم قليمده وولكان سان
اليمده مشعليم، نوروم،
آدبن معنا وثيرير ميليونلار انسانا.

شفقلىر، كسرويلر، رعديلر، يحيى دؤكالار
سؤمسؤن كارنگلر وارسا،
سنين ميليونلار اوغروندا عزيز جانبن قوبان واردبر،
اوجا داغلاردا اصلان تك
خبىت گؤزلر اويان واردبر.
سايبن دا آدبم - آدبم عزي فرين ساخالايان واردبر،
سايان واردبر.

سؤزؤم قورتارمامبش حالا
بابام سلطان صفى الدين
ياتبدير اربيلده گؤزله بير اوغلو قيام اتتيسن،
سنين اوغروندا جان وئرسين،
سووارسبن ريشه وى قانيله،
قان وئرسين.

سنه كؤكدؤر تملدير اربيل، تبريز!
سن آذربايجان سان، دؤشمنه بير پارچا اودسان!
الين آت ريشه وه

آت اردیبله
 شاه ختایی نین قیلینجهن آل اله
 دوغراگیلن سن ناخلف ائولادبوې، تبریز!
 دؤنؤک چپخدی سنین احفادہوا
 کتدی دئدی، مشدی دئدی،
 گویدن دوروب باخدی بیزه.
 آلاهادا عصیان ائدیب، دین گتدی
 قؤل چکدی بؤتؤن آچاقلبغا، تبریز!
 دیلین داندې، ائلین داندې،
 اؤزؤن همده پئمبر ساندې اول آزعبن!
 ایراق اولسون قبزیل باشلار گؤزؤندن.

سیل

اؤزؤندن لکهنی تبریز!
 سن آذربایجان سان، بیر مقدس مقبرهن واردبر -
 مقدس شهریمیزده، اردیبلده،
 بابام سلطان صفی الدین یاتبیدبر!
 گؤزله بیر اوغلو قیام اتتسین ...

اردیبل لوحه لری - ۱۳۴۷ - ص ۲۶.

خیال پیلوو

کؤنلؤمؤن ماجراسی،

www.duzgun.ir

دوزگون سئونلر سایتی

بىر قاشقايى انساني نېن اۋز كىچمىشىدېر: ^{۳۶}
 دۇداقلارې تىكىلمىش،
 چىچكلرى سۇلوب تۇكۇلمۇش،
 باشې اكىلمىش،
 دارا چكىلمىش،
 ايگىد ائىل اۋغوللارې نېن ماجراسېدېر.

من نەدن قۇر خاچاغام؟
 منى مینلر دفعە گوللەلەدى دۇشمن.
 قانېم آخدی يئره،
 يئردە قاينادی.
 دىلەگىمى توپراقلار تاپشېردى وطن.
 تۇپراغېن رنگى،
 عاشورا ظھرى كىمى،
 قېپ- قېرمېزې اولدو.
 منىم قانېم جۇشاندا
 سئل اولوب آشېب داشدې،
 داغلار بىر - بىرە ياناشدې،
 دىمىرلر قايناشدې،
 يئره لعنت ياغدېردې.

من عاشورا اۋغلوياام!
 على اصغر قانې داملا- داملا دىلیمە آخدی.

^{۳۶} اۋز كىچمىش: شرح حال، بيوگرافى.

دۆلو بولودلاردا،

- حیرانلیقلا -

گۆیلردن چاغلایان ائلیمه باخدې،
آغلایان ائلیمه باخدې.

دۆنیانین ان مگار تۆلكۆسۆ

- انگلیزلیرى -

قاودوم یوردومدان ...

قانیم شمشیره غلبه چالاندا،

دۆشمینن جایناغپندان -

توپراغیمې آلاندا،

یاد ائدیردیم اؤ گۆنلری:

آلتیمیش مین قاشقایی آتلی سېنی،

صولت اولدولهنی...

من بۇغدوم وطنه گیرهن دۆشمینی،

قورتاردیم ایتلردن، گۆزهل وطنی.

سن نهین^{۳۷} کی بۇغا بیلیمه م سنی؟

گمی مین ایچینده گمی چی ام من

یوخسا گۆزلیرمی چبخاردبران سن؟^{۳۸}

یئیه بیلیمه جهین!

بو،

^{۳۷} نه ین = نه سن ؟

^{۳۸} بیر قاشقایی آتالار سۆزوندن: «گمی ایچینده اوتوروب، گمی چی گۆزۆ چبخاردبر.» آلپنمیشدبر.

خیال ٲیلوو دور!

قاشقایې لوحه لری - ص ۲۴ - ۱۳۷۸.

منیم اسلام دینیم

قاشقایې واردېر
 مادام کی تۆر کجه سی واردېر.
 تۆر کجه سی یاشایار
 قاشقایې یاشایانا کیمی.
 تۆر کجه ائلیندیر،
 اٹل ده تۆر کجه نین.
 بیرى - بیریندن آیر پلماز گۆل - بۆلبۆل کیمی،
 بودا بیر دیلدیر مینلر دیل کیمی.
 ائله یاشاماق حقّی وئرمیش،
 اٹل ده اونو یاشاتمېش.

قاشقایې ایله بیرلیکده دیلی وار،
 دیلی ایله بیرلیکده بیر وطنی وار
 ایران آدلې.
 بودا بیر وطندیر مینلر وطن کیمی.
 اٹل سیز وطن،
 وطن سیزده اٹل،
 معناسیز اولار.
 چۆنکۆ وطن
 ائله یاشاماق حقّی وئرمیش،

اٹل ده اونو یاشاتمیش .

اٹل ایله بیرلیکده تۆرکجه سی وار،
 تۆرکجه ایله بیرلیکده بیر وطن وار .
 وطن ایله بیرلیکده بیر اولوس^{۳۹} وار،
 اوزون اوزادی بیر اولوس .
 دۆنیانین هاراسپندان باشلار هاراسپنا قدهر،
 آلتایلاردان قیپچاقلارا قدهر
 بیر اولوس کی،
 اٹله یاشاماق حقی وئرمیش،
 اٹل ده اونو یاشاتمیش .

اٹل ایله بیرلیکده بیر اولوس وار،
 اولوس ایله بیرلیکده بیرده دینی وار
 بیر میلیارد انسانین کۆیۆلۆنۆ الان دین،
 اٹلین، تۆرکجه نین، وطنین، اولوسون دینی .
 اٹله یاشاماق حقی وئره ن
 دلیمی ، اٹلیمی، وطنیمی، اولوسومو، سئومگی اؤیردن دین
 کۆتۆگۆمۆ، کۆگۆمۆ، ریشه می سئودیرن دین .
 مدینه دن، مکه دن، کربلادان گلن دین .
 بو منیم کۆگۆمدۆر، کۆتۆگۆمدۆر .
 دلیمدیر، وطنیمدیر .
 اٹلیمدیر، اولوسومدور .

^{۳۹} اولوس: امت .

کنچمیشیملدن گلن سسدیر
 گله جگیمه وئردیگیم نفسدیر.
 سس سیز، نفس سیز اولمامبش دینیم،
 منیم اسلام دینیم.

قاشقایې لوحه لری - ص ۳۷ - ۱۲۸۰.

قویما گئتسین زنگانی

باخ!
 بشر تاریخی آنلاتمبش منه
 هانسې خلقین کیم دیلی اولموش، زوالا اوغرامبش،
 وارلغې گتتمیش او خلقین، ابتھالا اوغرامبش.
 دیل اولرسه،
 آچ گوزون باخ تاریخه،
 خلق اولر، ملت اولر.
 هیدجیلر، شاه ختاییلر، نسیمیلر اولوبلر یوز کره،
 دوشمه سین دیلدن دیلین،
 اولمه سین شانلی ائلین...
 انقلاب اوغلو، شجاعت نسلی سن،
 شاهلاری، جلادلاری سن ازمیسن،
 قویما قالسین شاهچیلار مفکورہ سی بو ملکده.
 ملی ظولمؤن توزلارین سیل
 ملتی جانلی جسدلی قویلایانلاری تانی
 قویما گئتسین زنگانی.
 سن کور اوغلو نسلی سن قلبینده کی عصیان هانی؟

اگمه آغزېن، دۆشمه قارشې آغارتما دیشلرین.
 جنگی چال، جنگی اوخو،
 ولوله سال دۆشمین ارکانېنا
 تۆرک سن، غئیرت کانې
 ملتی جانلې جسدلی قویلايانلارې تانې
 قویما گتسین زنگانی ...

زنگان لوحه لری - ص ۲۶ - ۱۳۵۱.

دئییرم

منیم دیلیم بؤیوک بیر -
 خزینه نین شاه کیلیدی،
 کتچمیشیمدن گلن سس،
 گله جگین اؤمیدی.

مدنی میرانلارین -
 قایناغېدېر تۆرکۆمۆز،
 حکمت فضالارېندا -
 اوچان چالاغانلارېن
 جایناغېدېر تۆرکۆمۆز.

گۆی تۆرک القباسېدېر،
 اویغور یاز بلارې.
 اؤنون وارلېغېندادېر -
 سۆمرلرین آچارې.

اؤدوركي من ديليمه: عتيقي لر
خونه جيلر دئيرم،
همتي لر هيده جيلر دئيرم.

دونييا حكمت يايان
سهروردي، ميانه جي دئيرم.
اثير الدين، عز الدين،
نظام الدين، حلي لر،
آوه جيلر دئيرم.

باياتلار، لايالار،
قوشماجالار ديليدير
بو قارا قوشلو ديلم.
بايلار، باياتلار ديلي
اوغوزلار، مادلار ديلي،
بويوك آدلار ديليدير،
مني م بو تور كو ديلم.

هر شه هره، هر ائوه
هر بير كنده دئيرم،
ديليمه سلطانيه، خدا بنده دئيرم.
قورولان كرباسيه،
خاقانيه دئيرم.
غربه، شرقه سسلنن زنگانيه دئيرم.

سن نه دئسن، ده گیلن

من بو دیله:

نسیمیلر، واقفلر، فضولیلر دئییرم.

علم اوجاغین یاندبران،

حلولیلر دئییرم.

بسته‌نگار، هئیراتی،

چارگاه، سه‌گاه دئییرم،

آنالارین قلبینده

درین بیر آه دئییرم.

حۆكۆمه بیلوریلر،

ئبوتی، شهیدیلر،

منزویلر دئییرم.

پیر تۆرکستان آدلې،

باياتلې خواجه احمد یسویلر دئییرم.

ای اوجالاردان اوجا،

قورقودلاردان دا قوجا!

اؤن مین ایللیک تاریخین،

جانلې شاهیدی دیلیم!

فولکلوروم، ترانه‌م،

نغمه‌م، آتا سۆزلریم،

عشقیمین دریاسې نین

تکی، واحیدی دیلیم!

منیم زنگانلی دیلیم!

آذربایجانلی دیلیم!

بؤیوک ایمانلی دیلیم!

دیلی قرآنبی دیلیم!

یادا سن سینه گردین،

منی بو دینه چکدین.

ای منیم الله ایله راز و نیازیم دیلیم

دینیمی دؤرد بوجاغا،

سرهن سرافراز دیلیم!

سن منیم وجدانپمسان،

دامارپمدا قانپمسان!

بو دیله عزت، عصمت، شرف، غئیرت دئییرم،

اؤز دیلیمه عدالت، اوجا همت دئییرم.

حیثیتیم دیر منیم،

اٹلیم، یوردوم، وطنیم.

بو دیلده دانپشاندا

ابهرا، خرمدرهلی،

سلطانیه، قئیدارلی

هیده جلی، مایان شانلی

زنگانلی آدلانیرام.

بو دیل ایله گؤلورم،

آلبشیرام یانبرام،

درین مضمونلو سۆزۆ
من بو دیلده قانبرام.

ایندی لاپ گۆزۆن چپخسپن
بورادا،
تۆرکۆ دیلده
اؤخویورام، یازبرام.
انسانلیغا خۆر باخان،
منی دیل سیز ایستهین،
دین سیز شوونیسترلین،
مزاربني قازبرام.

یالتیز الله اؤنۆنده، حق قارشېسپندا اگیل
وور اوغلوم قوی قالخماسپن،
شوونیسست، انسان دگیل.
جوکلارا معروض قویما،
تاریخ آدلانان دیلی.
بادا وئهرسن اویان
یۆز میلیونلوق بیر اتلی.
سنه علمین قاپېسپن،
آچان آچاردېر بو دیل.
ظۆلمتلی قېش گئجهسی،
چیچکلنن، گۆلنن،
بیر ایلك باهاردېر بو دیل.

سیجیلین، کیملیگیندیر،
 اوغلونو اجدادینا،
 باغلابان ایلیگیندیر،
 بو شیرین تۆرکۆ دیلین.
 شرف عنوانلی دیله
 سن گۆوهن، قوی سنهده
 گۆوهنسنین شانلی اتلین.

زنگان لوحه لری - ص ۳۳ - ۱۳۷۷.

شعرین قارتالی

ذره تک آلاها چاتماق آرزوسيله
 شعله چکدین،
 «ذات حیدر» دن سۆز اتدین،
 گۆردۆن انواربن حقین.
 سن الستہ باغلانپ،
 قالوا بلی دن دم ووروب،
 آلدبن اقراربن حقین.

عارف آیات حق سن،
 عاشق دیدار حق،
 همتی! ای محرم اسرار حق!
 کایناته ائیله دین اظهار سرّ کم یزل،
 مصطفیٰ (ص) و مرتضیٰ (ع) اولادینا،

هر ایکی عالمده، الله
یار ائتسین ذاتینې.

«عارضین فردوس بیلم
گۆزلرین کوثر اؤنون.»
سؤیله ییب، اول شه مردان، علی مرتضی، (۴)
مصطفی دردانه سی
حیدر کرار، امام هل آتی -
وصفی ایله باشلادین دیوانی نین باشلانغچین.

عشق اولسون، همتی! اولادینا،
ذکر خئیرین ائیه ییب،
توپلانتی قورموشلار سنه.
سن شهیدلر مۆلکۆنۆن تقوا یایان مداحی سان،
هیدجیلر، سهروردیلر دیار بندان گلن فریاد سان.
باش اگیر دۆنیا سنین قارشیندا مینلر دفعه،
باخ!
تاپمادی قبرین اگر مستشرق یئنگی جهان،
آنمادی، ذکر ائتمه دی ادوارد،
ریپکا، سندن هئج،
گل گۆر اولادین بو گۆن،
قرآنین بایراغی یۆکسلمیش دیاردا،
یاد ائدیر حۆرمته سندن
باش اگیرلر

دۆنیالار تقوا - فضیلتله دۆلو،
 اینجیلر ایله جوشان
 دریا کیمی دیوانبنا.

من ده بیر شاعیر کیمی
 افتخار ایله آدین چکدیم بوگون
 ای درین مضمونلو شعرین قارتالی
 همتی!
 بوگون صاحب چبخان وارمیش سنه.
 غثیرت ایله، عشق ایله
 یاد ائدیر اوولاد سنی.
 همتی!
 سن ده احسن سؤیله،
 اولادین عجب همت ائدیر...

زنگان لوجهلری - ص ۴۱ .

باتی ایتی

سن دئییر سن غربده
 - آوروپادا، یئنگی دۆنیادا -
 کیمسه اولدورمور
 - عقیده اؤستۆنده -
 کیمسه نی.
 بس، بو فیرتبتا نه دیر:
 بوسنادا

هرسکده
 فلسطین ده
 شوشادا
 کشمیرده؟...

یوخ، قارداشیم!
 یالاندپر.
 باتی، یېرتیجی دیر
 قانلی شفق لر دؤشرگه سیدیر...
 اینان بونا.

آما بیزه،
 تاریخ بؤیونجا،
 حکمت دنیزینه چئوریلدیک.
 حکیم خونجیلر،
 شهاب الدین سهروردیلر
 هیده جیلر یاراتدیق.
 «جهان چون خال و خط و چشم و ابروست.»
 دئدیک.
 «که هر چیزی به جای خویش نیکوست.»
 سؤیله دیک.

بیر آز درین دؤشؤن
 آتیلا، تیمور،
 مدنیت آثاری میراث قویان سردارلار

دۆنيانين دۆرد بوجاغېنا حكمت يايان سردارلار ايديلر .

أما سن گل سئير ائت

هيتلری،

نتانياهو،

واسيلويچی،

قوچاریانی،

داها هر هانسې بير باتې ايتی نی .

و

او ايتلر بابالاری دالبنجا سۆمسۆن كۆپلر باشچې سې

قولدور

رضا خانى . . .

«ممد نقتی» نی...

زنگان لوحه لری - ص ۴۹ .

اوغول

أنام منى اللریله

«قېزېل سویا» وتلله یییدیر،

- بورا اولسون وطن.»

دئیب .

اؤز گۆمۆشۆ تئلریله

یاى واختېندا يتلله یییدیر،

اؤره گیمی ساكیت ائدیپ .

قېزمار اولدو بئشیکیمده لایلا دئیب نغمه قوشوب،

ألب منى قوجاغېنا دنیز کیمی داشېب جوشوب .

من انامبن آغبر آغبر
گۆنلرينى قارالتميشام،
گۆزلهدىگى قوچ اولموشام.
آغ باش آنا! اولما فاغبر،
يوردوم اوچون جان آتميشام،
سانما حله يورولموشام.
من يئىدىن قايتارارام سنىن باهار باشلارېنى،
قويمارام كى دۆگۆن وورسون بيرده چاتما قاشلارېنى.

قېرمېز رنگله ازل گۆندن
قېرېلمايان اؤلفتيم وار.
اؤدور ايندى اؤدلو گۆنم.
دانېشمايېن محبتدن،
نامرد يادا نفرتيم وار.
حاقلييام كى من اؤيۇنم!
الريمده گۆيه قالخان خېردا- خېردا بو مشعللر
امپرياليزمىن باغرېنا سۆكه- سۆكه ائدەر سفر.

دئينه يادا آگاه اولسون،
اۆره گيمدن قالخان آتش
آغجا كۆله دؤنميه جك.
قولاغېنا دئينه آلسېن،
بوردا اولان پارلاق گۆنش،
سؤنميه جك، سؤنميه جك.

دۇنۇن يىغىپ گىندەجكدير اود يوردوندىن چىركىن طۇلمت،
ئىللر اونا بسلىه جك هميشه لىك درين نفرت.

زنگان لوجهلرى - ۱۵ خرداد ۴۷ - ص ۴۹ .

آمان ارکىم سۆكۆلۆر

آى ائللر، آى اۇبالار!
دئىم اولون سىز خبردار،
آنا تىرىزىمدەكى
اوجالان ارکىم
آغلايىر، ياش تۆكۆر،
هاوار، هاوار،
يۇخدور قىرار!
لحظه - لحظه باشىندىن
يئنى - يئنى داش-كرىپچلر
خارهاخار تۆكۆلۆر
آمان! ارکىم سۆكۆلۆر!

زامانلار اولوردورسا
گۆرمۆش ايدى بو قۇجا دۇنيا
همده سمادا چىخان،
قطعهلردن قطعهلره،
آشپ واران.
آى اولدوز،
اۇدلار اۆلكهسىندىن چاخان

شعالې سۆنمز گۆنش...
 هم قالخېردې گۆگه آتش!
 شانلې وارلې جلالې
 شنلیک ایچره غرق اولموش
 ارکیمین دۆرد دوره سیندن،
 ایندی شاهیدیرلر همن
 نورلو ذروه صاحبی -
 اولان ارکین زوالینا.

یېغماییرلار دای یېغوا
 ایندی عاشیقلار بورادا
 آخماییرلار گۆزهلر
 اونون شُعایه غرق اولموش
 افسانهوی اونودولماز
 گۆزهل قصیرلرینده.
 چالماییرلار عاشیقلار ساز،
 قوبماییر دای بۆلبۆلۆن
 بۇغازبندان اصلا آواز.

آمان! آمان! قوردو دوت،
 آغېر ظلمت آغېر سکوت،
 بورویوبدور ارک یوردون
 باخما بئله مبهوت - مبهوت
 دایانما، قالدخ! آخېر خون!

اۆلمئیه جکسن

دئلهئین:

دئلهئین چۆلرده قالان آغاجلار.

دئلهئین سئیرئلمئش سۆلموش یاماجلار.

دئلهئین اوغورلو یالچئن قایالار.

دئلهئین بئر منئ.

کۆنلۆمۆ باسبئدئر آچئ یارالار...

قہزئل اؤد ایچئندن تۆرهئمئش من،

آلolar گۆئلره قالخئب کۆکسۆمدن

اوچقان روحوم بئله، سبغمائیب ئئره.

یاشائیب گۆنلرده،

یاشائیب آیلاردا.

یاشائیب ایللرده

دئئئئدئر اوجادان دۆنئایا:

شاعئر!

اۆلمئیه جکسن...

سسئنی ایللرده دئئئیه جکلر،

آدبئئ دئئلرده سۆئئیه جکلر،

چکمهلر آئئئندا قانئن سبزاجاق،

یازاجاقدئر:

شاعیر!

اۆلمییه جکسن...

زیندانلار جانینی چۆرۆده جکدیر،

سانماکی اۆلۆمه یۆرۆده جکدیر،

کۆندهلر بو سۆزۆ یئریده جکدیر،

ساتقینلارا نیفرت،

شاعیر!

اۆلمییه جکسن...

گوللهلر جانینی دلیب کئچه جک

بۇغازینی کۆکدن بیر ایپ بیچه جک،

باشین اۆسته بولود بئله یاغاجق:

راحتجا یات،

شاعیر!

اۆلمییه جکسن...

ارکه اۆز یئییه سی یئییه دوراجاق،

پینهلی بارماقلار قېلینج ووراجاق،

ساتقینین، یالتاغین قانی آخاند،

دئییه جک خلق:

شاعیر!

اۆلمییه جکسن...

بوراخ آلچاقلاری، قوی باغبرسنلار

سنى گۆللەر قۇي چاغىرىسىنلار...

آلقىش اۆلسون سنە، يئنە دە آلقىش،
 اى گىنىش كوتلەين دىلى، كىشىگى،
 مىليونلار شاعىرى!
 آرزولار، اومودلار، حسرت بىشىگى،
 مىليونلار شاعىرى!
 اۆلمىيە جىكسن،
 اۆلمىيە جىكسن!
 مىليونلار شاعىرى،
 مىليونلار شاعىرى!

كىچىك شعرلەر - ص ۵۷ - ۱۳۴۷.

آيدىن اۆفۇق

احمد شاملودان ترجمە.

گۆيرچىنلر يىمىز بىر گۆن تاپىلار
 گۆزەللىك، محبت اليندىن توتار.

اۆيۇشدۇر ان كىچىك نغمە اۆگۆن، باخ.
 انسانلار

بىر - بىرە

قارداش بىر آنجاق!

داھا باغلامازلار ائو قاپىلار بىن

قېقىل ناغېل اۆلار

کۆنۆل ایسه بسدیر
 دیریلیگه اوگون.
 اوگون معناسی هر سۆزۆن سئومکدیر،
 سۆن سۆزۆن چین، سۆزلر دالی گزمسن.
 اوگون آهنگی هر سۆزۆن حیاتدیر،
 سۆن شعریم چین منده، قافییه دردینی چکمرم اصلا.
 بیر گۆزهل نغمه دیر اوگون هر دۇداق،
 ان کیچیک نغمه ده اؤیۆشدۆر آنجاق!
 همیشه لیک گلسن سن اوگون اگر،
 گوزه لیکله بیر اولسا محبت،
 اوگون کی بیرده بیز گۆیرچینلره.
 یئنه سریک دنه...

منسه اوگون اؤچۆن اینتظار دایام
 حتی اگر بئله داها اولمایام...

کیچیک شعرلر - یای ۱۳۴۷ تبریز - ص ۶۰.

هتل

بورا گلیر هر جۆر آدم
 سحر آخشام.
 اهوازدان تهراندان
 اوغلان گلیر، قهر گلیر.
 زنجاندان، اصفهاندان،
 آقالار، خانپملار،

مسافرخاناچىدان اوتاق آلېرلار،
 نىچە گۆن قالېرلار.
 منىم اوتاغېمىن باخ لاپ دىيىندە.
 ھەر جۆرەسى گۆرۈنۈر.
 فعلىە حياتېنىدان خبرى يۇخلار،
 كندلى نىن دردىنى ھىچ بىلمەينلر،
 مامورلار، پوللورلار، آخماقلار، خۇللار،
 چۇخلار، چۇخلار.
 حلە خارىجەلى دە بورايا گلېر
 آمريكانىن يانكې قېزې اوغلانى،
 تۆكلۆ، يۆنلۆ، وحشى،
 انسانا اۇخشارلار،
 اۇزلىرى دىمىشكىن: يۇكسك نژادلى!
 تورىستلىك ادېلە
 وحشىلىك ائدەن، پول گۆدن.
 بورا گلېر ھىر جۆر آدم،
 سحر، آخشام.

كىچىك شعرلەر - ياي ۱۳۵۷ ھىتل ارک تىرىز - ص ۱۲۲ .

آجې جنگ

بو آجې جنگ نەدېر؟
 كىمدى سۇخولموش وطنه؟
 كىم ايدىن وئردى گىره خصم بو دشت و دمنه؟
 سن، اۇزۇن بىر وطن اوغلو ساناراق

هتچده آلدن می اؤنؤن بؤیله تجاوزکارین؟
خیردالا سؤزلرینی، هر نه وارین سؤیله منه!

بختیار ایندی پاریسده سنی آلقیشلایارق،
عملین خاطرینه ده یقهده چیمدیک چالاراق،
مژده اربابلارینا گؤندهرهرک پاداش آلبر.
سنی گؤندن گؤنه ایراندا اویونجاق کیمی فبرلاندراراق،
ملتین عشقینه آمالینا خور باخماق اؤچؤن
مئیدانا سالبر.

اؤنؤنه هر گلنی اؤلدورؤسن وجدان سیز
پارتلادبرسان بیزه بومبا، آمریکا باغبربر.
ساواکی - شاهچی بؤتؤن ضد بشر عنصرلر
مئیدانا آتدی سنی بؤغماغا فریادبمبزی
قاینایبر قانیمیز ایندی سنه لعنت یاغبربر.

ماسکا ووردون اؤزؤنه، الده اسارت ایپینی،
لیبرالار آلی ایله سالاسان بؤینوموزا.
اؤدلادین ائولری بومباایلا حیا سبز جاسپنا،
اؤیله دهشتلی کی یاندردی اؤدون قلیمیمیزی،
آدبني قويما بشر سن، سنه یوخ استخلاص.

انقلاب ائيله ميشيك، تاج کيان قاوزامبشبق،
ایرهلی یوکسه لیریک بیز ایری آدبملار ایله.

بو پۇلاد عزمیمیزین کیمسه دایاندېرماغېنې -
 باچارانماز داها، سن
 کیمدی گوستر منه او؟
 سنه وعده یله ریاست وئره جگمی ریگان؟
 سن اصیل اوغلو دگیلسن وطنین، ای شئیطان!

جورج بال سن کیمی بیر خاینی تشویق ائدرک،
 سئوینیر ایرانا بیرده قایپدا استبداد.
 نه «ضرورت» تانیپیرسان، نه «گذشته» نه ده «حال»،
 نه «سیاست» نه ده کی «مرحله» نه «استقبال»،
 سن کیمی ناخلف ائولادین الیندن فریاد!
 باخ گوژهل یوردوموز اوترؤ یئره دؤشمؤش پاسدار،
 انقلاب اوغلودور او، قانمیا جاقسان بونو سن.
 او یله خودخواه بشرسن کی سنه یؤخدو وطن.
 سس سسه وئرسن اگر مین آمهریکالی ایله
 یئنه ده انقلابین اوژ طریقى، اوژ بولو وار،
 گئده جکدی ایره لی، دوتمیاجا قیدیر کی قرار...

رهبریت سنی آلداتمېش، او یؤنمه اوژؤنه!
 رد اول، ایت، گئت، داها بسدیر کی!
 یئتر بونجا خیانت پیشه!
 اوتان ایندی، بئله قارشېمدا دایانما، دورما،
 بؤینونا تاخما مبارزلرین آرمن، آزعېن!
 انقلابین تملی گوژدؤ الیندن تیشه.

قاریزا ایشله بن اول بئینی ساتدین بگینه
 بومبا وئردی آینه قان سۇروجو اسرائیل،
 سقین آلتبندا قالب اولدولر یوزلر انسان،
 نه نبوغ اهلی ایمیش سن! اولو قالخبر یئردن!
 ایشی ساھمانلادی بیر لحظه ده عزرائیل.

سن ائشیتیمک باجارا بیلمز ایدین،
 طینتین پیس ایدی،
 هنج دینله مہدین انقلابین نغمه سینى.
 آمریکانی بیخان گور سسینی.
 فبرتینا قالدبراراق قانا بویادین وطنی،
 مائوئیستلر سنه «به! به!» دئیلر، «جان!» دئیلر،
 «ناخلف اولغون اولوبدور.»
 آنانا
 «یان!»
 دئیلر.

ائله ظن ائتمه کی بومبا یلا بیزی اولدورسن،
 دا قیامت قوپاچاق،
 گوللر سولاچاق،
 گونشله باتاچاق!
 انقلابین آغاجی،
 بار گتیرمز اولاجاق!

بىل كى شاھلار شاھى نىن درگاھى اۆد پۆسگۆرمۆش،
 ستونو سېنمېش الى الاخره استتمارين.
 بورا ايران دئىيلير
 قهرمانلار وطنى!
 گۆزۆن آچ، ياخشېجا باخ،
 ياخشېجا دىنلە منى:
 آذريلر قۇرويولار ابدى آتشىنى،
 داھا بو اۆلكە يە دۆنمز يئەدە استعمار...

حق دئىيب، حق ائشىديب، حق يازارام،
 دۆزگۆنم، بىل، تانې سن!
 آغ دۇنا تتر دۆشەجكدير لكە، البته كى من
 سنە احسن دئمرم بۇيلە جنابتلر اۆچۆن.

اوپنۇن داخما - ۱۳ / ۶ / ۱۳۶۰ - ص ۴۰.

اوپنۇن داخما

تارىخىن ايگنمىش صحيفە سىندە،
 اسيرىك، آى آمان!
 شئيطان تورو تكى يان - يۇرەمىزى،
 يورويوبدور دومان.

اربير اوشاقلار بير پارچا بوزتك،
 گل بيرجە داين!

www.duzgun.ir

دوزگون سئونلر سايتى

گۆلۈنچ ائیلەبیرلر ایستەگیمیزی،
آتشی آج! اویان!

چک باشبوا ائیلین قیزیل مئینیی،
آلدانما تاتلارا!
اونودما ویرانا اوچغون داخماوی،
قوشولما یادلارا.

اوغورلارا!
دور فېشقېرت امجکلرینی،
یاد یوردا سرپله تمیز سۆدۆنۆ،
بییتسین اوردایئنه اۆدلو چیچکلر...

اوچغون داخما - مهر آیی ۱۳۴۶ - ص ۵۷.

یاندې اورمو

هیجرى ۱۳۳۵ - نجى ایله اورمونو داشناک ارمنیلر اودا چکمیشلر. بو مناسبتله بویوک انقلابچي شاعیر «تقى رفعت» فارسجا شعر یازمیش «تجدد» گۆندهلیگینده نشر اتدی. آشاغېداكى سطرلر اونون شعریندن ایلهام آلناراق یازېلمېشېدېر.

یاندې اورمو،
یاندې اورمو،
خوشلوق اؤمیدى وار ایدى سینه سینده،
ایرانېن بختى آچېلمېشدى سسینده.
گۆن به گۆن آباد اۆلوردو،
شاد اۆلوردو.
دۆشمین هر حیلەسى بر باد اۆلوردو.

سۆيلى تانرې،
ھانسې شىيطان شىرئە توللاندى اورمو؟
ياندى اورمو،
ياندى اورمو،

خۇلم،
كۇكسۇن اورمونون ائىدى پرىشان،
ائىلەدى جان سېز، قارارسېز، قېلدى ويران.
قۇيمادى جلااد استىدادى ازسىن،
عزمىنى ائىسىن نمايان.
واه! اى
قارا بخت ايچرە،
آلاھىم
آمان
اۇدلاندى اورمو،
ياندى اورمو.

اۇز اتگىندە گلىب دۇشمەن بئجرتدى،
بو نە غمدى، بو نە درددى؟
دۇشمىنن آلدې قاداسېن
«- سەن قۇناقسان!»
سۆيلىدى:
«- آل، بالدى، قنددى!»
ساخلادى قوينوندا
واى الله

دۆشمه آلداندى اورمو،

ياندى اورمو،

هر قاچاق نامرد اۇنون قۇيۇندا قالدى،

اۇ، سېغىنماق چۆن گلن ناكسلره

ائولرده تيكدى، يترده سالدى،

قلبي دريا تك، گۆوهندى داغلارا،

لاكىن نه گۆردۆ؟

بیر ايکی گۆن كىچمه ميشدى، فيكره دالدى

واى، او گۆللۆ گۆنلرى اۆتدۆ، ساووشدو.

اعتماد ائدى، ايناندى،

ياندى اورمو،

ياندى اورمو،

آما ما يوس اؤلما هئچ واخت،

آلاهبن فضلين داياق ائت.

ائللره اۆمىدى،

سن،

دريا قبراغېندا ماياق ائت.

قوى سنين عزمين، ارادهن سارسېدا دۆشمىلرى،

سن ياسى قاو، عزمى ماياق ائت!

قوى آجې گۆنلر فنا اۆلسون، يۇخ اۆلسون،

ائللره وورغون اۆلانلار يوردا دۆلسون.

باخ!

بو درده، همتين درماندى اورمو،

یاندى اورمو...

اورمو لوحه لری - ص ۸ - ۱۳۸۱.

اؤفوق

دنیز قارشیمدا دورموشدور
نه دورموش،
دالبادال توفان قۇپور اوندان
خیالدا کائناتی سئیر ائده رکن
باخ دالبر انسان،

اؤفوقده
ان اوزاقلاردا نه وار بيلمم،
نه دن سه توفان عاغلبمدان چبخارتدی هر نهیی بیردم.
سؤنو،
رؤبالی بیر دۇنیا،
منیم عشق دیر آمالیم!
دایان!
قوی بیر یادا سالیم،
قارا توفان گئده نندن سؤنرا ماوی بیر دنیز،
البتہ ماوی.
هم ده آیدین بیر سما،
بیر گوی قالار اوندان
خیالدا - کائناتی سئیر ائده رکن - ،
باخ دالبر انسان!

منیم شهریم، مدینه، آرزو یاتمیش اۇفۇقلرده

اۈنو گۆرمک اۈچۈن قارداش
قارا توفانا اول يۇلداش
منه آيدېن اۇفۇق لازم
نه لازم جان، نه لازم باش...

بو ساحيللرده غم وار، غصه وار،
حسرت سۆرۈر فرمان.
دنيز قارشيمدا دورموشدور،
نه دورموش،
دالبال توفان قوپور اوندان...

من انسانام، من انسان
من ده «ایمان» وار
و هم ایمان دولو سئوگی، محبت، مهربانلیق،
شنلیک، انسانلیق، فراوانلیق،
و هرزاددان داها یوکسک
اۆرهک وار،
چېرېبنان بېر قلب وار،
همده ديلک وار!
ان سۈنو
آيدېن افولردن گلن رويالی بېر دۇنيا!

اورمو لوحه لری - ص ۱۶.

اجباری ایثار

اورومیه دانشگاهیندا قورولان «سبک آذربایجانی» قورولتاہیندا چہخشہمی لغو ائدہن نادانلارا.

باشہم اوستؤندہ «علسگر» آدلې بیر آلچاق یئنہ دورموش

او،

گئزلی پردہ آردہندان

فراوان امرلر وئرمیش!

منہ مانع اولور ناکس،

دئیرکی:

«- سؤیلہ بین اوستادا بسدیر بس!

دانشما «سبک آذربایجانی» دن

بیزیمکی بیر نؤماییشدہر،

فہر بلداقدہر،

اؤتور، قوی اؤیناییم، دینمہ!»

دئیر:

«- فریاد قالخار سن دانشسان بو قورولتاہیدا

بؤتؤن ائلر.

سنی آلقبشلاہار دیلر.

و مندن دہ آلا نانی، چیراغی، ہمدہ کی یاغی...»

دئیر، قورخور،

دئیر، قورخور...

گلیب، یالتاقلانہر:

«- اوستادا! ایثار ائت! دانشما

باعث اولما بیر تیکه نانه! ...
 یوخسا وئریک ... سنی،
 اوندان نه ائیلرسن؟»
 باشقاسی سؤیلور:
 «- دئنه اجباری ایثار! ...»

اورمو لوحه‌لری - ص ۱۹.

انتقام

انتقام آلماق اگر ایسترسن،
 قوی اوشاقلار آتلیب دؤشسؤنلر
 گؤل چیچک درسینلر
 حقلرین کیمسه ایندن آلسا
 قوی باغبرسبنلار اولار
 حقی فریاد ائله‌یب
 حقی چاغبرسبنلار اولار

انتقام آلماق اگر ایسترسن
 قوی بۆتۆن یئرلرده
 اؤخوسونلار بالالار دیلیرینی
 یازسبنلار
 قورخمدان،
 اورمو بره‌سیندهده گؤل اکمک اؤچۆن
 ساحیلی قازسبنلار.

انتقامبم بئله دیر .

یارالی اللریمی

سئزه ساری اوزادب

دئزه قارشئ دایانب

سئزه «ساغ اول!» دئیرم،

«شن یاشا!» سؤیله بیرم .

اورمو لوحه لری - ص ۲۴.

هیمت

تبریزلییم، داماربمدا تبریز آخبر قان یئرینه .

عئینالی دان جدیم آق میرعلی دیر

او، داغلاردان دوروب گلیمش باخبر منه .

قېزبل سولار محلینده یورد سالمبشدېر،

اوردا مسجد قایریمبشدېر .

مشروطه انقلابندا

اؤزۆن هر بیر گئریچیدن آییرمبشدېر .

من، تۆرونو او سیدین

اؤزۆمۆ تبریز بیلمیشم .

دۆنیانب هر بیر یئرینده،

اؤزۆمدن کیمسه نی اصلا

هئج یوخاری گۆرمه میشم،

بونا «مباهات» دئمیشم .

سۆز وئرمیشم، ازل گۆندن
 فضیلتلر یایان ائله .
 خدمت اتمک شعاریمدیر،
 سوسمامېشام، دورمامېشام،
 سۆز وئردیگیم فضالارا ایز سالمېشام .
 خیدمت اوچۆن یول تاپماغا،
 فیکره خیالا دالمېشام،
 بونا «صداقت» دئمیشم .

ائل دۆشمینی، دیل دۆشمینی، تقوا، فضیلت دۆشمینی،
 بیر سۆزله شاه مفکورهسی قارشېسېندا دایانمېشام .
 عشقیم قالخېب سمالارا،
 شعله ایچره اؤدلانمېشام،
 بونادا «غئیرت» دئمیشم .

کۆک سالمېشام، ایز سالمېشام
 قوتسال تېریز یۇللارېندا،
 قاراگیله م سئومهسه ده،
 غوربتلرده بوروق - بوروق جېغېرلارا دۆشم بئله
 قۇیمامېشام اؤز کۆکۆمدن،
 بونادا «همت» دئمیشم .

تېریز یۇللارېندا - ص ۵ - ۱۳۸۰ .

وحی

سحر صاباحی نېن اولدوزلاری

اۇفۇقدە آخېب
 ايتىندە گۇزلىردن،
 منىمدە كۇكسۇمە بىر سۇز قىغىلجىمې آخدى
 سحر، ايتىب گىتتى.
 - نە ايدى؟
 خاطىرەمىن ساندىغې نە بۇش گۇرۇنۇر؟
 بىر قاراقوش ايدى،
 يا كى بىر اولدوز؟
 و يا كۇپۇكلەنن آغزىن كۇپۇكلرى ايدى؟
 و يا كى شعلە چكن آتشىن شرارەلرى؟
 نە ايدى،
 سۇيە گىلن!

- او بىر قىغىلجىم ايدى
 شەيد مزاربنا بنزەر بىر آيەدن قالخدى،
 گىدىب او گۇيلەر بىر وحىە چئورىلىب گىلدى،
 منىمدە كۇكسۇمە آخدى،
 سحر، ايتىب گىتتى...

تېرىز بۇلارېندا - ص ۹ - ۱۳۸۲.

اختيار

«- آتان هاردا اۇلۇب؟»

سۇردوم.

«- ياتاقد!»

سۇيەلەدى ناكس.

«- بابان هاردا اولوب؟»

سوردوم.

«- اوتاقدا!»

سویلهدی ناکس.

ياتاقلاردا، اوتاقلاردا اولنلر نسلينه سويله:

«- داپسدير، بس!»

دئنه:

«- اتلار بئلينده، من، اولنلر نسلیم

اوردان آخير قانيم

اوردادا بسلنيب جانيم.»

ياتاق ساغدا! اوتاق سولدا، اولو مئيداندا قارشيمدا،

اونو سئچمكده «صاحب اختيارم» من!

وَ لَا جَبْرَ وَ لَا تَفْوِيضَ

اؤزون بيل!

بوردا بيرجه سن،

و بيرده بيز.

داليمدا ايسه شانلي،

هم ده شوكتلى اولو تبريز.

تبريز يوللاريندا - ص ۱۳ - ۱۳۵۲.

يوخو تعبيرى

تبريز،

www.duzgun.ir

دوزگون سئونلر سايتى

مەنەمەي، اى قەبلە گاهەيم!
 گۆردۆم يوخومدا دون گنجە
 نورا بۆرۆنمۆش بىر ايلاهى ھئىكلين تيمثالې اولموشسان.
 بە بە، نئجە!
 خوش عطرلى بىر جامە دۆلموشسان!
 صۆبھون اذان چاغې
 طراوت، معنويت، يۆكسلىش، بالئە!
 بۆرۆمۆش، سارمېش آفاقي.
 سۆكۆلدۆ دان يئرى،
 گۆردۆم سەھندين دامنين،
 ائللر آخارېن.
 يا على بن ابيطالب (ع)!
 عصانې بىردە وور
 قۇى سىنەسىندىن يئددى گۆز آخسېن داھا
 گۆرمۆشمەن صۆبھون آغېن
 يوخوم تەبىرىمى بو؟

تېرىز يۇللارېندا - ص ۱۶ - ۱۲۸۰.

ذېرۋە

سەھند ھەفتەلىگى نىن اون ايللىك نىشرى مناسىيەتتە

اون ايل قاباق،
 بىرگۆن، بىر قېش گۆنۆ ايدى.
 اليمدە اۇچ صفحە كاغىذ،
 گىردىم اچرى
 اوتاق، ائلە ھمان بو اوتاق.

قارشېلادی منی کرمانلی بیر سید

دئدیم:

«- طرح مجله‌ی ترکی دارم من!»

دئدی:

«- ما اینجا اصلا ترکی نداریم.»

اما آلدی لایحه‌نی، بگندی دئدی:

«باشه، بیا، اسمش «سه‌ند»، چطوره؟»

تو هم مقاومی مانند این کوه!

خم به ابرو نیار،

اوف نگو اصلا...»

اؤن ایل کئچیر ایندی اؤگوندن، سه‌ند!

سنین اؤن ایللیگین مبارک اولسون.

اؤگوندن بری سنه ساری هرگون،

چۆره‌ک چبراق اۆچۆن قاچان چۆخ اولدو.

سن اؤز آتگینی اسیرگمه‌دین،

یئدی، ایچدی هرکس.

سنین سخاوتلی اتکلرینده.

سنین اینله

بیری دامادا اولدو،

نردوان ائله‌دی سنی،

ذیروه آختاربردی، ذیروه گزیردی.

بونو بیلمه‌دی کی آنجاق، او ناکس،

سه‌ند آلچاقلارا نردوان اولماز.

سہند ڈیروہدیر،
اؤزۆ، اوجالاردان اوجا بیر ڈیروہ.

تبریز یۇللارہندا - تہران - ۱۳۷۹ - ص ۲۲.

دۇغان چای

۱۳۷۸ - نجی ایلدہ اصفہان
دانشگاھہندا تۆرکجه درسله باشلادہنیم زمان.

دۇغان چای!

بیر داھا تبریز سنہ اوستاد گۇندہرمیش.

بو دفعہ صائبانہ دادا سون وئرمیش،

سنہ دۇزگۇن سایاق فریاد گۇندہرمیش.

بودور،

دانشگاھہندا یوردوموندور شانی سسلنمیش،

منیم دادہم، اونون فریادې یوکسلمیش.

وطندن آیربلان بش - آلتې یۆز گنجیم،

سنہ گلیمیش.

اٹلیم فخر اٹیلہسین

قالخسین آیاغا،

تک به تک «جان»، سؤیلہسین اولادہنا، هرگۇن،

اۇنلارا باخ درس دئییر دۇزگۇن.

دۇغان چای!

آخ، اماندېر!

سوسما، فریادا گلیب گنجیم،

سنین دانشگاھہندا یوردوموندور شانی سسلنمیش.

تبریز یوللاریندا - ۱۳۷۸ - ص ۳۱.

آرمانلی حیات

قارداشلار، «ایوب» و «نادر» اۆچون.

سیزه تقوالپلار نسلی

دئسم،

سهو ائتمرم اصلا.

اۆره گیز صاف، کدرسیزدیر،

بو گنرچکی

دئمکدن ائتمرم حاشا.

حیاتیز آرمانلارلا دولو،

«قارداش»!

حقیقتدیر.

«فساد»دان - هر نهده اولسا

قاچیرسیز، بو دیانتدیر.

صداقت گۆزلریزدن شعله ساچمیش تبریز اۆستۆندن

باخیش، هم داورانیش صادق

منیمچۆن بو، کرامتدیر.

سیزی سرباز تک خلقین مقدس انقلابی قاوزادی، «قارداش»!

ایبق دورساز، اولر دۆشمن،

قاچار تۆلكۆ،

كۆچر چاققال،
بۇيۇكلردن بىزە قالمىش بو آلتون بىر وصىتىدېر.

سىزە دۆشمەن دگىل «دۆزگۆن»
دۆشۆن «قارداش» اينان!
گل قول – قولا وئر يات بو سنگردە
جانېمدان كئچمگە من دە سىنن تىك حاضىرام، اما
منە دۆشمەن دئمك،
«قارداش!»
خىياتتېر.

اينان، دۆشمەن بونو يايىمىش!
اۋنون قىصدى صداقتلر اۋنۇندە،
آرمانلار قارشىسېنىدا،
تىك، خىياتتېر...

تېرىز يۇللارېنىدا - ص ۳۲ - ۱۳۷۷.

سوسغون ياتاغېم

نە سىرلر وار ياتېب سىندە؟
منىم شېلتاقلېق اۋيلاغېم
اوشاقلېق گۆنلرېمدە قېرىمىزى كۆكسۆن ياراركن
ياتدېغېم يوردوم، ياتاغېم،
عئىنالى داغېم!

يئنه سوسغون دايانېسسان، قېزېل داغ!

www.duzgun.ir

دوزگون سئونلر سايتى

سۆیله میشدین سن منه ایچدن یانیپسان،
 تاریخی فریاد ائدیسن،
 هم ده بیر داملا صداقت اؤترو
 مینلر دفعه بیدادا دؤشوبسن،
 داد ائدیسن.

نغمه لر، آهنگلر، قالدیرمپسان سن
 «قوی بشر آسوده اولسون
 شن یاشاسین.»
 سۆیله ییب،
 انسانلینغی اندیشه یه جومدورموسان،
 دالدیرمپسان سن.
 قېرمیزی کؤکسۆنده قالخان لاله لرله،
 گۆرنه های سالدیرمپسان سن؟

هی! گه وه نلر تویلا ییب کؤکسۆنده اؤد یاندیردېغیم گۆنلر!
 او گۆنلر!
 هاردادېر بیلیم او گۆنلر؟
 عئینالی داغیم،
 منیم شېلتاقلیق اویلاغیم،
 بهار چاغیم!

قوی قایتسېن بیر کره
 ذهنیمده ده تصویر ی جانلانسین،

گەۋەنلەر گۆيدە فېرلانسىن،
 سىنن سىنەندە چېت چېت يانسېن اۆدلانسىن.
 «ئەلى» قۇي شاھە چكىسىن:
 «ئەي ئانا يوردوم...»
 سىسىن قالدېرسېن آفاقە.

آمان! بسدېر،
 اوشاقلىق گۆنلرىندە قېرىمىزى كۆكسۇن ياراركن،
 ياتدېغېم يوردوم، ياتاغېم،
 عىئىئالى داغېم!

باغېم باخچام، مزارېم اول!
 دىنە ساخلا قۇيىنۇندا، قېزېل داغ!
 سوسما، فرىاد ائت!
 سىنە بىر داملا گۆزگۆ تىك،
 بودور «دۆزگۆن» گلېر...

بۆتۇن بىدادا بىر داد ائت،
 مىنى آل قۇيىنۇنا ساخلا،
 باھار چاغلارې قالخ اطرافىنې يۇخلا.
 مزارېم اۇستە قۇي شېلتاق اوشاقلار
 ھەي سالىب گلېسىن،
 گەۋەنلەر تۇپلايىب كۆكسۇمدە...

آمان، سوسغون یاتاغیم

عئینالی داغیم!...

تبریز یوللاریندا - ص ۳۳ - ۱۸ / ۳ / ۱۳۸۰.

ابدی حیات

همیشه‌لیک، ابدی بۇرجلویام سنه بیلیرم

وطن!

بو بۇرجو ادا ائتمگه توانیم یوخ

منیم کی جانیم یوخ

کی او ابد اولسون!

سن ای منیم ابدی اومدوغوم آنا یوردوم

یۆتۆن اومودلاریمین قاینای

ترانه‌سی سن،

اۆرکده اکیدیگیم هر بیر گۆلۆن ده دانه‌سی سن،

دیلك فسانه‌سی سن.

منیم اۇزۇم ده گۆزۇم ده سنه نثار اولسون!

سنین بۇیۆک گله‌جک -

اعتبارلی شانلی گۆنۆن،

همیشه وار اولسون!

همیشه‌لیک، ابدی بۇرجومو منیم، تبریز!

قبول ائیله‌گیلن،

قوی یاواش - یاواش اۇده‌ییم.

اۇزۇم،

ھىم اولادىم
 و احقادىم،
 تۇرونلارىم، نىسلىم،
 ھىمشەلىك - ابدى اعتبارلى گۈنلىرىنە،
 بۇر جوموزو،
 قۇى ياواش - ياواش اۇدەيك،
 بىر بە بىر وطن بۇلۇندا گۇدەك.

وطن!

بو بۇر جو ادا ائتمگە
 بىزە مجال گل وئ...

تېرىز بۇللارېندا - ص ۳۶.

درد وار، غم وار، كدر وار

عاشقانه شعرده يازدېم سنە،
 البتە يازدېم!
 فورمادا، ھىم محتوادا،
 ان گۇزەل نغمە ياراتدېم!
 اما سن مندىن ترانە گۇزلەمە،
 گۇزلرىم دە شعلە، بىر دريا غضب وار!
 ھارداسان سن، ھارداسان يار!
 درد وار، غم وار، كدر وار...

گل كۇنۇل مۇلكۇمدە مەھمان اولگىلىن،
 گۇر نە تەھر وار!

من آغبر دؤورانلارین دؤزگون دیلی، دؤزگون الی،
 دؤزگون تۆفنگی، همده دؤزگون شعریمی، بیل!
 نسلیمین گۆز باشینی سیل!
 اؤنلار اؤدلاردان چېخبیلار،
 شاهلارین بۆینون سپخبیلار،
 سلطنت قصرین ییخبیلار.
 من بو نسلین شاعیری، دؤزگون دیلی،
 دؤزگون الی،
 دؤزگون تۆفنگی،
 همده دؤزگون شعریمی، بیل!
 من فضیلت یایماغا گلیمیش ایلاهی قرضدارام!
 قرضیمی قوی بیر وئریم،
 عۆمرۆم گودهلمیش، فورصتیم یوخ!
 عشق حاققیندېر سنین،
 همده ترانه.
 عاشقانه بیتلر چوخ.
 گل گۆزۆمدن باخ جهاننه،
 گۆر بو دار دۇنیادا چۆخلو شههر وار.
 چوخ بۇیالار، رنگلر، نیرنگلرده،
 هر بیرینده بیر تههر وار.
 هارداسان سن، هارداسان بار؟
 درد وار، غم وار، کدر وار...

تبریز یوللاریندا - ص ۳۷ - اسفند ۱۳۷۹.

ماوی گۆز

دۆنیانی ماوی گۆزۆمله سئیر ائدهن بئر شاعیرم من
 هاردا گۆرسم بئر فضیلت،
 آلام اطرافین،
 دۆلانیام باشینا، پروانه تک،
 یاننام، کۆل اوللام.

شاعیرم من،
 خئیرخواهلیقدان دانېشسان،
 غئیرتی، تقوانی یایسان،
 قدینه سۆزلر قوشارام،
 قامتین گۆرچک، جوشارام!

سن گۆزۆمده چۆب گزنده،
 آلچالېرسان، یان گئدیرسن!

تبریزین ماوی گۆزۆبله دۆنیالاری سئیر ائدهن بئر شاعیرم من
 هر نه سئچسم دؤغروودو،
 ماوی گۆزۆم، دریا گۆزۆم وار،
 دامالار اونسوز یاشاماز.
 داملاسان سن،
 آلچالېرسان، یان گئدیرسن.

تبریز یوللاریندا - ص ۳۹.

بیرلیک

دنیز ایله اگر بیر یترده اولسان،
داملا بیر دنیز دیر!
دئییلیر بئله.
قاووتلار ایچیندن قوپان یئل قاون،
آیرې دۆشدۆگۆچون،
وئریلیر یئل.
گل سۆز بیرلیگینه ایناناق بیزده،
انسانلار قوپاران توفانا سارې-
یؤئلک، قاووشاق بیر یوموروق اولاق،
گتیرهک بو یوردا گۆللۆ باهارې.

بیر سای داها آرتدې بهمن آییندا،
تبریز تقویمینه، تبریز آدېنا.
آدلېم بیر سای اولدو ایگیرمی دوققوز
بو بؤیۆک داد ایمیش شاه بیدادېنا.
توفانلاردان قالخان خېردا مشعللر،
قارا ظۆلمتلرین باغربن سۆکهچک،
بیرگه آتلاناجاق، بیرگه قالخاجاق،
قارادومانلارې یئره تۆکهچک.

تبریز یؤللارېندا - ص ۴۰ - اسفند ۱۳۵۶.

انسانلیق بزهگی

«چهره ی کریمه شاهان خود را بشناسید» آدلی
کتابین ۱۳۵۱ - نجی ایلده گېزلیجه نشری مناسبتیلله.

www.duzgun.ir

دوزگون سئونلر سایتی

- ۱ -

قۇى منىم نىسلىم باغېرسېن،
 امدادا انسان چاغېرسېن .
 سىن دە شاھلار شاھى نېن درگاھېنا چىركىن اۇزۇن سۇرت،
 «كوروش» اويدور،
 فخر ائله اويدورما تارىخه!

- ۲ -

بىل، بۇغولموش فرىدام من،
 پارتلامېش عصيان .
 منىم نىسلىم، غضبىر، شعلەدىر، اۇددور .
 آلاولانمېش بۇيۇك بىر اعتراضدېر!
 سۇيىلەيىر:
 «انسان!»
 آمان، سۇن قۇى فېرېلداق آلماسېن دۇنيانى،
 بسدىر،
 عبثدىر بو كلک قورما
 اۇزۇن يۇرما
 من انسانلىق بزهگى، تىرىزىن بىر قهرمان گنجى .
 بودور، آردېمجا گل، دورما،
 دامارېمدا منىم قان يۇخ، آخان آتش آلاولانمېش،
 بۇتۇن شاھلار شاھى نېن قصرى دە بو آتسه يانمېش .
 «كرىه اۇزلىر» كىتابېن بىز،
 سنه يازدېق،

اوخو، هر بیر شاهین چیرکین اوزون تانی،
منیم آردیمجا گل، دورما،
قوراق بیر باشقا دۆنیانی.»

تبریز یوللاریندا - ۱۳۵۱ - تهران - ص ۴۰.

سۆن نفسده

من یاشدا اولانین گۆزۆ یولدادیر
قولاغی سسده،
سانکی دایانمیشدیر
آرخادا اوزانان
شرفلی، شوکتلی،
اوزون کئچمیشی
اوزاقلاردان گلن خبشیلتهلارا
بشارت شافاغین تۆکن سحره -
باغلايا، اوله ...

من یاشدا اولانین گۆزۆ یولدادیر،
قولاغی سسده،
شاه بامین بیرده
«مولا یا علی» سسینی دویا!
جنوبدان شیمالا
گۆیلرده اوچان وئرتالیوت گۆره،
اوچاقلار سئیر ائده،
عصمتلی - ناموسلو آنا - باجیمی

داشناكېن جىنايت جايناقلاربندان
قورتارا، اۆله،
بو سۇن نىفسده.

من ياشدا اولاتىن گۆزۆ يۇدادېر،
قولاغى سىسده،
يئنى بىر قىلىقدا «سahىر»ى تاپسىن.
اۈنون دىرەنىشىن، مقاومتىن،
سahىرانە جنگى
اۆرەگىندىن سېزان زۇلال آھنگى،
صۇبىخۇن ھاواسېندا، سو پردەسىندە،
آغېر – آغېر اوچان قوشلار سسىندە،
ائشىدە، اۆله
بو سۇن نىفسده.

آرزوسوز – دۇيۇشسۇز قارغا دگىلم
هر دۇنا گىرسىمده
يئنه قارتالام.
سنى دە قارتال تىك گۇرمىك اىستىرم
بو سۇن نىفسده.

آمان، آمان! منىم خورما تىل اوغلوام!
كۆت – شالوارا، پولا الله سۇيلهين،
دىنى اگلنجه ائدەن،

ائله دۆنۆك چپخان،
امانت تانپماز، صداقت بيلمز،
آدبني دا قۇيان «امين! صداقت!»
حياسبىز جاسبنا قارشىما چىخبىر
اۆزۆمدىن اوتانمىر
مىتتار اۆزۆ.
اۆلكره خور باخبىر،
ايكى هيز گۆزۆ.

من ياشدا اولانبن گۆزۆ يۇلدادىر
قولاغى سسده،
اۇنودا دىنلەيه
بو سۇن نفسده.

تبريز يۇللارېندا - ص ۵۷.

اجلاس گئديشى

تهران دانشگاهي علوم اجتماعي دانشكدهسى سالونوندا
«تئورى زبان آدرى» موضوعوندا دانيشديغىم مناسيبتيله.

ديزه چۆكدۆ منيم قارشىمدا دانشمندلر، تبريز!
منه قارشى دوران ناكس
نه توراندىر، نه ايراندىر،
فېرېلداق ايشلەدن عاليئمئمادىر، تكجه شئيطاندىر.
گۆرهيدىن كاش نئجه سوسدو
اۇ ساتقىن نيمچه عاليملر!

«- سۇال وئرا!»

سۇيلىدېم اۆچ دفعه،

لاكىن كىمسەدن جىنقىردا چېخماز!

سانكى اۆلمۇشلىر هامى!

لال اۆلدولار، تىرىز!

اينان قوردوم قالا بېخماز اۆنو توفان،

اساسى چۆنكى ايماندىر.

زامان، آذر آيى نىن دۇردۇدۇر،

يئردە دانشگاه تهراندېر.

سالوندا تۇپلانېبلار يۇزلىر عاليملىر

نە عاليم، ساتقىن عاميللىر

اۆزۆنە كىسروى تك آزغىنې رهبر سئچن دىللىر.

دىللىرلە دانېشدىم

مستند معروضه وئردىم من.

سياسى ائتمگە قالىخېشدىرلار سا بىر نئچە نۆوچە

منىم علمىم دايندىر دې بۆتۆن رنگى،

و نىرگى!

«قارا مجموعە» نى كىشف ائتمىشىم، گل!

عاعلبويى بىغ باشبوا، نادان!

«آپوستاق» تۆركجە سىندە اينجه ليك وار،

«سومرجه» تۆركجە سىن دىنلە،

اوخو «قاسان»،

بو تاریخلر، تمدنلر یارانمیش تبریز اوستوندن.»

دئدیم، سؤنرا:

ثبوت ائتدیم غضبله، حرصله، فریادیله، تبریز!
سالوندا تویلانان عالیمنومالار سوسدولار بیردن
بوتون باشلار آشاغی
ترباسیب آلتیندا اوباشین.

دئدیم:

«- ترین! دانش! سؤیله! سؤال وئر!»

سوسدولار عالیمنومالار

دینمهدن اولدو اوزونه کسروی تک آزغېنی رهبر سئچن هرکس.
بتله، اجلاس قورولدو،

اوغلونون علمی بوتون اجلاسی ساردی

مات و مبهوت قویدو تاریخی.

سینین اوغلونو دوزگون، سؤیله ییر علمیم فراواندېر،

منه دوشمن نه توراندېر، نه ایراندېر،

فېرلداق ایشلهدن عالیمنومادېر

تکجه شئیطاندېر.

سنه اجلاس گئدیشین یازمادی کیمسه،

«گزارش» وئرمه دی هئچکس!

اوزوم یازدیم.

راپوردور بو،

اوخو،

امضاء اتله تبریز.

زردوشت

اسكى تۆرك پئغمبرى «زاردوشت» ؤن
«قاسلار» پئبن ترجمه سئنى قوتاردئبئم زامان.

وطن! دئنه منى
آزادهلر چۆخدور سئنى اؤولادبن ائچره
قؤيمازلار آلچالسبن باشبن -
دئك دوت، ئئرى!
وطن!
دورما! آماندئر!
خصم نامحرم گلئر قؤئوندا يورد سالسبن،
خيالى وار كى قالسبن،
جهنم ائيله سئن يوردو.
ناخلفلر دعوت ائتمئشلر.

بلى!
پئسدئر، ياماندئر، بو.
بؤيوك آزاده بئر شاعئر
منه واختنندا سؤئلرمئش
«منئم آرزوم بودور دؤنيا بؤتؤن جنت باغئ اؤلسون!»
بوگون سؤزلرى توپراقدا دؤيؤنلمئش!
گؤرؤرسن نه زاماندئر بو؟
وطن!
اى صبرلى يوردوم!
منم،

«تبریز سۆتۆ اممیش» دئییرلر ادېما دۆنیادا، هر یترده
 بۆتۆن دۆنیایا باغ سالدېم،
 گئدیب جنت قاپېردېم هر یتری، یوردو،
 بوگوون گلديم سنه سارې،
 دئديم:
 «ايراندي، توراندي،
 بورا یوردومدو
 مندن سارې ويراندي.
 بورا شرق اولکھسی،
 شرقین هوسله چېرېنان قلبی،
 بو، آذربایجاندير!
 اؤددور اماچې،
 ساوالان تاجې دېر،
 شرقه درین ساوالار گتيرميشدر.»

وطن!
 دیک دوت باشېن!
 دورما، یتری!
 زردوشت گلکده،
 اونون «قاس» لاری قاسلانماقدادېر،
 ساوالاری ساوانمېش،
 «مانيسه» لری گاللانمېش،
 یازېلمېش «یازنه» لری، هم
 «أپوستاغې» جیلانمېش!
 یقین ائت،

سۆيلىمه رۇيادى، رۇيالى گۇماندېر بو.

تبريز يۇللارېندا - ص ۷۱.

اينان تبريز

منم تقديرى تعيين ائتمگه قادر،

اينان تبريز!

اؤنو چاللام داشا،

بیر شيشه بارداق تک

يامان، تبريز.

سنه ساري گليب

يۇللار كسرم من، سنى گۆرره،

سنيئله قول بۇيون اۇللام،

آمان، تبريز!

منى تبريزه «ممنوع الورود» ائتميش دنى ياغي!

اؤنون بير بېسقېرىق فرمانېنا باخ،

امرينى سئير ائت!

اودور تقدير اسيرى،

من كى يۇخ!

بیرجه داين، تبريز!

سهندين ذروه سينده اؤد قالانمېشدي،

دئونون يېغمېش قارا طولمت،

قېراقددا چولقالانمېشدي،

دۆنن بيلديم.

بوداغلاردا ياتان اجدادېمېن قاني

دامارېمدا آخېب،

هر بیر زامان، تبریز!

تبریز یۇللاریندا - ص ۲۳۷ - ۱۳۵۲ - تهران.

ختمی گۆلۆ

هله سۆیلنمه‌میش شعریم جۇشماقدا
 اۆره‌ک سۆز لرینی هانسی بیر شاعیر،
 یازا بیلمیش،
 کی من ده یازیم؟
 گۆلۆن یارباغیندا، اۆره‌ک تئلینده،
 چیچگین عطرینده،
 اوخویا بیلسن
 بو شعریمی سن.
 گئجه آتلی سې نېن قارانقولوقدا
 آتی نېن تۆزونو سئیر ائده بیلسن،
 اوجا شمشاد قدی
 یئره دوشنده،
 اونون طرفینه
 سن گئده بیلسن،
 هله یاز پلامامېش شعریمی اوندا،
 اوخویا بیلسن،
 بلکه، دئییرم.
 تبریزده قویلانمېش
 هله سۆیلنمه‌میش شعرلریم منیم.
 گئت گز «حسینییه» مزارلېغېنی،

بىرچە گۈل بېتەجك آقابابامېن
 باشېنېن اۆستۆندە.
 بىر ختمى گۆلۆ.
 او، منىم
 ھلە سۆيلىنمەمىش شىرىم اولاجاق!

تېرىز يۇللارېندا - ص ۷۴.

اۆلۆم يۆلو

نە اولدو يوردونو ترك ائىلەدىن گۆزەل سىرچەم؟
 يووان كى بۇش قالدې!
 بو كۆچ دۆشۆنجهسىنە، سىرچە! كىم سنى سالدې؟
 اۆلۆم يۆلون سىچدىن؟
 عۆمۆر ھارايان گىدىر
 بىلمەدىنىمى سن بونو ھىچ؟
 كىم اۆيرەدىب يولا سالدې قارانقوش اۆلاندىن؟
 دىيىرلر تېرىزى داندىن!
 قارانقوشون او داغا سارى اوچماغى نە دىمك؟
 ايتانمېرام بونا من!
 دۆنر يوواسېنا بىر گۆن،
 داغا كۆچن سىرچە.
 بادام اعاچلارې گۆللىدى سىرچەلر گلىدى.
 ھاياندا قالدې «قارانقوش» اۆلانان سىرچە؟
 مھاجرت نە اوزون سۆردۆ
 داغ، نە اوزاق ايمىش!
 بو كۆچ دۆشۆنجهسىنە سىرچە كىم سنى سالدې؟

اؤلۆم یولون سنچدین؟

تبریز یوللاریندا - ص ۷۶.

خاطیره

ایستیرم تبریزه پیوند وورام،

قلبیمین نزدینده

ساخسی گۆلداندا بیتن،

شمعدانلاریمې،

من.

گۆل آچاندا بۆرۆسۆن

حیهطی،

عطری، ایگی.

آنامین چرشاپی گۆلندیگی گۆن،

نامازین عطری دۆلاند اوتاغا،

نیللی آغ کۆینگیمی،

رسمی دن آسدیغی آن،

شمعدانلاریمې بیر - بیر گتیره م

دهلیزه.

شعریمین بلکده بیر گۆن یولو دۆشستیدی بیزه!

عم قزیم باخدیقجا، گۆلۆمسندیکجه،

من حیهطده اۆتوروب،

یئنه پیوند ووراردیم -

بو گۆلو باشقا گۆله.

تبریز یوللاریندا - ۱۳۷۸ - ص ۷۷.

گئديرم ائوميزه من

دۆن گئجه دالارېنى سىلكهله ديم،
 نه سخاوتلې ايميش توت آغاجېم!
 قۇھومو قۇنشولارې تۇپلاياراق،
 آلتېنا چادرادا توتوموشدو باچېم.
 يوخو ظن ائتمه،
 اينان، گنرچكدير!
 كۆچهده چۇخلارې تۇپلانمېش ايدى،
 قاپمېزدا اۇتورانلار چۇخ ايدى.
 تاغارا «شاه چلې» دن سو آخېردې، پاك سو.
 فانېسې الدە آتام گئتميش ايدى،
 گئجه توپ مئيدانېنا،
 بيزه سو نوبهسى گلْميشدى بوگۇن.

اما دۇشدۇم يئره بىردن،
 بىر اوشاق،
 ھېچقېر بېردې كۆچه دە،
 ائوميزين لاپ قاپسېندا،
 دئېرك:
 گئديرم ائوميزه من...

تېريز يۇللارېندا - ص ۷۸.

تېريز اۇغلو

منه دئېرلر كى:

«- بیر آز قیسا گل!
باشلانپسان، ساواش یاراشماز سنه!»
اما من بیلیرم تبریز اؤغلویم،
قېنارام اۆزۆمۆ ائوده اوتورسام!
سنین هانسی اؤغلون ساواشدان قالدی؟
تبریزلی دۆنیایا مئیدان اؤخودو،
نعشی ده مئیداندا مئیدانلار آلدی!
من مئیدان کیشی سی، مئیدان اؤغلویم،
قېنارام اۆزۆمۆ یاتاقدا اۆلمس!
سنین هانسی اؤغلون یاتاقدا اۆلمۆش؟

تبریز یوللاریندا - ص ۷۹.

اۆره گی نین قان داملاسی

«سهند» هفتیلیگی نین امکداشی
«فاضیل میرخان» نین اولۆمۆ مناسبتیله.

سالخیم - سالخیم اۆزۆملر
ساللاندا دیواردان،
گۆنشین توتقون ایشپلتسپندا،
اۆره گی مه هیجریندن بیر داملا هؤپدو؛
اۆره ک آغرپسې نېن نه اۆلدوغون بیلدیم.
اۆره گیوین آغرپسې،
منی یئریندن تریپندی.
دۆنیالار جا دوغو یئرلشیرمیش اۆره گینده،
بعضا باخشلار بنلا سن دانېشپردېن!
بیز هئج هوش ائله میردیک،

اۆره گينده نهلر يتر سالمېشدي...
آه!

اۆرهك وار دۇنيا يئرلشير اۇندا،
اۆرهك وار بير داملادا ايچينه آلانماز،
اۆرهك وار بير اوفاجيق داخمايادا يئرلشمز .
اۆرهك وار داش كيىمى،
اۆرهكده وار زۇلال سو كيىمى!
اۆرهك وار قاراداشدېر،
اۆرهك وار دورو گۇزگۇ،
صاف بير اينادېر .

دئديلر فاضيلين صاف اۆرهگينه
بير قان داملاسي هۇپموش .
سنيىن گۇزلرين منه گۇزگۇ اولاندا،
من يالنىز اۇزۇمۇ سئير ائده بيليرديم .
كاشكى اۆرهگيني منه گۇزگۇ ائدهيدىن،
سنيىن اۆرهگىنين قان داملاسنيدا،
بۇتۇن وارلېغيمې قوربان ائدهرديم .

واى اۇلسون منه كى،
سنيىن اۆرهگيندن خبر توتماڭم!
بلكهده قليبينه هوپموشام بير واخت،
آما قان داملاسنې نهدن،
نهدن دويمادېم؟
نييه گۇرمهيم؟

زۆلال صاباچیندا آددیم آتسایدیم،
بۆتۆن وارلیغیمی قوربان ائدهردیم.

در دینله، غمینله،
آشنا ایدیم من.
آما هئج ظن ائتمزدیم
بو غم، بو کدر،
سنین صاف اۆره گینده
بیر قان داملا سېنا چئوریله جکدیر.
بلکه سنین
اۇباغین باخیشلار پندادا،
داملا وار ایمیش،
بیر قان داملا سې.
اۇزۇمۆ شماتت ائدیره م ایندی
کاش بیرده باخایدیم باغین گۇزۇنه.
بیر کره باخسایدیم، گۇرهردیم اینان،
گۇزۇنده اۇنیایان قان داملا سېنی.
اۇندا زۇلالېنداکی قان داملا سېنا،
بۆتۆن وارلیغیمی قوربان ائدهردیم.

سن دۆشدۆن قاباغا،
دۇلغون عاطفه لرینله!
بوراخدېن بیزی قارقالار کیمی،
اۇزۇن شاهین تک گۇیلره اوچدون!

گۆيلرين اؤ انگين دنيزلرينده،
 گۆزلردن ايتدين.
 من ايندى ظۆلمتلر -
 چيركابلار ايچيندن،
 بو ذليل دۆنيادان،
 رذالتلرله دۆلو فېرتېنا آنياربندان،
 رذيل سانسۆرچو ايندن،
 ياخامى قورتارماغا جان آتېب
 سهند ذيره سينه،
 تبريزين قلّه سينه چېخماق ايسترکن،
 گۆيلره گۆز تيكيرم، هي... .

تبريز يۇللارېندا - ص ۸۵ - ۳ / ۵ / ۱۳۷۳ - تهران.

سون گۆنلر

تهراندا قورولان «فردوسى» كنگره سينده چېخېشېمې لغو ائدهن نادانلار.

بورا تهراندي،
 تاريخ ۹۰ - نجې ايل
 بۆيۆك بير طنطنه ايله قورولموش بو قورولتايدا
 علسگر قويمايير قالخېب تريبون آرخاسېندا سسلنيم ائللر!
 دئيبير:
 «- تئز سوسدورون اوستادي، قالخار انقلاب ائيلر!»
 قورولتايدان قېراقدا
 تۆپلادېم اون بئش نفر آزاده،
 اورادا سؤيله ديم بؤيله:
 - آهاي!

گلیب یتیمیش یاشیندا،
 ناگهان بیردن
 پشیمان اولدو فردوسی،
 بۆتۆن شاعیرلره اؤز توتدو اؤچ یۆز سکسن آلتینجی ایل:
 دئدی:
 «عاهل مندن قبول ائتمز!
 اوتوز ایل اینجیب زحمت چکیب شاهلاری وصف ائدیم!
 نییه من اگری یؤل گئتدیم؟
 جهانی دۆلدوروب رستم آدیله،
 یوردا چؤخلو ماجرا گتدیم.
 پشیمانام دای ایندی،
 بیر آووج تۇبراغا دگمز
 یازدېغېم شاهنامه، باللهی!...»^{۴۰}
 و سؤنرا،
 تبریزین شاعیرلرین
 قارشېسېنا آلدې،
 دئدی «فردوسی» ایللر آرخاسېندان:
 «... سیزه ائلنامه یازماق دوشسه، شاعیرلر!
 منه شاهنامه» یازماق،

^{۴۰} «مرا می سزد گر بخندد خرد، / زمن خود کجا، کی پسندد خرد،
 که یک نیمه‌ی عمر خود کم کنم، / جهانی پر از نام رستم کنم؟
 جهانی نیارزد به یک مشت خاک، / کی آن داستان‌ها دروغ است پاک!
 اگر چه دلم بود از آن بامزه، / همی کاشتم تخم رنج و بزه.
 از آن تخم کشتن پشیمان شدم، / زبان را و دل را گره بر زدم!
 - حکیم ابولقاسم فردوسی

شاھلارا يالتاقلىق ائتمك،
 اگرى يول گئتمك
 صىفت اولموش!
 پشيمانام داي ايندى من،
 پشيمانلىق بوتون اركانپما دولموش.
 من آلچاقلارې وصف ائتدیم،
 منہ آلچاق ھاوادار اولدو،
 ساتقېن كيمسه يار اولدو.
 منہ شيطان گليب ھئيكل دە قوردو
 آغزېني يوردو...
 نئجه تر توكمه ييم قارشېزدا من، تبريزلى شاعيرلر؟...»

بيزه احسن دئين فردوسى دير، ائللر!
 اوتانسېن قوى علسگر قارشېمېزدا
 سوسماسېن ديئلر.
 بيه، فردوسى قارداش! آفرين سؤيلر
 و من يوز آفرينلر سؤيلرم «فردوسى» يه، چون كى
 گليب يتتميش ياشېندا
 ناگھان، بيردن،
 پشيمان، اولدو، درده دولدو،
 ياندي ائللرين حالېنا،
 سون گوئلر...»

تبريز يوللارېندا - ص ۹۲.

پیاله

دۆلدور پیاله‌نی،
 منی سرمست قیل گۆزهل،
 عاغلبم اوچوپ گئدیب داها بیرده قایتماسپن!
 حسرتلی جانپمی
 قوی عشق اودلاسن.
 طالع چکیسه باشیما قاپقارا بیر بولود،
 قلبیمده وار اومود،
 روحوم ایشیقلی دۇنیایا یول آختاربر، گندیر.
 اولدوزلو چۆللرین کۆچه باغیندا سیئر اتدیر،
 سرحد بیلمه‌ییر.
 تانبمېر مرز، داغ، دره،
 گزیر لاله زارلاری.
 دۆلدور پیاله‌نی...

لاله زار

هر لاله بیر شهید قانی نین دامجی‌سی کیمی،
 چۆللرده یوخ،
 صحرا دا یوخ،
 قلبیمده یئر سالیب،
 گۆنشه چئوریلیب اوره‌ک!
 یوخدور اولوم بئله اوره‌گین لاله زار بنا.

۶. دیوانیہ

چاخماق

کۆنلۆمۆزۆ نە اۇچۇن ياندېرېرسان ياخېرسان سن
چاخماق بئله پارلايېب، بىردن بىرە سۇنمک نەدير؟
حالتيوه تعجېب، باش تاپمېرام ايشلريندن
ايزه دۇشۇب گئديبن، غفلت حاللا دۇنمک نەدير؟

يا بىر دفعه پارلاما، يا پارلادېن داها سۇنمه،
قويما قالسېن حسرتده بندلى لرين آخېل گۇزۇ.
ايزله يەرەك چاخېشېنې حالدان گئديب اۇزۇلۇرۇك،
سندن اۇترۇ اۇلۇرۇك، چاخماق بودور سۇزۇن دۇزۇ.

مرحمت قبل، قان ائتمه، بىردن چاخېب بىردن ياخما،
كسگين حاللا ياندېرما ايتى تيغ تك جانېمېزې.
آخې سنه نە چېخار بىزى گۇيه ساوورمادان؟
آجېق وئرمه يازېغېق، گل قاراتما قانېمېزى.

چاخماق گل چاخ رۇشن قبل سۇنمه يەرەك دۇنيامېزې،
قارانلېغېن ايچينده اوسانمېشېق جانېمېزدان،
باغربنې يار ظلمتېن، گۇنە چېخارت بىزلىرى سن،
ظۇلمۇن - زۇرون اليندن جانا گلديك آمان! آمان!

نەدن اۇترۇ يارانېب بىزده اولان ايكي گۇزلىر

گۆرمە يەجك دۆنيانى، اولماغې نېن نە فايداسى؟
 نىھايەت كى فناسى وارلېغې ايله فرقسىز گرەك،
 بو حالتلە قاراسا، يان - يۆرەسى ھەم دۆنياسى.

چاخماق گل چاخ سۆنمەدەن، ايشە وارسېن گۆزلىمىز.
 طبيعتدە ھەر بىرزاد يارانېدېر بىر ايش اۆتۈۋ.
 حسرت ايچرە قالبايان ايزلەمكىن چاخېشېۋې،
 داي قالمايېب قوۋلرى آلمايېبار بسكى يوخو...

كىچىك شعرلەر - ص ۷۰ - ۳ / ۳ / ۴۵ .

ناغىلار

گل گىرەك آى گۆزەل، ناغىلار باغېنا.
 تىرپەدك اتلارې، افسانە داغېنا.

سئىر اندەك خالقلارېن، آرزوسون ايستەگىن.
 دويوبان سسلەدك، اتلارېن دىلەگىن.

گل تۆكك گۆز ياشې، آرزولار ايزىنە.
 دىزلىمچە باغلاياق، قەرمان دىزىنە.

ياراقلې ائىلە يەك، قاباقچېل كىملىرى.
 اۇخوياق آغلاياق، تىترەدك سىملىرى.

ھەر زادې داغېلمېش - ساورولموش ائلىمىن،

ولاکن غرورو، قاورولموش ائلیمین،

سۆلموش گۆل - چیچگین، قالدېراق یوخودان.
آلسېنلار یکسره، انتقام دۇنیادان.

انتظار وورغونلار، چاتېشېن یارلار،
بیز قۇشاق نغمه لر، لذتلی باهارا ...

کیچیک شعرلر - ص ۹۸ - ۱۷ / ۲ / ۴۴ - هریس.

قارتال

ماوی گۆیۆن، اعماقیندا، غروریله سۆزۆب
قاناد چالېب قالج داھادا، اوجالارا قارتال.
بولوتلارېن اۇستۇندن ده، اۆتۆب - گئچیب، قاوزان
قانادلان تا اۆره گین کی سئویر هارا قارتال.

دایانماقدان اصلا چېخماز هئچ نه فايدا - به هر
طبیعتده وارسا عؤمرؤن، سوسما چالېش جانلا.
اۆره گیوین یئلکینینی، آچېب اۆتۆر یئله،
ایسته دیکجه سئودیکجه ده، قانادلان ان اوجا

آزادلېغین عشقینه چال قانادلارېن آرتېق،
طبیعتده اۆره گینده سئوگی بسله شیرین.
باجاردېقجا، تامام روحلا، جانلا چالېش، دورما
یئرده آچان چیچک لری قوی ایسلاتسېن ترین.

اوجالارا بؤل آچدیقجا، گۆز سالدیقجا آلتا،
 طبیعتین مینلر سیرری، سنه اولار عیان.
 آزاد اوچوب اوجا قالخیب، گۆره گۆزله باخسان،
 دورار گۆزۆن قاباغیندا، دانیشاجق جاهان.

قارتال قاوزان بیزدن آیری دۆنیالاری سئیر ائت.
 انسانلارا اوزاقلاردان گتیر خوش - خوش خبر.
 دئینه گۆره گۆزله دوروب چالیشسینلار هامی.
 دایانماقدان، خولیلاردان چپخماز بوردا ثمر.

کیچیک شعرلر - ص ۱۰۵ - ۱۳ / ۲ / ۴۴ آی قلاسی .

غروب

آردبندان بولوتلارین، غروبون آل قانلاری،
 دامبر داملا - داملا ماوی گۆیون اۆزۆنه.
 گاهدا هیلالی، آیین اوزاقلاردان چاخبری،
 گۆنشین سوسموش، ساری، ضعیف رنگلی گۆزۆنه.

بیر شاهین شفقلمین، ان درین اعماقینا،
 بؤل آچیر، چبریناراق - آچاراق قانادلارین.
 بۆزالبەر داها گۆنش، اؤفوقلر ساری چالبر.
 سانکی بیر قاون دئییر: «شفقلم، سوسون، وارین!»

سۆنمه ای گۆنش! بیرآن، دایان قوی واله اولوم

ایچینده شفققرین، شاه‌ی نین سۆزمگینه.
سارالتما قانادلاری، چاتبشسین دایان سنه،
اۆره‌گین یانمېرمې بس بوگۆزه‌ل اۆزمگینه؟

قوی حیران - حیران باخېم اۆنون محو اۆلماغېنا،
قېزېل رنگه چالېنان شفققر دنیزینده.
باخسان بیر بو یارالی شاهینه، کیم سېزېری
آل قانلار نقطه - نقطه گتتدیکجه اۆ ایزینده.

ای غروب! سۆنمه دایان یوردومو قارا ائتمه
یادا بیرجه آن گۆزله، یئتیریم قوجاغېنا ...
قاجېرسان نییه مندن؟ چاتارام آخر سنه
پۆله‌یبیب قالایارام کۆزلی اۇجاغېنا ...

کیچیک شعرلر - ص ۱۰۷ - ۱۳۴۵.

قېزېل داشلار

آرخ دییینده یان - یان باتان قېزېل داشلار.
ایتیرمیشم دۆشۆ ساری بۆلبۆلۆمۆ
سیزه ساری اوچوب گلدی جهجه ایله
خبر وئیرین تاپیم من اۆز سۆگیلیمی.

قاناد چالېب، هارا اوچوب هارا واردې؟
دیله گلیب دئیین منه نه اولارمې؟
خوشحال قېلېن منی ایزین گۆستمکله

اۆرەگىمدىن قۇيۇن يويۇم مېنىلەر غمى .

يان - يۇرەزى اوزاقلاردان گۆزلەپەرەك .
گلىب چاتدېم سىزە آرتىق مېن اۆمىدلە .
گۆزلىرىمدىن يايپاندا سارې قوشوم
گۆرمۆش ايدىم اۇنو اۇخور سىزىن اۆستە .

بىر دىللەن قىزىل داشلار مېنىم اۆچۇن
نئجە گلدى نئجە گىتدى سارې قوشوم؟
دئىن گۆرۇم نە اۇخودو كى بىر بئلە
رنگىز دۆنۇب اۆرۇز اولدوز اويوم - اويوم؟

اولادېمى سىزلىرىدە بىر جھجھە لە؟
يانغىن اۆرەك دۇنوق حالت سارې بۆلبۇل؟
ساچمادېسا عشقىن يانار شعلەسىنى .
نىيە بىتتېب بوردا آنجاق بس سارې گول؟

كىچىك شعرلەر - ص ۱۴۳ - ۲۶ / ۲ / ۴۴ - آچې چاى .

آل لچك

چاپىن زۇلال سويو سانكى، بىر گۆزەلېن گۆزلىرى،
شېرھاشېرلا آخېشېردى ائىلى چايلاق ايچىلە .
قېراغېندا قالخان لالە، جور بە جورە چىچكلر .
موج قالدېرېب تاتلې بوسە وئىرېدىلر بىر - بىرە .

دورو گۆیۆن اۆزه رینده پارلا یپردی آل گۆنش،
سۆزۆشۆردۆ بیر نئجه ده آغجا بولوت یان - یانا.
گۆستیردی بیر دورو گۆل ماوی گۆیۆن مۆلکۆنۆ،
سلطه تاپمېش قېزېل گۆنش بئله گۆمگۆی آسمانا.

گۆل دییینده چیلپاق، ظریف یوسما تئلی گۆزهلر،
یاتمېش دېلار آل گۆنشین ساچاغې نېن آلتېندا.
چیمین زامان تئلرینده گۆلۆن دوران شافاغې،
داملا یپردې گۆی چیمین اۆزه رینه دابقادا.

اوتایلاردا چیچکلرین آراسیندا سۆزۆردۆ،
تره ییغان رنگلی لچک نئجه کندلی گۆزهل قېز.
ایچلرینده گۆزۆم دۆشدۆ بیر آل لچک دلبره،
آسمانېمدا آنجاق بیردم پارلادې او شن اولدوز.

عاشیق اولدوم سۆزۆشۆنه چیچکلرین ایچینده،
بۆرۆمۆشدۆ دئوره سینی رنگلی لچک گۆزهلر.
حئیران - حئیران سۆزدۆم اؤنو گۆز لریمله خئیلی واخت،
آنجاق بیلیمه نه اولدوکی بیردن ایتدی او دلبر.

کیبیریک چالدم یا بېندېمې آل لچک قېز گۆزۆمدن؟
یوخسا قالمېش جانلانمېش بیر چیچگی ایدی دۆزلرین؟
یئر اۆزۆنه گلیمیشدی او گزیشمگه بیر مدت،
یئنه اولدو یول چیچگی، آخب تاپدې اۆز یئرین؟...

کیچیک شعرلر - ص ۱۴۵ - ۱۳۴۷.

هۆندۆر قالان لياقتدیر!

اولو آتا - بابالارین باشلارینا نهلر گلمیش،
 کیملر وارمیش، کیملر بۆخوموش، کیملر قالمیش، کیملر اۆلمۆش؟
 درهلردن تپهلردن چاپلار، سئلر نئجه آخمیش؟
 اسکی انسان طبیعتته، یاشاپیشا نئجه باخمیش؟
 گلن باهار، اۆتن پاییز نه ارمغان گتیرمیشدیر،
 گئچن زمان انسان بوردا نئجه عۆمۆر بیتیرمیشدیر؟
 یاشاپیشن گرہ گیدیر تانماق کئچمیشی بیزه،
 تازا نسیل باخا گرہک اولو بابا گئندن ایزه.
 کئچمیش اۆتمۆش حادثهلر، گلہجگه بیر عبیرتدیر،
 انسان اۆلر گئدەر، آنجاق هۆندۆر قالان لياقتدیر!

اعتناسیز باش آشاغی سالیب بوردا زمان، زمان،
 خبرسيز هر اولاییشدان دۆلانما ای مغرور انسان!
 بو دۆزلره چۆخ داهیلر سندن قاباق باسبب آباق،
 بو داغلارین اۆنلرینده قاینایبیدیر مین جۆر بولاق.
 سندن قاباق چۆخ سۆرۆنۆب بوردا چاپلار داغ آشاغی،
 خیلی واخلار دومان دوتوب یئری، گوؤیۆ، داغی، داشی.

میلیۆنلار ایل بوندان قاباق، طبیعتین سۆن نغمهسی،
 انسان اؤغلو، یارانپان سالدی یئره، گوئییه سسی.
 بیتمز زمانلار دۆلاندی مکانلاردا چئوریلمهدی،

اسگى انسان گلميش يئرين تانېمادې ھىچ بيلمەدى .
 گاه دئدى كى گۆيدە، آخان او آى منى يارادېپېدېر .
 گاه يارادان اوچون گليب مس قېزېلدان ھېكل قوردو،
 گاه ياپدېغى داش اۋنۆندە باشېن اگيب، بۇينون بوردو .

انسان عاغلبن ايشە سالېب مينلر تانرې ياراتدېسا،
 تانربلارسا اشلارېنا سۈيوق – سۈيوق سو قاتدېسا،
 ظۇلمت چۆكۆب انسانلېغېن يوواسېنې بۇرۇدۇسە،
 مخلوق تانرې، خالېقلىرى تۇرپاق اۋستە سۇرۇدۇسە،
 يئنه زمان چئوريلمەدن، يۈرولمادان، ھئى دۇلاندى،
 آى كئچدېكجە، ايل اۋتدۆكجە،
 آج تانربلار بېر – بېر اۋستە چۇخ قالاندى .
 انسان دۇشدۇ تانربلارېن جنتينە يانا – يانا .
 ياراتدېغى دستانلارې آجې ناغېل اولدو اۋنا .

بعضن انسان ترينرەك بويانېردې ظۇلمتلردە،
 اۋنون كسگين چاغربشېلە يازېلېردې مينلر پردە .
 چاغېرېردې انسانلارې قارداشېلېغا، محبّتە،
 او سۇن قۇيماق ايستەيېردى آلدانېشا، شقاوتە .
 حق يۈلۈندا مبارزە وورغونلارې سارسلېمادان،
 تىكانانلار، اوچرولملازا، مانعلرە ھىچ باخمادان،
 ياشايېشېن دئولرېلە ووروشماغا باشلايېردې،
 عفرىتلرې، پادشاھلارې، اۋخلايېردې، داشلايېردې .
 يۆكسلدېردى ماوى گۆيە اليندەكى مشعلرې،
 باخمادان كى كسېلەجك ظۇلمت اليلە اللرى .

بو انسانلىق عالمى نين بزه كلرى اولانلاردان،
 گله جگه قالېب خيلى عظمتلى شانلي داستان.
 كنجميش اؤتموش حادثه لر گله جگه بير عيبرتدير،
 سن اولرسن بوردا آنجاق هؤندور قالان لياقتدېر.

اوچغون داخما - ص ۲۳ - ۱۲ / ۱ / ۴۶ - تېريز.

ناغېل

ناغېل گئيش كؤتله ميزين آچې سېدېر، شربتى دير،
 ناغېل خلقين ياد اؤنؤنده غضبى دير، حدتى دير،
 ناغېل ائلين، امكچى نين، زحمتكشى نين اؤره گيدير،
 اوبالارېن آرزوسودور، اميدى دير، ايستگى دير.
 من ايللردير اؤز خلقيمين ناغېللارېن تۇپلايېرام،
 آچې سېنې شربتى نى ناغېل لاردا آرايېرام.
 گؤزهل باهار چاغلارېمې بو يوللاردا قويلامېشام،
 قولو پۇلاد اؤغوللارې ناغېللارلا هايلامېشام.
 من آخمېشام كندليلرين ايشچيلرين سينه سينه،
 سؤز وقرمېشيم اوردا آخان ائلى چاپېن گور سسينه.

اوچغون داخما - ص ۴۸ - قيش ۱۳۴۶.

سلام قهرمان!

سلام قهرمان اى كؤنؤل مۆلكؤمؤن شاهي،
 ياشايان قالان هر زامان بو ملتله.
 بشريتтин شانى شؤوكتى جاهي،
 قۇجا تاريخين يوكسك صفحه لرينه،

قېزېل ایز سالان اۆلمز نابغه، داھی.

سلام قهرمان ایگیت اؤغلو انامین،
کۆر اؤغلو دۆلۆ باشچی سی دلی لرین،
ایشیق یوللاردان ای آلان اۆز ایلهامین،
گلهچک نسیل داهادا انار سنی،
قالیب، قالاچاق تاریخده یۆکسک آدین.

سلام قهرمان دیله گیمین چیچگی،
قارا ظۆلمتین سارسېلماز دۆگوشچۆسۆ،
اتلین اۆیماغین آسگی آرزو - ایسته گی،
سیلینمز اصلا اۆره گیمدن تصویرین،
ای انسانلېغین، یاشایېشېن بزه گی.

سلام قهرمان محبتین چیراغی،
نئجه سۆندۆره ر کیمسه سن تکی شامی؟
یانارسان داییم نورلادارسان اۆیماغی.
حله پارلایب یۆکسه له جکسن داها،
بشریتین قدرتلی و شن چاغی.

سلام ای قارا ظۆلمت باغرېنی یاران،
ایشیق قلبلی دوغرو ایلقار سئوگیلی،
شرف اوغروندا ای اۆز جانېنا قېیان!
انسانلار اۆترۆ، ائل اۆترۆ، اؤبا اۆترۆ،
یانار اؤدلارا دۆشۆب، اؤدلانېب یانان.

سلام اى گۆزهل وئرگئسى طئبئعئئن،
آرزو - دئله گئ هر گۆلۆن چئچكلرئن
يۆكسك داهئسى شانلئ بشرئئئئن،
آخبچئ سسئن قالخاجاق سمالارا
آردبئجائام اى بۆلبۆلۆ محبئئئن ...

كئچئك شعرلر - ص ۱۱ - ۲۵ / ۱۲ / ۴۵ - ئئرئز.

ترانه

منده بو اوره ك،
گئنىش گۆيلر تك
آچىقدېر، صافدېر.
بئله ده گرەك.

ائلىم اۇيۇنۇر،
زامانا دۇنۇر.
خلق اۇچۇن منىم
قلىبىم دۇيۇنۇر.

من آغلامازدېم،
درد چاغلامازدېم.
ائىل قورتولسايدې،
جان داغلامازدېم.

مىندى آتېنا،
گئندى ساتېنا.
آلداندى يادېن،
تبلىغاتېنا.

كىچىك شعرلر - ص ۵۴.

ترانه‌لر

گل عاشق سۆزه،
گۆل چپخېب دۆزه.
قاللام آخردا،
حسرت او گۆزه.

سالانېب سالخېم،
بولانار آرخېم.
چئوريله چكدير،
آخردا چارخېم.

مندن يان اولار،
او سئودىگيم يار.
بيليره م آخر،
گۆنۆم قارالار.

دويغو قالاجاق،
كۆنلۆم اوياجاق،
منى وطندن،
سۆرگۆن سالاجاق.

وئرمه داي اۇپۇش،
يانېمدان سۆرۇش.
بيردن آشكارلار،

بو خلوت گۆرۆش.

كۆچه سولانار،
سولار بولانار.
غم چكمه كۆتول،
زامان دۆلانار.

دۆلانام باغي،
هر آخشام چاغي.
نتچۆن تۇخداماز،
اۆره گيم داغي؟

بوز يئل اسبيدير،
يولو كسييدر.
يان يۆره ميزى،
ظۇلمت باسبيدير.

سندە سۇلارسان،
يالقېز قالارسان.
آمان دانېشما،
كافر اۇلارسان.

ظۇلمتدە سۇلام.
اۆميدله قاللام.
دۆنيادا من ده،

اولار کام آلام.

کیچیک شعرلر - ۱۴ / ۲ / ۴۲ خنیه - ص ۱۰۳ .

بو گنجہ

عاشورا گنجہلری تبریزده شمع پایلاما مراسیپمی مناسییتیلہ
«گؤلؤ - گولزار رسالت بو گنجہ،
شیمردن ایسته‌دی مهلت بو گنجہ!»

اذانین آخدې صداسې جانېما،
بو گنجہ ایسته‌مه حاشا ائلیهم.
گئدیرم آی باجې قبرخ بیر مسجیده.
آنامین نذرینی برپا ائلیهم.
باش وئریبیدیر نه قیامت بو گنجہ!

قوی گئدیم بیرده قبز بللی مسجیده،
ساوموشام سورخایی، سئتمزه‌نی من.
مقبره مسجیدی‌نین آغزیندا،
آغلاماق باسدې باجې، لاپ بیردن!
گلدی اخلاص ایله حالت بو گنجہ.

کربلانین کیتابین، قان ایچره،
آچدې نورانی بابام قارشېمدا،
قاینادې منده ده مظلوم داماریم،
نه هولار وار ایمیش باشېمدا!
بۇرۇدۇ جانېمی غئیرت بو گنجہ!

دایې مېن زنجیری نین دویدو سسین،
قارا کۆینکلی گلیب قارشېلادی.
منی اۆز اصلیمه قایتار، باجی جان!
دئینه: «دۆزگۆندۆ بونون اصل آدی!»
قلبیمی ائيله ضمانت بو گئجه.

تبریز یوللاریندا - ص ۱۲ - عاشورا گئجه سی ۱۳۶۸.

۹. دو قهوز لوقدر

كىم؟

بلكە من اناسېز قالايديم
گۆزۇمدىن ياشې كىم سىلردى؟
اۋيرەدەردى ساز - سۆز كىم منە
يۆكسلىمگىمى كىم دىلردى؟
كىم منە بس ناغىل دئىردى
هر سحر قوشمالار قوشاردې؟
ايدېن بىر گلەجكدىن اۋترۆ
اۋخويوب، اۋخويوب جۇشاردى؟
قادا منە قارشى گلندە،
كىم «قادان دوشسون اۋز جانىما
انان اۋلسون بالا» دئىەردى؟
اوندا كىم هرزمان ياناردى
منىم احوالبما دۆنيادا؟
منلە كىم ايچردى غم اۋغون؟
منلە كىم دۆشردى اۋدلارا؟

۱۰. اونیوقلار

ایگئرمئ یاش

منله اکئلن آلچا آغاچئ،
اگلئنیب باردان یئنئ بوداغئن.
ساللانیب یئنئ تورش آلجالاربن،
قاماشمئرمئ بس سنئن دؤداغئن؟

سنه وار منئم بئر خؤش خبرئم،
قولاق وئرگیلن دئبئرهم دؤزؤن.
آنام دئبئرکی هر ایکمئزده،
ایگئرمئ یاشا دؤلموشوق بوگؤن.

آناما گؤره، من اولان گؤنده،
سن بؤی آتئبان چئخئبسان دؤزه.
منله یاشایئب منله قالئبسان،
منله دئل آچئب گلیئسن سؤزه.

سؤئلئ گؤرؤم بو کئچمئش بئرئمئ ائل،
اؤره گئنده سن نه بسله دئین بار؟
ایچدئنئمئ هانکئ دئلک شرابئن،
قالدئ گؤزؤنده هانکئ آرزولار؟

سۆیله گۆرۆم بو کۆر یاشاییشا،
 بیلدینمی نئچۆن گلیسن آلچا؟
 یانکی لرین هئچ قانلی البندن،
 بۆکۆلمۆش قدین گۆردۆمۆ هاچا؟

سۆیله گۆرۆم بیر بو یاشاییشبن،
 دیی هارادېر باشسا هارا؟
 بو حکومتدن هئچ اۆره گینه،
 ده گدیمی مینلر اۆلۆمچۆل یارا؟

هر ایکیمیزین عۆمۆرۆمۆزدن،
 ایندی بیرمی ایل اۆتۆدۆر آلچا.
 سۆیله گۆرۆم بیر ایسته کلریندن،
 آچېدېرمې نه قۆینوندا قۆنچا؟

آلچا، طبیعت بیزی دۇغارکن،
 وارلبغېمېزا نه تدبیر قېلدى؟
 آلنېمېزېن کۆر نقطه - خطلرین،
 کیملر اۆخویوب، کیمسه لر بیلدى؟

آلچا درد - غمین ایز قالېقلاری،
 سنینده پۆزغون دهرینده واردېر.
 بیرمی یاشېندا سن ده قوجاسان،
 سنین ده اۆلما بو دۇنیان تاردېر؟

آلچا نە اۆچۆن پوستون قارالب،
ظۇلمت سنى دە باسقېنلايېمى؟
اۇلما اۇرەگىن يانغېن اۇلوبدور،
سۆرەرەك من تك مينلر درد - غمى؟

نە اۆچۆن سنە رغبت گۆرۆنمۆر؟
نە اۆچۆن تورشدور كۆنلۇنۇن باري؟
اۇلما ائلرلر گۆزۇندىن سالېب،
سۆرگۆن اتدیدیىر سنى دە تانرې؟

گۆرۆرەم سنىن بارېن آغېرکن،
ان قىمتلى دیر داھا زنگین دیر.
قول بوداقلارېن زۇردان اگلەنىب،
بو رغبت گۆرمز بارلار سنگین دیر.

سۆیلە گۆرۆم بیر ياشېدېم منېم،
قالخاجاقسانمې آخەر هاراجان؟
يۇرولوب، دوروب، قايېداقسان،
يا قاجاقسان آلچا ياراجان؟

آلچا دېشقاردان قۇجاسانسادا،
حلە گنجسن، حلە جاوانسان.
تاتلې چېچكسن، طراوتلى سن،

تيكانلار ايچره مين گۈلۈستانسان.

آلچا دە گۆرۈم دۇغاجاقمې يۇخ،
بورادا اۇ شن اۇ پارلاق گۆنش؟
قوربان آلاچاق مينلر پروانه،
كۆنلۈمدە چاخان سۆنمز بو آتش؟

آلچا دە گۆرۈم يئنه قالاجاق،
دۇداقلارېندا قورو سئودالار؟
بو دۆزۈكلردن يئنه سۇلاجاق،
قوينوندا آچان تازە ايلىك باهار؟

دە گۆرۈم هاچان بيتهجك هجران،
چايشاجاقسان نه واخت ياربىلا؟
ائدهجكسن بس هاچان آى آلچا،
هانكى آغېزې شيرين باربىلا؟

دە گۆرۈم هاچان اۇستۈندن گئدەر،
آغېر تيبكى ياد قۇناقلاربىن؟
دە گۆرۈم هاچان شاد نغمه قۇشار،
قوينوندا سېزان بو درتلى تاربىن؟

آلچا دئيبيرلر پايىز واختېندا،
سنىن تورش باربىن چۈخ شيرين اولار،
دەربىسى پارتلار، بال چۆله پېرتلار،

دؤنؤن باش-آباق قبرمز بؤیانار،

سنن ال چاتماز بوداقلار بندا،

قېزېل بائراقلار ئلكن قالدېرار،

بئر اوشاق سالار بئر - بئر داش ائله،

سؤنرا اؤستؤنه آغبر قار ياغار.

كئچئك شعرلر - ص ۱۳۶ - ۱۶ / ۴ / ۱۳۴۴ .

۱۱. غم‌زدر

www.duzgun.ir

دوزگون سٹونلر سائیتی

ابتدا

یارب، فضولی تک منہ ده اولگیل ابتدا،
 گوستر طریق جد پاکیمی، ای خالق سما!
 اؤز اؤزلوگومدن آل منی، سنده فنا اولوم،
 اؤیله ممت وئرکیم اولا مطلع بقا.
 قلبیم اسیر دیرسنه، سندن مدد دیلر،
 بودور صراط ده بیزه اول یار و رهنما.
 کبر اشنالری بیزه اغیار اولدولار،
 اؤز اشنالرینه بیزی ایله آشنا.
 لنگان انتہاسپنا دؤرگۆن یولون چاتیب،
 گوردۆکی انتہا دا دا ہم سنسن ابتدا.

یورد غزللری - ص ۱.

اعتنا

درمانا چتوریلدی یار شعریم منیم،
 وئردیگین درده دوا لازم دگیل.
 شعریمی بوت تک سیتاییش ائیلیرم،
 داها هئج رب و خدا لازم دگیل.
 کفر سؤیلرسم ایلاهی عفو قہل،
 کافیره باشقا جزا لازم دگیل.
 من سنین مجنونونام، عاغلبم اوچوب،
 مجنون اوچون اعتنا لازم دگیل.

هر جفایا دۆزگۆن عادت ائيله ميش
بؤيله معتادا جفا لازم دگيل .

اورمو لوحه لری - ص ۷.

اردبیل یؤکسلیر آباد اولور،
تبریزین قلبی آچبر شاد اولور .
سئوگی بسلیر ائلینه نسل جدید،
گنجی یۆز بیدادا بیر داد اولور .
تۆرکجه میز فیرلاناراق دیلدرده،
دۆنۆر عصیانلارا فریاد اولور .

اردبیل لوحه لری

سسیم قاشقای

نفسیم، هوسیم، سسیم قاشقای،
اوبام، ائلیم، کیمسه م، کسیم قاشقای .
بایراغبن چیگنیمدن قویمارام یئر،
قویما یاد اؤنۆنده اسیم قاشقای .
دومانلی داغلارین آردبندا قالدیم،
دادیما یئت، فریاد رسیم، قاشقای!
باشقالاریندان دای محبت اوممام،
سنین محبتین بسیم، قاشقای!
دۆزگۆن دئییر: «منیم سسیمه سس وئر،
نفسیم، هوسیم، سسیم قاشقای!»

قاشقای لوحه لری - ص ۹ - ۱۳۷۹.

صداقت كانې

ايرانېن من جانلې بئىنى، بئىنن دە جانپام،
 آذرستان مۆلكۆنۆن بىر چاغلایان عمانپام.
 دىنىم اسلامدېر منىم، قرآنې رهبر قېلمېشام،
 ان گۆزەل يۇل سئچمىشيم انسانلېغېن وجدانپام.
 قلىبم اولاندى ازل گۆندن موعان قېشلاغېنا،
 بو ائلىن، بو ملىتىن بىر دۆشگۆنۆ، حئيرانپام.
 بىر شئيه هر كىم يالان يا دۇغرو قوربان سۆيله بىر،
 من معارف شېهرى نىن، من اردىيل قوربانپام.
 معنويت اولماسا، يۇخدور حياتېن آنلامې،
 ظاهىرىن آلتېندا گىزلى باطنېن انسانپام.
 شئىخ صفى نىن دىر قارا مجموعەسى مشعل منە،
 يوللارې آيدېنلادان بىر شعلەى نورانپام.
 مصحفىم بىر الدە، شمشىرىم بىر الدە، اتلانان،
 خلقى تقوا دعوتى ايله جۇشان روحانپام.
 هر يالان قورقو قوران اۇباشا احسن سۆيلمەم،
 شاعىرىم، دۇزگۆن تخلصلو صداقت كانپام.

اردىيل لوحەلىرى - ص ۵ - ۱۳۷۶.

قارا مجموعە

نگارېم! ھئىكلېن جانان يارانمېش،
 سنىن جىسمىندە شوخ جانان يارانمېش.
 وجودون صفحە - صفحە آيت حق،
 ايلاهى وحى دن انسان يارانمېش.

www.duzgun.ir

دوزگون سئونلر سايتى

بویا هتج یوخدور اول نازک بدنده،
 قارادان آغ، قارا آغدان یارانمیش.
 «قارا مجموعه» سی شئیخ الشیوخون،
 فیلاووز کیمی قرآندان یارانمیش.
 اونو دوزگون اوزونه رهبر اتمیش،
 دیلیندن در، هم مرجان یارانمیش.

اردبیل لوحه‌لری - ص ۸ - ۱۳۲۸.

جانلی رساله

- سید جعفر موسوی صفوی زاده‌یه خطاب -

عجب یئریندن ائدییدیر او شوخ غزاله سنی،
 کی جومدوروبدو درین فلسفی خیاله سنی.
 حیات گنرچگی نین اول گول اوزلو جئیرانی،
 غزال ظن و خیاله ائدیپ حواله سنی.
 قامبشلیغین قامبشی میثلی وصل اختاراراق،
 سینر^{۴۱} فغانه گتیرمیشدیر آه و ناله سنی.
 گنجه - گونوز نیازمدیر ایلاه مناندان،
 زمانه جایناغی اوغراتماسین زواله سنی.
 تمیز خمیره‌ن ایچینده سنجیب درین یئتک،^{۴۲}
 یئتیردی یاخشی او علامه‌میز کماله سنی.
 ریاسی زاهیدین آلتامادی، عجب قیلدی،

^{۴۱} سینر: مشبع و باقی.

^{۴۲} یئتک: صلاحیت.

فضولی ایله نسیمیله هم پیاله سنی .
 دیار غئیره گر اولسان دا وصله ی ناجور،
 بو یوردا، بو وطنه باغلایب قباله سنی .
 سن ای خطیب وطن! خصم حجتین سبندپر،
 او سالدی باسغنا^{۴۳} ، هیجره منی، مالله سنی .
 گون او یله گون، وطن او یله وطن اولا کی گوره م،
 سوسوز بو یوردومون اوستونده بیر شلاله^{۴۴} سنی .
 حقیقت آختاران اجداد پاکبمز حقیقه،
 ایلاهدان دیلهرم چاتدپرا جلاله سنی .
 ائده بو یازغی^{۴۵} سی اسود غریب ملتیمین،
 کئچن تواریخینه جانلی بیر رساله سنی .
 آپوش^{۴۶} نسلی نین ایبلرجه تند بادینده،
 گونشلی یوردوما بیرده بئجرده هاله سنی .
 سن ایندی قیسمته باخ دوزگون، ایشلری سئیر ائت،
 حواله ائیله میشم من ده بیر خیاله سنی .

اردبیل لوحه لری - ص ۱۵ .

^{۴۳} باسغین: مغلوبیت.

^{۴۴} شلاله: آیشار .

^{۴۵} یازغی: سرنوشت.

^{۴۶} آپوش: قدیم عجم دینینده اهریمن قوشونوندان اولان، گونشین و یاغشبین دوشمنی سایبلان، قحطلیک و قاراقولوق کتیره ن بیر پیس و شر قوه سیدیر.

گۆر نفسیم

تا کی بو جیسیم و تنیمده نفسیم وار منیم،
 او قاشین طاقینا دلبر هوسیم وار منیم.
 تۆرکم، آت اؤیناداراق فضل و صفا پایلامبشام،
 یارکنندن^{۴۷} ویتنه ساری سسیم وار منیم.
 اؤتۆکنده یئنی سئی^{۴۸}، مُلک عجمده اترک،
 ملک آزرده کۆرۆم وار، ارسیم وار منیم،
 صفحهی شعریمه باخدېقجا، رقیبه دئیرم،
 بیر مسیحا دمی تک هم نفسیم وار منیم.
 باخما غوربتده سالېب بی کس و یار ائتدی زامان،
 آغیر ائللر سایاغې یار و کسیم وار منیم.
 تۆرکنازی ائلهسم ملک سخن ده، یاراشیر،
 چۆنکی ساهیر^{۴۹} کیمی فریاد رسیم وار منیم.
 تاکی گۆن سایه سالېر، تۆپراغا دۆزگۆن یاشارام،
 اردیلدن آلبنان گۆر نفسیم وار منیم

اردیل لوجه لری - ص ۱۸ - یورد غزللری - ص ۳۸ - ۱۳۷۶.

قالماز

یار گئتسه کنار، دیار قالماز،
 قالماسا دیار، یار قالماز.

^{۴۷} یارکنند: اؤتۆکن.

^{۴۸} اؤتۆکن و یئنی سئی: شرقی تۆرکستاندا یئر آدلاریدیر.

^{۴۹} ساهیر: حبیب ساهیر، چاغداش مقاومت شعریمیزین تمثیلچیسی.

یوردون شرفین ائیرسه کیمسه،
ناموس، شرافت، عار قالماز.
جمع اؤلسا گر اردبیل و تبریز،
آشفته بو روزگار قالماز.
سن ترک ائله سن منیم کناریم،
قلبیمده گۆزهل قرار قالماز.
بیر دفعه داها گۆز ائله سن یار،
دۆزگۆن ده دای اختیار قالماز.

اردبیل لوحه لری - ص ۱۹ - یورد غزللری - ص ۱۶ - ۱۳۷۶.

بارگاه

سن منی پامال ائدهن بو بی وفا یا باخگیلن،
یارلا اغیارلیق قیلان بو آشنایا باخگیلن.
قهر ایله ترک ائتدیگی ویرانه دۆشمۆش یوردوما،
خصم توپراغیندا یاپمیش ملتجایا باخگیلن.
ائللری قورتارماغا بیگانه یه آچمیشلار ال،
بینات سیز بو یالانچی انبیایا باخگیلن.
صدیقی قلیمدن آماق آرزو ائیلهدی شئوخ،
راهزنلیک ائیله یین بیر رهنمایا باخگیلن!
گل تملق پرورانین وجه زشتین رد ائله،
قهل نظر آلاها، وجه کبریا یا باخگیلن!
یوللاری یور شئوخ صفی نین بارگاهینا قدهر،
اردبیلده گزگیلن اوزدا صفایا باخگیلن.
غیرت ملی یه وارث اولگیلن دۆزگۆن کیمی،

لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَىٰ يَا بَاخْغِيلَنَ.

اردبیل لوحه‌لری - ص ۲۱ - ۱۳۷۶.

یئنی انسان

ایستهرم غئیرته گلمیش یئنی انسان اولاسان،
 بو یازبق ملتی‌مین دردینه درمان اولاسان.
 اؤزونه بیر گله‌سن، فخر ائله‌یم قامتینه،
 خوبلار ایچره گزیب، سرور خوبان اولاسان.
 گۆنشه یوکسله بؤرکۆم اوجو شیرازلی کیمی،
 سن کؤلاهیمدا منیم در درخشان اولاسان.
 آپاسان صورتینی پرده‌ی منحوسیندن،
 بو قارانلیق گنجهمیزده مه تابان اولاسان.
 قارا تۇپراقلار اؤزۆندن دورا شمشاد قدین،
 یئنه‌ده مملکت جمشیده خاقان اولاسان.
 اردبیلدن اوجالېب شاه‌ختایی کیمی سن،
 فرمانېن جاری ائدیپ تبریزه سلطان اولاسان.
 او بویون قوربانېیام بیر گله‌سن محفیلیمه،
 گۆلر ایچره سۆزۆلن سرو خرامان اولاسان.
 قهراسان خلقین آیاغېندن اسارت اییینی،
 دۆزگۆنۆن باشېن اوجالدان یئنی انسان اولاسان.

اردبیل لوحه‌لری - ص ۲۱ .

آمان وئردىم

بىرجه غم وئردى، مېنجه جان وئردىم،
 جانې جانانا جاودان وئردىم.
 غمى ايله يۇغوردو كۇيلۇم^{۵۰} ائوين،
 عۆمرۆمۆ ھدىه شادمان وئردىم.
 اورجانا^{۵۱}، بۇلداچىيا^{۵۲} گتتمك چۇن،
 ساربانلارا آند – آمان وئردىم.
 گلدى، غم غارت انده كۇيلۇمدن،
 يۇلدا دوردوم، يۇلوتا، يان وئردىم.
 دئدى: «قاشقائى ام، گپىم گپىدیر!»^{۵۳}
 «دۆزگۈنم!» سۆيلەدىم، آمان وئردىم.

قاشقايى لوحه لرى – ص ۱۷ – ۱۳۷۸.

پاك سۆنۆنه حيف اۆلسون

حيف يارىم، او گۆزەل قامتينه حيف اۆلسون،
 قارا تۇپراغا دۆشن راييتينه حيف اۆلسون!
 قدر وئردىنسه باھاسىزلارا اۆز قدرينلە،
 بيلمەدى كىمسە، سىن قىمتينه حيف اۆلسون!
 شوكتى – عزتى، ابرونو گىرو قويدونسا،

^{۵۰} كۆنۇل: قاشقايى شيوه سينده ايكى: كۆيۇل و كونگول فورمالارېندا ايشلەنيلير.

^{۵۱} اورجان: قاشقايى ائلى نين يايلاقلارېنداندېر. شەر ادېدېر. اونو، يانلىش اولاراق «بروجن» يازېرلار!

^{۵۲} بولداچى: اورجان شېرى نين ياخېنلېغېندا بىر تۆرك شېرىدېر.

^{۵۳} آذربايجانجا قارشېلېغې: سۆزۇم، سۆزدۇر.

دَلته چکدی سنی، عزتینه حیف اؤلسون!
 نه دیر ائل سئوگیسی، هئچ قانمادی اول آچاق حریف،
 بیرلیگی پوزدو، ائلین وحدتینه حیف اؤلسون.
 تانپازمیش او، شرف؛ بیلمز ایمیش حیثیت،
 آیاغی آلتداکی حیثیتییه حیف اؤلسون!
 ائلی، یادلارا نؤکر ائتمک ایله فخر ائلهدی!
 اونا امیدیدیگین اول پاک سؤتؤنه حیف اؤلسون!
 دؤزگۆنۆن ووردو ساغالماز یارالار قلبیندن،
 پوزولان ساغلیغینا - صحتینه حیف اؤلسون!

قاشقایی لوحه لری - ص ۱۸-۱۳۷.

یالنبز آلاها باش اگسین

یبرلا،^{۵۴} یبرلا، گۆزه لیم! تانری سنه یار اؤلسون،
 شاهه چک گۆیلره آغزین دۆلو اشعار اؤلسون!
 قان ایچن دۇشمینی قاشقایلارین چۆخدور اینان،
 بو دیلی، بو ائلی، الله نگهدار اؤلسون.
 اوخو مآذون دده نین شعری دی بو دُر و گوهر،
 دیلیزه جاری اۆلان گپ، دُر شهوار اؤلسون!
 سیزه قارشې نه یازبم لاییق درگاهبز اولا؟
 سئومینلر سیزی چۆلرده دۆشۆب خوار اؤلسون.
 غیرتین وئرمه سین الدن ائلیزین گنجلری،
 دیلینی تاریخینی دانماسین هشیار اؤلسون.

^{۵۴} یبرلا، آواز اوخوماق آنلامیندا اۆلان «یبرلاماق» مصدری نین امر فورماسی.

یالنبز آلاھا باش اگسین، اوجا توتسون باشبئی،
ایستیرم کیم اؤدا دۆزگۆن کیمی بیدار اولسون...

قاشقایی لوحه‌لری - ص ۲۷ - ۱۳۷۷.

قاشقایی اولدوزو

من سنه وورولاندان، بیرجه سنله من یارام،
سندن اۆزگه‌دن دلیر، هر نه وارسا، بیزارام!
دان یئرینده قاشقایی، اولدوزو دئییه، گلدیم،
آردینا دۆشن واختدان نه یاتیب، نه بیدارام.
گر تغافل اتسن، من ماسوا تکین محومه،
بیرجه اعتنا قیلسان، هر نه کی دئسن وارام.
گۆنده یۆز کره اولسن، گۆنده یۆز کره دورسان،
بلکه اؤندا آنلارسان من درین بیر اسرارام.
دورگیلن، عاغیل قویما من تکی دلی تۆرکه،
تاجیک اولما، تات اولما، من دویوب دانبشمارام.
سانما یوردونو وئره‌م یادلارا دیار اولسون،
سندیه بیرجه دار اولسا، من او دارا دیارام.
سؤرسالار نه‌دن دۆزگۆن عُمُر سورمه‌بیر آزاد،
سؤیله: «سئودیگیم یارین عشقینه گیرفتارام.»

قاشقایی لوحه‌لری - ص ۲۸ - ۱۳۷۷.

دۆنیایا سال بیر داها جار

دۆنیا منه اولدو نگار، ای گۆزهل!

www.duzgun.ir

دوزگون سئونلر سایتی

یازدا باهار، گۆز^{۵۵} ده باهار، ای گۆزهل!
 باغدا آیلجاق سحر اثرکن، گۆلۆم،
 چکدی هاوار، مینلر هزار، ای گۆزهل!
 من سنه حیرانلېغمې گیزلهمم،
 یۆخدو بو ایشده منه عار، ای گۆزهل!
 یاندېم ایچیمده منی وورجاق دنی،
 چکمه دیم عشقیندن هاوار، ای گۆزهل!
 قاشقایې نېن غیرتینی، مردلیگین،
 دۆنیا یا سال بیر داها جار، ای گۆزهل!
 کئچمیشینه باخ گیلن، اوز جدی نین،
 قدرینی بیل، ائیلمه خوار، ای گۆزهل.
 دۆزگۆنو دۆز عشق سالېب چۆللره،
 قویمادی قلیبنده قرار، ای گۆزهل!

قاشقایې لوحه لری - ص ۳۰ - ۱۳۷۷.

داغ چیچگی

سن منیم کۆنلۆمه جانان گلدین،
 سانکی جانسېز جانېما جان گلدین!
 منه کیمسه دئمهدی عشق نه دیر؟
 سن منیم قلییمه پنھان گلدین!
 قرنلر یورودومو نورلاندرېن،
 قاراچادرلارا مهمان گلدین!

^{۵۵} گۆز: پاییز، خزان.

سنه «قاشقایی» دئدیم، داغ چیچگی،
 یارا جانان، یادا طوفان گلدین.
 قوی سنینله آلبشیم نشئه لنیم،
 گئتمه آسان، مگر آسان گلدین؟
 سؤزؤنو دینله مه بیرلر، نه یازبق!
 سن ده دؤزگؤن تکی ارزان گلدین!

قاشقایی لوحه لری - ص ۳۱-۱۳۷.

فارسیمدان^{۵۶}

هر نه ائتدیم گؤزه لیم باللهی زیبا ائتدیم،
 سن چکیلدین سه ده من، سنده تجلاً ائتدیم.
 سنی منده، منی سنده هامی گوردؤ، اويدو،
 دؤنیالار هایما غرق اولدو، نه غوغا ائتدیم.
 منه آل - وئرجی دئسن بوردا قبولومدو منیم،
 عشقینی قلییم ایله جان ایله سئودا ائتدیم.
 من مسمانی دا اسمانی دا بیر گوردؤم، اینان،
 گرچه احوال تکی هر اسمینی اسما ائتدیم.
 سنین عشقین ائله گؤج وئردی منه کیم بورادا،
 ملی بیر پارتلاپشی، دالغانی بر پا ائتدیم.
 وصف ائده نیردی دیلیم قامتینی، فارسیمدان!
 دیلینی اؤیره نهرک نطقومو گویا ائتدیم.
 دؤزگؤنؤن عشقی آغبر ائللرینه آرخ ایدی،
 من او آرخا قوشولوب گؤلچهنی دریا ائتدیم.

^{۵۶} فارسیمدان: قاشقایی ائلی ایچره بیر تیره آدی.

قاشقایی لوحه‌لری - ص ۳۲ - ۱۳۷۷.

قاشقایی برهان اولارمیش

هر گدا سلطان اولارمیش باللهی،
 داملادا عمان اولارمیش باللهی!
 هر چتینلیک، غیرت ملی ایله،
 انسانا آسان اولارمیش باللهی.
 آتچیا هر تنگه، هر دؤنگه - بوروق،
 بیر بؤیوک میدان اولارمیش، باللهی!
 یار ایله دوسدوغرو^{۵۷} دیدار ائدنین،
 کؤنگؤلۆ تابان اولارمیش، باللهی!
 صیدقه قاشقایی ائوینده قلیی نین،
 سؤنمه‌ین ئئیران اولارمیش باللهی.
 دینله کیم دؤزگون دئیر: «دؤز عشقیمه،
 قاشقایی بورهان اولارمیش، بالهی!».

قاشقایی لوحه‌لری - ص ۳۳ - ۱۳۷۷.

اعتبارا آلدانما

من تا اوزؤنه سنین نظر قیلدیم،
 جانندان دا، جهانندان دا، گذر قیلدیم.
 عشقین اوره‌گیمده دوغرو یئر تاپدی،
 عؤمرؤمده بئله بؤیوک هؤنر قیلدیم.

^{۵۷} دوسدوغرو: مستقیم، واسطه‌سیز، صادقانه.

تۆركۆن اۆزۆنە دئىدىم گىيىم تۆركجە،
 دۇنيادا آدېنى نامور قېلدىم.
 ئەل تارىخى نىن فضاىلىن بىلدىم،
 ئەل ايله اۆزۆمۇ مفتخر قېلدىم.
 خصمىن حر كاتېن آلچاق حس اتتىدىم،
 اوندان اۆتۆكندىن^{۵۸} الحذر قېلدىم.
 اۆزگە منە «چاكرم!» دئدى، لاكىن،
 روھوندىن، اۆ بىلمەدىن، خبر قېلدىم.
 دۆشمىنلىرى قاودې تۆكدۇ دريايا،
 قاشقايې نى مۆلكە راھىر قېلدىم.
 دۆزگۆن دئىير اعتبارا آلدانما،
 صىدىق ايلهدى يارې معتبر قېلدىم.

قاشقايې لوحەلىرى - ص ۳۴ - ۱۳۷۷.

شئىدا اولار

سىررىنى آچسام، كۆيۆل رۆسوا- اولار،
 دۇنيادا ھاي قاوزانار، غوغا اولار.
 سن اگر ترك ائىلەسن كۆنلۆم ائوين،
 صاحب دۇنيا اولار، تنھا اولار.
 واحد و يكتا يارانمېشدىر ياربىم،
 دۇنيادا كىم ياربىما ھمتا اولار؟
 گر يارانمېشلا يارادان بىر اولار،

^{۵۸} اۆتۆكن: بىر قاشقايې اسطورهسىنە گۆرە، اسكى بابالارىمىزىن تۆپلەندىقلارى يايلاق آدېدىر.

سؤیله کیم هاردا بئله سئودا اولار؟
یار اگر مندن تغافل ائتمهسه،
گۆرمه ینلر گۆز آچار، بیدار اولار.
جانیمې گل یاخما قاشقایې گۆزهل،
عشق بو یاشدا منیم چۆن عار اولار!
بیر داها باخسان قییا، گۆز ائیله سن،
بو «حسین دۆزگون» سنه شئیدا اولار.

قاشقایې لوحه لری - ص ۳۵ - ۱۳۷۷.

صاحب چپخانې یۇخدو، گل

دلبرا سن سیز بو جانین روحو جانې یۇخدو، گل،
جان ائوینده کۆنلۆمۆن جانان نشانې یۇخدو گل.
سن منیم ظنیم، گۆمانیم، باخ گۆمان سبز قالمېشام،
ائللرین بیر گۆن نجاتا هنج گۆمانې یۇخدو گل.
تاپدالاندې وار یۇخوم بالمره اوچدو یورد - یووام،
ائللرین نه ائلبیگی، نه ایلخانې یۇخدو، گل.
پهلونین بیخمشېق، تاج کیان آلت اؤست اولوب،
تۆرکلرین بو خصمی نین بالله دا جانې یۇخدو گل!
انقلابا ضربه وورماق ایسته ییر خصم دنی،
صولت الدوله کیمی بیر قورتارانې یۇخدو گل!
شاه اثرلر صاحبی، سۆزلر قوشان شاعیرلرین،
بور - بوجاقلاردا قالب، صاحب چپخانې یۇخدو گل!
باخ کی دۆزگون آغلا ییر دؤسدوغرو بیر عاشیق کیمی،
بؤیله دۆزگون وورغونون دای سایې - سانې یۇخدو گل!

قاشقایی لوحه لری - ص ۳۶ - ۱۳۷۷.

ظفر مارشې

من عشقینه بندهیم، قولام، دلبر!
 بو عرصه ده قویما تک قالام، دلبر!
 غرق ائیله منی اؤرؤنده جانانېم،
 قویما اؤرؤمه مرید اؤلام، دلبر!
 سن منلیگیمی منیم الیمدن آل،
 تا حقیقی اؤزگه دن آلام، دلبر.
 خوشدور منه شمع تک یانام عشقه،
 مینلر کره گؤل تکین سؤلام، دلبر!
 دریا کیمی دورغون اولماغې سؤمم،
 دالغا تکی بیرجه های سالام، دلبر!
 «قاشقایی ائلیم، دئلیم»، دئیم، بیرگؤن،
 شیرازدا ظفر مارشې چالام، دلبر!
 یاد دؤشمندیر ائلین، دئبیر دؤزگؤن،
 بو عرصه ده قویما تک قالام، دلبر.

قاشقایی لوحه لری - ص ۴۵ - ۱۳۷۷.

تاخیر ائتدی

هر نه ائتدی، بیلیرم کیچ منه تقدیر ائتدی،
 اوره گیمده اؤ گؤزهل یاربمې تصویر ائتدی.
 زؤلفونؤن حلقه لری کؤنلؤمؤ بنده سالدی،

www.duzgun.ir

دوزگون سئونلر سایتی

عشق باغلاتدی آياقلارېمې زنجير اتدی.
 او اوزو هنج بير ايشه اتمادي ال، ليک نهدن،
 دانلادي سئوگيمي، بو سئوگي نه تقصير اتدی؟
 هي دئديم: «گل اوزونه! يوخدو هاراي غيرده، بيل!»
 اوتدو واخت، کئچدی زامان، گلهمدی، تاخير اتدی.
 غفلتين غصه لري چولقادي دلبر يوره مي،
 گنجليک گونلري بو عاشيقيني پير اتدی.
 سن زبون اتدين اوزون، باخمادين ائل صولتینه،
 قدرسيز چيرکين عجم تورکو زبون گير اتدی.
 اوره گيندن بو قوپان وحی کلامين، دوزگون،
 گل اينان مرده ده، نامرده ده تاثير اتدی.

قاشقايي لوحه لري - ص ۴۶ - ۱۳۷۷.

ديواري کوتاه وئرديلر

اول زامان کيم دلبره خرگاه و درگاه وئرديلر،
 بيزلره درگاهدان آسلانماغي ناگاه وئرديلر.
 هر سحرگاه بولدولر دۇنيا و عقبا وارلبغن،
 آخشام الدن آلدبارسا، هر سحرگاه وئرديلر.
 حق ايله داورانديبار، حق ايله بولگؤ بولدولر،
 تاپسيز اول دلدارا درگاه ايله خرگاه وئرديلر.
 غنچه يه رنگ - رنگ آپچلماق، عاشيقي رنگ ائيله مک،
 بولبوله پوزغون نوالار، اشک ايله آه وئرديلر.
 قلعه لر سالديق، بينالار، قصرلر ياپدېقسادا،
 ملک ايراندا بيزه ديواري کوتاه وئرديلر.

تۆركۆ دستگاسېز، يوواسېز اتتمك اۆچۆن، اۆلكهيه،
ظلم ائدهن شاه وئرديلر، هم شاها دستگاه وئرديلر.
يارا خرگاهدا اۆتورماق، درگاها هئج باخماماق،
دۆزگۆنه درگاهدان اسلانماغي ناگاه وئرديلر.

قاشقايي لوحهلىرى - ص ۴۷ - ۱۳۷۷.

شيكاييت

باشېم اۆستۆنده دوماندىر آتئين آهېم منيم،
بونجا قاوروتما، اماندىر، بېقدېم آلاھېم منيم.
ائللرين اۆلادى بېر - بېر اۆزلرين بېخدې نهدن،
بس هاچان قالخار آياغا ياربېم، آگاهېم منيم؟
زنگانا بل باغلادېم، قئيداري گزديم آغلادېم،
كۆرپۆنۆ بېخدې، امانېم كسدى كين خواهېم منيم.
اۆز چئويرمم مقصديمدن دۆنمزم بو راهدان،
كييم حقيقت ذېروه سىدير توتدوغوم راهېم منيم.
من بېخېلمازدېم دمام، سن امين اول دۆزگۆنۆم،
حيله اتتى، دۆستجا گلدى، بېخدې بدخواھېم منيم.

زنگان لوحهلىرى - ص ۱۲ .

جانان اولار

بېر گۆن اولار ياردان فرمان اولار،
گۆن چېخار ظۆلمتلره تابان اولار.
يار، بېر آى تك آپ آچېق، آشيكار،

دۆشمەن آلچاق ایت تکی پنهان اولار.
 اول گۆنش اولوم گورؤنسه بیر کره،
 دؤنیا، اطرافیندا سرگردان اولار.
 جؤکلارا معروض قالمبش بیر چوپان،
 عاغلا گلسه، مۆلکده خاقان اولار.
 دویغوسو تاپدانسا بیر آزادهنین،
 هریانی محبیس اولار، زندان اولار.
 هیدجه، خرمدرهیه، ابهره،
 جان دئسن، زنگان سنه جانان اولار.
 چوخ شیریندیر جان سنه دؤزگۆن، آمان،
 جاندا جانان سبز اینانمام جان اولار.

زنگان لوحه لری - ص ۶۳.

قتیداری گۆزلر گۆزلیم

یوللارین آردیندا قالمبش یاری گۆزلر گۆزلیم،
 کۆنلۆمه تسکین وئرهن دلداری گۆزلر گۆزلیم.
 قلییمی ساتدیم بولا، پامال ائتدیم عؤمرؤمؤ،
 قلب پول یوخ، سکهنی - دیناری گۆزلر گۆزلیم.
 چن گلیب باسدی دومان، گورسنمه دی نه داغ، نه دؤز،
 دؤزلی، یایلاقلاری، داغلاری گۆزلر گۆزلیم.
 یادا وئردیم عشقیمی، ساتدیم اؤره ک غمخانه سین،
 ایندی تبریزی گۆزه ل غمخواری گۆزلر گۆزلیم.
 فارسا ساروان سؤیله دیم، یوللاردا آزدېردې منی،
 زنگانا گتتمک اؤچۆن قتیداری گۆزلر گۆزلیم.

سانما دۆزگۆن بایراغی یئرلرده سالارسبز قالب،
داغدا بیر دۆزگۆن سایاق سرداری گۆزلر گۆزلیرم.

زنگان لوحه‌لری - ص ۲۸ .

گلمه‌دین

سسله‌دیم عۆمروم بویو، سن آما یاربم گلمه‌دین،
تکجه یوغرولدوم غم ایچره، غمگساریم! گلمه‌دین.
هر ییتنه یار دئدیم آلداندم آل و مکرینه،
سن آیپلتماق چین منی، ای رازداریم، گلمه‌دین.
دۆشمین آلدی اللریمدن فخری، شانی، شوکتی،
تکجه قالدیم بو ساواشدا، افتخاریم! گلمه‌دین.
قېش بوروموش دۆره‌می، آلمېش خزان یان - یۆره‌می،
اؤتدۆ یای، گلدی پایبز، گۆللۆ باهاریم! گلمه‌دین.
قئیداری، خرمدره‌نی، ابهری آغلاتدی شاه،
یاندی آغلار گۆزلیرم، سن نازداریم! گلمه‌دین.
بیر اولو بیمان اولاجاق، سؤیله‌دین بو مۆلکده،
آخشام اولدو، باتدی گۆن، قول و قراریم! گلمه‌دین.
من خللن خالی یولداش گۆرمه‌دیم بو دهرده،
بیرجه سن خالیص شراب خوشگواریم! گلمه‌دین.
نه ضررسن، نه قازانچ، دۆنیادا یوخدان وار اولان،
سؤیله‌بیر دۆزگۆن: جلالیم، اعتباریم! گلمه‌دین!

زنگان لوحه‌لری - ص ۳۰ .

کۆسمه تاندان

یوخ گیلهم بیگانهدن کیم آشینا قېلمېش سیتیم،
آغلا یاربم حالېما، اول بی وفا قېلمېش سیتیم.
من کیمه اظهار ائدیم، کیم دست پروردیم منیم،
اویموش اغیارا، اولوب مندن جدا، قېلمېش سیتیم.
کۆنلۆمۆن بو پیچ و تابه دۆشمه گین سۇرما، نەدن،
نازنینیم دمبدم گۆرمۆش رواء، قېلمېش سیتیم.
کۆسمه تاندان قارداشېم چال بامباچا اۆز باشېوا،
زنگانا زنگانلی خور باخمیش بئله قېلمېش سیتیم.
اینجیمه سن کیمسه دن، دۆزگۆن، اۆزۆنده عیبی گۆر،
بیل، آیبق اول، تۆرکه تۆرک اتمیش جفا، قېلمېش سیتیم.

زنگان لوحه لری - ص ۳۲ .

پارچالانماز یوردوموز

سیریریمی اغیاره آچدېن یار، عار اولسون سنه،
بیلدی رازیم بوسبۆتۆن ديار، عار اولسون سنه!
اۆنجۆ ساندىن سن اۆزۆن، دۆشدۆن اۆنۆنه ائللرین،
ائده مه دین کیمسه نی بیدار، عار اولسون سنه!
اعتماد ائتدیم نەدن، یۆل وئردیم ائو ایچره سنی،
سیرر پنهانیم اولوندو جار، عار اولسون سنه!
اگنینه اولماز سنین اۆزگه لیباسی، عارسېز!
قوردو بیدار یارا اغیار دار، عار اولسون سنه!
دۆنیایا اۆد دۆشسه ده بیل پارچالانماز یوردوموز،

سن نەدىن زىنگانې اتتىدىن خوار؟ عار اۆلسون سنە!
اجىبىنى شاد ائىدىب، شاپاش آلدېن خصمدن،
دۆزگۆنو آتدېن كئارا زار، عار اۆلسون سنە!

زىنگان لوحەلىرى - ص ۳۹ .

ھىمىوار اۆل

گىتتە قىراغا گۆزەل، گل من ایلە يار اۆل .
اۆزگە ياراشماز سنە، گل منە دلدار اۆل .
اوغرو دنى وارلېغېن چالدى يۇخودا سىنىن،
جومما ياتاق ايچرە، قالىخ! دور داھا بيدار اۆل!
دۆشمىنى - دۆستو تانى، گىرمە دنى قۇيىنونا،
جۆك يازان ھر كىمسەدن قاچ گىلە، بىزار اۆل!
مىغلى تاپىلماز بۆتۆن دۇنيادا بو ھىدىجىن،
قۇيما خرابە قالا دۇن گىلە، ھىمىوار اۆل!
نەفسىنە اۇيما گۆزەل، عشق ایلە نەفس ايرىدېر،
نەفسدى غوغا ائدەن، عاقل و ھىشيار اۆل!
عشق سىز انسان عبث عۆمر سۆرەر دۇنيادا،
سن دە بو دۆزگۆن كىمى عشقە گىرەفتار اۆل!

زىنگان لوحەلىرى - ص ۴۰ .

سىيادت سىنىن اۆلسون

من آرزو ائدەردىم كى حمىت سىنىن اۆلسون،

www.duzgun.ir

دوزگون سۆنلر سايتى

حکمت سنین، عزت سنین، هیبت سنین اولسون.
 لاکین اویونا سالدې منی حیلتن آخر،
 حیلته گلن ساختا محبت سنین اولسون.
 دای ایسته میرم من نه سیاست نه سیادت،
 بو مۆلکده، گنت سؤیله، سیادت سنین اولسون!
 بیر داملا منه عشق و صداقت وئریلسه،
 مین دریا قدهر کل سیاست سنین اولسون!
 یاربن غمی آلسبن یوره می، روحومو سارسبن،
 یارسبز یاشاماق، دۇنیادا صحت سنین اولسون!
 من وحدتین آردنجا دولانیم گنجه — گوندوز،
 بوللوق، یاشاماق، نعمت و کثرت سنین اولسون.
 بیر داملا ایچیرت سن منه قئیدار بولاغبندان،
 هم ملک عجم، هم عجمیت سنین اولسون.
 سن سؤیله گیلن دوزگونه دلبر گنجه — گوندوز:
 «دۇنیا هامې نېن اولسا، صداقت سنین اولسون!»

زنگان لوحه لری - ص ۴۷ .

سرافکنده اولماز

اؤزۆن تانپیان انسان بنده اولماز،
 بیلنه بنده لیک زینده اولماز.
 دم اوران زنده لیکدن اؤزگه دوندا،
 سبغیشماز اؤزگه دۇنا، زنده اولماز.
 بوگوون اؤز جدینی تحقیر ائدهنه،
 صوبیح آچپلماز، آچیق آینده اولماز.

www.duzgun.ir

دوزگون سئونلر سایتی

آغېزدان چېخماسا، پۇسگۆرمهسه اۇد،
 كاغېزدا كلمهلر سوزنده اولماز.
 دئمه تاريخده سن نه آختارپرسان،
 ايتيگي ايتمهين جوينده اولماز.
 آغېرترين، آغېراوتور، آغېردور،
 اوزۇن اسگيك ائندن داننده اولماز.
 گۆوهن، فخر ائيله، زنگان فخرلييميش،
 حكيمين اۇغلو سرافكندە اولماز.
 سوزۇ منكرلرين اويמוש گۆزۇنو،
 حسين دۆزگۆن كييمي گوينده اولماز.

زنگان لوحه لرى - ص ۵۸.

مباھات واختېدېر

صۆيخ اولدو، قالخ، دور! كى مناجات واختېدېر،
 دۇن ياره ساري، قبله ي حاجات واختېدېر.
 تۆركۆن قارانقو طالعي آلت - اؤست اولمادا،
 بيرمينجى عصر، كشف و كرامات واختېدېر.
 خصم دنى بئلى داها سېنمېش، ياراق گتير،
 دورما، سيلاح آل كى مھمات واختېدېر.
 من گنجلرده غيرتى حس ائتميشم بوگۆن،
 آلچاق دنى يه سؤيله مجازات واختېدېر.
 بير قرن خۇر باخېب قايپدا ساخلادېن منى،
 گل مئيدانا، گل ايندى ملاقات واختېدېر.
 قليبمده ساخلادېم نچه ايللر جراحتى.

www.duzgun.ir

دوزگون سئونلر سايتى

یاریم طیب اولوبدو، حجامات واختېدېر .
 حیلە یلە کیش دئدینسه، سیاستلە اؤینادېن،
 عسگرلریم چۇخالما، شاهمات واختېدېر .
 زنگان دیارېدېر، مدنیت اۇجاغېدېر،
 باغرین داغېلسېن، ایندی مباحات واختېدېر .
 دۆزگۆن کۆنۆلدە تئلری دیللندیریر گۆزەل،
 گل شاهه چک گیلن کی مگامات واختېدېر .

زنگان لوحه‌لری - ص ۵۹ .

حسرت قۆیدون

کۆنلۆ حالدان حالا دۆنده‌رمگه حالېن گلدى،
 باشېمې آلدي دومان، قال و مقالېن گلدى .
 بیر ایشېق درياسېنا گۆزلریم آچدېم، بېردن،
 یوخوما گېردى اۆزۆن، یۇخسا خیالېن گلدى .
 بو گۆمان ایدی، بو ظن ایدی، قوتارماز مېش هېجر،
 ناغېل ایمیش، دئدیله قالخ کی وصالېن گلدى!
 مانشانا، زنگانا، انگورانا حسرت قۆیدون،
 عاشیقین پشوزېنا مکر ایله آلېن گلدى .
 منی خرمدره ده قویلا دئدیم، یالواردېم،
 دئدی سایماز یانا دۆن، دۆن کی زوالېن گلدى .
 من غزل یازمازېدېم، سن منه یازدېردېن اؤنو،
 یاز دئدین، آغلا دئدین، بلکه غزالېن گلدى .
 دۆزگۆنۆ دۇغرو یولا چکمه‌دی اگرى باخېشېن،
 بۆدره‌دیم، جايدېم امان، قویما وبالېن گلدى .

زنگان لوحه لری - ص ۶۰ .

تاجېمسان

سن آنا، باشېمدا تاجېمسان كولاھېمسان منيم،
 شۇكتيم، شانيم، جلالېم، عز و جاھېمسان منيم .
 هر كيمين دۇنيادا وارسا مۇلكو، مالي، دۇلتى،
 دۇنيادا هم عقبادا سن دستگاھېمسان منيم .
 چولقاسا يان يۇرهمى ظلمت قارانلېقلار، آنا!
 قليمين آيدېن گۇيۇندە صۇبوح گاھېمسان منيم .
 اغيارېن يۇزلىر ستمگر قان سۇرانى وار ايسه،
 سن منيم حاققېم آلانسان، سن سىياھېمسان منيم .
 هر دنى انسانلېغا خور باخماغا يۇل سىچسەدە،
 اۇغلونا يۇل گۇستەرن دۇسدۇغرو راھېمسان منيم .
 دۇنيادا سوچدان قاچېندېم، بير گۇناھدا ائتمەدېم،
 آما پروندەمدە سن سوچسان گۇناھېمسان منيم .
 باخ، كۇلاھسېز باش اچېق دۇزگۇن گنجە - گۇندۇز دئير:
 سن آنا! باشېمدا تاجېمسان، كولاھېمسان منيم .

زنگان لوحه لری (آنا ما هديه) - ص ۷۹ - باى ۷۵ تهران .

دئدىلر

جان ائويندن ائله سفر دئدىلر،
 ائيلمە جانا هئچ گدر دئدىلر .

www.duzgun.ir

دوزگون سئونلر سايتى

چولقادې دۆرەمی غم هیجران،
 یارا گل ائیلە بیر نظر دئدیلم.
 آغلا دېم، سبتقادېم، فغان اتتدیم،
 منە دۇنیادا بی بصر دئدیلم.
 جانا جانان قوشو گلیب قوندو،
 ائیلە جانپندان الحذر دئدیلم.
 شعر یازدېم غمینه سۇز قوشدوم،
 گرچی هر شعریمه گۆهر دئدیلم،
 دئدیلم اعتباری یوخ سۇزۇنۇن،
 بو سۇزۇ گۆر نه معتبر دئدیلم!
 زنگانا قېش گۇنۇ آباق باسدېم،
 یایدا گل، قېشدا یوخ ثمر دئدیلم.
 یایدا گئتدیم، یووامی بۇش گۆردۆم،
 «کۆچدۆ ائل، قالمادی اثر» دئدیلم.
 اگرینی، دۇغرونو باغیشلادېلار،
 دۆزگۆنه «اگریلیک ائدەر!» دئدیلم!...

زنگان لوحه لری - ص ۲۳ .

تحمیدیه

یاریم نئجه اولدون نهان، آخېر سن عیان سان،
 جان بخش ائیلین، جان آلاسان، گذران سان!
 ادراکېن اۇچۇن باخ سنین، عۆمرۆمدۆ تالانمېش،
 آخیر نه ایمیش سن، نه قازانچ سان، نه زیان سان!
 هر کیم اۇزۇنۇن عاغلی قدره بیر یئره یوردو،
 کیمسه دئدی یوخسان، کیمی ده سۇبله دی جان سان.

من وارلىغىنى گاھى ايناندىم، گھى داندىم،
 عاغلىم «يارادان» سۆيلىدى، كۆنلۆم: «جان آلان سان!»
 آختاردىم عۆمۆرلۆك سنى، عطارېنا سۆردوم،
 سۆيلى دىدى مندىن اۇنا: «سن عطر فشان سان!»
 من تۆركۆ سايا، قلىبى تمىز سادە بىر انسان،
 قۇى بىردە دىيىم: «الله آمان، سن نە يامان سان!»
 شىيطان سنى مندىن آلا بىلمز، نىجە آلسىن،
 سن مندىكى ايمان، ھمى دە تىندەكى جانسان!
 من عۆمۆرۆمۆ وئردىم سنى ادراك ائدىم، اما،
 دۆزگۆن دىدى: «ادراكېنا سېغماز!»، نە گران سان!

تېرىز يۇللارېندا - ص ۶.

عزبقا

تېرىزدە آتامىن اولۇمۆ مناسىبتىلە.

عزتىلى عۆمۆر خالق مناندىن عطادېر،
 اولادا وئرمەن عزتى البتە آتادېر.
 الله ايله انسانې ياخبىن ائىلمەسى چىن،
 خېردا تانېرې سايماق آتاني بلکہ روادېر.
 «ئىنەسى ايشدىر كىشى نىن، لافە باخېلماز»،
 عالى ايش اۇزۇ ايش گۆرە نە عز بقادېر.
 اۆچ گۆنلۆك عۆمۆر بىر بىلە آتالانماغا دگمىز،
 آردېنجا گلن قالسا اگر خىر دوعادېر.
 مىن دامادا وورغون سايلېلېدېر بو عجزو،
 ھر لۇطفۆ اونون قھردىر، ھر مھرى جفادېر.
 آلدانما، آمان! نىمىتتە نازېنا، دۆزگۆن!

بو دۇنيا اۆترگیدی، بو بیر دار فنادهر.

تبریز یۇللاریندا - ص ۱۷ - آذر ۱۳۶۹.

جان قالماز

اگر سن یاخشې ترپنسن، جهاندا دای یامان قالماز،
دایانسان بیر آمان وئرسن، آمانلاردان نشان قالماز.
بو قدر قلییمی یارما، اوزاق اندیش اول، فیکر ائت،
سۆکۆلمۆش سینهدده دلبر، ساقین راز نھان قالماز،
قاییت تۇریاغېنی آغوشه چک ائلرینه یار اول،
دنیله یارلیق ائتسن، غئیرتین قالماز، صفان قالماز.
قھراق گزسن ائلیندن معصیت پردازسان البت،
آناوین قۇینونا دۇنسن، داھا سهو و خطان قالماز.
عزیزیم وارلیغې هر بیر شئین اصلیله باغلبدبر،
دیلین اگسن، نه گویش، نهده لهجه، نه زبان قالماز.
اگر تبریزدن آیریلسان، آزارسان سن اوزاق یولدا،
او اگری - اؤگری یۇللارچېن داھا دۇزگۇن ده جان قالماز.

تبریز یۇللاریندا - ص ۴۰.

گلیریک تبریزه بیز

نه زمان اولدو قۇناق گلهدیک اصلا سیزه بیز،
دۆشمینی سال چۆله دلبر، گلیریک تبریزه بیز.
اۆره گیم بیر تیکه دیر لهجه نه، خوش سۆزلرینه،
اۆزگییه هر نه اولورسان، منه جانانسان عزیز.
ائللرین قوی آخېن ائتسین، اولارېندبر بو شههر،
شهر تبریزدی بو معبد غئیرت انگیز.

افتخار ئىلە اوزون كىچىشى نىن شوكتىنە،
 قۇيما دۆشمىن اۆرەگىنى چالا - چالا سالا ايز.
 چۇخ دگرلى يارانېب علم و ادب ائارېن،
 دهرده يۇخدو بئله آبيدهى پنده آميز.
 داها آلدانما گيلن خصم دنى حيله سىنە،
 سوراجاقدېر سنى او، سونرا قوياچاق بى چيز.
 ساده دىلله، صاف اۆرەكله سيزه يازمېش دۆزگۆن،
 نه زامان اولدو قۇناق گلەمديز اصلا بيزه سيز؟

تبريز يۇللارېندا - ص ۴۶.

تبريزلى گۇزۇن

منه ده گىجك، تۆكەجك ياش، دولو تبريزلى گۇزۇن،
 چك گۇزۇمدىن گۇزۇنۇ، قان اولو تبريزلى گۇزۇن.
 باخېشېن نقطەسى نىن راز نېھانېن بىليرم،
 گۇزۇلەبىر قىرنلر اولدو يولو تبريزلى گۇزۇن.
 سنە تسليم ياراشماز يادا باج وئرمىزن،
 سئچەجك باغدا كى كۇلدان كولو تبريزلى گۇزۇن.
 بۇيلە گل سيمە منيم اۆستۆمە حسرتلى باخېش،
 جانېمى ياخدې باخان غم دولو تبريزلى گۇزۇن.
 وار اۆميد كيم قايدا قېرمان اۇغلون اتوينە،
 آختارېر بور - بوجاغې، ساغ - سۇلو تبريزلى گۇزۇن.
 هانكې ماوايا گئديب، هاردا پناھگاھ تاپاچاق،
 دۆزگۇنۇ سالسا گۇزۇندىن، اولو تبريزلى گۇزۇن.

تبريز يۇللارېندا - ص ۴۶.

گۆی مسجد

«جهانشاه حقیقی» یادگارې، یارمېش ادواری،
بودور، تبریز ایچینده گۆیلره قالخماقدا انواری.
فضاسی بیر ایلاهی نور ایله دۆلموشدو گۆی قبه،
بوراخمېش حیرته اقماری، شمسی، چرخ دوارې.
شاخاندا ایلدېرمیلار قېسقانان چرخین هاواسپندان،
سۆکۆب یاندېرماق ایسترمېش سه گۆی گۆنبدن آثاری،
طبیعت تیتره مېش، خلقت آیاقلانمېش فغان ائتمېش:
آماندېر! یاخما قلیین تبریزین، بیغ تیغ غدارې!
ایشیق قایناغېنی غارت انده نلر صف به صف دورموش،
قارانلقلار ایچیندن ترپه دیب قالخیزمېش اشراری،
داغېتماق چین، بۆتۆن شرفه ایلاهی نور ساچان شمعی،
مسّلط ائیله مېش بو مسجدیه هر شاهې، طراری.
ولاکین هم بوگۆن ده سینه گرمېش باطیل اوغروندا،
بو گۆی مسجدیدیر ائولادېم، قورو بو گنج اسراری.
الین آلاها آچمېش بیر ایشیق دریاسېدېر اوغلو،
منیم تک سن ده باخسان نور گۆره رسن بوردا احجاری.
آماندېر! قویما تحقیر ائیله سین یاد، قالدخ! اوزۆن گۆستر،
کۆر اوغلو مصری سین چک، قاوگیلن اوباشې اشراری!
بورا تبریزدیر، دۆنیا بۆیو تاریخی فتح ائتمېش،
یوخویا گئتمز البته بو شهرین بخت بیداری.
اؤنون «دۆزگۆن» کیمی اؤولادی واردېر، قورخو یوخ، غم یوخ،
شجاعت مئیدانېن قویمازلار اؤنلار صیدقدن عاری.

تبریز یۇللارېندا - ص ۵۵.

ديوانه كۆنلۆمۆ

قۇى بىردە ھىجر اۇدوندا منىم يانە كۆنلۆمۆ،
 اۆز حالېنا بوراخ دلى - ديوانه كۆنلۆمۆ.
 عشقى، اۆمىدى وار، اينامې، دىنى وار اۇنون،
 اويدورما هر يىتن يىتنى دستانه كۆنلۆمۆ.
 كۆكسۆمدە سرت دگىل، بوز دگىل، اينان،
 اۇدلاندېرېدى يار، سالېب قانە كۆنلۆمۆ.
 تېرىز دىيىدى، رقصه گلىب، دۇن با دۇن گزىب،
 اۇيناتمادې يىنى ھاوا، مستانه كۆنلۆمۆ.
 ياندى قانادې، دۇشدۆ يىره نعىشى، صاحىب اول،
 آلقيشلا يىردن، آل گىلە پروانە كۆنلۆمۆ.
 قۇرخوم بودور يىنە يىنى بىر آل ايلە گلىب،
 صياد تۇر قورا، سالا زندانە كۆنلۆمۆ.
 دۆزگۆن رضايىت ائىلە جفا پيشە دلېرىم،
 زنجير زۇلفە باغلايا ديوانه كۆنلۆمۆ.

تېرىز يۇللارېندا - ص ۶۳.

غمخانه

هر ايشى مستانه ائتدين عاقبت،
 مسجىدى ميخانه ائتدين عاقبت.
 اھرابى، گزراىى، سورخابى گزىب،
 عئىنالى دا خانه ائتدين عاقبت.
 سئىر قېلدېن كلّ موجود ايچرە سن،

جانېمې كاشانه ائتدين عاقبت.
آختاراركن عشق گنجين سينهده،
كۆنلۆمۆ ويرانه ائتدين عاقبت.
دُر و گۆهرلر ياتاغي زولفونۆ،
سۆزلريمله شانہ ائتدين عاقبت.
سينه مين قافدان يۇخاري ذروه سين،
جان قوشونا لانه ائتدين عاقبت.
مين كرشمه بيله اوزونۆ سئوديريب،
مجلسه جانانه ائتدين عاقبت.
آلدېن الدن دۆزگۆنۆ هتچ سايمادېن،
تبريزي غمخانه ائتدين عاقبت.

تبريز يۇللارېندا - ص ۷۹.

بیر اۆلكه كاروان

آيت الله «حسين غفاری» نين
اشكنجه آلتېندا شهادتي مناسيبتيله.

دۆن گنجه عرشده جهان گوردۆم،
گۆزلريمله ايلاهي جان گوردۆم.
ماده دن داخي هتچ نشان يوخ ايدى،
نه زمين، نه ده آسمان گوردۆم.
جنت ايسيله بير باهاري تاپيب،
باغ و بستانلي بير جنان گوردۆم.
گۆل، چيچك، لاله، سرو گلبنلر،
قبرمبزي گوردۆم، ارغوان گوردۆم.
عام بير دعوت ايدى، سفره ده من،

دۆشمىنى - دوستو مېھمان گۆردۆم.
 ھىم جىمال، ھىم كىمال رىمىزلىرىن،
 سانكى بىر گىنج شايگان گۆردۆم.
 ظۇلمە باش اگمەين دىلىل گىتىرەن،
 فىلسفەدان و نىكتەدان گۆردۆم.
 ائىلە بىر فىلسوف كىم فىكرى،
 غىرىدىن شىرقە نورفىشان گۆردۆم.
 بىر اوزون كاروانە سىركىدە،
 ھىمدە بىر اولكە كاروان گۆردۆم.
 انقلاىچى، درىن تىفكرلى،
 قىلمى، آغزى درفىشان گۆردۆم.
 نور «سىدرا» و حىكىمت «اشراق»،
 آخىپدان تىبرىزە عىيان گۆردۆم.
 عقلىنى رھىنماى علم و عمل،
 عشقىنى پىشواى جان گۆردۆم.
 بىر مىخانەدىن دىلىندە اونون
 يۇزلىر آتار و مىن نشان گۆردۆم.
 آغلادى ماتمىندە ائىللىر اىنان،
 باشىما چئورىلىپ زامان گۆردۆم.
 گىجە واخىتىندا بىر زامان، ناگە،
 سوسموش از جور جائران گۆردۆم.
 آيت الله حىسىن غفارى،
 قارا تۇرپاقتا نورساچان گۆردۆم.
 دىنى، علمى، سىياست اىلە قاتان،

قاینادان، قاینایان، جوشان گوردوم.
انقلابچی وجودو من دوزگون،
هر زمان حی و جاودان گوردوم.

تبریز یوللاریندا - ص ۸۱.

اسم جلاله

أَرْحِمُ لَنَا بِطُفِكَ يَا وَاهِبُ الْعَطَا!
دۆشمز دلیمدن اسم جلاله ن سحر مسا.
اصنامدن سنه ساری اؤز دؤندرن قولام،
محتاجین اولموشام صمدا، لطف قیل عطا.
صدق ایله خاکه سؤرتورم اؤز آلتیمې بوگون،
اؤز وئرمه سین یارب داها احفادېما بلا.
هر بیر قاپی قاووب منی، استرحام ائیلرم،
بیمار قلبیمه وئره سن عاجلا شفا.
اؤز آستان پاکینه یارب گتیرمیشم،
بو خلقی ائیله شر شیاطیندن رها.
من بنده نین خطالرینه باخما، دوزگونم،
فَاغْفِرْ لَنَا بِفَضْلِكَ يَا فَاطِرَ السَّمَا!

یورد غزلی - ص ۱.

آدین

یارب! سنین آدین یاراشبقدیر بو دیوانا،

من بنده دن قبول ائله، مطلع دی شکرانا.
 بیر قورتولوش یولو بیزه گوستر، سن ای تارې،
 ملت اسیر اولماسین احزاب شیطانا.
 ناموسلو، ائللری عجمین مکرى آلدادېر،
 مئیلیم زیاده قېلگېلن عرفان قرآنا.
 کئچمیشده کی خطالاریمیز چؤخدور، عفو قېل،
 سؤق ائيله کردارا، ادبه، یارب! ارکانا.
 وصلین شرابنا هدایت ائله روح زارېمی،
 یؤخ طاقتی بو تشنه لبین بیرده هیجرانا.
 دؤزگۆن مطیع امردیر، عشقه اسیردیر،
 باخ حؤسنه، باخ صداقته، سن باخما نقصانا!

یورد غزللری - ص ۲.

اوزان

یار باشدان سؤنادک دیوانیم ارزاندر سنا،
 سهل دیر دیوان، اؤره کده، جان دا قورباندر سنا.
 من کی پیشه ائتمه دیم شاعیرلیگی هیچ بیر زمان،
 سندن آلمیشېدېم بونو، هم سندن احساندر سنا!
 گۆیلرین تکوین سیررین حیفظ ائتمک تاپې یؤخ،
 سینهمین صندوقونا گل، گیزلی میداندر سنا!
 اؤزلؤگۆمدن آما، منی گرەکنی وئر منا،
 وارلېغیم اثباتدر وارېنا، بورهاندېر سنا.
 پایمال ائتمه گۆزەل عاشیق وجودون، حیفدیر،
 بو جهان، باشدان باشا مبهوت و حیراندېر سنا.

نازېنې چکمه دنى يانېندا چاكر اولانېن،
 ات بئله اولادې كيم بير پارچا عصياندير سنا!
 اون ديل اوڭرهن سن، عليشير نوائي اولگيلن،
 اوز ديلين دانما، امان! بو ايش نقصاندير سنا!
 اولوگوندن چيخما، غيب ائتمه اولون، اوز مالېن اول،
 اولوگه مالى اولدوغون گون سوندو، پاياندير سنا.
 دوزگونو اتما كناره، كيمسه اتمير شاعيرين،
 حورمتين حفظ ائيله مك، بير نوع شوكراندير سنا.

يورد غزلىرى - ص ۳.

آرزوم

قلبيمين اولامېنا دار الشفادېر كربلا،
 كربلا توپراغېدېر هر درديمه اولموش دوا.
 اتمارام گوردن كنارا ائللرين بيرليك گونون،
 بو طريق ايله تاپېدېر ملى مالېم بقا.
 من، دنى چشمينده خارام، سئومز او انسانلېغې،
 توركدن ذكر فضيلت ائتميش آل مصطفا.
 قانلارېن توكموشلر عاشورا گونو اجدادېمېز،
 اولارېن صيدق ايله سرشار تاريخينه باخ، خدا.
 غيرتين آلما اليندن ائللرين احفادېنېن،
 يوردونا ناموسونا ايستمه اولون وئرسين بلا.
 من حسين^(ع) اولادىم، آرزوم شهادتدير بوگون،
 كربلانېن خاكى دېر چشميمده دوزگون، توتيا.

یورد غزلی - ص ۴.

آتش حسرت

منی ای جان سئوه رسن گر، جانین تک قلب و جانینلا،
 رقیبی یاندېراسان آتش حسرتده آپنلا.
 منه «ساهییر» سایاغی قاوزانېب صیدق ایله بیر باخسان،
 تیکرسن گۆزلرینی قلبیمه قاش و کمانینلا.
 سۆتۆن قوربانى اوللام آی آنا! فریاددان دورما،
 گتیردین غیرته اولادینې داد و فغانینلا.
 الین آغرېماسېن، آغزېن دیلین دلدار، وار اولسون،
 حیات وئردین ائله، یوکسک حماسی داستانینلا.
 سنه گۆیلر داغېلسا، یئر یاربلسا هئچ زوال یوخدور،
 یاشارسان ائللر ایچره بوکلام جاودانینلا.
 بو اولموش کلمه لر قالخیر آیاغا دیرچهلیر دۆزگۆن،
 گلیب اعجاز اندیرسن تۆرک دیلینده اۆز بیانینلا.

یورد غزلی - ص ۴.

آذربایجانا

ای صبا! سؤیله منیم حالېمی اول جان آلانا،
 ده کی سن سیز داها نه احتیاجیم بیره جانا.
 یئت کی هیجران غمیننه یوخ داها تابیم توانیم،
 اغیارېن شیشه کیسی جانېمی گتدی آمانا.
 ظۆلم حددیندن آشېب، مهر و محبت کسلیب،

حسرتم بیرجه نوازش ائله یین مهربانا.
 دۆشمۆشم خصم دنی حصرینه ایلر اوزونو،
 خسته ییم، احتیاجیم وار باجاریقلی باخانا.
 قویما آرتیق سارالبیم، قورخ سۇلارام آخده،
 سن ده حسرت قالاسان من کیمی شیرین زبانا!
 داها بوندان بو یانا یۇخدو غمی دۆزگۆنۆمۆن،
 جانپنی قوربان ائدیپ یوردو آذربایجانا.

یورد غزلی - ص ۵.

سایر سایاغی

دوستوم! قیمتینی ساخلا، بهانی حیفظ ائت،
 سنه تاپشیردیغیم اسرار نهانی حیفظ ائت.
 عاشیقین قلبینه گر باسسان آیاق، اؤز قلبین،
 غئیردن خالی ائله، صدق و صفانی حیفظ ائت.
 فضل یاب اول بابالاردان گنجه گۆندۆز، دۆزگۆن،
 سن ده سایر سایاغی لطف بیانی حیفظ ائت.

یورد غزلی - ص ۶.

علم

تنده جان اولدوقجا، اؤگرن، علمله ائت افتخار،
 علمدنیر عزت و شأن و شکوه و اعتبار.
 یوکسلر ملت جهاندا معرفتله، علمله،
 چهلدن اولاد انسان خوارلیغا اولموش دۆچار.

سایه سینده علمین البته اولورسان سربلند،
 علم سیز انسان اولور هر انجمن ده شرمسار،
 علمدن رحمت گلیر، راحت گلیر انسانلیغا،
 جهلدن عایددبر انسانا بلای بی شمار.
 جاهیلین سالوسی وار، ظولمت کیمی پر اضطراب،
 عالیمین خدمتلی آیدین سحر تک آشکار.
 علمه خدمت گوستانه رن آلی آچیق، دؤزگون اولور،
 جهل بیر قیش میثلی دیرسه، علم دیر بیر نوبهار.

یورد غزللی - ص ۶.

یار

سنه یارلیق ائله بیر یارین یار،
 چکیر اوژ دوشونا اوژ بارین یار.
 سنین ایلرجه دالینجا قاجدی،
 عاشیق خسته دل زارین، یار!
 قلبیمه دگمه یاراسی سبزلار،
 تارین آغلاتما نارین - نارین، یار!
 سنی بیر سئیل بیلردیم داشغین،
 من دؤشوندن اوجا داغلارین، یار.
 ناز غمزه ائله بیر سن غئیره،
 یوخمو بیس ایشده سنین عارین، یار؟
 چیفدیر دؤزگونو سالما آیاغا،
 سنه یارلیق ائله بیر یارین، یار!

یورد غزللی - ص ۷.

واختی

بیر - بیریزدن یارلار بوگون حمایت واختبدر،
 بیرلشین، خصمین بئلی سبماقدا، وحدت واختبدر.
 قورخمايین، اوز حقیقی آماقدا جرأت گؤسترین،
 ایندی احقاق حقوق واختی، جسارت واختبدر.
 گیرمه یین اوز خانه زه، عزت نشینلیکن نه سود؟
 بیر گلین، ملی محافل ایله بیعت واختبدر.
 قبردی ظولمت ایلیرین، دان یئری سؤکدو سینه سین،
 لاجوردی بیر سحرله، یار، وصلت واختبدر.
 آخماق اولما، جدی نین یوکسک مقامین حیفظ ائله،
 کئچدی ذلت روزگاری، ایندی شوکت واختبدر.
 گر اوتورسان کنج ائوده، کیمسه سوت وئرمز سنه،
 وارلیق اثباتی اوچون، دوزگون! شهامت واختبدر.

یورد غزلی - ص ۷.

ختا

ختادان گلیمیش اجدادیم، سوزؤمده بیر خطا یوخدور،
 اولوسوم افتخار ائیلر کی ذاتیمدا ریا یوخدور.
 گل ای ساقی! منیمله اگلشن و اگن، منیمله اول،
 بیزیم مسلکده دوستلوقدا صداقت وار، جفا یوخدور.
 سابقن یاربم، اوزون گؤسترمه هر بیر ناکسه، اورتون!

ايتان كى دون رقيده ابرو يۇخدور، حيا يۇخدور.
 اليندن هر گلن پسيلىكلره، امكان گزير دوشمن،
 گئيش قلابنده همشهرى، نهدن خصمه جزا يۇخدور؟
 ائشيت دۆزگۆن، سنه تبريزدن بير خوش خبر گلميش،
 كى هيجران دردينه ساهير كلامى تك دوا يۇخدور.

يورد غزلىرى - ص ۸.

دوشمن دون

قاشلاربن تا منى پامال جنون ائتميشدير،
 كۆنلۆمۆن مئيلينى سئودايا فزون ائتميشدير.
 من رياسبندان حسودون اؤزۆمه تۆز قونماز،
 ياربن اغيارلېغى قليبمى خون ائتميشدير.
 ائللرين ايچره تاپيلماز ايدى اخلاقي پوزوق،
 بيزده جارى بئله سين دوشمن دون ائتميشدير.
 اوغوم آلدانما، مَحِيلانَه سَنِينلَه دانېشېر،
 تۆركۆ هر يئرده دنى خوار و زبون ائتميشدير.
 چۇخلارې سؤيله دى قليبم يانېر احوالېزا، ليك،
 بير گۆز اچماقلا ايبلدېق كى اؤيون ائتميشدير.
 بيزه باغلانمېش ايدى مكر ايله، سالوس ايله او،
 ملت اؤولادېني قورد ايله قؤيون ائتميشدير.
 دۆزگۆن اؤز دوشمنى نين خاصييتن ياخشې بيلير،
 قرنلر يوردونو تسخير اؤنون ائتميشدير.

يورد غزلىرى - ص ۹.

وفا سخلا

گل ای یاریم، حسود بی حیادان ال گوٲۆر، بسدیر!
 اؤزۆن بیر محفل صیدق عزیزانه یئتیر، بسدیر!
 گل اؤز توپراغی نین، اؤز خلقی نین دامانینې دوتگیل،
 سیاست باز لار دامانینې دیگر اؤتۆر، بسدیر.
 اسیر ائللر دیار بندا، اسارتدن دانش اوغلوم،
 آجې بیر داستاندېر بو، شرفله گل بیتیر، بسدیر.
 سنی اؤز مۆلك پاكینده، غریب ائتمیش حسود دون،
 اؤنو بیر اوغرو پیشیک تک بورالاردان ایتیر، بسدیر.
 یئتیر بو خصم دون پرور بیزی آلداتدی ایللرجه،
 صفا گوستر، وفا سخلا، صداقت گل گتیر، بسدیر.
 دئیر دۆزگون: «فوجالدهم من، اوزون یوللارا باخماقدان،
 گل ای یاریم، حسود بی حیادان ال گوٲۆر، بسدیر.»

یورد غزلیری - ص ۹.

یئرلی

من بیمارا ترحم ائله! ای سئوگیلی یار!
 قېلما اؤز عاشیقینه بونجا اذیت، آزار.
 سؤرگوئم، ائل اؤبادا یؤخدو قرارگاه منه،
 بی قرارام دؤشهلی خسته و زار و بیمار.
 نئجه من وصف ائله ییم حالېمې تا سن دویاسان،
 گئن بو دۆنیا منه الآنه اولوبدور داها تار.
 یئرسیز اعیان عجم چاتدی دالبما کؤچۆمۆ،

دئدی: «دور گنتمه لی سن یئرلی، جانین قاچ قورتار!»
 آتیمین آلبنا گۆن دۇغما یا جاقدېر بورادا،
 نه گۇناه صاحیبی ام، سیز سؤیله بین ای دوستلار؟
 دۆزۆمۆن قالماسادا، اؤدلا ما دۆزگۆن جانینی،
 آغلاما، باشلاما افغانه، آماندېر، زنهار!

یورد غزلیلی - ص ۱۰.

اعجازدم

من باغلا دېغیم عهدده ثابت قدم یار،
 خۇلمت گنجهلر ایچره ایشیق صبحدم، یار.
 تۆرک ائلری نین ملی قرویلادی قورولموش،
 بو محفل عرفان دا هامېدان دا کمم یار.
 عاق اولموش ادب سیز عجم ارباب کماله،
 بو قووما بیلیرسن کی ولی التعمم یار.
 وحدت یارانیدېر، تانیب ائلر اؤزۆنو،
 آشفته لیگییم گۆرمه، درونیمده جمعم یار.
 ترک ائیلمه گل یانیمی، یاننام یانا دۇشسم،
 سن اولماسان هرگاه یانېمدا، عدمم یار.
 اولموش سۆزه جان بخش ائله ییر تۆرکۆ لسانی،
 دۆزگۆن دئنه کییم تۆرکم و اعجاز دمم یار.

یورد غزلیلی - ص ۱۱.

غمازلیق

اؤزۆنه شاعیر آدی قویموش اؤ، شاهبازلیق ائدیر،

من تک آینا قېرانا آیینه پردازلیق ائدیر.
 سانکی بوش بیر ائوین ایچره سالاراق های بیدبریق،
 مئیدانی خالی گورور، اوز اوزونه قاضلیق ائدیر.
 یایدا طاووس صیفت گوز تیکرهک اوز پرینه،
 بیزی سایمېر اوزونون قېشلیغې نې یازلیق ائدیر.
 شورەزار ایچره تیکانلارې ییغېر دامنینه،
 باغبانلار سایاغې یعنی کی گولبازلیق ائدیر.
 یوللارا باخمادان اتلایالی دامدان داما او،
 دئمک ایستیر هله جاهیلدی نشان بازلیق ائدیر.
 وئرمه یول اتو ایچینه سن بو حسودی، دوزگون!
 چون کی دوستلارین آراسیندا او غمزلیق ائدیر.

یورد غزللری - ص ۱۱.

آزاده

فضولی زاهدین آلچاقلیغیندان داده گلیمشیدیر،
 «اؤ بیر اهل ریادیر.» سئویله میش فریاده گلیمشیدیر.
 خلائق آلدانېب زؤهده، ریاکارا مینیک وئرمیش،
 بابام ال قاوزامېشدېر گولېره امدادا گلیمشیدیر.
 یئیین گل ساقیا، قریان پایین، قاچ، شتاب ائبله،
 کی گیزلین عیش و نوش ائتمک، رذیل زهاده گلیمشیدیر.
 بیرالده تسییح صد دانه، دیگرالده سجاده،
 اوره کده کین و نفرت روبرو هر زاده گلیمشیدیر.
 اینان صیدق و صفادان بیر اثر یوخ نحس روحینده،
 اونون هر امر و نهییی داده یوخ، بیداده گلیمشیدیر.

فداى پايى اوللام من، صفا اهلى، رياسبىزجا،
بىر الده جانبنې دوتموش، بىر الده باده گلمىشىدىر.
گل اى دۆزگۆن! بابان تىك، داده گل، فرياده گل، دورما!
او بئش گۆنلۆك بو دۇنيا مۆلكۆنه آزاده گلمىشىدىر.

يورد غزىللىرى - ص ۱۲.

آلدانما

ملته تحمىل اۆلان گۆنلر، آجى ايامدىر،
بامدادى آريامهرين قارانلىق شامدىر.
اى مسلمان! گل گۆزۆن آچ، تۆركۆ تحقىر ائىلمه،
كىم مدار افتخار ملت اسلامدىر.
سفسطه پردازلر تلقين عكس ائتميش سنه،
تۆرك نامى بو جهاندا بىر مقدس نامدىر.
گيرمه مدهش اوچروما، يانماز سنه خصم دنى،
يۇخ سۇنو بو جاده نين قورخونج و بى انجامدىر.
«بىر سپاه جانفشان ذات مولا، تۆرك دۆر»،
بو رسول اكرم اسلامدان پيغامدىر.
غيرته گل دۆزگۆنوم، آلدانما وار و دولته
قالاسى مۆلك جهاندا عار، ناموس، نامدىر.

يورد غزىللىرى - ص ۱۳.

التجا

ايلاها تاپامرام مادام كيم سن تك صنم واردېر،

بو دۇنيا اۆزره الطافین منیم چۆن دمیدم واردېر.
 ائشیکه چيخ قد شمشادېني سئیران ائدیم بیردم،
 سنین تک یاری اۆلانېن درونوندا نه غم واردېر.
 اۆره گیمده جراحت وار، دلیمده آتشین سۆزلر،
 المیده اؤدلو مشعل وار، دوشیمده علم واردېر.
 سن آذربایجانین بی نظیر آهووش انسانی،
 وجودوندا دمام دؤور ائدهن بیر پیچ و خم واردېر.
 اوتانما، فخر ائله اؤغلم، شرفلیمیش بیزیم ماضی،
 منیم قورقود آتا تکین مقدس بیر ددهم واردېر.
 آنا یوردونا دؤن دۆزگۆن، اؤنا گل التجا ائيله،
 جهان سؤیله: «قدسی بیر پناهگاهیم، نهم واردېر».

یورد غزللری - ص ۱۴.

اقرار

آچ قولاقلاربني، دینله منی یار،
 عشقیمه بیر داها ائيله اقرار.
 اولو اجدادېمیزین میراثېدېر:
 بو دنی تاپدالایان تۆپراقلا.
 هر بلایا سینهنی گردین سن،
 مۆلكه وتردین یئنی بیر استقرار.
 قاراقېش قۇیما باسا یورد - یووانی،
 هر کسین یوردونا دؤنمؤشدؤ باهار.
 دؤزگۆنؤن وارلېغینا امکان اول،
 عشقیمه بیر داها ائيله اقرار.

پورد غزللری - ص ۱۵.

شاه کلام

اٹلرین عشق حدیثی کیمی داستان یوخدور،
 منه تبریز تکی نه آی نه ده کنعان یوخدور.
 اوره گیم بیرتیکه دیر لهجه نه، خوش سؤزلرینه،
 لبلرین قندی کیمی دردیمه درمان یوخدور.
 بو آغیر اٹلریمین باشین اوجالدان سن سن،
 باشقا یئرلرده گؤلوم سن کیمی انسان یوخدور.
 قلبیمی کیمسه آلمانماز، اونا صاحب اولاماز،
 عاغلبی سحرلهین سن کیمی جانان یوخدور.
 یادا اوز یوردو عزیز ایسه، بیزیم اٹلره ده،
 آذربایجان مثالی روضه ی رضوان یوخدور.
 احسن استادینه کیم دؤزگؤنو شاعیر قیلدی،
 شاه کلامیندا وجودون کیمی نقصان یوخدور.

پورد غزللری - ص ۱۶.

جوان

اویانداپق، گنج اویانداپق یار گتمیش، کاروان گنچمیش،
 زمانین محملی آله، او یاندان ساربان گنچمیش.
 بو الی ایله تۆرکی دیلده میلیونلارچا انسانلار،
 حیاتا دانپشان گلیمیش، حیاتدان بی زبان گنچمیش.
 خبردار اولمادی سیمرخ اوزو روئین لباسمدان،

دنی خصمین زهەرلی تیغی کۆنلۆمه نهان گنچمیش.
 دئیهر دۆزگون جوانام من، یورولماق بیلمیرم اصلا،
 حئییف دوغرو دانشمیر، دای گۆنۆ گنچمیش، زمان گنچمیش.

یورد غزللی - ص ۱۸.

گۆل

گلین یارلار دۆلون یوردا، صفالی یاربمیز گلیمیش،
 بیزی قورتارماغا اقدام ائدهن دلداربمیز گلیمیش.
 سیاست عالمی نین دفعه لر گردابینا دۆشمۆش،
 عزیز ناموسلو، عزتلی، متین همکاربمیز گلیمیش.
 دورون غفلت یوخوسوندان، گۆنش ساچمیش شعالاربن،
 گنجه لر یاتمایان بیر رهبر بیداربمیز گلیمیش.
 ایری آددیم آتین، قالدین، حیاتی تیره دین بیرکز،
 شراب نابدن کئفلنمه میس هشیاربمیز گلیمیش.
 فداکارلیق زمانیدر، ساواش چاغیدر، ای دلبر!
 نسیمی تک آیاغبله گندهن برداربمیز گلیمیش.
 دایان دۆزگون یاشار گل سین، سه ند، ائلدار یوکسل سین،
 سئوین دۆنیایا بیر گۆل تک گۆزه ل ستاربمیز گلیمیش.

یورد غزللی - ص ۱۸.

داغ یاران

نه دن بس وئرمه دین بیرهای منیم فریادېما قارداش؟
 آغېر گۆنلرده چاتمادېن نییه امدادېما قارداش؟

دنيەلە عەھد و پىمان باغلاڭدېن، ناموسونو ساتدېن،
 نە قۇيدون يادگار قالسىن يازىق احقادېنا قارداش؟
 ياراقلان، مېن آتا مۇيدانې خالى قۇيما، دۇشمەن وار،
 اۇزەرلىكلەر سېرمەن قەد شەمشادېنا، قارداش!
 گۆزۈن تىكمە دنى اغيار الينە، دۇن قايت گلگىل،
 شرفلە عۆمر سۆرمۇش باخ اولو اجدادېنا قارداش.
 الين چك خسروون دامان تر آلودەسىندن، سن.
 ياخېن گل داغ ياران، غىرت چكن فرهادېنا قارداش.
 گذرگاہ سفردير عۆمر دۇزگۇن، سئچمە اگری يۇل،
 آچې گۆنلرى – آلدانما! – گتير بير يادېنا قارداش.

بورد غزلىرى - ص ۱۹.

دارلىق

قوت ايمان وئير ھردم بيزە بيدارلىق،
 يار آپىل گل سن دە قېل ياران ايلە غمخورلىق.
 صولت ظلم عجملە، طعنەى خصم دنى،
 مندە ايجاد ائىلەمىشدير ذاتېنا بيزارلىق.
 بيزدە قدرت وار ايکن، يار ايدى چاکروش، ولى،
 ايندى ائىليير بو حياسېز، يار ايلە اغيارلىق.
 کيمسەنين وارلېغېنې، تاريخىنى بيز دانمادېق،
 بس نەندير قۇوموما يارب! بئلە غدأرلىق؟
 گلەيىرلر اۇزلرينە تېريزين آيدېنلارې
 چۇخ چکمه جکمی جوانلار ايچرە بو بيمارلىق؟
 باشقا دۇنيا وارسا دۇزگۇن، کۇچ قوتار، تتر وار، گت!

ساهییرین وارلېغنا ائتدی بو دۆنیا دارلېق.

بورد غزللری - ص ۲۰.

آشپناسپز

بیز سنین چشمینده دلداریم بهاسپز اولموشوق،
 ائومیزی سن ترک ائدهندن آشناسپز اولموشوق.
 بو ریاکارانلا هم صحبت اولاندان، ای صنم!
 صدیق ترک اتمیش بیزی، بالله صفاسپز اولموشوق.
 غیرت ملیتی دانمیش، عجم لشمیش کیمی،
 وه نه ناموس سوز، حمیت سیز، حیاسپز اولموشوق.
 هرکس اؤز ملی نشانین سانجدی اؤز درگاهینا،
 بیز نهدن یزدانی میثاقا وفاسپز اولموشوق؟
 دۆشمۆشۆک بیز عۆمر، آردینجا دنی خصمین، نهدن،
 قدسی آمالیمیز چۆخ اعتناسپز اولموشوق.
 گتتمه مییش دۆزگۆن دیار غربته، بو مۆلکده،
 بیز غریبین میثلی، بی کس، آشناسپز اولموشوق.

بورد غزللری - ص ۲۰.

زوال

بزه دی اؤزگه نی، مندن نهدن المادی سوراق؟
 یار ائویندن قوپالې، گتندی قېراق، دۆشدۆ اوزاق.
 اؤزۆنه دۆن گۆزه لیم خصم دنی حیلله اندیر،
 هاوا چیسگینلی دوماندر، اسه جک سرت سازاق.
 اۆچ مین ایلیک ادبیاتی نئجه دانماق اولور،

عجمین شرو ورینه عزیزیم وئرمه قولاق.
 یاز بویون قوربانیبیام، دوشمه سین الدن قلمین،
 سو کسيلمز گۆزه دن دشتده قاینارسا بولاق.
 گوئی یئرہ یئنمز ایسه، تۆرک ائلینه یۇخدور زوال،
 ها اوزاق اولسادا ائل، دۆزگۆن آمان گئتمه قېراق.

بورد غزللری - ص ۲۱.

فرمان

عجم اؤباشدا بیز ناموس و وجدان گزیریک،
 باخ خطایا کی بو بی دینده ایمان گزیریک.
 بیر بؤلۆک دۆره سیزه دۆره و دۆران وئردیک،
 اؤزۆمۆز اللری بوش قالماغا دۆران گزیریک.
 قاتی کۆنۆللۆ شاهین باغرینا توش گلیمیش ائلیم،
 داش دلن، باغری یاران سُمبه و سوهان گزیریک.
 حزلر دردیمیزه درمان ائدهنمیر، بیلیریک،
 بیر سمندر سایاغی ائلره قوربان گزیریک.
 کۆلۆن آلتیندا باتان کۆز کیمی اولموشدور ائلیم،
 دۆنیانی بیخماغا، نور ساچماغا فرمان گزیریک.
 یۇخلاری وار ائله دی، ترسه ایشه باخ دۆزگۆن،
 ایندی وارلېغېمېز اثباتینا بورهان گزیریک.

بورد غزللری - ص ۲۲.

بیعت

بیز بنیادان بو آغبر ائللرله بیعت ائتمیشیک،
 هاردا بیر مظلوم وار، اوندان حمایت ائتمیشیک.
 باغربمبزا باسمبشبق یوردون معطر خاکینی،
 صادقانه صاف بیر عشق ایله وصلت ائتمیشیک.
 قورخموروق ظالیمترین شمشیر و تانکیندان، اینان!
 حاققېنې مظلوملارېن آلماغا جرأت ائتمیشیک.
 نغمه‌میزی طبلی خصمین بۇغماغا قادر دگیل،
 دۇنیادا سسلنمگه قالخېپ جسارت ائتمیشیک.
 جدی‌مین دامانی بهتانلاردان عاریدیر، بیلین!
 ملی حقلردن عصیرلر بیز حمایت ائتمیشیک.
 آلدادان خصمین اۇنۇنده هر زمان دۆزگۆن دئییر:
 بیز بنیادان بو آغبر ائللرله بیعت ائتمیشیک.

یورد غزللی - ص ۲۲.

میتلا

اۇزگهدن یوخ، یار بیز بیر آشنادان کۆسمۆشۆک،
 ظلم ائدهن بیر نازنین بیر بی وفادان کۆسمۆشۆک.
 میتلاى درد بی درمان اولوبدور کۆنلۆمۆز،
 درد ایله یار اولالې دیگر دوادان کۆسمۆشۆک.
 بیز مکافاتا جزایا جانلا آلقېش سۆیلۆرۆز،
 کۆسمۆشۆک احساندان دلبر، عطادان کۆسمۆشۆک.
 مس ایکن یاپدېن طلا، اکسیر عشقینله بیزی،

بۇئەلە بىر اكسىردن بىر كىمىيادان كۆسمۇشۇك.
راز ناپئىدامبىزې پىيدايِ عالمىر قېلان،
يارا يۇخ، اغيارا اولموش مېتلادان كۆسمۇشۇك.

يورد غزىللىرى - ص ۲۳.

ملت

اى وطنداش! يوردونو قورتارماغا ھمت گرەك،
سانجاغىن تۇپراقدان قالدېرماغا غيرت گرەك.
كىمسە قايتارماز سەن ھەم بىرلى بالئە حەقىنى،
سۇيەلمەك چىن منطقى منطق سىزە قدرت گرەك.
دوست اولماز دۇشمىن سەنلە، آيىل بىر خوابدان،
دۇستا شەققەت لازم ايسە، دۇشمەن نفرت گرەك.
چون اسىر اتتىدىن اوزۇن، اوندان كىچىلدىن بىر بئەلە،
ايندى خۇ بىر عصردير، آزادەيە عزت گرەك.
سەن اسارت زنجىرىن قېرماق دىلرسەن پايدان،
أما بىلمىرسەن بو ايشدە قدسى بىر وحدت گرەك.
باخ آغاردېرسەن قابان تەك دىشلىرىن بو سۇزلەرە،
بىلمەيىر سەن شاعىرە عزت گرەك، حرمت گرەك.
يوزما دۇزگۇن آغزىنې، سەنلە بەھار آچماز چىچەك،
ملتى، مۇلكۇ ادارە ائتمگە ملت گرەك.

يورد غزىللىرى - ص ۲۴.

دایاغ

منه گۆزهل گذران اول، منه عزیز، فراغ اول،
قارانلیق ائوده ایشیقلی ستاره، نورلو چراغ اول.
یولون آزان گمی میزدیر، سېنبیدی سکاکی،
تلاطم ایچره بیزه یول وئرن اوزاقدا مایاغ اول.
کۆچ اتندی ساهیر دوزگون جهان فانی دن،
سن ایندی هاردا قالپسان یئتیش بو جمعه، دایاغ اول.

یورد غزللری - ص ۲۴.

خنده

بیر گۆلمه دین نییه من بیماریه گۆزهل؟
بو عاردېر سنه کۆسه سن یاریله، گۆزهل!
دۆن باخما دېن منه، نییه اۆز یانه دۆنده ریب،
گنتدین کنارا بیر بؤلۆک اغیاریه گۆزهل؟
اؤباش قدرینی نه بیلیر؟ بنزه مه اؤنا،
دۆررۆن بهاسی بللی خریداریله گۆزهل.
پیمان ائدیب دنی ایله، حۆرمتدن آتلادېن،
گل ایندی یانېما یئنی اقراریه گۆزهل.
باران نازپروریون ترکین ائیلهدین،
آتدېن صداقت اهلی نی آزاریه گۆزهل.
رحم ائیله دۆزگۆنه کی غریب دیاردیر،
روحون دیریلت، لحظه جه دیداریله گۆزهل.

یورد غزللری - ص ۲۵.

مہمان

سن پری رو، ماہ پیکر، تۆرکِ خوبانسان، گۆزەل،
 بیر فرشته باطن و ظاهرده انسان سان، گۆزەل!
 آیری بیلمم من وجودون، اۆز وجودومدان گۆلۆم،
 جسمیمه روح و روانسان، جانپما جان سان گۆزەل.
 آی کیمی، کعبه مثالی نورلادپرسان خانەمی،
 گۆزلریمده یوسف و کۆنلۆمدە کنعانسان گۆزەل.
 سۆت آخبر بال تک لبیندن، آغزین آچجاق صحبتە،
 تَحْتَهَا الْآنْهَارِلی بیر باغ رضوانسان گۆزەل.
 من جہانپن گردشیندن مات و مبهوتام کی سن،
 بو عجم پرگارپنا نۆلموش کی حیرانسان گۆزەل؟
 خصمینە تسلیم اولما، کسمه سن دە، باس اونو،
 غیرتی دیلدە گزەن تۆرکِ مسلمان سان گۆزەل.
 غیرتین قویسان قبراغا، خانەمیز ویران اولار،
 خانەنین دۆرد گۆشە سیندە اولو ارکانسان گۆزەل.
 مرد مردانە دۆلان، نامردلرە مئیدان اوخو،
 ناکیشیلیک صفحە سینە، خطاً بطلان سان گۆزەل.
 ظۆلمە باش اگمە، اسیر ظالیم ائتمە خلقینتی،
 سن نسیمی میثلی سن، بیر پارچا عصیان سان گۆزەل.
 یوردومون دۆرد گوشە سیندن خلق گۆز تیکمیش سنە،
 ائللرین تاریخینە بیر قدسی عنوان سان، گۆزەل.
 سئوملی مین بیر سچیە سندە وار، یوخ کیمسە دە،

داشلار ایچره دُرسن، لعل بدخشان سان، گۆزهل.
احترامین ساخلا صاحب خاننن دۆزگۆن کیمی،
دۆرد - بئش گۆنلۆک جهاندا سن ده مهمان سان گۆزهل.

یورد غزللی - ص ۲۵.

کیتاب

سینه م ایچره لرزه دار اضطراب اولدو کۆنۆل،
سن جهالت ایچره چالخاننن، خراب اولدو کۆنۆل.
احترامی وار ایدی ارباب علمین مۆلکده،
دال چئوردین علمه فنه، غصه یاب اولدو کۆنۆل!
منسی اولموش کئچمیشین، فارابی و سینان هانی،
حالبنا باخدیقجا یکسر، در عذاب اولدو کۆنۆل.
انقراض اسبابی اولما، اغلا گل، ای ناخلف!
دهر ایچینده مورد طعن و عتاب اولدو کۆنۆل.
تۆرکۆ تحقیر ائیلمه، ناموس اسلامدیر، اخی!
بو ایچی بوش کلنه نه باخدیقجا، آب اولدو کۆنۆل.
قوهی مفکورهسی ابطال ائدیلمه، ملتین،
دۆزگۆنۆن درد و غمینه بیر کیتاب اولدو کۆنۆل.

یورد غزللی - ص ۲۷.

هشیار

یار هجرینده، گۆزۆم آغلا گیلن خونبار اول،
یئری وار، دۆش دۆشگه، خسته ییخیل، بیمار اول.

دۆشمىنى يانسىپلايان ناموسون الدن وئرهجك،
 ھىچ فضىلت يۇخودور اۇ دنى نىن، بيدار اول.
 قىدى سىلمكىدى سنىن اسمىنى تارىخلردن،
 ھركس آلداندېسادا، سن آيىق اول، ھشيار اول.
 سنه ميراث قالان صيدقى كنارا آتما،
 دوست ايله دوستلوق ائله، دۆشمىن دن بىزار اول.
 گنت سفر ائيله، كۆنۆللىر ديارىن فتح ائدهسن،
 قىلبر خانەسىنه صاحب اول، ديار اول.
 بىل كى بىر يىرده اوتورسان، باشىنا بۇرك كئچر،
 تجربه اخذ ائله، گنت دۇنيانى گز، سيار اول.
 دۇن گنجە دىنلمەدىنىمى دئدى دۆزگۆن ياربنا،
 گۆزەلېم غير ايله اغيار، من ايله يار اول؟

بورد غزلىرى - ص ۲۷.

دۆزل

يادلارا انجمن آچدېن، اۇخودون شعر و غزل،
 دىلىنه قوربان اولوم من، نه شىرىندىر، نه گۆزەل.
 تۆرك سن، غيرته گل، بىر بئله خفت چكمه،
 سنى غيرتلى ياراتمېشدى بۇيوك خالىق، ازل.
 اۇزۇنه گل گۆزەلېم، يۇخودو ھاراي غيرده، بىل!
 باخ كى دۆزگۆندۇ دئىير: گنتمه قېراق، بىرجه دۆزل!

بورد غزلىرى - ص ۲۸.

سېرقا

ایشلر انجامه چاتار سعیله، همتله، اؤغول!
 معرفت کسب ائله، درسین اؤخو دقتله، اؤغول.
 کۆنلۆمۆن پارچاسی، بیر نازلې جگر گوشه م سن،
 قلیمیم خانه سی دۆلموشدو جراحته، اؤغول!
 سن ادب سیز عجمین هیله سینه آلدانما،
 بابانین دوردو اؤزۆنده او، جسارته، اؤغول.
 پایمال ائیلمه هئچ کیمسه نین حاققین، اصلا،
 حاققینې آماغا فریاد ائله جؤرأته، اؤغول.
 قاچما دۆشمین قاباغیندان، بو کی نامرد ایشیدیر،
 اؤز اؤزه دور، سؤزۆنۆ سؤیله شهامتله، اؤغول.
 کیمسه اؤز تاریخینی، اؤز دیلینی چئینتمیر،
 بابا میراثینا گل باخما حقارتله، اؤغول.
 انسانین اولمگی یئیدیر یاشماغیندان، اگر،
 یاشاماز ایسه، غرور ایله شرافته، اؤغول.
 دۆزگۆنۆن شعرینی سېرقا ائله گوشینده، بالام،
 ائل ایچینده حرکت ائیله دیانتله، اؤغول!

یورد غزللری - ص ۴۳.

ای وای

اتدین عالمده منی سون گۆنۆ رۆسوا ی کۆنۆل!
 بسکی چکدین غم الیندن آمان، ای وای، کۆنۆل!
 دۆشدۆن عشقه، یانېبان، آغلايېبان، سېزلايېبان،

منى درد اھلىنە اتتىدىن دخى ھمتاى كۆنۆل!
 پوزغون اولدو حالېمېز، سۆلدو بۆتۆن وارلېغېمېز،
 قېلمادې دردېمېزە درمان او زىباى كۆنۆل.
 طۆلم توتغو اندەرك، چولقادې يان يۇرەمېزى،
 چېخمايې بېر يانا جاندان قۇپاران ھاي كۆنۆل.
 يار سالېدېر نظرىندىن بېزى، اغيارلا گزىر،
 حالېمېزدان ايدا اولمادې جويايى كۆنۆل.
 دۆزۆمۆ يۇخدو داھا بېر بئله ھجران غمىنە،
 گل داغېل، دۆزگۆنۆ راحت ائله، اى وايى كۆنۆل!

بورد غزىللىرى - ص ۳۰.

افغان

باشلاما بېر بئله جان ياندېران افغانە كۆنۆل،
 اۆمىدېم وار يئتەسن سۆگىلى جانانە كۆنۆل.
 دۆزۆمۆن اولسا يئتر وصل گۆنۆ، غم ائتمە،
 يئنه بۆلبۆل گلەجك گۆللۆ گۆلۆستانە كۆنۆل.
 سالېبان داد فغان، سېرىمى آچما جھانا،
 منى رۆسواى ائلمە، اى دلى ديوانە كۆنۆل!
 نە خېردېر، گۆرۆلر عشق دە چۆخ فېرتېنالار،
 قورخما كېم سۆن وئرىلر قورخولو توفانە كۆنۆل.
 سۆن زمان رام اولاجاق يار، سنە دۇغرو گلەجك،
 جۆشوبان دۆنمە بئله دالقالي عمانە كۆنۆل.
 گرەگ عاشىق سۆه جانانې دئىيردى دۆزگۆن،
 جانانېن ساغلىغې اۆترۆ قېيامېن جانە كۆنۆل.

یورد غزللری - ص ۳۰.

غزل

یار ایستهرم ساچپن کیمی درهم اولا کۆنۆل،
قهوربلا چیگنین اؤستۆنه، پُر خم اولا کۆنۆل.
گۆرسه باهار رویونو، ای غنچهوش گۆزهل!
شاید غمین آتا، یئنه خرم اولا کۆنۆل.
شوخی فرشته خو قدمینده اسپردیر،
امید وار بۆیله، کی آدم اولا کۆنۆل.
اغیار ایچینده، غربت ائلینده قالینجا سن،
بسله اؤمید کیم سنه همدم اولا کۆنۆل.
آخر نه واختا دک یازاجاق دۆزگۆنۆم غزل،
تا بیر گئجه اونونلادا باهم اولا کۆنۆل.

یورد غزللری - ص ۳۱.

دیوان

ای گۆنش اۆزلۆ! بیلیرسن سنه واردپر نظریم،
رحم قبل، سندن اوزاق سئیل تۆکۆر چشم تریم.
بوسه وئر آل یاناغیندان منه، ای قلبی قارا!
لخته بیر قانه دۆنۆبدۆر بو پریشان جگریم.
گزمه اغیار ایله، ترک ائیلمه یانین یارین،
سنه واللاهی تۆخونماز منیم اصلا ضرریم.
تۆرک تاریخینه مالیک وطنین شاعیرییم،

اٹلریمدن سوایی یوخ ضمن معتبریم.
 ساهیر عشقیله دی من تۆرکۆجه دیوان یازپرام،
 اۆلمرم، دۆزگۆن! اینان، وار بئله بیر شاه اثریم.

یورد غزللری - ص ۳۱.

وطن سیز

بیر وطن سیز میثالی خاک وطنده من ایدییم،
 بۆلبۆل غمزده تک گۆللۆ چمنده من ایدییم.
 کیمسه نی تانمایان دؤغما دیاریمدا گۆزهل،
 بیر غریبُ العُریبا میثلی گزنده من ایدییم.
 روحو تسخیر ائله یین دردلری یوکسک قوش تک،
 یوکسلن ناله سی هر جیسیمده تنده من ایدییم.
 برک دۆشدۆم آیاغا، ساهیر آیاقدان دۆشه لی،
 یوخسا بیر بۆلبۆل قدسی وش، عدنده من ایدییم.
 دنی اعیانی الی ایله آغبر اٹلریمه،
 غیرتی جوشه گلن ظۆلمۆ گۆرنده من ایدییم.
 ظۆلم کارلارین عزیزیم قاباغیندا هر دم،
 اولمایان هیچ زمان تانریا بنده من ایدییم.
 یار اویان بیر قولاق آس، گۆر کی دئییر دۆزگۆن زار:
 بیر وطن سیز میثالی خاک وطنده من ایدییم...

یورد غزللری - ص ۳۲.

وارلیق

یار حرام اۆلسون منه وارلیق، سنینه اولماسام،

عشقیوین اکسیریله باشدان آیاغا دۆلماسام،
 جسمیمی جانیم باهاسینا الیمدن وئرمهسم،
 دۆشمهسم زار و، خزان یاپراقلاری تک سۆلماسام.
 حۆرمتین ساخلاماز ایسم، اکدیگین دانهلرین،
 باخچاسپندان کۆنلۆمۆن هرزه آلاغی یۆلماسام.
 هر گئجه گۆندۆز دیلینده دۆزگۆنۆن بو شعر وار:
 یار حرام اولسون منه وارلیق، سنینله اولماسام.

یورد غزللری - ص ۳۳.

ناخلف

گزدیم دیار - دیار، نه دن یاری گۆرمه دیم؟
 مۆلکۆنده جدّیمین نه ده دیاری گۆرمه دیم!
 اشعاری جیبلرینده گزه ن سۆز خدالارین،
 گۆردۆم ده، اۆز ائوینده خریداری گۆرمه دیم.
 زندان خصم پست ده یارب! نه سر وار،
 آزادلیق دیلکلی گرفتاری گۆرمه دیم!
 یاریندی طعنه زن، بلی بو طعنه دیر سنه،
 خانه نده یوخسا طعنه ی اغیاری گۆرمه دیم.
 کۆنلۆم قوشو اسیر قفس قالدی دانه سیز،
 بیر آب و دانه وئرمگه دلداری گۆرمه دیم.
 دۆزگۆن اوتوردو ساهیر عزاسپندا، آغلادی،
 اولاد ناخلف ایچینده عزاداری گۆرمه دیم.

یورد غزللری - ص ۳۳.

امین

نەدن آیدىن سحرە يۇخ يىقىن ھەم يىرلىم؟
 ھاردادېر قەدرت ايمان و دىنن ھەم يىرلىم؟
 آتما، اگمە دىلىنى، قىمىنە آگاہ اول،
 او سنىن قاش داشېن، نازنىن ھەم يىرلىم!
 داندى انكار ائلەدى وار يۇخومو بالمەرە،
 خصمە آز ائىلمە كۆنلۆندە كىنن ھەم يىرلىم!
 تربىت ائىلە، قازاندېر اۇزۇنە اوولادېن،
 بىزە قالسا، قالاچاق بىل كى ھەمىن، ھەم يىرلىم!
 دۆزگۆنە سۆيلە نەبىن وار، چكىلمە كئارا،
 باشقاسېن سىررىوھ سەن بىلمە امین ھەم يىرلىم.

يورد غزىللىرى - ص ۳۴.

سخن پرداز

من كۆتۆلدىن صادقانە يارە مايل اولموشام.
 اول باخېمدان بۆيلە زار و بۆيلە بى دل اولموشام.
 گل كئارېمدا اوتور، قارشې دايانما عاشىقە،
 عشق بختىندە دئدىگىن سۆزە قايل اولموشام.
 اۇزلۇگۆمدىن چېخدىبېمدا ائىل دە آتدې قئىدىمى،
 باخ اۇزۇمدىن نە قەدر دۇنيادا غافل اولموشام؟
 ھىچ كس خوار ائتمەدى دەر دنى دە اۇز ائلىن،
 بىر مەنم وصل اولموشام نادانا، زايل اولموشام!
 دۆرلۇ اكسىر مەجەب وار جىسىمىمدە، گۆلۇم،

درد ایله تۇپراقدا نهدیر بیرله حاصل اولموشام.
اثللرین عشقین اوره کده آلدیغمداندېر، اینان،
مۆلكده دۆزگۆن، سخن پرداز قابل اولموشام.

یورد غزللری - ص ۳۴.

صوبح چرشنبه

من از لدن ائلیمه خدمتی پیمان ائتدیم،
وطن حیثیتی نی کۆنلۆمه عنوان ائتدیم.
«أناجان!» ناله سی چکدیم، یاد آلیندن قاچدیم،
اؤزۆمۆ صدق ایله داماننا قوربان ائتدیم.
یئرشین یانسبلایان کبر دولو نمرودون،
قاباغیندا اؤزۆمۆ موسی عمران ائتدیم.
کۆنلۆنۆن سفره سینی اؤزگییه آچما یاریم،
من کی هر کیمسه دن اسرارینی کتمان ائتدیم.
ساهییرین کۆچ خبرین دیلده دۆلاندېردیم آمان،
صوبح چرشنبه چاغی دۆزگۆنۆ نالان ائتدیم.

ما لم یعلم

تۇپراغا دۆشدۆ مین ایلیک بو علم،
دؤور گردون ائلیمه ائتدی سیتیم.
دۆشمه آردېنجا، سن ای تۆرک شجاع،
سئومز انسانلیغی اعیان عجم!
اهرمین یوردودو گۆستردیگی مۆلك،
دروازاسینا ساقین، باسما قدم!

ظالیمی خانہ خراب ائت، دورما،
 اۆره گیم اولدو سیتمدن درهم.
 شیطانبین باشینا چک تیغ دو دم،
 یانما گبره کی دگیلیر آدم.
 قالخ مظلومو حمایت ائیله،
 ظالیمین زخمینه قویما مرهم.
 سؤیله دین قُدسی کلامبن، دۆزگۆن،
 یازدبن آثاربني ما کم یعلم.

یورد غزللری - ص ۳۶.

ظفر مارشی

سئوگیلیم دادبما یئت، قویما یاد ائلرده قلام،
 منی یاد ائیله، صباح من ده سنی یادا سالام.
 صاف قلبین ایله یاردبم ائله، امدادبما یئت،
 تا کی پامال ائدیلن حقیقی می دؤشمندان آلام.
 التجا اتمرم اصلا عجمین قلعه سینه،
 کیم سنین تک وار عزیزیم باشی توفانلی قلام،
 گۆن او گۆن، ساعت او ساعت اولا، دۆزگۆن، من ده،
 فاتحانه وطنیم ایچره ظفر مارشی چلام.

یورد غزللری - ص ۳۶.

عشق

یاربمی وئرسن اگر جنت و حور ایستمه رم،

گۆنش اۆزلۆم گلە گر، غیردە نور ایستمەرم.
 داغېلېرسادا تۆكۆم چۆللرە، دوررام، لاکن،
 یاشایېشی اگر اولماسا غرور ایستمەرم.
 دۆنیانی دوتسادا سئل، ناکس آدامدان ای یارا!
 جۆمتلیک اوممایارق، مردِ غیور ایستمەرم.
 کۆکسۆم اۆستە بیلیسن یاد نییە اۆدلار قالاپیر؟
 چۆنکۆ بیرآن دا اۆنو اۆددان دور ایستمەرم.
 خلق اۆچۆن شعر یازبرسان، هانی عشقین دۆزگۆن؟
 عشق سیز شعرده من های و شور ایستمەرم.

یورد غزللری - ص ۳۷.

یارالی

اۆزۆن خورشیدینه چاتماغا ذرّه تک شتاب ائتدیم،
 سنه وارلېغېمی بالله سپر قېلدېم، حجاب ائتدیم.
 صداقت بادە سیندن ایچمەگین ظنّ ائیلەدیم، بیر دم،
 دالېنجا سایه تک سن بۆدرەدین، من اضطراب ائتدیم.
 منی ساتدېن بوگۆن اغیار گبره آلتدان آلتدان، لیک
 گلايەم کیمسەدن یوخ، کیم اۆزۆم قلییم کباب ائتدیم.
 آناما ملتجی اۆلدوم بوگۆن، قوی چارتلاسن باغربن،
 بلی یالنبز بیر دفعه من عۆمرومدە ثواب ائتدیم.
 سېنادېم دۆشمینی، دۆستو، مصمم بیر قرار آلدېم،
 دنی پرگاری نېن من حیلە سیندن اجتناب ائتدیم.
 بو خلقین آغربیان یانمېش یارالی قلییم دۆزگۆن،

نہانی یارەدیر بو، تۆپلایب بیر - بیر کیتاب ائتدیم.

بورد غزللری - ص ۳۷.

طنطنه سیز

گۆزەل گۆزۆنلە اۇخو، بار! من گۆزل یازدېم،
 گۆزەللیگین صفتین هر نه وار، ازل یازدېم.
 یانېقلى قلیمی دیلندیرەن عزیز دلبر،
 سئوین کی بیر نئجه ایل سؤنرا من، غزل یازدېم.
 نه یازدېم ایندیەدک قلیمین یاراسپندان،
 یانېقلى، طنطنه سیز، ساده و گۆزل یازدېم.
 حسود دون اثراتېنې بیر خطیم یویاجاق،
 نه چۆنکۆ تۆرک صفت، هر نه یی اۆزل یازدېم.
 بیر عۆمر اگری دۆلاندېن، دۆلمەدین دۆزگۆن،
 من ایسه هر گئجه گۆندۆز سنه: دۆزل! یازدېم.

دلخون

سئوگیلیم بیر قانلی چشم دلخونون واردېر سنین،
 عطرلرله چولقانان پیرامونون واردېر سنین.
 لیلی دؤور انسان ای شوخ ستم بیسه! بوگۆن،
 مۆلک عشقین چۆلرینده مجنونون واردېر سنین.
 گل محبت نغمه سین یوکسلت سمایا، ای گۆزەل!
 اینجه حلقینده صدای موزونون واردېر سنین.

محتشم بیر پادشاه سان سؤیله سم، یئرسیز دگیل،
 مین اوره گی قان گؤناه سبز سؤرگۆنۆن واردېر سنین.
 بیر نظر سال بو اسیرین یازدېغې دیوانلارا،
 گۆر جهاندا نه حسابدا مفتونون واردېر سنین.
 فخره لاییق بیر زادی یوخ ایکی اوزلۇ خصمیمین،
 فخر قېل کیم مۆلک غمده دۆزگۆنۆن واردېر سنین.

یورد غزللری - ص ۴۰.

انسانلیق

آیپل اؤغوم ائو ایچینده بو ادب سیز مهمان،
 دینی ایمانی الیندن آلاجاقدېر ارزان.
 گنجلیک گۆنلرینی باد فنا یا وئردین،
 بو یازبق ملتینه نئیله میسن، ای نادان!
 دنی، انسانلیغې سئومز، اونا لایق ده دگیل،
 قارشېسېندا هومانیست اولما، مگر آخماقسان؟
 گۆز اؤنۆنده او گلیر فخر ائله بیر فرعون،
 گل بیر اعجازبني گۆستر اونا، ابن العمران!
 اؤنون آلچاقلېغېنا گزمه دلیل آردېنجا،
 سنه جۆک یازماغېدېر اېشته بیر آیدین بورهان.
 ظلمات ایچره قاپیت گئت اناوبن دامنینه،
 دۆزگۆنۆم خضره دؤنۆب دادمېش او آب حیوان.
 من کی شاعیر دگیلم، دینله دیگین قدسی کلام،
 قلبیمه وحی نزولیدی مثال فرقان.

یورد غزللری - ص ۴۰.

ملال

قارانلىق گۈلبىرىمدە پارلايان سۇنمز ھىلال سان، سن،
 جھاندا مېئلى يۈخ دلدار سان، صاحب جمال سان، سن.
 سوواررام من ھوسلە رىشەنى، اۆزۈن اربدارام،
 باغېمدا تازە اچمېش آغزې باغلي گۈل نھال سان سن.
 ائلين دردينن آيرې ايستمە اوقا تېنې، دۇزگۈن!
 خميرەم ايلە يۇغرولموش ايچىمىدە بىر ملال سان سن.

يورد غزىللىرى - ص ۴۱.

مېمان

اۋيان بىر خواب غفلتدن، اۆتۈبدۇر كاروان چۈخدان،
 ھامې بىدار اولوب گىتتىدى، منم يالئېز سنە حيران.
 اونوتدون كىچمىشى، اجدادې نېن دا داشېنې آتدېن،
 نەدن اۆز وئردى سن تەك ھوشيارا بۇيلە بىر نسيان؟
 قلم آل شأنىنى ياز صاف اۆرەكلى ائللرين، قارداش!
 بو بىر منظومە دىر سۇنسوز، بو دستاندېر قوتارمايان.
 دى خصمىن بىزە قارشې يازان سۇزلىرى بۇھتاندېر،
 اونون روھوندا يۇخدور ھىچ شئى، جز حيلە و يالان.
 بو قدرى چالخالانما، حۇرمت آغ ساققالېنا گۇستر،
 ائليندىر خىرخواھى، دىنلە وعظىن، گل اونا اينان.
 گۆزۈن آچ گۇر نەلر يازدې دى، دىنە، نوامىسە،

سنی ده دیندیریر ناپاک دیلیله، باخ بودور نقصان!
 بیزیم ائللر ایچینده کیمسه اۇغلم سست عهد اولماز،
 آدم بیر دفعه عۆمرۆنده، عزیزیم! باغلایار پیمان.
 ها اوزاق اولسا یاد ائیلەر بابا یوردونو دۆز اۇولاد،
 بو دالدا اۇ دالا مینر اۆره کده اولماسا ایمان.
 تواضع مسندین ترک ائیلمه، ای خان چۆبان اۇغلو!
 ائله قارشې دایانما، بیل، تکبیردن دۇغار شئیطان.
 اوشاق تک جانینې تهذیب ائله، روحینی پاک ائیله،
 گۆوهن فضل و کمالاتا اۆره گینده قوپارت توفان.
 جهانندن نقدینی ترک ائیله، ریا تسییحینی آنگیل،
 آنان دامانېنا دۆن گل، قوراق بیر محفل عرفان.
 چاغېنا صاحب اول، قاچ معرفت آردېنجا، علم اۇگرن،
 بیزیم مسلکده اولماز عالیم ایله جاهیلان یکسان.
 گیل آلود ائیلمه روحون، تیکانېن حیله سیندن قاچ،
 سنی گۆل برگ تر تک خلق ائدییدیر خالق سبحان.
 قانېن پاکدېر، اۇزۆن دوزسن، ائلین تک خالص ائل بیلیم،
 سنین آلدانماغېندېر صیدقیننه آیدېنجا بیر بورهان.
 دنی خصمین قولاق اطوارېنا وئرمه، اۇنا باخما،
 فضیلت خانه ایچره تۆرکلر قۆیموشدولار بنیان.
 آغېر نیسگیللی اۇغلومسان، ضمیریمدن آچېلمېر سۆز،
 سنین اجدادېنېن شائینده کیمسه یازمادې دستان.
 اۇغول بیر راه چاره ن وار، اۇزۆنه گل، اۇزۆن قورتار،
 نۆکرلیک ائیلمه اغیار بېسته، جان سنه قوربان!
 مقامېن ساخلا، حۆرمت ائت، حسین دۆزگۆن معلم دیر،

اؤ کافر اولسادا، بئش گۆن اولاجاقدېر سنه مهمان.

بورد غزللی - ص ۴۱.

عنوان

سنه یار عشق اول کیم روحومو شادان قېلدېن،
 خانهمین ارکانېنا عشقینی بنیان قېلدېن.
 منه انسانلېغې سئودیردین ازل گۆندن سن،
 روحوما مائدهی پاکېنی احسان قېلدېن.
 عشقیمی عرش معلایه چکیب یوکسلتدین،
 گوشه ی وحدتی بیر محفل عرفان قېلدېن.
 آچېق اللرینه، تۆخ گۆز لرینه قوربان اولوم،
 یادلارین دا کویرین روضه ی رضوان قېلدېن.
 بیرده گل کلبه ی ویرانه می روشن ائله،
 بیر باخیشلا دل ظلمانمې تابان قېلدېن.
 ساهیر اولادېنی جوشه گتیریب تریتدین،
 دۆزگۆنۆ تاریخینه یوردومون عنوان قېلدېن.

بورد غزللی - ص ۴۳.

وار اولسون

بیر کیتاب، بیرده قلم، بیرده کی دلدار اولسون،
 دوستدان گلیمیش اولان هر نه کی وار، وار اولسون.
 یاری آتدېن، دینی یار ائله دین یارلیق اؤچۆن،
 بیلمه دین غیردیر او، غیرتینه عار اولسون.

www.duzgun.ir

دوزگون سئونلر سایتی

گۆزده خار ائيلهدى گۆل تک بو آغبر ائللىمى،
 ائللرين ايچره گورۇم خصم دنى خوار اولسون.
 بيزى دفع ائيلهدى ذهنى بو دنى نين، اوغلوم!
 جانشىنى اوزۇ تک دهرده بى عار اولسون.
 غلبه چالماي جاق دورماسا ائللر يئردن،
 كاشكى بىر دفعه ده تيريزده ديدار اولسون.
 عربه گتدى لورنسى، عجمه پهلوى نى،
 توركو سالسبن آياغا، انگليسه عار اولسون.
 ساهيرين بىر خلف اولادى ساپيرلار سنى، بيل،
 ياز مقدس سوزونۇ، دوزگون آلين وار اولسون.

بورد غزلىرى - ص ۴۴.

آد ائدين

يارلار! گلين خانهمى بىر داها آباد ائدين،
 درده دوشن كۇنلۇمۇ غصه دن آزاد ائدين.
 قلبىزى خالى قېلېن بىر-بىريزه كينه دن،
 دوشمنى غملىنديرين، دوستلارى شاد ائدين.
 ائللىمى بىر-بىره سوق وئرين وحدته،
 بو سوزۇ چكىنمه دن اونلارا اظهار ائدين:
 عاق اولوبدور ولى نعمتینه دون عجم،
 رحمه كى لايق دگيل، دادينه بيداد ائدين.
 پېخدي ائوين هر نه بين آدي محبت ايدى،
 دوستلوغو انسانلېغې دۇنيادا بنياد ائدين.
 قول-قولا باغلاندىغېزدان سورا شمشير آلېن،

ظۆلم ائوينی ناكسين يكسره بر باد ائدين.
 دۆزگۆن شعرين يازبب سالدې هارای عالمه،
 اللره شمشير آلېن، سيزده گلين آد ائدين.

يورد غزللری - ص ۴۵.

چيلاق

آدېملا ياراق بير گئديم آدېم سقرېمدن،
 قطران حمیمی آخېدېرسان جيگريمدن.
 ياربم ساقېن، انجامی فنادر بو طريقين،
 گيرمه، حذر ائت جانداکی سوز شرريمدن.
 بۆنيانېني دارتار، داغېدار سئيل سرشکيم،
 ظۆلم ائيلمه دلدار، چکين چشم تريمندن.
 دۆزگۆن سۆزۆ چيلاق دئيمشمن من بو کيتابدا،
 ملت آپلېر ظن ائديرهه بو اثرېمدن.

يورد غزللری - ص ۴۶.

صداقت

کۆنلۆمۆ ديللنديرير محزون سوسغون لبلرين،
 خانه ويران ائيله بير جان يوردونو چشم ترين.
 خانمانی دارماداغېن، يوردو تالان بير ائله،
 يار مستظھر تاپيلماز، کيمسنه اولماز قرين.
 ياتما بو تۆپراقلاردا، مشکل ائتمه ايشلری،
 خاره يالوارمام آياغا قالخ يۆکسکدير يئرین.
 باغربمې بريان قيليپ، بير يانه آتما کنديني،

کۆنلۆمۆ دربند قېلمېشېدېر او فتنان گۆزلىرىن .
دۆزگۆنۆن دۆز عشقىنه سنده صداقت بىله گيل،
قانلا يوغرولموش اوره كدير، هئچ زمان اولماز سرين .

بورد غزلىرى - ص ۴۶ .

آلقان

من حسودون خيله سيله ياربم اولدوم سرنگون،
هايمما هاي وئرمه دين، دؤشدؤم بئله زار و زبون .
آلدادېب ابرولرينله، دامبنا سالدين منى،
جؤت خطين حيرانلېغمې ائيله دى هر دم فزون .
عقلىمى زابل قباللي وئرديم آلدن هيتمى،
اويونا دؤشدؤم، آياقدان چكدى زنجير جنون .
بيز كؤنؤل صيادا وئرديك، دامه دؤشدؤك دانه سيز،
اولمادې دؤور زماندا بير شرفلى رهنمون .
داملا - داملا گؤزلىرىمدن آلقان آخېر دميدم،
كيمسه ائتمز اونو كيمم ائتدى منه بو خصم دون .

بورد غزلىرى - ص ۴۷ .

جمال

حيف نامردلرين دؤشدؤن اوغول چنگينه سن،
تانيمادين ايچ اوزون، باخمادين هئچ رنگينه سن .
نئجه اوولاد دئيبم من سنه، نامردجه سينه،
گئتمه دين اوز باباوين قاتىلى نين چنگينه سن .

سئومه بیر سن قېتی نی، اورتادا وار گل اتدین،
 توش گلیسن بو دنی دوشمنیوین رنگینه سن.
 قویما تحقیر ائله سین خصم سنین ناموسونو،
 ناللا اوز یومروغونو کله سینه-انگینه سن.
 هئج فضیلت یوخ اونونلا اوتوروب دورماقدا،
 راست گله جکسن همیشه اولارین منگینه سن.
 تربیت ائله وجودوندا جمال دؤوقلرین،
 دؤزگۆنۆن بیر قولاق آس شعرینین آهنگینه سن.

بورد غزللری - ص ۴۷.

ریاکار

صنما! اهل ریا ایله نه پیمان اتدین.
 عجم اوباشی ائوینده نییه مهمان اتدین؟
 عرش اعلادان ائنیب غم یوکۆ چاتدین بئلمه،
 خصم دون پروریمین دردینه درمان اتدین.
 من محتاج محبتدن ال اؤزدؤن گنتدین،
 آلچاغبن سؤفره سینه کؤنلؤنؤ احسان اتدین.
 نه بی نی اهرمین یاریم برتر ساندین،
 عید اضحی ده منی پاینا قوربان اتدین؟
 قالمادین قئیدینه یاران وفا پردازین.
 بو گنیشلیکده جهانی من زندان اتدین.
 دؤزگۆنۆ سالدین آیاغبنا ریاکار عجمین،
 صنما! اهل ریا ایله نه پیمان اتدین؟

بورد غزللری - ص ۴۸.

قوجاقلارام

نه یین اسگیکدی دنی دن نادان،
یوخدو ساهیر تکی دوزگون انسان.
بو نه قانون محبت، بیلمم،
خصمه اولکه نده وئیرسن مئیدان.
سنی ائیلیر او دنی استهزا،
سن اونا یئنه دئییرسن مهمان.
«اَکْرُمُوا الضَّيْفَ» یاز بربسان دیوارا،
او گنیش قلبینه شاعیر قوربان!
او سنین ناموسونون دوشمنیدیر،
اوندایوخ درهجه دین و ایمان.
مینه چکیدیر، یوماسان گوزلرینی،
یالوارا جاقدی، بیر آز اییلسان.
گله جکسن نه زمان بس اوزونه؟
ایکی گوزوم سنه قالمبش حیران.
ووراجاقلار سنی اوز یوردوندا،
گوزوره من صاباچی، بو یاندان.
ساده لیکدن باشنا بورك کئچیر،
منیم هم یئرلی سوزومده نه یالان!
من سنی سئیل بیلردیم داشغین،
نه خیال ائیله میشم من، نه گومان!
در به در اولموش ائلیم، اولادیم،

هره بیر گوشهده دورموش نالان.
 باخ خیاو ائللری نین قبز لار بدپر،
 ال آچپر لار عجمه، گل بیر اوتان!
 تویلا اؤولادینی، وحدت چاغ بدپر،
 سنده کی غیرته اؤللام قوربان.
 سن تعصبله دؤلو آتشینی،
 کؤلر آلتیندا ائدیسن پنهان.
 سؤن گؤنه دک آبیق اول هم یئرلی،
 حزبلر دردینه ائتمز درمان.
 اللریم قاندا بئله اولسا اوغول،
 سنی قوینوملا قوجاقلارام اینان.
 سینادیم، هر یانا گئتدیم، گؤردؤم،
 یؤخدو ساهیر تکی دؤزگون انسان.

یورد غزللری - ص ۴۹.

کیتاب

سنی بیر یار وفادار حساب ائتدیم من،
 کؤنلؤمؤن دردینی، یار، سنه خطاب ائتدیم من.
 عشقی نین خانه سینی دوستجا آباد قیلدیم،
 خصمین امیدگهین خانه خراب ائتدیم من.
 دؤشمن پست، گنهکار سایاچاقدپر منی یار،
 سنی اوندان قورودوم، بیرجه ثواب ائتدیم من.
 سؤرسام حالبن عجمین یومروق ایله، عیب دگیل،

اٲویمه زۇرلاگیرهن خصمی جواب ائتدیم من.
 بیس حریفدیر، سؤزه باخمېر، یئنه اۇزدن گئتمیر،
 بیر نئچه دفعه اۇنو بوردا مجاب ائتدیم من.
 پایمال ائیلهدیگین شعریم، اۇره ک یاره سېدېر،
 تۇپلایب خلقیم اۇچۇندور کی کیتاب ائتدیم من.

بورد غزلیری - ص ۵۰.

آفتاب

سوروشما کیم نه اۇچۇن اضطرابی وار اۇره گین؟
 زمانه ایچره غم بی حسابی وار اۇره گین،
 اۇزۇمده کۇلگه سالان شادمرگلیک خطی،
 نشانه دیر کی: عزیزیم عذابی وار اۇره گین!
 بو داغلی سیننه، بو باغلی آیاق، قورو بو دۇداق،
 پېچیلدایر قولاغ: التهابی وار اۇره گین!
 داغبن اوجاباشې تک، ساچلارېما قار یاغمیش،
 ایچینده بوز کیمی دۇنموش یخ آبی وار اۇره گین.
 دایانما ظلمتِ غُربت ایچینده، ای دۇزگۇن!
 گئیش سینهنده قاییت، آفتابی وار اۇره گین.

بورد غزلیری - ص ۵۱.

سحر نشان

نییه یار اۇزدون الین، چکدین اۇزۇن عاشیقدن،
 گئدیب اغیار دینی اۇزۇنه یار ائله دین.

نتىجە قىيىدىن ووراسان تىرىنى ماوى گۆزۆمە،
 بو ايشىقلى سحرى يار منە تار ائله دىن.
 ھرمزى كسدىن آياغىنا قارا شىطانىن،
 عىد اضحى دە خدانى نىيە انكار ائله دىن.
 من سىن غىرىلە، ھىراز لېغىنى سۆيلەمىرم،
 سن اۆزۆن يار ايله اغيارلېغا اقرار ائله دىن.
 دۆزگۆن اۆز سحر نشان لطف كلامېنلا دخى،
 گۆستىرىپ معجزەنى ملتى بىدار ائله دىن.

يورد غزىللىرى - ص ۵۴.

دنى

ائىلداشېم دىنلە منى، آچ او بصيرت گۆزۆنۆ،
 بو قەدەر بسدىر، اۆزۆن خوار ائله بىيسن اۆزۆنۆ.
 ھەرە كۆر كورەسىنى پۆفلەدى يىللىندىردى،
 كۆللىرى بىر ياناوور، آتسە دۆندەر كۆزۆنۆ.
 حقىنى آلماغا گل غىرتە، اقدام ائىلە،
 كۆر دگىلسن، گۆرۇسن دىنلە مەبىرلر سۆزۆنۆ.
 ياندېن آفرىقالېيا، ارمنىە، روسا، يازېق!
 آما ياد ائىلمەدىن سن نىيە بىلىم اۆزۆنۆ؟
 بىزى آلداتدې قۇجا قورد قۇيون پوستوندا،
 دۆزگۆنۆ بىخدې دنى، سن نىيە بومدون گۆزۆنۆ؟

يورد غزىللىرى - ص ۵۴.

بائى

بو باره يار دئمم داي، ياره مي باغاتسادا بائى،
 اليندن پاي آمام، پاييمي پايلاسادا بائى!
 گل، اي همشهري! بيرده همپياله اولما ناكسله،
 كي ناكسدن كس اولماز باشي عرشه چاتسادا بائى.
 اوزومدن سايمارام، بير توتمارام من اوزگه لر ايله،
 اوزون اوزگه لر هركاه ياريم قاتسادا بائى.
 تعصبدن ال اوزمم، ياره اغيار، غيره يار دئمم،
 مني اغياره غيرتسيزجه سينه ساتسادا بائى.
 مسلمان ائللري نين آبي باتماز، اولدوزو ياتماز،
 سن آگاه اول، گونش گويده سارالېب باتسادا بائى.
 دگيلدير خير خواهيم اول موزر خصم يوز چهره،
 داها چالخانمارام ايچيمي او چالختاسادا بائى.
 يئديم داشين نوكرليك ائتمگين اغيار بي عاره،
 داها اوينانمارام دوشمن مني اويناتسادا بائى.
 ائليمله من ازلدن باغلاديم پيمان صيدق اي يارا!
 اونو من آتمارام هرگاه مني او آتسادا بائى.
 اوياق قاللام كئشيگينده، اينان داي ياتمارام اصلا،
 يئنه دوزگون گليب ايللر بويونجا ياتسادا بائى.

بورده غزلىرى - ص ۵۵.

آغېر ائل

كونلونو عشقندن كنار ائتمه،

عشقہ مشغول اولگیل، عار اتمہ.
 تا کی مادام بویله شیوہن وار.
 باشقا بیر شیوہ اختیار اتمہ.
 ائلینہ-یوردونا گۆوہن، فخر ائت،
 خصم نامرده اعتبار اتمہ.
 قول و فعلینده صادق اول اوغلوم،
 اؤزۆنه اگریلیک شعار اتمہ.
 بابا میراثبنا سایبقلی دۆلان،
 گۆنۆنۆ تیره اتمہ، تار اتمہ.
 خصمه شاباش و دستخوش وئرمه،
 بابانی تحقیر اتمہ، خوار اتمہ.
 دۆزگۆنۆن عشقی وار آغبر ائلینہ،
 سن ده مشغول اولگیل، عار اتمہ.

یورد غزللری - ص ۵۶.

نظر

سندن اولمازسا نظر یار، منیم خانه مده،
 حیاتبین عطری تاپیلماز داها کاشانه مده.
 ترک ائدهندن یانبمی ساهیر کۆسگۆن، بالله،
 یۆخدو دای لطف و صفا گوشه ی ویرانه مده.
 غربته سالما منیم سۆزلریمی، دیوانچمی،
 دۆزگۆنم، نیت کج یوخ دل دیوانه مده.

یورد غزللری - ص ۲۸۹.

قورخما

خیال اهللیله یاربیم اگلیشب دورما و حال ائتمه،
سنه بیر حال وئرمزله، محال امری خیال ائتمه.
بیزی تۆرکی دیلیندن منع ائدهن ناکس حسود دون،
دئییر یعنی کی جاهیل قال، هم کسب کمال ائتمه.
اؤزۆن خیردالایان نامرد قورخور پاک روییمدن،
منه ایهام ایله سؤیلۆر: داداش، عرض جمال ائتمه!
ساقین کیم او محیلانه تله قورماقدادیر دلیر،
بیزه گر «کوچکم» سؤیلرسه ده دؤغرو خیال ائتمه.
سنه اجداد پاکبندان قالان میرائی حفظ ائله،
آماندیر، گل آیاق آلتینا سالما، پایمال ائتمه.
باشانماز خصم یۆز چهره، آلماناز یوردونو دۆزگۆن،
ائلین بیداردیر، قورخما، بئله فکر محال ائتمه.

یورد غزللری - ص ۵۷.

اوتان

نئجه حیلله بیزی وئردی او الدن بو اله،
گۆزهل آدلاریمیز سالدی بو دیلدن او دیله.
چالخالاندیردی بیزی خصم دنی پرور الی،
چئینهدی ملتیمیز بیر-بیرینی آتدی چۆله.
بیرلیگین یۆزدو، بیخیلیدی قوجامان شانلی ائلیم،
وحدته اوغراماسا دورما یا جاقدر دا بئله.
اوتان ایندی بابانین پاک تمیز قانیندان،

غىرته گل اۆز اينله اۆزۆنۆ سالما اله .
گنجلىك گۆنلىرى دۆشمىنله دۆلاندېن؟ دۆزگۆن!
ئىله دېن تارىخىنە؟ سن نه ائدبىسن بو ائله؟

يورد غزىللىرى - ص ۵۸.

بىر جان

گلىن دوستلار، گلىن مېن جىسىمدە بىر جان اولاق ايندى،
حسودون قارشىسېندا نوگۆل خندان اولاق ايندى .
باياق بىز بىرلىگى پۈزدوق، رقىبى شادمان ائتىدىك،
الى حَبْلُ الْمَتِينِ هـ آتبان، شادان اولاق ايندى .
نفاق سالدې سېرامبىزدا، دنى، ايمانى پۈسگۆرتدۆ،
دورون آنلى آچىق بىر تۆرك بايمان اولاق ايندى،
حيات ملى ميز صدمە گۆرۆب احزاب شىيطاندان،
گلىن بىز بانى بىر محفل عرفان اولاق ايندى .
امير گلىدى دياربىمدا، نظام بى نظام قوردو،
تزه قورقو اۆچۈن قالخېن يئنى فرمان اولاق ايندى .
دئىر دۆزگۆن پرىشان كنجىمىشېن بىر باقى السىفى،
گلىن دوستلار، گلىن مېن جىسىمدە بىر جان اولاق ايندى .

يورد غزىللىرى - ص ۵۹.

سۆزۆم

خائنه وئردىن ايكى اللى ياشىل داغ داشېنې،

www.duzgun.ir

دوزگون سئونلر سايتى

قانلا جاری ائله دین سئل تک آخان گۆز یاشېمې.
 یوردونون ایچرەمی سن دۆشمیننه یؤل وئردین،
 قانلار ایچینده بوراخدېنمې عزیز سېرداشېنې؟
 نه یی نی ترجیح ائدیب اجنبی نین دوتدون اونو،
 نییه مظلوم ائله دین بس بابانې، قارداشېنې؟
 آنانېن حرمتی نی ساخالامایېر سانمې، عجب،
 ائوده مهمان ائله ییرسنمی عجم اؤباشېنې؟
 بنزه دیرسنمی اؤزۆن بېر بؤلۆک اغیاره بوگۆن،
 یارې یؤلدا بوراخېرسانمې عزیز یؤلداشېنې؟
 قۇدسی آمالا دۆشۆن، قالخ، آغارتما دیشینی،
 بوغدانانا آریا دئییر، مرجی سایېرلار ماشېنې.
 ساهیرین اوغلو دئییرلر منه، دۆزگۆندۆر آدېم،
 تاولاما، دینله سۆزۆم، درده سالارام باشېنې.

یورد غزللری - ص ۵۹.

محتاج

سنی هم یئرلی دنی اؤزگییه محتاج ائله دی،
 دربه در سالدې بۆتۆن اؤولادېنې آج ائله دی.
 گۆلدۆ ناموسلو آغېر ائللریوین ناموسونا،
 یئنه گېری، مجوسو باشېمېزا تاج ائله دی.
 سن ده جومدون یوخویا من اوگۆنه قالدېم کیم،
 کوروشون نسلی گلیب یوردومو تاراج ائله دی.
 بیز دوروتدوق سویو هر بېر ایشه وئردیک سامان،
 بو بازاردان دنی اؤز نفعینه انتاج ائله دی.

دانیشاندا اوزونو گوزله مەدین، ساده اوغول،
 سنی وورماغا سنین لفظینی قبریاج ائله دی.
 آشیایام یانیرام حالینا دوزگون من اوزوم،
 بیلیره م، کیم سنی نامردلره محتاج ائله دی.

یورد غزللی - ص ۶۰.

آثار

ساخلا حددین دوستوم، اغیار ائتمه یاربئی،
 دونیا بئش گونلو کدو، الده ساخلا هم اسرار بئی.
 دوستلارینلا عزیزیم! قطع دیدار ائیمه،
 هر زمان اولدو مجالین، تازه له دیدار بئی.
 وئرمه یول خانه نده افساد اهلینه، نامجرمه،
 گر حقیقت اهلی سن، گل حیفظ ائله کردار بئی.
 دیل یاراسی وورما هئچ بیر دوستا، دقتلی اول،
 سوز دانیشاندا گوزه تله اوز شیرین گفتار بئی.
 حورمتین حیفظ ائت، اغیر ترین، اغیر اوتور، دور،
 یونگول ایشلرله اوغول اکسیلتمه اوز مقدار بئی.
 یارلار جمعینده اولما کبرلی، بیل حددینی،
 سن تواضع کانسان، آلچاق گوتور دیوار بئی.
 سن حسودون طعنه سیندن در امان سان دوزگونوم،
 اوخوسان یالنهز صمیمی یارلارا ائار بئی.

یورد غزللی - ص ۶۱.

منزل

اوغلونا اویرت اوزون اوز دیلینی،
قویما اغیار آپارا سئوگیلی نی.
دئمه کی «مدرسه ده لهجه تاپار»،
بیرگؤنه دگمز ائله مه ایلینی.
دوه ائندی هره اوز ائشگینی،
عاغلا گل، فینجان ائله مه فیلینی.
زورنا چالبنماز اوباشدان بالاجان،
اوخویورسان، بمه سالما زیلینی.
تۆرک سانجاغیدی قالدیر یئردن،
اوجا بیر داغ باشبنا سانج میلینی.
گبرین آتارپنی سیل یوردوندان،
دورو ساخلا، صاف ائله اوز لیلینی.
غربت آوارهسی دۆزگۆن، سؤیله،
تانمادین نییه اوز منزلینی؟

یورد غزللری - ص ۶۲.

قید خاک

یار نارین قان ائدیپ عاشقینی رنگ ائندی،
غیر ایله یارلیق ائدیپ، یاری ایله جنگ ائندی.
عشق اکسیری وجودوم مسین آلتین یاپدی،
کیلکیمی مانی قهلب، عشقیمی ارژنگ ائندی.
لامکان وسعتینه باسدی حبیب ساهیر، آیق،

قید خاکه بوراخبب دۆزگۆنۆ دلتنگ اتندی.

بورد غزللری - ص ۶۳.

کندلی

سلام اولسون سنه مندن صفالی رنجبر کندلی،
 اۆرهگی صاف، صداقتلی، کلکدن بی خبر کندلی.
 تمدنلی بو اعیانلار، نژادی برتر انسانلار،
 منیم احوالیمې سندن ده، ائتمیشلر بتر کندلی.
 سنه تاي ساده لیکده، قلبی صافلیقدان پانمادیم،
 هدر ائتدیم شه هرلر ایچره عۆمرۆم سربسر کندلی.
 خیالینا صفا وئرمک اۆچۆن کنده گلیر اؤغلون،
 کۆنۆل اتوین ییخبب ویران ائدیپ زنگین شه هر کندلی.
 سن ای آزغین، جهالت ایچره چولقانمیش اوجا رۆتبه،
 بونو بیل گۆرمه دیم بیر ساده انسان من، مگر کندلی.
 اگر یۆز آلدانیش آلتیندا ویران ائیلیسن یوردون،
 آییق اول ساده لیکله ظۆلم اتوین آخر سۆکر کندلی.
 دیلین ممنوع ائیدییر خصم، دۆزگۆن! تا کی ظنّیجه،
 قالا دۆنیا بۆیو علم و هۆنردن بی خبر کندلی.

بورد غزللری - ص ۶۳.

زۆهد

قارا تۆپراغین آلتینا عزیز بیر یاربمېز گئتدی،
 صفالی، روح پرور، پاکدل دلداربمېز گئتدی.

www.duzgun.ir

دوزگون سئونلر سایتی

ایلاهی! دردینی اهل صفانین زاهیده وئرگیل،
 کی اول بی درد و بی مقداردان مقداریمیز گئتدی.
 ریاکاران بی ایمان خلائق سیرتینا میندی،
 هارای ای صیدق اهلی! بیر صداقتکاریمیز گئتدی.
 صداقت محفلینده باشدا آچمیش نوگول خندان،
 دنی چشمینده اگلشمیش بؤیوک بیر خاریمیز گئتدی.
 سنه دوزگون دئیردیم من ریالی زؤهده آلدانما،
 نه حيله ائتدی زاهید، بیلیم، آنجاق یاربیمیز گئتدی.

یورد غزللری - ص ۲۹۴.

تای

های اویان! تانی دنی دؤشمینی، های!
 منی ووردو، سنه هر سؤز دئدی، وای!
 بو ائلین اوولادی سان، دؤز ترین،
 امگیم ائلمه باشدان باشازای.
 مکرینه، حيله سینه آلدانما -
 عجمین، او، سنه سؤیلور لایلی.
 گزدیم هر بیر یئری من ایراندا،
 تاپمادیم ساهیر تبریزی یه تای.
 سایا جاقدر فلک اؤز سایې سېنی،
 سن ده اؤز سایدېغېنی دوزگون، سای!

یورد غزللری - ص ۶۵.

انسانلىق

نىيە، ھىمشەرى گلىپ بىر تانىمادېن چاغىنې،
 يادلارا وئۇردىن ايكى اللى بۆتۆن داش داغىنې.
 آچمادېن گۆزلىرىنى بىر باخاسان اطرافىنا،
 گۆرەسن ھامې داشبىر ملى شرف بايراغىنې.
 كىمسە اۆز آيرانىنا تورش دئىمىر دۇنيادا،
 قارالارېن آغ اندىرلر، قارا سىنن آغىنې.
 باخچا- باخچا داشبىنر جور بە جورە ميوەلرېن،
 آما ھىچ سىن تانىمبىرسان ھارادادېر باغىنې!
 دايان اولادېنېن ايندى بو قارا گۆنلرېنە،
 اۆزگەنېن لامپالارېنا داشبىبىسان ياغىنې.
 سىنن اجدادېنا چۆك يازمېش، آيپل، ساتما اونا،
 سىنە مىراث قالان جانندان عزيز تۇپراغىنې.
 بابانېن چىگىنېنى ازمىش عىلمى آتما يئره،
 ھىر كس ھىر بىر تىپە يە سانجىدى قارا سانجاغىنې.
 سىنە انسانلىغا خىدىمت ائلە سۇيۇر دۆزگۆن،
 آما او ھىچ تانىمبىر نە سۇلونو نە ساغىنې.

بورد غزىللىرى - ص ۶۵.

اسرار

ناخلف اۆولاد بۆكدۆ ساھىرىن آئارېنې،
 يار ساندى يارىنا اۆر يارىنىن اغيارېنې.
 خصمىمىن ناجور رفتارېن گۆرۇب، شرم ائىلەدى،

www.duzgun.ir

دوزگون سئونلر سايتى

جور اتندی چرخ کجرفتار اۆز رفتارېنې.
 سن حقیقت اهلی سن، ناموس حقیقی حفظ ائله،
 یاددان آیرې دوت نیازی، ساخلا اۆز کردارېنې.
 آچما رازېن، گۆیلرین حیفظ امانت تابی یوخ،
 یادا سال یاربم ازل گۆن وئردیگین اقرارېنې.
 اۆز به اۆز مردانه، کۆفر ایله دوروبلار یارلار،
 سن ده محکم ائيله کۆفرۆستاندا استقرارېنې.
 بیر سپاهین قدرتی وار بیر سۆزۆنده شاعیرین،
 قات منیم گفتارېما سن قُدسی اۆز گفتارېنې.
 یار قلبیمدن کناره گنتمه، مهمان اولگیلین،
 گل اینان کییم حفظ ائدهر دۆزگۆن سنین اسرارېنې.

یورد غزللری - ص ۶۶.

ستار

قلیمی اینجیتدی، دۇوران آلدې الدن یاربمې،
 اۆزۆمه اغیار قېلدې اۆزۆمۆن دلدارېمې.
 سسلن ای دلبر سنین قوربانى اولام صۆتونون،
 شاهه چک گۆیلرده سسلندیر منیم اشعارېمې.
 بیر تۆکۆن دۇنیایا وئرمم دۆرد معصوم اوغولومون،
 من دگیشمم مین عجمله بیر گۆزهل ستارېمې.
 بیر یئره تۆپلانمادان چشمینده خاربق دۆشمینن،
 چۆخ زمان درک ائتمه دین دۆزگۆن منیم دیدارېمې.

یورد غزللری - ص ۶۷.

کۆل قالار

گل چىخارت دفترينى، شرين اوخو،
خط به خط قوربان اولوم سۆزلىرىنه.
نئجه من سۆيلىمه ييم حيرانام،
او صداقتله دولو گۆزلىرىنه؟
آيىق اول دۆشمينيون حيله سى وار،
كۆل قالار ديوانبوپن كۆزلىرىنه.
ديتله ييرلر سنى حۆرمته اوخو،
اوخو گليسنلر قۇي اۆزلىرىنه.
ساهيمر اوغلو سايليرسان، دۆزگون!
قورخما سؤيله سۆزؤنؤ اۆزلىرىنه.

يورد غزلىرى / ص ۵۵.

اوستاد اولماق ايستر ايسن حۆرمه ات اوستادبنا،
كيشمشه دؤنمز عزيزيم، غوره، انگور اولمادان.
پايدار اولسون نواميس الوهيت، دئيه،
ايچدى جام شوكرانى، تورك مجبور اولمادان.
دردى نين ذكرين ائدهنده، صوت احسنله دانېش،
يۇخدور تائيرى سۆزؤن حال اولمادان شور اولمادان.
ائل قبول ائتمز، اينانماز صيدقينه دۆزگون سنين،

تا فضولی قیسی مثلئ عاردين عور اولمادان!

يورد غزللىرى / ص ۴۵.

حبيب ساهير

بهار دیر، سئیره چيخ، گولزاره گل، ياتما قارا يئرده،
 بو داغلاردا سالبلار شاققاشاق سئلر، حبيب ساهير،
 عاشيق باغرينا باسمش سازبني سندن اوخور بير شعر،
 يانېقلي قلى اوزره سيزلايير تئلر، حبيب ساهير.
 نه قدرى ظاليمين تانكى توفنگى برقرار اولسا،
 سن اويره تدين بيزه كيم سوسماسين ديللر، حبيب ساهير.
 زمانين چرخى دونسون، روزگاربن دورى چئوريلسين،
 سنى يالقوز و تنها قويدو بو ايللر، حبيب ساهير.
 اويور دوزگون اليندن، يوخدو كفران نعمته بيزده،
 سنى ياد ائيله يير هر دم بيزيم ائلر، حبيب ساهير.

يورد غزللىرى / ص ۱۵.

اولگو

آرزوم بو ايدى جنت ائديم باشدان آياغا،
 هر بير كوچهوى، هر برهوى، دؤنگهوى تبريز.
 سن آرزو ائديردين بشريت ياشاسين شن،
 من ده ديله ييرديم سنه شن گؤنلرى تبريز.
 آلدې غرور حسى منى تبريزلى سؤزؤندن،

گزدیکجه بۆتۆن دۇنیالاری، هر یئری تبریز.
 هئچ کیمسهده یوخ سنده اولان صیر - صیفت اصلا،
 انسانلیغا آچدیم بۆتۆن اسطورهوی تبریز.
 تا دۇنیادا قانون یارادان هر کس اوتانسین،
 آلسین اۆزۆنۆن بیئینه مفکورهوی تبریز.
 سندن هامی هر اولکدهده تقلید ائله سینلر،
 گلدیم قارار، شاهه چکم نغمهوی تبریز.
 اولگو یارادام هر یئنی نسله آنا، سندن،
 دۇنیایا یایام پاکلیغیوی سلقهوی تبریز.
 قوی قافیهلر هپ غلط اولسون، نه ایشین وار،
 دۆز سۆز، دۆز اینام قوی بۆرۆسۆن دۆورهوی تبریز.

تبریز یوللاریندا / ص ۲۹.

عشق بۆیوک

هر مسلکه، هر فیرقهیه اۆز باشیم اوزالتدیم،
 یالنبز سنین عشقین سبب اولدو، بونو بیلسن!
 جایدیم سادا، انسانا سعادت دیلهدیم من،
 آرزوم بو ایدی یوکسلهسن سن گۆنۆ - گۆندن.
 یاد گۆلللهلهدی دۆستلاریمې اللریم اۆسته،
 قلبیم ائلهدیم اوف دئمەدن، اونلارا مدفن.
 من یاندیم اۆزۆم، هر نهییمی بادا ساووردوم،
 تک عشقی بۆیوک اردیبیله سؤیلهدیم احسن!

اردیبیل لوخلری / ص ۱۳.

سندن سارېدېر

سۆزلىرى خرمدرهلى، لهجهسى دادلې دلبريم،
 عاشيقي نين آجي قېشا دۆزمگى سندن سارېدېر.
 قاچغېن اولوب دال چئويريب يوردا، ائله، يوواسېنا،
 شيرين جانېندان اللرين اۆزمگى سندن سارېدېر.
 خويونون خولقونون سنين يوخ قوخوسو بوردا گۆزهل،
 بېقماغې، بو حياتدان بئزمگى سندن سارېدېر.
 ائودن الين اۆزۆب چۆلۆن در به درينه چئوريلىب،
 يايې، قېشې، داغ درهنى گزمگى سندن سارېدېر.
 من بيليرم دۆزمز ايميش ذرهجه دۆزگۆن يالانا،
 بونجا يالانلارا گۆزهل دۆزمگى سندن سارېدېر.

زنگان لوحهلىرى - ص ۴۵.

كيمي وار

اۆزۆنو اۆزگه يانېندا كيچيك احساس ائدنين،
 ذرهجه دۇنيادا هتچ عاغلېمې ادراكېمې وار؟
 سن چكىلسن قيراغا، اۆز يولونو تاپماياچاق،
 سؤيله دلبر بو حسين دۆزگۆنۆن آيا كيمي وار؟

زنگان لوحهلىرى / ص ۲۸.

ائلدار

انسانا سئوگى وفا بسلهين اينجى شعرين،
 سسله نير گوشهى قليمده حزين تاركيمي.
 ميغلى يوخ دۇنيادا تۆركۆن ادبياتېندا،

www.duzgun.ir

دوزگون سئونلر سايتى

ریشه‌لی کۆکلۆ اوزون عۆمرۆلۆ آثار کیمی.
نیتین پاک، اۆره‌گین صدیق ایله سرشار ائیله،
دهرده یۆخ عملین یاخشې سې ایثار کیمی.
گۆوهن اؤولادېنا، گل افتخار ائیله دۆزگون،
سنه غیرتلی اؤغول اولماز ائلدار کیمی.

یورد غزللری / ص ۶۲.

۱۳. مشنویر

حیب ساھیره مکتوب

سۆگی سۆچمکده من اینان چاشمارام،
 کۆنلۆم قاپسېن هر کیمه آچارام.
 سنی من سئویرم صحبتین اۆچۆن،
 دۆزلۆگه وئردیگین قیمتین اۆچۆن.
 سن منیم آنامې یاددان قورودون،
 بو یولدا اوساندىن جاندان چورۇدۆن.
 خلقیمه بسله دین درین بیر اینام،
 محبت دفتیرین ائیلهدین تامام.
 مقاما شھرته سن آلدانمادېن،
 یالتاقلار تکی اۆز ائلین دانمادېن.
 سارایا شاهلار قوشما یازمادېن،
 آغېر گۆنلرینده یولدان آزما دېن.

یاد ایشکنجه سیندن دیزه چۆکمهدین،
 حقیقی سئومکدن سن الین چکمهدین.
 خلقیوین اوغروندا اۆز وظیفه نی،
 یئرینه یئتیردین بیر اوغول کیمی.
 حقلی یم من سنی سئوسم نه قدهر.
 قولاق وئر کئچمیشدن وئریم بیر خبر:
 من بو شن دۆنیادا حله یوخ ایکن،
 وطنیمده گۆنش دۇغولدو بیردن.

آغېر بىر توفاندىن كىچمىش شفقلىر،
 قېزىلا بلەدى يوردو نە تەھر!
 آذربايجان اۇغلو حەققىنە يىتتى،
 بىرەر - بىرەر شاھلىق ايزلىرى ايتتى.
 باشلادى سەادت بىناسىن قوراء،
 سەادت نەمەسىن يازىپ اۇخويا.
 چىخىدى چۇخ شاعىرىن اۇندا آدلارې،
 فطرتلر، اميدلر، و باشقالارې.
 قاباقجا سارايې سۇسلەين اللر،
 ايندى دە يازدىلار ملىتە سۇزلر.
 گۇنلر كىچىدى، ايلار اۇتدۇ، ايل اۇلدو،
 بىردن آذر آيې فېرتىنا قۇپدو.
 يىئە يادلار بىزە حاكم اۇلدولار،
 شۇرلر مسكىنە بىر - بىر دۇلدولار.
 يىئە دە ملىتىن حاققى ازىلدى،
 «اميد» لر ساراي يىئە دىزىلدى.
 يىئە شاعىر گلىب يالتاقلىق ائتتى،
 تىنم اىچىندە اۇزۇندىن گىتتى.
 آنادېل، خلقىك، تام ناغېل اۇلدو،
 آنامېن قوينوندا چىچكلر سۇلدو.
 شاعىرلر ياد دىلېن يۇكسك دىل ساندى،
 امپراتورلۇغو حقىلې ايناندى.
 اۇ زاماندىن، بىلە سن وطنىمدە،
 دايداندىن، يورد سالدېن اۇز چىمىنىندە.

آغبرگۆنه، سېنېق لامپايا دۆزدۆن،
 ائليوه خلقيوه شعرلر يازدين.
 دۆزگۆن دويغولاري گۆستردين ائله،
 مترقى سۆزلر گتيردين ديله.
 «كۆشن» شاعيري ني نه ياد بيدادي،
 نه ساراي، نه دربار آلدانمادي.
 انكشافمېزا چالېشدين بيزيم،
 سن آچدېغېن ايزدير منيم ده ايزيم.
 ايندى ده من سنى نئجه سئومه ييم؟
 نه اؤچۆن يازماييم نئچين اؤگمگيم؟
 ازلى محبت اؤدو سؤنرمي،
 گترييه تاريخين چرخى دؤنرمي...

كيچيك شعرلر - ص ۳۸ - ۱۰ / ۱۲ / ۱۳۴۶ .

آي تك آري

حلە سن اۇتاييا ياددا دئيرسن،
 دانېشاندا دا اؤز ديلين اغيرسن.
 هئىچ يادېمدان چېخماز، اؤيگويله دئدين:
 «بيزه ديل نه لازم؟ ايتلين! گندين!
 تۆركۆنۆن كى هئىچ بير ضابطه سى يۇخ،
 فارسى نين حۆرمتى اۆلكه ميزده چۆخ!»

دئديم: «قارداش ديل كى وحدت ياراتماز،

انسان اولان کیمسه اۆز دیلین آتماز.
 تۆرکۆ - فارسی نهدن گۆلشدیریرسن،
 اگری اۆگری بیر یؤل توتوب گئدیرسن؟
 بولاندیرما آخان دورو بولاغین،
 ألما الیندن سن ائلین دایاغین.
 هر دیل اۆز خلقینه شیریندیر اؤنون،
 دانشدېغین سۆزۆن دۆشۆن بیر سۆنون.»

دئدین: «قارشېلېرق سنی سئویریک.»
 «بیزیم عالېمېمېز» سنه دئیریک.
 «لاکین قورخوروق کی یادلار آپارا،
 نقشه لر چکیرلر گۆر هاردان هارا؟»

سۆزۆن حۆرمتینی ساخلامادېن سن،
 دئدین منی هئچ واخت چاغېرماز وطن!
 یاددا آدلاندېرېن جان بیر قارداشې،
 اؤغوم! اؤلماز ائلین اوباش بوباشې،
 عشقی عقیده ده اینامدا آختار،
 ایمانلې انسان اۆز شرفین تاپار.
 قلبیم سوتک دورو، آى تک آرېدېر،
 جیسیمى آغاردان نورو نارېدېر...

اردییل لوجه لری - ص ۲۳ .

سنی بویلاڊېم

کیمسه نی هئج زامان تعریف اتمه دیم،
مدّاح شاعیرلرین یولون گتمه دیم،
روحلان دیم من سنین صداقتیندن،
اؤزومه گؤوه ندیم^{۵۹} پاک نیتیندن.
اؤیگؤ^{۶۰} ایله دولو کنچمیشلرینی،
اؤیدؤم عملینی، دؤز ایشلرینی.
وورولدوم من سنین خۇش حالتینه،
کیمدیر وورولماسین اصلتینه؟
سنه تعریف یازدېم، سنی بویلاڊېم^{۶۱}،
داردا قالان شئرتک سنی هایلاڊېم.
سنین وارلېغینی قۇروسون الله،
ایلاهی سئوگی وار گپینده باله.
گؤرمک ایسته بیرم سنی ائل کیمی،
اوجا داغ باشیندا جوشغون سئل کیمی،
آخاسان، یوواسان ریاکارلېغی،
یا یاسان دؤنیایا دؤزگؤن یارلېغی.

قاشقایی لوحه لری - ص ۸ .

^{۵۹} گوه نمک: اعتماد اتمک، اطمینان اتمک، اورگی قیزماق.

^{۶۰} اؤیگؤ: تعریف، سبتایش، فخر، مدح و ثنا.

^{۶۱} بویلاماق: قهرمانلیق ناغیلی دتمک، حماسه پردازلیق.

قۇشماجا

بوئانا قاشدېم تۆتۆندۆ،
 اوئانا قاشدېم تۆتۆندۆ.
 آغ آلمالار بۆتۆندۆ!
 آغ آلمانېن ساچاغې.
 الئمى كسدى پئچاغې.
 ياغ گئبرين ياغلبئاق،
 دستمال گئير ياغلبئاق!
 دستمال دوه بۆينوندا،
 دوه سئمنان يۆلوندا.
 سئمنان يۆلو سر به سر،
 ائچنده بئر قبز گزهر.
 قبز دانېشدى قاش ائله،
 آلدېم دۇغا آش ائله.
 او قبز دوغدو بئر اوغلان،
 آدېن قۆيدو سلئمان.
 سلئمان گل تبرىزه،
 بئر گۆن قۇناق اول بئزه.
 بئزى ووردولار داشئله،
 گۆزۆمۆز دۆلدو ياشئله.

اردبئل لوجهلرى - ص ۲۲ .

شائين

هئكل تراش كئمى سنى يۆندوم هاملادېم،

www.duzgun.ir

دوزگون سئونلر سائتى

هۆپدوم وجودونا، گۆزۆنۆن ایچره پارلادیم.
 شعریم اۆچۆن دئدیم یارادیم بیر گۆزهل پری،
 قلبیم درینلیگی اونون اولسون آخبن یثری.
 آیدان آرې، سودان دورو بیر عیشوهلی گۆزهل،
 اؤیله گۆزهل، یازیم وقارپنا یئنی غزل.
 سن اعتناسبز اول، منه هئج باخما آی کیمین،
 سایماز یانا یاناش، منه شائین بودور سنین.

عشق ائوی

سن گلدین، مست گلدین،
 عشقه پایست گلدین.
 مایل اولدون بیر گۆله،
 باغدا سالدین غولغوله.
 غولغولهندن اویاندی،
 بۆلبۆل غمه دایاندی.

اؤ ناداندېر غم یئیه،
 غصّه یئیه، غم یئیه.
 «مأذون» گلیمیش حیاتا،
 همی چالا، هم دئییه.

دلبردن بیر جام آلا،

بو دۇنيادان كام آلا .
 دوست كويوندا هو چكه ،
 عشقبن دانه سين اكه .
 عشقى گولزار ائيله ،
 غيرى انكار ائيله .
 غير نهدير؟ عدمدير ،
 ساقى ، دمبن بو دمدير .
 منى مست عشق ائيله ،
 عاغلبن آياغبن پئيله .
 عاغبل ادب سبز اولور ،
 آياغبى دب سبز اولور .
 دۇنيانى ائو ائيله يير ،
 منم! منم! سؤيله يير .
 نام و ننگبن بيلمير او ،
 رنگبن اؤزدن سيلمير او .
 رنگى كاشان يولوندا ،
 «بازبندى وار قولوندا .
 كاشان يولو چاربازار ،
 آيى گوردوم يئر قازار .
 اهه لتديم گلمه دى ،
 جوغاب وئرديم ، المادى .
 جوغاب قازاندا قاينار ،
 قنبر يانبندا اوينار .
 قنبر گندهر اؤدون ،
 قارغى باتار بودونا .

قارغې دگیل، قامبشدی،
 بئش بارماغېم گۆمۆشدۆ.
 گۆمۆشۆمۆ ایتیردیم،
 ۶۲ ارده گانا یتیردیم.»
 ارده گاندا ائل گۆردۆم،
 داغدان آخان سئل گۆردۆم.
 تانربدان یؤل ایسته دیم،
 هر نه یی بؤل ایسته دیم.

«بو یؤل گئدیر تبریزه،
 قناتی ریزه ریزه.
 تانربم بیر یؤل وئریدیر،
 ۶۳ من دۆنم اولکه میزه.»

اولکه میزین داغلاری،
 بار گتیرمیر باغلاری.
 یؤل کسنلر گلدیله،
 یولوموزو کسدیلر،
 اوردوموزو باسدیلر.
 مسکین «مأذون» دا کۆچدۆ،
 روحو دۆنیادان اوچدو.
 دئدی دۇنیا داھی هئچ،

^{۶۲} دیرناق ایچینده کی مصراعلار بیر قاشقایی قوشماجاسیندان آلینمیشدیر.

^{۶۳} بیر قاشقایی بایاتی سی اساسیندا.

سلطانی هنج، شاهې هنج.
مسکین مآذونون قبری،
عشق ائوی دیر، داهی هنج! ^{۶۴}

قاشقایی لوحه لری - ص ۲۱.

اٹل قوشمالاری اساسیندا

بولود آغلار یاغیشلار،
یئرہ یاغیش یاغیشلار.
یاغیش یئرہ دانالار،
یئر جانینا قان آلا.
قانین رنگی قهرمزې،
من سئومیشه م بیر قهرزې.
یاناقلاری آلمہ تک،
گؤزلری پیلا تک.
منله سئویب - سئویشدی،
کؤسؤب یئنه بارپشدې،
گؤردؤم اونو باخچادا،
گؤل ییغپردی بوخچادا،
بوخچا گؤلؤ سؤلارمبش،
درد جانینما دؤلارمبش،
رنگیمی درد ساراتدې،
گؤنلریمی قاراتدې.

^{۶۴} مآذون دئیییر: مسکین مآذون اولسه قبری داشینا / یازون آمان! عشق ائوی دیر، داهی هنج!

گۆنلریم گۆنشلیدی،
 اۆره گیم آتشلیدی.
 گۆنش باتدی دۇنیادا،
 آتش سۇندۇ داخمادا.
 اوچغون داخمام قارالدى.
 قېز منى عشقه سالدى.
 عشق يامان اولارمېش.
 عشقه دۇشن سۇلارمېش.
 عاشیق اولدوم باھارا،
 كۆنلۆمۆ باسدې يارا.
 يارا، هجران ياراسې،
 تاپيلمزمېش چاراسې.
 قوشلاريله اۆتۆشدۆم،
 چاراسېنى سۇرۇشدوم.
 قوشلار دئدى: «ای عاشیق!
 گئت عشقینده، اول صادق!
 دردين سۆزۆن يارداندىر،
 يار اولماسا، هارداندىر؟»

اوچغون داخما - ص ۴۶ - ۱۳۴۶.

۱۴. مشق

اردبیل محفل عرفانپمدپر

اردبیل شهر فضیلتدی شرف،
گلمه ای خصم تمیز یوردا طرف!
وطنیمدیر، بویوک ایرانپمدپر!

هنج زامان دوشمن اونوندن قاجماز.
اثللرین خصمینه قوینون آچماز،
بیر صداقتلی نگهبانپمدپر.

وطنی دوشمنه ساتماز سن تک،
اوزادان قالخدې شرفلی بابک.
ملی عهدیم، اولو پیمانپمدپر.

گیرمه، کیرلتدی وجودون سویونو،
درده درمان یارادېب خالیق اونو.
او طبییمدیر، او لقمانپمدپر.

عزتیتم، تاریخیم، عاربمدې منیم،
افتخارپمدې، مدارپمدې منیم،
باب عالی، اولو ایوانپمدپر.

خالچاسپن، چینی خاناسپن چالدبن،

سربه سر مۆلكۆمۆ يېخدين، آلدېن!
وارث اولما، او منيم كانېمدېر!

اوتان! آيات مخالف اوخوما!
اردبيلدن كى چكىلمز مولا.
مذهبيم، آيهى قرانېمدېر.

دۇنيا چئىننسهده، اول چئىننمز،
كىمسهده وارلېغېن انكار ائدهمز.
اردبيل بير اولو بورهانېمدېر.

سن اۇنا خۇر باخاساندا، نه غمىم؟
معبدى ايچره ياتېدېر علميم،
او منيم دهرده امكانېمدېر.
اردبيل محفل عرفانېمدېر.

اردبيل لوحهلىرى - ص ۸ .

۱۵. ترجمه‌بند

ترک قېلدى ھاياتى زھتابى

ھەر زامان جور ایلە جفا گوردۇ،
دار دۇنيانى بى وفا گوردۇ.
سېنادى دۇستو دۇشمىنى يارى،
قارانى آغ، آغى قارا گوردۇ.
جانى قوربانلىق اتىدىگى دۇستو،
غۇير ایلە يار و اشېنا گوردۇ.
ھەر كىمە ياخشىلىق روا بىلدى،
اۇزۇنە قارشى ناروا گوردۇ.
يارى نىن خستەسى، غمە دۇشگۇن،
يارا جان وئرمەدە شفا گوردۇ.
گۇزلىرى ياشلى قويدو اصحابى،
ترک قېلدى ھاياتى زھتابى!

قلب، مظلوملوعون دويار آغلار،
خاطيرىنە اۇنو سالار آغلار.
فرقتىندە اۇنون دمام، ھى!
اۇرەگىم قاورولار، يانار، آغلار.
غمىنى آشكارا چېخارمازسا،
كۆورەلىب قلب ايچىندە زار آغلار.
قور سالار جانا آتش حسرت،

یاد گۆلر حالیمیزا، یار آغلار .
 آتامیز دۆنیادان کۆچۆب، دئیهرک،
 دۆزگۆن، ائلدار، سهئند، یاشار آغلار .
 گۆزلی یاشلی قویدو اصحابی،
 ترک قیلدی حیاتی زهتابی!

یورد یواسینی بوش بوراخمایاجاق،
 آیاق اؤستۆنده ار- ارنلر اویاق .
 یولونا دوستلاری دوام ائدهجک،
 قوراجاقلار مزاری اؤسته اوجاق .
 دئی اۇنلارا کیم کیتاب اۇخویون،
 علمدیر اسلحه، بیلیکدی یاراق .
 قورخمايین بیرگه تۇپلانېب یۇرۇیۇن،
 مدنی تۇپلو بیر نشیده قوراق .
 نوحه چی بیر حزین سس ایله دئییر،
 تۆکهرک گۆز یاشین آمان نه سایاق:
 گۆزلی یاشلی قویدو اصحابی،
 ترک قیلدی حیاتی زهتابی!

تبریز یۇللاریندا - ص ۷۰.

۱۶. منظومه لر

شاه خداینده

- ۱ -

تاریخین سونسوز رواقیندا منیم ده بیر رواقیم وار

بیر اولو «سلطانیه»^{۶۵} آدلې

بؤیوک قصریم،

بؤیوک طاقیم

اوتاقیم وار.

«تان یوقوق»^{۶۶} لاردان گلن، هنج سؤنمیهن قېزمار اوجاغیم

هم سېغینماق چین بوجاغیم وار.

من، محمد (ص) نسلی یم

انسان اۆچون عزت وئرهن مسلک

عطرلی قونوم، قوجاغیم وار.

من ایشیق بخش اتمیشم دؤنیالارا.

^{۶۵} سلطانیه شهری، هیجری ۸ _ نجی عصرده تبریزدن سؤنرا اورتا شرقین ان بؤیوک علم و تجارت مرکزی ایدی. بورادا قورولان «ابواب ابر» آدلې سلطانیه گونبندی یانیندا، عصرین بؤیوک علمی مجموعهسی، دارالقرآن، مدرسه، دارالقانون، دارالشفاء، دارالضیافه، دارالسیاده، دارالحديث تاسیس اولونموشدور. همین ایللرده اسلام تاریخینین ان بؤیوک معارف مرکزینه چئوریلن بو مجموعه، ایندی گۆزدن دؤشمۆش تخریب اولونماقدادیر. بو مجموعهنین احدائی ۹ ایل سورموش و ۷۱۳ ق. ایلینده قورتارمېشدیر. سلطان محمد خدایندهنین مزارې همین مجموعهنین ۴۸ مترلیک گونبندی آلتیندادیر.

^{۶۶} تان یوقوق tan yuquq اسکی تۆرک ادبیات تاریخینین ایلك بازارلارېندان. اورخون آيیده لرینده آدی چکيلن بازار.

تاریخین هر بیر واراغیندا ایزیم قالمیش.
 دوھام تاریخی جانلاتمیش،
 نبوغوم دۆنیانی سارمیش.
 من گۆنشدن دؤغموشام
 الدهه چیراغیم وار.
 اوجا داغلار باشیندا سؤنمه‌ین پارلاق مایاغیم وار.

- ۲ -

یئددی مسجد، «شام قازان» تک تیکدی سلطانیه ده
 شاه خدابنده، بورادا چؤخلو احسان ائیلهدی.
 حلّی اول علامه‌نی، یۆزلر بؤیوک عالیم ایله
 دعوت ائتدی شهره،
 دانشگاه سلطانیه بنیان ائیلهدی.
 هم نظام الدین مراغی^{۶۷}
 هم محمد آملی^{۶۸}
 خواجه‌ی اعظم، رشید الدینی گئتدی،
 شهر سلطانیه قوردو،
 دؤرد بوجاغین
 اهل علمه باغ رضوان ائیلهدی.
 باخ، بو دانشگاه ایچینده
 حلّی، «منهاج الکرامه» یازدی^{۶۹}

^{۶۷} «عبدالملک نظام الدین مراغی» [ا زمان، ایرانین قاضی افضاتی ایدی].
^{۶۸} محمد بن محمود آملی «اثرینین صاحبی، سلطانیه‌ده اوستاد و مدرس ایدی».

«نهج الحق»ی دیوان ائیلهدی.
 شیعه، حلی چین بیرینجی دفعه
 بوردا «آیه الله» سؤیلهدی.
 اوغلو «ایضاح الفوائد» یازدی
 «تحصیل النجات»،
 «منبع الاسرار»ی انشاء قیلدی.^{۷۰}
 بوردا، عزّ الدین زنجانی گلیب «تصریف» یازدی^{۷۱}
 قوشچو اوغلو سونرالار.
 حق یولون خلقه نمایان ائیلهدی.
 میثلی یوخموش دۇنیادا، اول عصرده بو حوزه نین،
 خواجه اولجایتو، دمام،
 یۆز مدرّس، یۆز مؤذن، یۆز معلّم
 اوردان مهمان ائیلهدی.
 بیر نئچه دار الضیّافه، بیر نئچه دار السیّاده، بیر نئچه دار الشفاء
 هم ده دار التّریبه،
 قوردو اخلاص ایله،
 قانماز فارسی لقمان ائیلهدی.
 شاه قازاندان سونرا دۇنیادا نه توفان ائیلهدی.

^{۶۹} علامه حلی، سلطانیه ده ایکی مهم کیتاب یازبیدبر. بیرسی کلام علمینده «نهج الحق» و دیگرى امامت بحئینده «منهاج الکرامه» ادلانبر.

^{۷۰} علامه حلی نین اوغلو «فخر المحققین» سلطانیه ده ادلیم اوستاد و مدرّس ایدی. روایتیه گؤره، اؤن یاشیندا اجتهدا یتیشمیشدیر. ذکر اولان اؤ کیتابدان علاوه، اتاسی نین «ارشاد الاذهان»، «مبادئ الاصول» و «تهذیب الاصول» اثرلرینی ده شرح ائتمیشدیر. اؤ هیجرى ۷۷۱ _ نجی ایلده وفات ائیدیدی.

^{۷۱} عزّ الدین اولو المعالی عبد الوهاب ابن ابراهیم زنجانی چوخ تاینمیش «التصریف» اثری نین مؤلفی دیر. بو کیتاب قرنلر دیر علمیه حوزه لرده تدریس اولونور. ملا سعد الدین تفتازانی بو اثره شرح یازبیدبر.

عزتی، اخلاصی، اقبالی، صفانی
 قصریچۆن، دۆرد ارکان ائیلهدی.
 «عقلی، بیر غواص دریای کمال علم تک
 جوهر ذاتینا حیران ائیلهدی.»
 تبریزین ربع رشیدی سین، مراغه حوزه سین
 شام قازان دانشگاهین، ارکین بۆیۆک مفکوره سین،
 قاتدی سلطانیه یه، ایرانی توران ائیلهدی.
 اولدو ایران، علم اوجاغی،
 اولدو تاریخین بوجاغی
 اولکهدده باشدان تۆرکانه فرمان ائیلهدی.
 باندی ایچدن آغلابان مظلوملارا
 مظلومو خندان ائیلهدی.
 یاسا یازدی اٹل اۆچۆن،
 قانون چبخارتدی ملته
 یوردو تابان ائیلهدی.
 شاه خدابنده باغیشلانمیش دلاور حرّ تک
 حق درگاهیندا اۆز جانینی قوربان ائیلهدی.

- ۳ -

قوردو اردولاردا «کرباسیه» لر^{۷۲}

کۆچ ائدیردی مدرسه،

ایللر بۆیونجا اٹل ایله

^{۷۲} «کرباسیه» آلاچقدان قورولموش، اٹل ایله بیرلیکده یایلاغا _ قیشلاغا کۆچن سیار مکتب خانلار ایدی.
 بو مدرسه لره تاریخی قایناقلاردا «مدرسه سیاره کرباسیه سلطانیه» عنوانی وئریلیر.

چېخدی کرباسیهلردن چۆخلو عالیملر اوڭون
 حلّی نین شاگیردی عزّ الدین آبی
 اؤنون «کشف الرّموز» و یاکه شمس الدین، شهید اؤل شیعه
 اؤنون «ارشاد الاذهان»ی
 یاکه جرجانی
 اؤنون «تجرید»ی، باللّهی دانپلمازدېر.
 نه یازسام من سنه آزدېر
 خدابنده، خدابنده ...

- ۴ -

تاریخی انکار ائدهنلر باشما یۆزلر بلالر گتدیلر
 خولیلار ایچره سؤرؤکلرکن،
 منیم اولادیمی غفلتده یۇخلاتدی
 قادالر گتدیلر.
 «کوروش» اویوردو، بورادا تۆرکۆ داندې
 «آریا»لر گتدیلر.^{۷۳}
 اؤز دؤنون، خلقه، چېخارت گیر اؤزگه دؤنلارا دئییب،
 چۆخلو مودالار گتدیلر.
 منتلریمه منتهاالار گتدیلر.
 کور عجم، باخ،

^{۷۳} شاهچی تاریخ یازانلار، «نژاد» تئوریسینی اویوردوراق، هنج بیر تاریخی سندده دایانمادان ایرانلیلاری بو نژاددان حساب ائتدیلر! و اثبات ائتمگه چالیشدیلر کی گویا بو نژادین ایلک انسان _ میمونلاری سبیریادان یزده و کرمانا گلمیشلر! ایرانین اصیل و حقیقی ملتی اولان تۆرکلری ایسه اجنبی و «اقوام وحشی» حساب ائتدیلر.

یېخدی سروی یئرلره یۆزلر ارن، یۆزلر ایگید، یۆزلر اری.
 بو بلانی اۆزگه لر یوخ، باشما چوخ آشینالر گتدیلر.
 یاتمادی توریاقد لاکین ارلریم
 مۆلکه، انوار ایلاهی دن ضیاءلر گتدیلر.
 ایرانا چوخ اصفیالار گتدیلر
 شاه خدابنده، او حرّی
 چون حدوث کبریالار گتدیلر.

باخ دنی خصمه، اؤنو انکار ائدیپ
 اسلام ادبنا داندبیلر تاریخیمی
 دیلده چوخلو ناسزالر گزدیریپ، چوخ ناروالر گتدیلر.
 باشما یۆزلر بلالار آچدی
 مینلر ماجرالر گتدیلر.

زنگان لوحه لری - ص ۱۵ .

آچیق مکتوب

خیالیمین قوشو قاناد آچاراق،
 یئنه اوچماق ایستیر سرحدن قبراق.
 گنده دؤغما قارداش کرکوک ائلینه،
 خلق شاعیرلریندن آلا بیر سؤراق.

دیله بیرم سرین بیر نسیم اسه،
 سلامیمی سریه «صلاح نورسه».

www.duzgun.ir

دوزگون سئونلر سایتی

«محمد عزتہ»، «عثمان مظلوما»،
شانلې باياتلاردا گۆرسه هر كسه .

اليمة قلميم وار، اوراقيم وار،
كر كوكو گزمگه اشتياقيم وار .
من كى قارداشمې اونودما مېشام،
كۆنۆل تېنچېقدېران بېر فراقيم وار .

وطنيمه منيم باغليدېر كۆكۆم،
بيليرم ياماندير، آغېردېر يۆكۆم .
كودتالار ايچره نجه بۇغولور،
آزادليق حسرتلى منيم كركۆكۆم .

وطندن وطنه گله بيلميرم،
بېر لحظه اولسادا گۆله بيلميرم .
شاهنشاه خلقيمي زالوتك سؤرور،
آنالار گۆزۆنۆ سيله بيلميرم .

قان آخېب بورادا داغدان دره دن،
شهيدلر مزارى آشيبدېر حددن .
بس منيم حالېما كيم يانسېن قارداش،
وطنيمده يم من وطنسيزم من .

دوتمازمى بېر قارداش قارداش، سؤراغېن؟

قورتارمازمې قورتلار الئندن جانېن؟

هئچ بئلئرسن نهلر گئلب باشېنا،

بو مبارز ائگئد آذربايجانېن؟

سئزه بسله مئشم درئن محبت،

بودا بئر وئرگئدئر، وئرب طئبعت.

اؤچ زادا باغلي دېر اصئل صنعتكار،

خلق، وطن سئوگئسى، بئرده صداقت.

قارداشېم كؤنلؤنه خلقئن گل آخاق،

گلجه گه درئن ائناملا باخاق.

پولاد بئلكلرله قېولجېملاردان،

خرمن - خرمن آتش توره سئن، چاخاق.

اؤمئدئن قوروياق آج يالاواجېن،

آرزو دئله گئنه قالاتق محتاجېن.

قارداشېم گل منئم توت قؤللاربمدان،

بدئئمده واردېر ائزى قېرباجېن.

منئم اوره گئمده قېزدېر الئوى،

اگلنجه ائئلمه گؤزهل دئئوى.

دئئئرم سن باشقا ائللرى سئومه،

آنچاق كئ پرستش ائت اؤز ائئوى.

اۆره گیمده منیم اؤدلار سۆنمه‌میش،
 خلقدن باشقاسینا هئچ دۆیونمه‌میش.
 شاعیر قارداشلاریم بیلیرلر بونو،
 اصیل بیر صنعتکار خلقدن دۆنمه‌میش.

قارتال تک گۆیلرده سۆزه بیلیم،
 شعیر اینجی‌لرین دۆزه بیلیم.
 بیلیم‌سن‌سه قارداش، آگاه اؤل گیلن،
 اۆز آنا دیلمیده یازا بیلیم.

قفسه سالیبار منیم تک شئری،
 من قیرا بیلیم، تکجه، زنجیری.
 قورخورام او زمان هایلا یاسان کی،
 قارداشین اولمایا داها دای دیری.

قولاغیوی شاخلا منه آجومرد!
 بوراسپندادیرکی بیر ده بؤیوک درد.
 پؤلاد قوللاریم اودلو زنجیری،
 سالمامیشدیر آنجاق یالئیز بو نامرد.

من اۆزۆم چئوره‌مه قفس سالمبشام،
 اسکی خولیلارا آواه! دالمبشام.
 یادلارین وئردیگی کۆچۆک قۇلچاقلا،
 عجباً گۆر نئجه مشغول اولموشام.

قانامېشام عصرين واقعتين،
 آنمامېشام سيرين من طبيعتين .
 يئنى عصره اوينغون مفكوره لردن،
 قاچمېشېق، قاچېردېب اٹل محبتين .

سارپېلب وجودلار خوليا ايچينده،
 عقلميز گنديدير بير - بير بيچينده .
 بيلميشيك صنعتكار اؤزؤمؤز، ليك،
 شعرى گزميشيك بير قېزېن ساچيندا .

خيال ائيله ميشيك هر نه وار بيزده،
 بيلمه ميشيك نهلر گئچير تيريزده .
 قارداش بيز اسيريك، بير سؤز يوخ، آنجاق،
 اسارت سيرريميز اؤز ايچيميزده .

آرادان قالدېراق گل بو نۇقسانى،
 دويوبان آنلاياق يئنى زمانى .
 مبارزليك ايله اؤزؤمؤز هئچ كى،
 قورتاراق بندلردن بۆتؤن دۇنيانى .

خلقimiz قارنى آج، اگنى چېلپاقدېر،
 منليگى ساتېلمېش يالېن آياقدېر .
 عجبا قلمى صنعتكارلارېن،
 نيهه بس آتشدن، قاندان ايراقدېر؟

عزیز قارداشلار بېم قاپې باغلبېر،
 منی قېناما بېن سینەم داغلبېر.
 دئدیگیم بو کلمه افسانە دگیل،
 گلەجک گۆنلرین شیرین ناغلبېر.

خلقی راحت نئچە ایگید یاشادار،
 یالان اولمالی کی اؤگود یاشادار.
 دۆنیادا بیر گئزچک وارسا، بودورکی،
 انسانی بیر ایش، بیر امید یاشادار.

من اونودمامېشام اسارتیمی،
 دگېشمە میشم اؤز طبیعتیمی.
 گۆردۆگون او جۇشغون دیللی أصلانام،
 بوراخمایا جاغام حقیقتیمی.

ایندی دە بیز دایم جمه گلیریک،
 آنجاق قورتولوشا نقشه چکیریک.
 کۆک آغاجی قارداش امپریالیزمین،
 بیلیرسنمی پوکدور، چۇخداکی چۆرۆک.

ازلدن اولموشدون سن منیله یار،
 دادېما یتتیش کی اولدوم گېرفتار.
 اؤزۆن کی بیلیرسن، ای دۇغما کرکۆک!
 منیمده یۆکسلمیش بیر تاریخیم وار.

یابانچی باخمایر شانپما منیم،
قارا ایزلر سالبر قانیما منیم.
بیلیرسن آی قارداش! قفسده نئجه،
ایلانلار بوراخبر جانپما منیم.

بورادا بویلانمیش اوغوزلار بویو،
دده قورقود بوردا سویلامپش سویو.
بیلیرسن اوزون کی قوجا تبریزین،
نه گلیمیش باشپنا تاریخلر بویو.

بوردا بولانیق سو آخان دگیلدر،
کیمسه بیر جومردی ییخان دگیلدر.
بیلیرسن اوزون کی آذربایجانلی،
کرییچ آراسپندان چپخان دگیلدر.

انسانلار بیر- بیره ازلدن یاردپر،
منه ده، سنه ده بو دؤنیا داردپر.
بیلیرسن کی منیم وورغونوم، رضام،
مشفقم، راحیمیم، صائییم واردپر.

هچ بیلیرسنده کی ایندی بو زمان،
منیم احوالیم چوخ یاماندپر یامان؟
حبیب ساهیرلریم، جوشغونلاریم چین،
یالقزلیق اولکەسی اولموشدور مکان؟

وطنیمی منیم قوردلار آلپیلار،
 قېزېلجا گۆلریم بیر-بیر سؤلوبلار.
 آذر اوغولاریم، مدینهلریم،
 آیرېلېق دۆشگۆنؤ ایندی اولوبلار.

دۆزگۆنم، آی دوستلار! دۆشمۆشم اوزاق،
 یۆخدور سیزدن باشقا منه بیر دایاق.
 استقبال نغمه سین قالدېر گۆیلره،
 کرکۆکلؤ کرکۆکه گلجهک قوناق.

کیچیک شعرلر - ص ۴۴ - ۲۲ مرداد ۱۳۴۷ - تبریز .

آذربایجاندان مکتوب

مینم اسکی آشنا، دوغما قارداشیم،
 منیم مرحمتلی عۆمۆر سېرداشیم.
 کئچمیشیم شیمشکدن فېرتینالاردان،
 چۆخ بلالار گۆرۆب بلالی باشیم.

اسکی دن منیمدیر بو یورد، بو چیمین،
 جانېمدېر شانېمدېر بوشانلی وطن.
 منی یاخشې دینله، کرکۆک بۆلبۆلؤ!
 سنی اوخشایېرام توفان ایچیندن.

سنىن سۆزلىرىنى من ايزله ييرديم،
 آذربايجانېمدا يول گۆزله ييرديم.
 بۇيوك داياق ايدى منه غرورون،
 گۆرمۆردۆنمۆ يادى چوخ ديزله ييرديم!

شعريمدن قانلي بير دفتر ديزميشديم،
 گۆيده گۆيرچينين قانين سيزميشديم.
 كر كوكلو محمد صادق آدېني،
 آنا ورقينده اونون يازمېشديم.

ايستى تموز آيې قارا بير گۆنۆ،
 بولوتلا توتولدى گۆنشين اؤنۆ.
 دئديلر كى: كۆچدۆ محمد صادق،
 گئرييه بوراخدي سئوديكلىرىنى.

تبريزيمده ارگيم قارا باغلادي،
 ياش تۆكۆين هاوار- هاوار آغلادي.
 اوچغون ذروه لرى قانلا ايسلاندى،
 آمان! ايواه! نئجه اؤره ك داغلادي!

دئبيرديم كر كوكه گلرم قوناق،
 بير- بيريميز اۇچون اولاربق داياق.
 سنىنله گۆرۆشوب شئليك آدەرم،
 نه كى باغلا يارام بير قارا باشاق.

دئییردیم گلرسن سنده بیر بیزه،
 عزیزلیکله چپخیب مجلسیمیزه.
 بیزه نغمه لرله اۆره ک اۆلارسان،
 اؤ جۆشغون دیلینله گلرسن سۆزه.

بیرلیکده دوتاریق مجلسیده دمی،
 قوجامان - مجرب بیر آتا کیمی.
 اؤیره درسن بیزه مبارزلیگی،
 وئره رسن الیمه ایتی قلمی.

آچپ صحیفه سین ابدیتین،
 قاندپرارسان بیزه ائل محبتین.
 بو ظالیم یاد ائلی اشغالچی لارا،
 گۆستره ریک خلقین شانین قدرتین.

کۆنلۆمدور کۆنلۆنۆن قارداش سپرداشی،
 دوتاجاق آبیمن بوردا هر داشی.
 آخی شانلی خلقین بیلیرسن کیمدیر؟
 منیم ملتیمین دۇغما قارداشی.

ازلدن خلقیوه حۆرمتیم واردېر،
 وطنیمده منیم شهرتیم واردېر.
 اشغالچی یادلارا نفرتیم واردېر،
 ینئیلمز مبارز قدرتیم واردېر.

بودور اۆز خلقیمه سۆز وئره جگم،
 نغمه یله یوردووا بیر گله جگم.
 اینام بسله میشم چۆخ دینلمیشم،
 شن بیر گله جگم، من گله جگم!

گله جک، گله جک! آ صادق! اینان،
 بو بیر حقیقتدیر، نه لازم یالان؟
 آنالار دئییلر، من اینانبرام،
 اۆله جکدیر اۆلن، گۆره جک قالان.

آما سن اۆلمزسن، یاشارسان هر آن،
 خلقیوین کۆنلۆنده قالارسان اینان.
 «هجری دده» کیمی «فضولی» تکی،
 چکیله جک آدین سنین هر زامان.

خلقیوه، دلیوه سن عاشیق ایدین،
 اوجا ذروه لره تام لاییق ایدین.
 اینجیدین، دردچکدین، یالقبرجا قالدین،
 «فصل اندیلدین، چۆنکۆ سن صادق ایدین».

دوغرودور، آی «جۆشغون دوغو» لو آتام!
 فصل اولور بورادا صادقلار تامام.
 لاکین سون قویاجاق بونا اولوسلار،
 بو سۆزه واریمدیر دریندن اینام.

صادقلار داها فصل ائدیلیمه جک،
 ائللر قدرتی ظۆلمۆ اگه جک.
 سنین اولادلاربن گونه چپخاجاق،
 آذربایجانلی دا خوش گۆن گۆره جک.

قازمیشام کۆنلۆمده سنین قبرینی،
 سیلمیشم غمینی، تام کدرینی.
 گۆرمۆشم غرورلو - شرفلی ائلین،
 قویمايیر قالسبن بۆش اصلا یترینی.

ساواشا حاضرلبر بیرلیکده اۆزۆن،
 بیزیم تک یادلارا چاخاراق گۆزۆن.
 منلیگین ساتمايیر بیر قارا پولا،
 اۆز آنادیلینده سۆیله ییر سۆزۆن.

یئنه گلدی دیله آه نه گۆزه ل سۆز،
 «آنا، آنا!» ، قوربان سنه ایکی گۆز.
 بوراخمایا جاغام سنی هئچ زامان،
 دۆزگۆنم، ایلقاریم دؤغرو، سۆزۆم دۆز...

کیچیک شعرلر - ص ۴۰ - ۱۹۶۷ نجی ایله یازیلیمش (۱۳۴۶ ش.).

آچىردى سحر

-۱-

كۆلك قالخېب دۇلاشېردى چۈوگونلو بىر ھاوادا،
 ھۆندۆر داغلار ياتمېش، باشقا بۇخ ايدى ھىچ سس - صدا.
 قارا گىجە آپارمېشدى آخېشلارې بوخويا،
 شاختا امكان بوراخمېردى جاناوارلار اولويا.
 كند آشاغې درين بىر چاى آغېر - آغېر آخېردى،
 آغ گىيىملى بىر تك آغاج، اوزاقلارا باخېردى.
 اودقون - داشغېن سئل سولارې سېخېلمېشدى شاختادان،
 درەلدە تۆلكۆ بگمېش، تېەلدە قار - بوران.
 دىلكرى، چالالارې شپە دوتوب باسېردى
 ھارداسا بىر آلچاق آخېش، بئە زۇرا سوسوردو.
 دار بىر جېغېر بوروش - بوروش باسېلېردى قارلارا،
 آت - اولاقلار آچان ردلر، اۇرتۆلۆردۇ آستاچا.
 بو جېغېرا قانلى - قانلى لۇت اياقلار قۇيولوب،
 قالېن - قالېن دابانلاردان قات - قات درى سۇيولوب
 بو جېغېردا مېنلر انسان، چاتېلارلا سۇرۇنۇب،
 پارا - پارا چوللارېدا قېزېل قانا بۇرۇنۇب.
 بو جېغېردا مېنلر گلېن آتالار اۇستە قاچېلېب،
 سحر - آخشام دورغون گۇنش مېنلر ائشە ساچېلېب.
 ساعاتدا بىر مېنلر قادېن داش اۇستۆندە اوتوروب،
 بالالارېن بئللرېندىن آچېب، سۇددىن دۇيوروب.
 بو جېغېردا خانلار - بگلر احتراملا آتلاىب

یانلار بندان اوتن کیمسه اؤنلرینده قاتلانېب.
 بو جېغېردا يالقېزلارې جاناولار بۇرۇيۇب
 دوتوب بۇغوب، لئشلىرىنى ياماجلاردان سۇرۇيۇب.
 بو جېغېردان گەوھەنچىلر اۇباشدانن اۇتۇبلر،
 ارباب اوترو داغ – داشلارا، بئعار ايشه گنديبلر.
 مينلر انا اۆرهكلرى داغلانېيلار بورادا.
 مينلر ايگيد بو جېغېردا باغلانېيدېر اتلارا
 اكينچىلر يۇرغون – يۇرغون آخشام بوردان كچىبلر،
 شاهلار بوردا يېغوا قوروب قېزېل شراب ايچىبلر.
 دار بىر جېغېر بوروش – بوروش باسېلېردې قارلارا،
 ات اولاقلار آچان ردلر اۇرتۇلۇردۇ آستاچا.
 كۆلك قالخېب دۇلاشېردې چۇوغونلو بىر هاوادا،
 هۇندۇر داغلار ياتېب باشقا يۇخ ايدى هئىچ سس – صدا.
 ظلمت ايچره زورلانېردې امانسېز بىر چۇوغون – قار،
 آنجاق چنلر آراسېندا سئچىلېردى داخمالار.
 وېبىلدېيا ايز سالېردې گاهدان سسى ايتلرين،
 كۆلك هر دن شپهلىرى ياتېردېردې ان قلىن.
 گئجه اؤتمۇش يارېسېندان، يۇخلامېشدى طبيعت،
 بۇرۇمۇشۇ كندىن ايچىن قويروقلو بىر چن – ظلمت.
 ياتېشمېشدى چۇلده دۇشن هر داغ، آخېش، هر قايا،
 حتا كۆلك يۇرولموشدو، ايسته بىردى يوخلايا.
 «جناب سروان» سارا بېندان لاکن ايشېق ساچېردې،
 ساراي دۇره قارانلېغې – دومانلارې بېچىردى.
 ساراي ايچى سانكى اصلا چۇلدىن يۇخوموش خبرى،
 قالمامېشېدېر اۇردا هئىچ بىر قۇجا قېشېن ائرى.

اۆینایپردی آغ دیواردا سوزمانې نېن کۆلگه سی،
 سۆرۆنوردۆ ایستی لیکله تارېن اینجه خوش سسی .
 قاوزانېردې، یئنیلیردی، تیتره ییردی زخمه لر،
 باجاربقلې آللریله، آچیلیردې پرده لر،
 پنجره نین پرده سیسه، گۆستیردی بونلاری،
 آخېشېردې اۆنون اۆسته رقصلرین ده بسیاری .
 فرماندهین دۆلغون گۆزۆ بو رقصله باخېردې .
 او جنابین دۆوره سینی، بۆرۆمۆشدۆ قادینلار،
 کیمیسى لۆت، کیمی پالتار ایچره، سانکې نوبهار .
 کیمی اۆنون باشېن آلب اینجه بودو اۆستونه،
 کیمیسیده گۆلاب تۆکۆر آیاغېنېن پوستونه .
 کیمی آچېب سینه سینی، چیچک سرب اۆزۆنه،
 کیمیسیده خمار گۆزۆن تیکیب اۆنون گۆزۆنه .
 کیمی قېزبل یاناغې ایله اۇخساییردې شنلیگی .
 «بابا کرم» هاواسیله اۆینایپردې بیریسى،
 ان آشاغې اوخویوردو کیمیسى .
 بیرده قالخدې آلنې اۆسته فرماندهین گۆزلىرى،
 تئز سارسېتدې قادینلاری باخېشېنېن کۆزلىرى .
 چکیلدیلر بیر بوجاغا اینجه بدن قادینلار،
 سوسدو هرزاد حتا کۆلگه، حتا شراب، حتا تار .
 بۆتۆن سارای انتظارلا او جنابا تیکدی گۆز،
 کیمسه ده یۆخ هئىچ سس - سمیر، کۆنۆلرده سوسدو سۆز .
 نئچه لحظه آغېر سکوت باسدې تمام سارایى،
 بوردا چۆکدۆ ایچرییه چۆلۆن سس - کۆیۆ هایى،

بورولاراق و بییلادی کۆلك بیر آن اتشیکده،
 سرخوشلاردا آنلادیلار قېش دوروبدور کتشیکده.
 انتظارا سۇن وئریلدى، سۆزه گلدى او شیطان
 هامی قېرىدی قولاقلاربن هره اتتى بیر گۇمان.
 کیمی دئدی:

– وای آلاهی، من چاشدېممې هارادا؟
 کیم دۇشۇندۇ:

– گۇره سن کی کیم اۇلهجک آرادا؟
 آلاهی نه دیر بو حالتېن، بو غضبېن سببې؟
 اۇ باغېردې:

– کجاس گلناز؟

و تېتره دی نفسی.

سکوت ایچره فېرلانېبان قایېدېردې گۇر سسی،
 بیر آن کتچدی، سس – سمیر یۇخ، بیرده دئدی:
 – آ مرادا!

سارایدا سس، چۆلده کۆلك، قۇپارتدیلار داد – بئداد.
 یئنه ده یۇخ جواب وئره، اۇ باغېردې:

– ها! گم شین!

و قادینلار داغېم – داغېم باسدې چۆله بیر – بیرین.
 بیر لحظه ده سارای دۆلو باسېم – باسېم انساندان،
 قالمادې هئج نه بیر اثر، نه ده بیر ایز، نه نشان.
 چۆکمۆش ایدی قېزېل شراب گۇزله رېنېن ایچینه،
 قالمېش ایدی گۇر بیر هوس اۇره گینېن دېبېنه.
 خویلالارېن عالمینده چېخمېش ایدی اۇزۇندن،
 دۆلغون غضب چاخماقداېدې بۇش سارایدا گۇرۇندن.

گاھدان يىردە قالان تارىن سىملىرىنى بوروردو،
 گاھدانسادا اودقونوردو، نفس - نفس ووروردو.
 آغ ديوارا بىردن چۆكدۆ جانلې قارا بىر كۆلگە،
 آچېق قايې بىر تىترەدى جناب سروان اۇنۇندە.
 بودور، موراد ايچرىدە اؤوا - اؤوا گۆزلىرىن،
 گۆرن كىمى فرماندەھى ايتىرمىشىدى سۆزلىرىن.
 - بلە قىربان!

دئىه! دوردو سۇيۇد كىمى قىراقدا،
 اۆرەگىندە دۆنە-دۆنە چاغېرېردې:

- بىسمىلاھ!

فرماندەھىن دولغون گۆرۆ چاخدې بىردن مورادا،
 اىستەدى كى قالخېب جوما ياغدېرا مېن بىر قادا.
 لاكن لېىن چىنىيەرک:

- بگو بىنم چى شد /ين؟

دئىه، دوردو، چىرېناراق دالې وئردى نفسىن.

- يا آلاھ ھى!

دئىه موراد بئله آچدې اۆز سسىن:

- بلە قىربان درخدمتم!

و تىترەدى قىچلارى.

- كجاس گلناز پىرسوخته!

اؤ قۇپارتدې ھاوارې.

فرماندە اۆز نظرىندىن كئچىرىدى گۆلنازى.

سانكى بىردە آغاج آرا باسدېلار بىر پاوازى،

اؤ باغېردې:

- پاشو، گم شو، نختره رو بیار اینجا؟
ایاق اوسته قالخدې بیرده تعظیمینه اگیلیدی،

- چشم قریان!

دئییه - دئییه قباغیندا بۆزۆلدۆ،
دۆشۆنهرک موراد چپخدې دالی - دالی سارايدان،
سېز پلدادې چۆلدە کۆلک، دۆلاشاراق بو زمان.

- داها گتتمک!

دئییه موراد، اؤزۆن سالدې بايبر،

ياتشمېشدي تمام دۇنيا، يۇخ ایدی هتچ سس - سمير،
آنچاق کۆلک اولموش ایدی طبیعتده بير اسير.
ياخاسېني قالدېرارات موراد دئدی:

- بیسمیلا!

لاکن شاختا سانماپردی نه خان، نه شاه، نه آلا!ه!
سالانېردې بوز قندیلی بوغلارېندان مورادېن،
یۆکسلدیردی گنده - گنده شاختا، کۆلک بئدادېن.
جۆر به جۆره مفکوره لر کئچیرتدیسه بير آندا،
- گرەک گتتمک خان بویورور،
دئییه دوردو بیریاندا.

شاختا مجال وئرمه بیردی هتچ بير فیکره دورماغا،
ناچار موراد:

- گرەک گندهم اوشاقلارې بیغماغا،

دئییه جومدو چۆله، بیردن ایاق قۆیدو قاچماغا.

- ۲ -

بودور، ایندی گتتمک سارایدان گرەک،
 گۆلناز داخماسیندا نه واردېر گۆره ک.
 سارایین آلتیندان بیر قات آشاغې.
 سریلیبیدیر قارا خانلیغېن باغې.
 قار - چۆووغون هاوادان شدتله تۆکۆر،
 قوجا آغاجلارې آغلیغا بۆکۆر.
 باخچادان اوتایا آلچاق داخمالار،
 گئیینیب آخ باشاق، توتقولاییب قار.
 نه سس وار نه صدا، ظلمتدیر آنجاق،
 گۆنشدن سحردهن یۆخدور هئج سوراق.
 قار تۆکۆر آمانسېز، سانماییر هئج نه،
 چۆکۆر قارا دومان دۆزه چیمنه.
 آنجاق گاهدان گاها ایتلرین سسی،
 قالخارکن دینله بیر آزان هر کسی.
 داها بوردا یۆخدور خانلیقدان خبر،
 گۆرۆنمۆر بورادا سارایدان اثر.
 داخمالار قۆینوندا اوجا بیر گونید،
 سانجیلیب قارلارا دوروبدور برت - برت.
 بیر امامزادانېن نشانېدېر بو،
 آپقېدېر رعیته قوجاغې، قۆینو.
 دردلی لر گنجهلر بورادا قالېر،
 صیدق ایله یاپیشېب مطلبین آلېر،
 مظلوملار بورایا پناه گتیریر،

جيگرلر داغبدان مين آه گتيرير .
 قادبنلار نذيرين بورايا وثيرير ،
 سؤزلؤلر سؤزلرين بورايا دئيرير .
 بؤتؤن قهرليلر گليب آغلايير ،
 اؤميدسيز كيمسهلر اؤميد باغلايير ،
 خان ايسه بورايا آند - ماند ايچير ،
 رعيتين بؤنونو سؤنبؤل تك بيچير .
 بورانين خدامي مۇللا بيلالدير ،
 اؤنوندور بورادا هر نه كي واردېر .
 تاريخيندن آنجاق بيلال آگاهدېر ،
 باشقا كيمسه بيلمك بؤيوك گناهدېر .
 گوندى گنجهنين باغرنې بيچير ،
 تۇپا - تۇپا قاري ، چؤوغونو ايچير .
 كؤلكدن - شاختادان كئچيب چراغى ،
 قار ايله آغارب ياشبل باشاغې .
 داخمالار بورويوب دؤرد - دؤره سينى ،
 چن باسېب گيزله يير شن ذروه سينى .
 اوزاقدان باخاندا ، سانكى بير آنا ،
 بالالارېن يېغېب اويان - بويانا .
 بودور آز اويانا ، ايتلر اولايير ،
 بوروشلاردا كؤلك سسين دولايير .
 ظؤلمتده دايؤخدور باشقا سس ، آنجاق ،
 هو ! وورور ساندا ، هو ! ائشيدير قولاق ،
 ياتېب يئر ، ياتېب گوئى ، ياتېب طبيعت ،
 بورويوبدور كندى آغېر بير ظؤلمت .

آنجاق قار نەدنسە ياتېشماق بىلمىر،
 قارا اۆرەگىنىن پاسىنى سىلمىر.
 فاغېرا - يۇخسولا قان ياش ايچىردىر،
 جانلارا مېن كىسگىن قېلىنچ كىچىردىر.
 قۇرخورسا، اۆلكۇرسە جناب سرواندان،
 قىصاصىنى آلېر خىستە جانلاردان.
 قالانېر، قالانېر، سانمايېر ھىچ نە،
 كىم بىلىر نە اۇلا؟ بۇغازدېر گىئجە.
 كىم بىلىر اوچوردا ھانكې داخمانې،
 كىم بىلىر آغلادا ھانكې انسانې؟
 كىم بىلىر باتېرا ھانكې اولدوزو،
 كىم بىلىر قارالدا ھانكې گۇندۇزۇ؟
 كىم بىلىر آغاردا ھانكې ساچلارې،
 كىم بىلىر قارالدا ھانكې ياخانې.
 كىم بىلىر قۇجالدا ھانكې قۇچلارې؟
 كىم بىلىر جېردېرا ھانكې چوخانى؟
 قارلې بىر گىئجەدىر، اۆرەگى ظۇلمت،
 يارادېر مشقت، يارادېر ذلت.
 ياتېب يىر، ياتېب گۇى، ياتېب طبيعت،
 بورويوبدور كىندى آغېر بىر ظۇلمت.
 بىر آزا اويانلىق ايتلر اولايېر،
 بوروشلاردا كۆلك سسى دۇلايېر.
 وېبىلتى سالېرې دار تنگەلرە،
 دايانمېب، چېرېنېر ھاوادا - يىردە.

بودور، دیب تنگه ده جانسبز بیر ایشیق،
 دئمک اؤردا واردېر بیر نئجه آیبق.
 بو ظؤلمت ایچینده اویاق وار دئمک،
 فرماندهدن باشقا کیمسه دیر گؤره ک.
 فدایی «مختار» بن آروادې گؤلناز،
 گنجه نین قوینوندا ائيله بیر نیاز:

باغلار سیلکیندی باردان،
 دؤشمن کام آلدې یاردان.
 نؤلا بیر خوش گؤن گله،
 بیزده قورتاراق داردان.

اؤدلان فلک، یان فلک،
 قلبین اولسون قان فلک،
 کیمینه درد وئریسن،
 کیمینه درمان فلک.

- ۳ -

اؤچ گؤنؤن ایچینده باسبلدې تبریز،
 انسانلقدان داها قالمابشدېر ایز.
 بیرچوخ فدایی نی داردان آسمبشلار،
 امامزاده ابادا قدم باسبشلار.
 گل میشدی بورایا جناب سروان،

کندستان اهلینہ دئییردی قان! قان!
 فدایی مختاری گۆللله میشدیر،
 - آروادی بیزیمدیر!
 کنده دئمیشدیر .

- ۴ -

آرخ دیبینه آغ گئینمیش گۆیۆمتۆل بیر سرو آغاچی،
 قارا قېشا هئچ باخمادان یۆکسلمیشدی باشدا تاجی .
 اۆره گیتده قورخو، موراد یۆنه لیردی اؤنا ساری،
 آزاد سروین اۆنۆنده او، اؤخویوردو آراز باری:

آرخ دیبینه بویلازان سرو،
 عۆمۆر سۆرمه غرور ایله .
 رخصت یۆخدور کیمسه بوردا،
 بیر یاشاسین سرور ایله .
 سن تکی هر گۆزهل مخلوق،
 قوربانلقدیر بیر هوسه .
 بیر هوسدن اۆترۆ بوردا،
 سۆن وئریلیر مین نفعه .
 شادلیق بوردا حرام اولار،
 چیچکلنن هر باهارا .
 بوردا بۆلیۆل سینه سینه
 وورورلار مین آجی یارا .
 ایسته سنسه آسوده لیک،

قاتلان دیزه آرتیق قالخما.
گۆزهللیک قوی نابود اولسون،
اؤفوقلره باغین باخما.

- ۵ -

مایدانلاری، کههرلرین، بوزلانمیشدی یالارې،
کۆلک گۆیده اؤینادېرې کیم سیز - یالقېز آغ قارې.
قوش باشبیلار دومانلیقدارقص ائدیردی قالخېبان،
آخ تۆکلر تک سریلیردی قارلار اؤسته تازادان.
چيگینه بیر «بئرنو» آتمېش چاتما قاشلې جوان گۆلنار،
آغ آتېنا مینمیش ایدی.
سۆرۆتلۆردۆ فرماندهین نعشینی قار اؤستۆنده،
دنه - دنه بوز دۆنموشدو صورتېنېن پوسنده.

ظۆلمتین اۆرهگین دئشیردی بئرنو،
قېزېل بیر سحردهن وئیریدی خبر.
سۆکۆلۆر دان یئری، آچېرې سحر.

سئوگی دۆنیاسېندا محبت چۆشسا،
دایانانماز قارشې نه سروان، نه خان!
گۆستریب هر زمان بو حقیقتی،
دورو گۆزگۆسۆنده قۇجامان زامان.

اوچغون داخما - ص ۹ - قیش ۱۳۴۶ - خنیه کندی.

آى قلاسىپى

قوزو اوتلور گۆى ياماچدا،
قارانقوش اۇخور آغاچدا،
قېز، چۆرەگى ياپېر ساجدا،
يار قايدېر اوتاي يالدا،
آيرىلېرى قېز ماللدا.

گۆى پىرىسى بولود ساغېر،
ياغېش ياغېر آغېر – آغېر،
منىمدە ائلىمى چاغېر،
دوراق سالامې سمايا،
ناماز دە اولدوزا آيا.

داغ درەدە چاي بورولود،
هر ياندا سويو دورولود،
ائىل گىلدى ائولر قورولود،
بىرجه منىم ائلىم قالدې،
گلمەدى گۆنۆم قارالدې.

گورولدورو جوشغون ستلر،
قېزىلدېرى ايتى يئلر،
گئىدىن دئىين كۆچۇن ائلر،
قېش گىلدى غملر اوجالدې،
داغلار آغاچلار قوجالدې؟

گۆنش ساچبر، هاوا سازدبر،
چشمه باشی قوشدور قازدبر،
يامان گۆنۆن عۆمرۆ آزدبر،
يامانلیق بیر ماته ساتماز،
ياخشیلېغی کیمسه آتماز.

اۆینایبرې دۆزده جیران،
قاوزانبرې یالدا داوشان،
دایانمایبر نازلې مهمان.
گۆرۆنمه میش تئز ساووشور،
هجرینده کۆنلۆم قاووشور.

آداخلې قېز خۆش آوازلې،
قاش موغانلې گۆز شیرازلې،
خومار - خومار، نازلې - نازلې،
اوغرایبر بولاغا ساری،
یال تپهده دوروب یاری.

یاز گۆنشی قار اریتدی،
قوجالېغین آغاچ سیلکدی،
بایرام گلدی، بۆز آی بیتدی،
سنین بایرامین نه کاسدی،
باختې مېن آیناسې تاسدی.

گۆنش سحر مۆلك آلاندا،
لاله‌لر تىندىر سالاندا،
بۇمباردوماندا، تالاندا،
قول آدىله آلدې دۇشمىن،
ھېچقېرتىيا سالدې دۇشمىن.

ملعون قارى ھاوارلادې،
لاپ قاپىدا دادارلادې،
برك بئلىنى دۇنقارلادې،
ايكى گۆزۇنۇ بره‌لتىدى،
بو حالا منى او گىتىدى.

بايرام واختى موغان يوردو،
موغان يوردو، جانان يوردو،
سن كى يۇخسان فغان يوردو،
دۇشمىن بىزى درده سالدې،
شادلىغىمىزې او آلدې.

كۆنۇل دۇزمۇر آيرىلغا،
فلك نىچىن ائدىر جفا؟
ھاچان بىتر بو ماجرا،
كۆنلۇمۇ ھىجران داغ ائتدى،
وار-يۇخومو غم داغېتدى.

بوز آی بیتدی شاختا آشدی،
 کؤل دییندن داوشان قاشدی،
 کۆچ زامانی یاخینلاشدی،
 آی قالاسی باخ اوتایا
 سلام وئراثله اوبایا.

آی قالاسی داشلی داشلی
 گۆنش ساچیر ساشلی ساشلی
 ایگی گۆزۆم قالب یاşلی
 ائلر یارما یار اولسون،
 یارین یولو هامار اولسون!

آی قالاسی! ائلریوه،
 تئز ساوولان یئلریوه.
 داش آشیران سئلریوه،
 سؤیله منیم احوالیمی،
 دئینه بو غملی حالیمی.

گۆنش ساچاغین آتیدی،
 ائلر هامی سې چاتیدی،
 یار ائلی هاردا یاتیدی،
 آی قالاسی! یارحالبین وئر،
 باخ اوتایا احوالین وئر.

چایلارین چشمه ن آخاند،

گۆنش داغلاردان باخاندا.
 خېش - آلتلارې تاخاندا،
 ئىل ساوولار قاتار - قاتار،
 يار، ياربېي بوردا تاپار.

آى قالاسې طولوم قالدې،
 نىچۇن جفاكار اوجالدي؟
 ياربېي كيم قېراق سالدي؟
 گۆزۇم حلە يۇلوندادېر،
 ساغىندادېر، سۇلوندادېر.

آى قالاسې! صفا بسىلر،
 انسانلارې وفا بسىلر،
 فلک نىچۇن جفا بسىلر؟
 قارقىنمېشا وفا اۇيرەت،
 وفا، وفا، وفا اۇيرەت!

بولود بۇز آيدا جالانار،
 سو گۆى بوز اۇستە قالانار،
 دالغالارې چالخالانار،
 دليک آچار سۆزەر آلتا،
 خېردا بوزو دۆزەر آلتا.

يورد گۆستەرن دوران زمان،
 آلاچېغې قوران زمان،

دیرهک یئره ووران زمان،
بیر قوش اولوب من اوچایدیم،
تئز سنه ساری قاچایدیم.

ائل یۆکۆ کۆچده قالانار،
دوهده تایی بیرغالانار،
قېزېن سهنگی جالانار،
اوغان آوجون آچار ایچر،
کۆنلۆنۆن غمینی بیچر.

اوزالداندا گۆی قورشاعی،
قار باساندا باخچا – باغی،
چن دوتاندا تپه داغی،
باخ دوتغون قارالتپلار،
دئیییرلر ائلر اوزادا.

آی قالاسی داغ ترهسی،
جنگل کندینی نین درهسی،
آی نه یاماندېر برهسی،
یؤل تاپ گئدیم جنگله من،
نی نی تاپیم او کنددن.

یاز گۆنلری نظام – نظام،
ائلر سنه یۆللار سلام،

الريندهه دولو جام،
يالارېن دۇشۇن سولانار،
دۇورهوى چايلار دۇلانار .

آى قالاسې! يازدا بيتدى،
گلمهدى يار، گويا ايتدى،
دئيرلر بير ديلى گتتى،
بيرده دا گلمز بورايا،
بئلنچيك محنت سرايا.

آى قالاسې! سؤيله يارا،
گؤزهل كهليك باتدې قارا،
ساغالسايدي هر بير يارا،
ديل ياراسې هئچ ساغالماز،
بير آن بئله راحت قالماز.

شاخدى گؤيدهكى قونودلار،
گؤيهردى جۇشدو بولودلار،
سئل - سولارا دۇشدۇ قوردلار،
شاققېلداسېن قۇى سئلرين،
چيگنيوه دۇشسون تئلرين .

سندە بيتر گؤل ياسمن،
باغشلارام جان سنه من،

جان نەدی؟ ھەر بیرزاد سن- سن،
 آی قالاسی صفا یوردو،
 صفا یوردو، خدا یوردو.

قېز بئچەنى کیشلیه نده،
 نهرانى گۆن دیشلیه نده،
 دگیرمانى ایشلیه نده،
 باخ اوتایا سلام گۆندهر،
 نیسگیل دولو پیام گۆندهر.

آی قالاسی! چشمەن آخسېن،
 دیوارلارېن ھایلا شاخسېن،
 گۆزەللرېن سنە باخسېن،
 سنە ھامې حیران اولسون،
 سندن کئچن جیران اولسون.

آی قالاسی! چېخ سمايا،
 دردلریمی سۆیلە آیا،
 کۆنلۆمه اول محکم پایا،
 درد - غملىر یۇخسا بېخدی،
 قارا گۆنلر اۈنو سېخدی.

آی قالاسی! جان پاراسی،
 گۆزۆمۆن آغې قاراسی،
 کۆر اۈغلونون گھواراسی،

دۇشمە قېراق اۋز جانېندان،
شانلى آذربايجانېندان.

نوجەدەهە يا ناھرانا،
تازا كندە، گوراوانا،
ناھا، انديزە، ھريانا،
سن ليجيملى گۇزەتچى اۋل،
اۋنلارا وئر بېر آچېق يۈل.

آى قالاسې! آزاد اۋلسون،
قددى بۈيو شمشاد اۋلسون،
بوتاي كندلر آباد اۋلسون،
بوردادا مکتب آچېلسېن،
كىتابلارا گۈن ساچېلسېن.

آى قالاسې! وئر نفسين،
سسلندير اقللر جرسين،
آت دئنه، دۇنيا ھوسين،
انسان گرەك پاك ياشايا،
دئولر يئتيرمز ھارايا.

آى قالاسې! نار بيتيرسين،
دۇرد بير يانى بار گتيرسين،
قېش داغېلسېن، ياز يئتيرسين،
راحت بوردا قوی يوخلايم،

قاراولوم سن اول داییم.

آی قالاسی! سرین اولسون،
چشمه‌لری درین اولسون،
صفا عاشیقلرین اولسون،
عشق اودونا اورهک یانسین،
هر بیر کونول دردی قانسین.

آی قالاسی! گویلر شاهی،
عاشیقلرین قبله گاهی،
اتلریمیزین کولاھی،
سن یاشا دۇنیا بویونجا،
کونلومه اود وور دویونجا.

چاندی باشا روزگاریم،
آل بو اورهک یادگاریم،
اولسا منیم اختیاریم،
گویلرین باشین اگر،
سجده‌وه ساللام گنهرم.

ساغلبغینان قال، خوش یاشا،
باش آپار اولدوزا آیا،
گنتمه‌لی اولدوم قبراغا،
گورنمه‌سم اتما منی،
من کی اونودمارام سنی.

اوچغون داخما - ص ۷۴ - یای ۱۳۴۳ - تبریز .

صمد بهرنگی

گيريش

گۆنش قېزمار، ھاوا دورغون، نفس يۇخ،
 كۆچەلر بۆسبۆتۆن ازدحامسېز بۆش .
 آرا - سېرا نتچە قورو ھئىكللر،
 سيز ايله بيز ايله ائدەجك ووروش!

بودور، ۵۳ - دور، بۆيۆك تۆپلانېش،
 دئيرلر: «داعوامېز داوام ائدەجك!»
 بيز يېغېن انسانېن آرزولارېندا،
 چيچكلەنير، گۆلۆر بۆيۆك گلەجك.^۱

شەھرى بۇرۇيۇر جانلي ازدحام،
 دورغون ھاواسېنا دومانلار چۆكۆر .
 انسانلار وحشيچە تاپداق اولونور،
 نيزە اژداھانېن سينەسېن سۆكۆر!^۲

قارانلېق دۇنيانېن قارا حاكيمي،
 حكومت باغېشلېر سۇيغونچولارا.
 «مليك محمد» يم چشمە ديبيندە،
 بيز كۆھۆل دۆزەلديب گيزلەنير اۇردا.^۳

آختارېش باشلايېر، گزینتی اولور،
تاپیرلار آخېردا قهرمانېمې.
بیچیلیر قلیمین شاه دامارلاری،
مدت بوز اندیرلر ایستی قانېمې.

بیر دیلیک یاتماسېن گرەک کی قلیم،
گۆر نئچه ایل کئچیر، گۆر نئچه مدت.
انسان اوغلو قالخسېن، ایناملا دورسون،
گۆرمه سین بیر تۇرپاق بونجا اذیت.

گل سنه دانېشېم ۶۸ – دن،
ناکام اولۇمۇندن قهرمانېمې.^۴
اؤن بئش باهار سۇنرا، سۇن باهارېمدان،
داوام ائتمه سیندن زمستانېمې.

گۆن اورتا چاغېدېر، اود تۆکۆر هاوا،
ساکیتجه اودلانېر یئرینده تهران.
سانکی بیر اژداها باتېب یوخویا،
جهنمدیر، آسفالت چکیر الامان.

قارا بوغدايې بیر آذربایجانلې،
بیر آجاک آلتېندا چۆکرەک یئرە.
قۇلتوغوندا کیتاب، گۆزۆنده عینک،

دالېر نىچە لحظه چېلغېن شەھرە.

بىر اوزون كىچمىشىن وارثى دىر اۇ،
 اوخوموش «واقىف»ى^۵ آنا دىلىندە.
 «عاشىق علسگر»ى،^۶ «فضولى»ى^۷ نى دە،
 دىنلەمىش بىر بە بىر سازېن تىلىندە.

بىر ائلىن بۇلۇنمز ذرۋە سىدىر اۇ،
 سوواربىر كۆكۆ چۇخ اوزاقلاردان.
 تانېر اۇز ددەسى «دە قورقود»^۸،
 منلىگى محكمىدېر اوجا داغلاردان.

دوغمادېر ائللەرە، شىرىندىر آدى،
 تىرىزىن وورغونو: «صمد بېرنگى».
 بۇيۇك «نسىمى»^۹ نىن، «بابك»^{۱۰} نىن اۇغلو،
 دۆشمىن اۇنۇندە سارالماز رىنگى.

– آمانا گلدىم پە! جېنم شەھر!
 دوشونو بېرنگى: «– آى آذربايجان!
 نەسرېن صفالى يايلاقلارېن وار،
 صمدىن اۇز جانى يوردونا قورىان!

بئىچردىم، بۇى آتدېم دۇغما قۇنوندا،
 مېن ايللىك وارلېغا مالىك وطنىم.

هر کسین آناسې شیریندیر اؤنا،
دۆنیا – عالم بیلیر آنامسان منیم.

قورو کئچمیشلره فخر ائدهنلره،
عصیرلر استقلال سن آلمادېنمې؟
بۆتۆن یاخېن شرقه، بۆتۆن جنوبا،
آزادلیق بئشیگی سن اولمادېنمې؟

ان قدیم مدنی آیدهن سنین،
زرتشتۆن کیتابی کیملریندیرمی؟
«کۆر اوغلو»ن، «کرم»ین، «ستارخان» لارېن،
سؤنرا «فریدون»ون، ایکی می بیرمی؟^{۱۱}»

سؤر اوغوللارېندان: – هانسی بیر ملعون،
دۆشمین اوئۆندن قاچ دئمیش یا اگیل؟
«قربانیم، قربانیم، سر و چشم ما!»
بیر آجی تله می کلکمی دگیل؟

یاندېم قاپیتالیزم جهنمینده،
مصری قېلېنجلی ائلبوه قوربان.
جهنمی محو، ائت، ای هۆرمۆزد یوردو!
۶۰ – لارېوا،^{۱۲} ۵ – گۆلۆنه^{۱۳} قوربان.»

صمد دۆشۆنه رکن قالخېر آياغا،
یئنه ده یۆلونا داوام ائله ییر.

آسفالت ائله تىتير، سانكى اۆستۆندە،
بىر دريا، بىر دىنىز، بىر عمان گىدىر.

كۆرپۇلر آلتىندا ياتان لطيفلر،^{۱۴}
«ياخشى يۇل، ياخشى يۇل، اوغورلار!» دىيىر.
تېرىزىن قەرمان ايگىد اوغلونا،
هر آددىم آغاجلار سلام سۇيلىيىر.

عظمتلى ھۇندۇر عمارتلر،
يىنىلمز ووقارلا كىچىر اۆنۇندىن.
كىچىك بالاجلار بۇينو چىگىنىدە،
گۆرەندە، يىرىندە دايانىر بىردىن.

معصوم باخشىبىندان «احمد حسن»^{۱۵}،
توتولور كدەرلى بىر آتا كىمى.
«ختايى»^{۱۶} ھزىملى سىيىللىرىنە،
داملايىر گۆرۇندىن بىر – ايكى دامجى.

– كوردىنىمى، فارس سانمى، بلوچمو، لىمو؟
آذربايجانلى مى آى «احمد حسن»؟
يوردونو يووانى ھاچان بۇشلايىب،
بس بو جەنمە نىچۇن گلىيسن؟

داغلار انسانلارې آيىرا بىلمز؟

طالعین هر یاندا قارادېر سنین .
مرمی اویناتماغی دور گل اویره نک،
آیدېن گله جگه امینم، امین .

۱

صداقت دئگیلن بیر دنیزه من،
ایلک باهار چاغېمدا گیرمیشم همن .
قونمایب هر کؤلا کؤنلوم ترلانی،
سئومیشم ازلدن آذربایجانې .
دیری گؤز لرینده اؤخودوم سنین،
کؤک سالېب کؤنلؤنده محبت درین .
عشقینه وورولدوم، صداقتینه،
دؤنیا وارجا سؤره ن رفاقتینه .
یادېندامې آخشام گؤلؤستان باغې،
بولود اؤستؤمؤزه آغلایان چاغې .
گئجه نین اؤنؤنده توتغون هاواسې،
دومانلې تبریزین ماوی سماسې؟

یادېندامې بیرده آنالار یاسې؟
عظیمین^{۱۷} گؤلوردؤ نجه آناسې . . .
دئیردی:

«- یاد منی آغلادا بیلمز،
آنا قلیبیم یئیدیر داغدان، اگیلمز!
اؤغلومو سئویردیم آرتبق جانېمدان،

حقيقت يۇلۇندا وئرمىشم قوربان .
 چېخسېن انسان اۇغلو ايشېقلى گۆنە،
 مېن اۇغول وئرگىلن! سۆيلەسېن مەنە .
 سەدەت قاپىسې تاى با تاى اۇلسون،
 خوشخېت بېر اۆلكە يە مېليۇنلار دۇلسون،
 يىئى يىتمەلرېن بۇيونا باخېم،
 دۆشمىن جانېنى ياندېرېم ياخېم .
 اوشاقلار اۇنۇمدە، مېنلر اۇن مېنلر،
 سەدەت نەمەسېن بېر – بېر اۆتسۇنسلر .
 اۇغول دردى نەدېر مەن كدەرلنېم،
 اۇغوللار دردىنى نىجە ايتېرېم .
 مېليۇنلار، قېزلارېم، اۇغوللارېمدېر،
 اۇز قانادلارېمدېر، اۇز قوللارېمدېر .
 بابكېن اناسې دىبېرلر بېر گۆن،
 دىمىشدىر اۇغلونا: «بېر ياخشې دۆشۇن،
 سۇدۇملە مەن سەنە قوت وئرمىشم،
 سۇزۇملە سازېملا قەدرت وئرمىشم .
 اۇيۇدۇمۇ ھەر واخت نظرىندە دوت .
 مېليۇنلار اۇنۇندە، اۇزۇنۇ اونوت!
 وطنېن يۇلۇندا ھېچ بېر اوف دىمە،
 قانېنى وطندىن سەن اسېرگمە .
 اۇدلار يوردوندىنسان، اود اۇغلوسان سەن،
 البت قۇيما چەرەن سارالسېن بېردن .
 چالېش وار قووەنلە وطن اوغروندا،

اشغالچی قالماسین آذربایجاندا.
 آلدانما دۆشمین شیرین دبلینه،
 صداقت باغلاسن سنی ائلینه.
 قورخما، یانپلما هئچ نيزه لر یاغسا،
 گئری دۆنۆب قاچما، دۆشمین داغسا.
 آخر نفسهدک وطنی ساخلا،
 وطن سیز یاشادین، اۇندان نه فایدا؟
 وطنین نعمتی برکتی وار،
 سنین آناوین دا بیر ملتیی وار،
 حدتلی بیر خلقی، شانلی بیر ائلی،
 ناغیللی - مئللې شیرین بیر دیلی.
 بایاتیلاریمی قۇرو دۆشمندن،
 اشغالچی باغپرپر: «یاناجاق وطن!
 ایتەجک زردۆشتۆن، قۇرقودون ایزی!»
 اولو تانریم آمان! اونودما بیزی.
 اوغول چبخ داغلارا، اۇدلار کۆمگین،
 دۆشمین تۆک قانین، ایتمز امگین.
 یوردوندان خلقیندن یاردیم آل گیلن،
 بیر آنا اۆره گیم، بیرده کی وطن،
 بیرده اولو هۆرمۆزد، سنه یار اۆلسون!
 یوردون باشدان باشا ایلیک باهار اۆلسون!
 آزاد اۆلمالیدبر انسان ائولادی،
 بو یولدا اۆلەنین ایترمی آدی؟ . . .»

۲

سن منىم شعرىمىن باش واراغېسان،
 كۆنۆل دۇنياسىنىن باخچا- باغې سان.
 سن اۇز ووقاربىنلا منە ياناشدېن،
 كۆنۆل خزىنەمىن قايې سېن آچدېن،
 « سۇيوق اولمامالې اليمىز! » دئدىن،
 « وطن ائولادىبق هامې مېز! » دئدىن.
 « قېرىلماز تىللرلە باغلىبىق ائلە،
 بىرلىگى مىزى بىز وئرمىيەك الە. »

قۇى ائشىتسىن بونو بۆتۆن دۇنيالار.
 آذربايجانېما گلەجك باھار.
 سىز اى اووسون اولموش يازبق انسانلار!
 يارادا جاغبق بىز آذربايجانلار.
 قانلارې قوروماز قهرمانلارېن،
 رنگى دۇنمىيەجك قېزىل قانلارېن.
 سۆزۈ بىر، اۇزۇ بىر، مطلبى بىردىر،
 تام «نسىمى» لرىن حلىبى^{۱۸} بىردىر.
 « ائلىن صبىرى چۇخدور » اتالار دئمىش،
 « ائل گۇجۇ، سئل گۇجۇ » يئتە سۇيلەمىش.
 سىز اى امپرىالىزم بېرتېجىلارې!

قازبیدبر نسیلر سیزه مزارې.
 ساختاکار قودوزلار، قولدور آغالار!
 سیزدن بۆتۆن ائللر اولوبلار بئزار.
 سن ای خوتکار!^{۱۹} سن ای قولدورلار قولو!^{۲۰}
 هارایا بیغیرسان بیر بئله پولو؟
 «نوح»^{۲۱} عۆمرۆمۆ سنه وئریلیب؟ سؤیله.
 تۆکدۆگۆن قانلاردان بیر حیا ائیله.
 سۆرمیهجک داوام بیر یاسا، بیر تئز،
 غالیب گلهجکدیر انسانلار چۆخ تئز.

۳

یادبندامې صمد، بیرده او داغلار،
 بیرده او بههرسیز میوهسیز باغلار؟
 یادبندامې هر واخت اوخویاردین سن،
 «وورغون»ون: «ائل بیلیر کی سن منیمسن،
 آیربلامې کۆنۆل جاندان» شعرینی،
 گۆزۆنده دویاردیق بیزده سیررینی.
 باخاردین داغلار، اولو داغلار،
 نعمتسیز چشمهلی سولو داغلار.
 اۆتۆرهردین بیردن ایچدن کۆکسۆنۆ،
 تیکردین اۇفۇقه دیری گۆزۆنۆ.
 داغلار اگیلهردی سنین اۇنۆنده،
 داغلار شاهې وارمېش اولو سینهنده.

منلئگئن – ووقارئن تعریفه گلمئر،
 منئم شعرئم سنی وصف ائده بئلمئر.
 دئسسئز بئر دنئز ائدئن، بئر عمان ائدئن،
 نئچه پئلانئتلئ کھکشان ائدئن.
 بئر مثل سؤئله بئب آتالار بئمئز،
 دئنه بونو مندن، ای قلبئ تمئز:
 «دئزه، بئر قایا، یادا بئر داش آت،
 احوالئ دگئشمئز، اونوت یا یاشات.»
 سنه داش دا دگدی قایادا دگدی،
 اللر اوخلارا دا یایا دا دگدی.
 أمما سن هئچ ئئرسئز دالعالانمادئن،
 دئل یارالار بئ هئچ نه سانمادئن.
 یاد ائله وورشماق مقصددئر بئزه،
 یارا اثرسئزدئر قلبئ تمئزه.
 آذرى اوغلونون بؤتؤن حدئتى،
 بؤتؤن عظمتئ، بؤتؤن قدرئتى،
 اٲل بئلئر كئ صمد سنده جمعئدئر،
 ائلداس دا سؤئله بئر، اؤز گه ده دئبئر.
 مندن سؤروشسالار نهن بو؟ هاردان؟
 دئهرم ووقارلا: «آذر اوغلو» ندان!
 دؤیؤشكن روحونا بو شعرئم قوربان،
 اؤلمه سین، ابدئ یاشاسئن انسان.

يادبندامي «صمد» ايلک باهار گۆنۆ،
«ستارخان» جادهسى، هربى ^{۲۲} نين اؤنؤ؟
يادبندامي بيرده گۆز بگيميز،
آرزوموز، گۆنؤمۆز، شن ديله گيميز،
آنا وطن، آنا يورد، بو گۆزهل مسكن،
باغلانمېسان بورا بۆتؤنلؤكله سن.
چېرېنېردې نئجه قليبين اۆره گين،
چېچكلنه چكدير آخر ديله گين.
گۆرۆره م، گله چك گۆزؤم اؤنؤنده،
«مدينه» ^{۲۳}، گليدير مزارېن اؤسته.
سنه نغمه يازېر بۆتؤن اۆره كله،
سنه سلام وئرير گۆللە چېچكله.
سنه باغېشلايېر آنا قليبيني،
مزارېنا قۇيور بۇيوك ييني.
«بالاش» ^{۲۴} باشېن اؤسته الهاملا جۇشور،
«على» ^{۲۵} قدرتينه نغمه لر قۇشور.
ائل، ناغېلارېندان قوت آلاق،
يېرتېجې اؤنؤنده باغلايېر يارق.
هر سۆزؤن، هر نغمه ن بير شاللاق كيمي،
دۆشمين اؤسته يئني، يارېر باغرنې.
منه ايلهام وئرير او گۆن، او ساعات،
ياز دئيير، داينما، اؤتورما راحت.
كيمدير كى جۇشماسېن او گۆن يازماسېن؟
وطنين عشقيه آلؤلانماسېن؟
سن ده قالخاجاقسان او گۆن مزاردان،

قارا تۇپراقلاردا ياتماز قەرمان .
 اۇن سىرالاردا سن سانكى قىزىلباش،^{۲۶}
 نەرە چكەجكسن: «آھای! وطنداش!
 سعادتە دۇغرو، خۇش گۇنە دۇغرو . . .»

۵

صمد، كۇنلۇم قوشو قانادلانېدېر،
 آيرېلىقدا جانېم يامان يانېدېر .
 جانېملا قلىمىلە يازېرام سنە،
 قولاق وئر ھم ياشېن شاعىر «مشفق»-ه:^{۲۷}
 «يازمارام اۇرە گىم سنى انماسا،
 اۇرەك دۇيۇنرمى آلۇولانماسا!»

آجې بىر آنېلار دۇشۇر يادېما،
 تاب گتىرمىر قلم داھا بورادا .
 قۇى دئىيم قالماسىن سۇز اۇرە گىمدە،
 سۇز گلىب دايانېب يانېر دىلىمدە،
 گىتىدىز مشفق دە سن، گىچ ياشلارېندا،
 چىچكىلى گىچلىگىن لاپ باشلارېندا .
 «مشفق» ين اۇلۇمۇ چۇخ اولدو آجې،
 سىنن اۇلۇمۇن واھ! نە جان ياخېچې .
 «مشفق»، خلقىن گۇردۇ محبتىنې،
 ترنم ائىلەدى سعادتىنې .
 ائىلن قوجاغېندا ابدى ياتدې .

آدين اولمز لرین آدېنا قاتدې.
 سن ايسه شقاوت، بيرده اذيت.
 حقارتلر گوردون، چوخ چكدين ذلت.
 سونرادا آرازېن قوينوندا ياتدېن،
 نه يازېق! هاراي اوزونو آتدېن!
 باخ ايكي انسانېن طالعينه سن،
 مشفق ايله صمد، ايكي هم وطن!

آجېرام اوره كدن بو احوالاتا،
 داي قلم دايانېر، تايې يوخ يازا.

منيم عظمتلى ناكام مشفقيم!
 اوره گيم دردېنى كيملره دئيم؟
 منيم آراز قېلىلى جان قهرمانېم!
 قاراباشاقلې دېر آذربايجانېم.
 منيم گله جگيم، منيم مورادېم،
 سنسيز وطن سويون من نئجه دادېم؟
 باخا بيلرهممى بيرده آراز!
 گوستر كيمدير اونا مدحيه يازا؟
 آرازلار قۇى بوتون قوروسون، يانسېن.
 دورسون جيلوولانسېن، داها دايانسېن.
 قۇى بونو دوشونسون آزغېن دوشنلر،
 آراز قمه لر سد سالا بيلر.
 قۇى قورسون انتقام آتسېن ائليم،
 آتسه چئوريلسېن قۇى منيم ديليم.

قوى گلسين اولۇمۇ وايى آرازبن،
 قوروسون چشمهسى چايي آرازبن.
 انتقام دهشتى گۇيلره قالحسبن،
 هر ديلدن آغېزدان آتشلر آخسبن.

۶

آراز سنى بۇغان گۇنلر بيلسنمى،
 نئجه هيچقېرتېدان بۇغولدو هامې.
 اۇره كلى سھند^{۳۸} يم اۇره ك داغلادي،
 «نه يازېم من سنه؟» دئدى آغلادي.
 «آلويلاندي منيم دنلى خرمنيم،
 او سرين سو كۆزەم جالاندي، نئيليم؟»
 گۆز ياشي دورمادي آنا وطنين،
 يامان يانقېلېدي اولۇمۇن سنين.
 اٹل بير دنيز كيىمى دالغايا گلدى،
 «صمد» اولدۇ سۇرۇ اۇره كلر دلدى.
 قانلي كۆينگىنى ساخلادي آنان،
 اۇره كدن چكيردى فغان! الامان!
 دئدى: «- بونو اۇرۇم بايراق ائدەرم،
 آرازبن اۇنۇنه قەەر گئدەرم.
 داغلاردا داشلاردا سنگر سالارام،
 اۇغومون اۇجۇنۇ ياددان آلام.
 منتظم دايننام قايلېقلاردا،
 گئجهنى سحره قاتارام اوردا.
 وطندن وطنه گئچر ايگيدلر،

آزادجا یاشارلار هامی برابر.
 دۆشمین خلقیمیزدن باج آلا بیلمز،
 آذربایجاندا یاد یورد سالا بیلمز.
 چاغربلمامبش بورا گیرهن قوناقلار،
 قارا بايقوش کیمی چکرلر هاوار.
 جنویا آخارلار، بیز داللابنجا،
 جنوب ائللری ده قالخار آباغا.
 بایراغی سانچارام دماونده من،
 منی ساخالایانماز بیر یترده وطن.»

معناسی هر سۆزۆن، از گۆن سئومکدیر،
 انسان ائولادینا بؤیوک وطن بیر.
 دۆشوندۆرۆر منی انسان طالعی،
 نظرده دوتמושدون سن اۆزۆن بونو.
 کیمسه وطنیندن قبراق دۆشمه سین،
 وطن ده کیمسه نی دوستاق ائتمه سین.

۷

دور صمد، اۆره گیم ایلهاملا جۆشور،
 گلهچگه باخیب، نغمه لر قۆشور.
 کۆنلۆمۆن شاهینی قاناد چالاراق،
 ایسته ییر قاوزانا داهادا اوزاق.
 لاله دریالاری دالغالانیر، گل،
 جانیم آیربلقددا یامان یانیر، گل.
 ایلک باهار گلیبیدیر، گۆل چیچک آچیب،

گۆنش بوردا قالخېب، اۇزگىه ساچېب.
 گل، توراغاييلار اوچوشور چۆلدە،
 قوشا- قوشا چىمىر اۇردەكلر گۆلدە،
 گل سنى گۆزلەيىر آغ قاغاييلار،
 سنى سلاملايىر يوردومدا باھار.
 گل يئنه گىلاوار اسير بورادا،
 گل شقق، اۇفۇقۇ كسىر بورادا.
 باھاردېر، كندىلير پالچىغا باتېر،
 گلينلر قارا بىر داخمادا ياتېر.
 دور گل، قارا تۇرپاق يئنه شوملانېر،
 گۆنشىن آلتىندا بىچىنچى يانېر.
 ايلك سحر تۇپلانېر بىر يىغىن فعلە،
 ھەر دۇنگە، ھەر بوروق، ھەر بىر كۆچەدە.
 اۇردا گۆرەجكسن عاشىقلارېدا،
 گليرلر بورايا چۆرەك دالېنجا.
 بوجاغا چۆكۆرلر ناھارا قدەر،
 كىمسە دىللىدىرمىر، دوروب گئدىرلر.

۸

گۆللىرىن اۇزۇندىن نىم سۆرۇشۇر، گل،
 يوشاق ياناقلارې باخ بۇزۇشۇر، گل!
 داغلاردا ھۆركۇيۇر جىرانلارېم، گل!
 غضبىدىن قاينايىر، جۇشور قانېم، گل!
 دور گل كى قودوزلار ھلە اۆلمەيىب،
 تارىخ قولدورلۇغون اىزىن سىلمەيىب.

دور گل کندلریمه، داغلارېما گل،
 «صاحیعی»^{۳۹} اکن باغلارېما گل!
 دور گل، دایانماییر قلم بیر زامان،
 ایرهلی یئریبیر اؤغوللار، اینان!
 «یاد گۆرمه سین» - دئییه، بورایا سۆرۆن،
 ایشچی آلاجاقدیر حقیقین بۆسبۆتۆن.
 گۆیلرده اؤیناسین یالین قمه لر،
 قېزېلباش بۆرۆسۆن داغی سر به سر.
 بیلیرسن کی ائلیم جسارتلی دیر،
 «گۆنش ساچاغېنی داغېتسېن»، دئییر.

بیزه اینام وئردین، سنه عشق اۆلسون!
 گلجگی گۆردۆن، سنه عشق اۆلسون!
 قاتدېن اۆز آدېنی اۆلمزلره سن،
 قهرمان اؤغلونو اونوتمور وطن.
 دهشتلی انتقام گۆزله ییر یادې،
 سیلینمیر تاریخدن یوردومون آدې.
 اۆلكه م ایندی یوخسا خریطه لرده،
 یاشامېشدې آدې قرینه لرده،
 یئنه گۆبۆللرده حددی - سددی وار،
 آنا یوردومون دا اۆز سرحددی وار.
 بیر زامان بورادا شاه اسماعیلیم،
 دئدی: «اؤد یوردونا من سجده قېلېم!»
 سۆیله دی: «ئشیدین ای حق سئوه نلر!
 حقیقه - حقیقته سجده ائده نلر!

حقيقت بايراغى گۆيه يۆكسلىين،
 خارچىلر بۆتۆن لعنته گلسين.
 تامام آغالارېن كسلىسين باشي،
 غازىلر اولسونلار حقيق سېرداشي.
 «نسىمى» جىسىمدە حلول ائىدىدیر،
 آى – گۆنش حۆكۆمۆمۆ قبول ائىدىدیر. «:

«عين الله هم، عين الله هم، عين الله،
 گل ايندى حقى گۆر اى كۆر گۆمراه.
 منم اول فاعل مطلق كى دئرلر.
 منيم حۆكۆمدەدیر خورشيد ايله ماه.»

« انسان اۆزۆ گرەك سلطان عالم،
 باشقا هر بير سۆزۆ اويدورما بىللم.
 انسان زىنتى دیر كايئاتلارېن،
 بونو سؤيله ييرم من داها درېن.
 كلامبى گۆمراه كۆر دىنلەمەسین،
 غازىلر مئيداندا هيچ اينلەمەسین.
 يارلار يارستانا صادق قالسېنلار،
 خارچىنى توتوب يوردو آلسېنلار.
 قارشى گليب يارلار، نوروز ائتسینلر،
 غزا مئيدانېندا حققە يئتسینلر،
 منيم بابام يازان «قارا مجموعە»،^{۳۰}
 گرەك كى يول آچا مدرسەلرە.
 آنا دېلیم منيم مقدس اولسون،

کلاملاریم سیزه دادرس اولسون. «

منیم اولو بابام «عمادالدین»ین،
 حلبده سؤیدولار بیر گۆن دریسین،
 دئدی:

«حق عاشیقی دؤزهر ذلته،
 سون قویار قیزلباش بو شقاوته.»
 «میناره سینده» دئدی: «کؤنلؤمؤن پاشام،
 قیمتلی بیر گنجی پنهان بولماشام.
 تک دابانمندان سوی منیم دریمی،
 ناحق بیچاق کسمز هئچ بیر یریمی.»
 بیرده «نعیمی»^{۳۱} می سرّ الاهیمی،
 قارانقو گئجه ده شمع راهیمی،
 نخجواندا کسدی «میرانشاه» باشبن،
 قاری یاد! قویمارام قوروسون یاشبن.
 دهشتلی انتقام آلام سندن،
 غازیلر قانیله گؤللسین وطن».

تکی سن یاشا ای قهرمان وطن،
 استتمارچی لاری سن اگه جکسن.
 گۆزهل تویراغبنا قورباندر جانیم.
 یاشا دۇنیا وارجا آذربایجانیم.
 «مقصدین بوش شعار» دئمه سین منه،
 دؤزمه سین هر یتنن بیر تتر وطنه.

آذری اؤغلو یام سؤیله کی: ای یار!
 گۆرمۆشم سیناقلار چۆخ امتحانلار.
 سئیر ائیله تاریخی، بیر واراخلا باخ،
 یاددان قۇروموشام یوردومو هر واخ.
 مین ایل قهرمانلیق ائتمیشم، اینان!
 داغلارا گل دئییم، نه لازم یالان!
 بیلیره م کی سیناق هله بیتمه ییب،
 منیم ده خصلتیم هنجده ایتمه ییب.
 همان «کۆر اوغلو» یام، همان «قورقود» ام،
 وار صمد یارادان شانلی بیر او یام.
 ساغالماز یاراسی قهرمانیمین،
 غضبی، رنگی وار منیم قانیمین.

اؤخویوبسان صمد سن اؤزۆن بونو،
 یاخشېجا تانیرسان آذربایجانې.
 تاریخلر یازمېسان، یاخشې بیلیرسن،
 عصیرلر اوزونو نه چکمیش وطن.
 منیم دیری گۆزلۆ شاه اسماعیلیم،
 قویما اؤزۆم اۆسته بیردن یېخېلیم.
 منیم ای مقدس کلاملی بابام!
 مشعللری قالدېر، ظۆلمتدیر اؤبام!
 غازیلر دالېنجا صف باغلا یېپلار،
 دایاق اولسون گرەک یارستانا یار!
 منیم قورخماز باش ای اولو نسیمیم!

دیری — دیری سۆیدو درینی دة کیم.
منیم عظمتلی «شاه فضل الله» بيم،
دۆشمن اسیر قیلدی، نه دیر گۆناهیم؟

«قاضی برهان الدین»^{۳۳} نه اولدو، ای یارا!
قانلا قورودوغو هانی او دیار؟
هانی او دۆیۆشکن حروفیلریم؟
نامرده ساتیلبر مقدس یئریم.
هانی بکتاشیلر،^{۳۳} هانی گۆرانلار،^{۳۴}
هانی او قمه لی یوردا قوربانلار؟
هانی قانلی ایزلی او قیزیل باشلار؟
هانی او هۆجوملار؟ هانی ساواشلار؟

۹

قوی افسانه لشسین «صمد بهرنگی»،
انسانی یاشادار مسلک چلنگی.
قوی عاشیقلار قوشسون آدینا داستان،
اوغوللار دینله سین سنی هر زامان.
عشقینله اۆره کلر قوی آلوولانسین،
آدینې چکنده دۆشمن اؤدلانسین.
ترینسین یئریندن قوی بۆیۆک تبریز،
اۆز باشینالیقدان دای قالماسین ایز.
قوی یانسین اؤدلارا شعریم، داستانیم،
حۆکمدن قورتولسون آذربایجانیم.

دۆشمەسىن وپنيم هيچ زامان اله،
 گۆتۆر سازى سؤيله سن صمد ائله،
 سنين خاطيره نله بير يئره دؤلسون .
 فۇرتين گۆسترسين تا آزاد اولسون .
 آنالار اۆره گى قوربان هزمينه،
 او شجاعتينه، بؤيۆك عزمينه .
 سنه قوربان منيم ناغلبم بۆتۆن،
 سحرلر آخاملار شفقه گۆرۆن .
 آغالاربن جانې دؤسسۆن قورخويا،
 اٹل مينلر، اۆن مينلر گل سينلر هاييا .

گۆزۆنده اۆخودوم عشقيني يوردون،
 كۆنلۆمدە چالخانان آتشى دويدون .
 ازلدن وورولدوق آذربايجانا،
 كۆنلۆمۆز چيرپيندي، جان وئردى اونا .

قوشا ووردو هردم اۆره كلريميز،
 دؤشۆندۆردۆ بيزى ديلكلريميز .
 هاممبىز بير وطن، بير اٹل ائولادي،
 وطنه باغلانميش قهرمان آدي .

۱۰

عۆمرۆنۆ شۆهرتسيز باشا ووردون سن،
 دئدين: «شۆهرت تاپار انسانى بعضن!»

تهناسېز كنجدى گۆزهل حیاتېن،
 ساده دانېشاردېن، ساده هر زادېن.
 آلداتمادې سنى قېزېل يالديزلار،
 صنعتى قورودون اصیل صنعتكار.
 ایللرین دالېندان، من «وورغون» لارېن،
 سنه گتیریرم درین سلامېن.
 ای «آخوندوف» ومون^{۳۵} اصیل وارثى،
 «جعفر جبارلى»^{۳۶} مین بۇيۇك انیسى!
 ای «حسین مهدى»^{۳۷} مین قلم يۇلداشې،
 بۆتۆن انسانلارېن بۇيۇك ائلداشې.
 نسیلر اۆستۆنه سلام سرپهچك،
 دایانمېر، چېرېنېر سینهمده اۆرهك.
 یارېر دالغالارې، دایانماق بیلیمیر،
 آلېشېب اودلارا اوسانماق بیلیمیر.
 ایستیرم اديني شاللاق ائيلهيم،
 عشقینله اۆرهكدن نغمه سؤيلهيم.
 ایستیرم اۆزۆمۆ داغلارا سلام،
 سنین قصاصېنا مین قصاص آلام.
 اۆنۆمۆ دوتماسېن قارې اشغالچې،
 آتالارې ناللاسېن قهرمان نالچې.
 ارگیمه، قالاما گتتمك ایستیرم،
 انسان آخېنېندا ایتمك ایستیرم.
 جانا دایاندېردېز، دېغلتدېز بیزی،
 وطنیمدن چکین مشؤوم الیزی. . .
 منه سن ای ظالیم! غنیم اولما، گت.

زامانېن اۇنۇندىن واختيله گل ايت.
 حۇكمۇنۇ وئرهچك بو دقيقهلر.
 نهلر گتيرييسن باشېما، نهلر؟
 عالم احوالېمدان خبرسيز قالېب،
 كيم بيلير كى رنگيم نتجه سارالېب.

۱۱

قۇى انسان ائولادى يار- يۇلداش اولسون،
 انسان بىر - بىرينه قۇى سېرداش اولسون.
 آغالار اگيلسين ائللر اۇنۇنده،
 هئچ ديل بۇيلانماسين ديللر اۇنۇنده.
 وطنلر بىر اولسون، باھارا دۇنسۇن،
 اۇرهكلر بىر يئرده بىرگه دۇيۇنسۇن.
 عشق اولسون بۇسبۇتۇن ايگيد مردلره،
 انسانا آلېشان صمدلريمه.

سندن كيم جانېني اسيرگردي، ده!
 اۇرهك كيمي سينه دۇيۇنردى، ده!
 قۇرخولو، دهشتلى، نه اوغورسۇز گۇن،
 كيم دئدى سن اۇگۇن آراز سۇرۇن.
 دئمەدين ميليۇنلار انتظاردادېر؟
 دئمەدين كى دۇهان دۇھا يارادېر؟
 دئمەدين قاتيللر كمينده ياتېب؟
 دئمەدين آداملار اۇزلرين ساتېب؟

سنی یاد اتدیره‌م، اۆره‌گیم یانبر،
 دیلیم شعله چکیر، شعریم اۆدلانبر.
 قوی بونو دۆشۆنسۆن وطنسيز دایاز،
 ات دبرناقدان اولماز، چيگر آیربلماز.
 گۆز اۇنۆنده دوتسون بونو اۇ آلچاق،
 حیات حقیقتدیر، دگیل اۇیونجاق.
 وطن ایله هئچ واخت اویناماق اولماز،
 وطن داغلاریندا لاله‌لر سۆلماز.
 گۆره‌ر گۆزلو لاله، اۆد پارچالاری،
 آردېنجا گنیره‌ر بۇیۆک باهاری.
 دۆشمین عۆمرۆنه قور سالار رنگی،
 محبت دۇغورار چاتغین چلنگی.
 هر آذر اۇغلونون اۆره‌گینده پک،
 بئله بیر لاله وار شیر اۆره‌گی تک.
 محبت ایسته‌سن وار محبتی،
 دگیشمز هئچ زامان اونون خصلتی.
 وورسان ووراجاقدیر، سئوسن سئوه‌جک،
 اۆدلار امانتی بئله بیر اۆره‌ک...

وطنیمه منیم سن بیر دئنه جان،
 گۆز بیگیم سنه ائدرم قوربان.
 وطنین اوغروندا مقصد بیرله‌شیر،
 فردی دۇیۆشمه‌لر یئرینده ایتیر.
 بۇرجدور اناپوردو قۇروماق بیزه،

اۋد باساجغېقى بىز اللرىنيزه .
 بىر زامان قۇلوموز باغلى دېرسادا،
 بىر حال سۆرمىه جك بو قۇجا دۇنيا .
 زنجىرلر بىرېه بىر قېرېلا جاق دېر .
 دۆشمىنن اۆره گى يارېلا جاق دېر .
 قانونا اويغوندور طبيعت، ايتان .
 آندېرېدېر بونو بىزه هر زامان .

بىز اصىل معنادا وطن ائولادې،
 بىزىله چكىلىر وطنن آدې .
 دئمشىك ازلدن بونو بىز هامې:
 ايگيد اولر آما بوراخماز ياغې!
 دۆشمىنن اۆتۆرمز، ياخالار، بېخار،
 تا كى آزادلېغا وطنى چېخار .

۱۲

اوخوجوم بىتمزدىر وطنن سۆز،
 گرەك آزاد ائده اۆزۆنۆ اۆزۆ .
 گل سنه سۆيلەيىم سون مقصدىمى:
 هئج زامان اونودما گۈل صمدىمى .
 عزيزلىبهك اونون خاطرەسىنى،
 او وطن پرورين گۆزەل سسىنى،
 اولمز قهرمانېن خوش نغمەسىنى،
 بىرلىكده دىنلەدېك ترانەسىنى:

بیرگۆن وارمیش،
 بیر گۆن یۇخמוש .
 ماوی سویون قبراغیندا،
 بیر قبزبل گۆل قالخمیش،
 ایری،
 گۆزەل،
 دۆلو یاپراق .

بیرئیل اسدی،
 یاغیش یاغدی،
 بۇران اۆلدو، توفان اۆلدو،
 قۇپدو قبزبل مخملی گۆل،
 یاپراقلارې داغیل – داغیل .

نئجه اۆلدولار،
 باشلارېنا نه گلیبیدیر،
 اۆلۆبلمی،
 دیریلرمی،
 کیمسه بیلیمیر .
 آه! نه گۆزەل مخملی گۆل!
 بیز بو گۆلۆ تانیبیریق،
 هاردان گلیر،
 هارا گئدیر؟
 کیمسه بیلیمیر .

۱۳

قېزىل گۈلۈم سۈلدۈ، ۱مان، ۱ى ائىللىر!
 ائىشىتىسىنلر سۇنرا گلن نىسىللىر.
 اۋرە گىمە منىم بىر داغ باسدېلار،
 ساغالتىمىر نە نغمە، نە ساز، نە باھار.
 گۈزەل «فرىدون» وم بولاشدې قانا،
 ماتم يۇرۇتدۇلر آذربايجانا.
 وحشىچە دلدىلر اۋنون سىنەسىن،
 آراز ائىللىر جانسىز جىسدىن.
 اۋرە گىم باشىنى اۋىدولار منىم،
 نئىلەسىن تۈكمەسىن ياشىن وطنىم؟
 گۈزەل بىر قۇنچامى بىچدىلر ۱مان،
 قانپىمى تۈكدۈلر، اىچدىلر ۱مان.
 بىر قىسغى قۇيدولار، گۈرمەسىن ائىللىر!
 قىصاصىمى ۱لسېن اىگىد نىسىللىر.
 تپەمە ووردولار ۱مان نە قاپاز،
 قاپدې اللرىمدىن اۋغىلومو آراز.
 كۈچۈمۈ چاتدېلار دالېما، گلېن!
 يېغېلېن بىر يىرە، تدبىر ائىلەيىن.
 قالقانلا دۇيۇلدۇم، دىشىم چكىلدى،
 يىرىمدە گۈر نىجە آراپا اكىلدى.
 اىلمى قۇلومو بۇتۇن چېرتدېلار،
 آوادانلېغېمى وای! اوچورتدولار.

کۆكۆمۆن اۆستۆندە اۆد ياندېردېلار،
بوغومو يۆلدولار، آى ائللر! هاوارا!

بیتیش

اوخوجوم! بو سۆزلر هامېسې دۇغرو،
آما سن سانما هئىچ مرثيه دېر بو.
ائللر آغلاسالار قهرمانلارا،
قان آلالار بۆتۆن گئدەن قانلارا.
گۆز ياشې آخېتماق ياراشماز بيزه،
گرهك قان تۆكۆله گۆزەل تېريزه.
قانا قان دئيبيلر ازل آنالار،
ائشيتسين كۆمالار، بيلسين اۇبالار.
نبضيى دگيشيب زامان البته،
حقيقه ايرمك سيريى وار شجاعتده.
گرهك قان تۆكۆله وطن اۇغروندا،
قهرمانلار قانېن وئرمم اوجوزا.
اى وطن! داينمېر اۆرهك بير آنلىق،
اۆستۆندن گئدهك بو شوم قارانلىق.
سن منە وئرييسن صمد تك انسان،
كيم جانېن اسيرگر بئله دياردان.
سنه آقبېش اۆلسون اى بۆيۆك وطن!
بير داها قۇى دئيبم: «سن منيمكى سن!»
اى صمدلر دۇغان اۆدلار مسكنى!
ائللر آقبشلايېر هر لحظه سنى.

منیم قهرمانیم سنله فخر ائدیب،
 «- شانلی آذربایجان، آزاد اول!» دئییب.
 صمدین آناسی، ای اودلو دیار!
 «قورقود» لاردان بیزه گلن یادگار.
 اؤدهرم بۇرجومو سنه، داربخما،
 یالقیز اؤره گیمی بو قدهر سبخما.

من کیمم؟- بیر قولو پولاد فعله بيم،
 آخ واخذان اؤره گیم باغلايیب ورم.
 گۆندۆز پالچىقلارلا، گنجه داشلارلا،
 ووروشورام، قارنيم آج، گۆزۆم يۇلدا.
 من کیمم؟ - بیر یازبق، بیر پۇزغون کندلی،
 آیاغی کۆندهلی اللری بندلی،
 من کیمم؟ - ایشچی بيم، بیر محروم انسان،
 دۇنيا نعمتیندن نصیبسیز قالان.
 من کیمم؟- میلیونلار، میلیونلار اینان،
 سنين آردبنجایام، ده! نهدير فرمان؟

شئیخ محمد خیابانی

فَجَعَلْنَا هُمْ سَلَفًا وَمَثَلًا لِّلْآخِرِينَ
(الزُّخْرَف/ ۵۶)

اۆرهک آغرپسی

سۆروشورسان:

«- نییه بابا آغرپر سنین اۆرهگین؟»

اۆرهگیمی آغریدانلار، منیم قېزېم، آز دگیل.

هانسېن دئییم، هانسې قالسېن؟ هانسېنا سن دۆزه رسن؟

سنین ده کی سئرچه قلبین، منیمکی تک ساز دگیل.

« دۆنوق اولسا، دورغون اولسا» سؤیله میشدیر فضولی:

« اۆرهک دگیل، پارچا بوزدور، گر اولماسا دردمند.»

ائله اولو درد و غم وار، اۆرهگی ده آغریدار

انسان وار کی، وجودونو نئی تک ائیلر بند - بند.

ائلجه بیلن وورغونلاری کیمسه سایماز اولاندا،

بیر قلبین یوخ، بیرکسین یوخ، بو دردیدر وطنین.

شاعیرلرین کیتابلاری قۇلتوغوندا قالاندا،

نتجه منیم قېزېل قلبیم هتج آغرییا دۆشمه سین؟

دۆگۆنله نیب تۇریاقلاردا آنالارین باخېشی،

یۆز ایللر یۆل گۆزله یرمی بیر ائل-اولوس، بیر ملت؟

اسارت قانداللار بىنا دۆزەرلىرىمى آسلانلار؟
غئىرت كانى اۇغوللاردان گۆرۇنمزمى بىر غئىرت!

باشى اوجا ملتىمىز اۇز منلىگىن اونودور،
اجنبى نىن چىراغىنا ھى سۆزۇلۇر، ياغ اولور.
ارىمەسى، تۆكۆلمەسى درەلرە داغلار بىن،
اۆرە گىمدە، قېزىم منىم، ھى دىكەلىر، داغ اولور.

كدرلتمك اىستەمىرم سنىن دۇغوم گۆنۇندۇر
گلجەگىن قوتلو اولسون، ايدىن اولسون گۆنلر بىن!
ايتىرمەسىن سىادتىن، باشى اوجا ياشاسىن،
ياخشى بۇيۇتسۇن ائولاد بىن، بىرگۆن گۆرسۇن ائللر بىن.

مجروح قلىم اعر بسادا، قېزدېر بىر سان سن اونو،
قېزىم سنىن دۇغوم گۆنۇن مبارک اولسون بوگۆن.
سۇن غلبە دۇزۇمدە دىر، دۇزۇر قارتال اۆرە گىم،
گۆزلە بىرىك گلەجە كدە بۇيۇك ظفر، تۇى، دۇگۆن.

بوگۆن بايرام ائلە بىسىن، چالېر سان، اۇينا بىر سان،
ھركىم سنىن بايرامىنا بىر ھدىە گتىر بىر.
آنان يئتە كدرىمى سۆزۇر منىم اوزاقدان،
چۆنكۆ بابان شعر بايى ايله بو بايراما قاتېلېر!

سنە بوگۆن قوتلۇغومدا بىر قالاق شعر گتىردىم،
«شئىخ محمد» حماسەسىن، قېزىم سنە يازمېشام.

منیم بو دۆولتیم - واریم یئنه نیسگیلیر سنه
کلمه لرین، اۆره گیمین لاپ دییندن قازمیشام.

باشی اوجا عالیمیمیز سره لئرن یئر
دئدی: «عشق، فضیله، دۆزگۈنلۈگه وورولون.
هر هاوايا اوینامایین اجنبی یه خوش گل سین،
منیم تکی عشق اؤدونا یانین، دۆزۈن، دورولون.»

اؤخو قیزیم، اؤخو قیزیم، شیخ محمد ناغیلین،
سوروشما دای: «نییه بابا آغر بر سنین اۆره گین؟»
اۆره گیمی آغردانلار منیم قیزیم آز دگیل،
ایندی بیرین سؤیله بیرم، دینله، قولاق آس درین:

فَانظُرُوا إِلَى آتَارِ رَحْمَةِ اللَّهِ كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا.
(الروم/۵۰)

خامنه

«شبیستر» دن قهراقدا، گۆن باتان بۆلگه سینده،
شئیخ محمودون سۆزۈنده، سسینده، نفسینده،
یۆز ایللر بوندان قاباق وئردیگی ایلقار اؤسته،
غریب بیر نغمه یاشار، غملى دویغولار اؤسته،
اۆره گی نین باشبندان دنیزه پنجره وار،

سۈنسوز سمانى اۈنۈن اۈزۈنە ھەر گۈن اچار .
«مىشو» قوجاقلامېشدىر، دريا قدەر غصەسىن،
قۈينوندا ساخلامېشدىر زمان سارسېدان سسىن .
مىن دۇرد يۈز ايللىك چىنار نغمەسىدىر بو شەھر،
غرىب غملى دويغونون گۈر سسىدىر بو شەھر .
اۈز اگىنە گىنە غرىبلىك ياپىنچىنې،
گۈز اۈتۈنە گىتېرېر دۈشمىن قاخىنچىنې .
مىشو بۈتۈن ايسلانېر، گۈزلىرىدىن ياش اخبېر،
ايلدىرېملا شاققىلدىر، چىنار گۈيلەر باخبېر .
گۈيلر بۈتۈن قاپقارا، نە اولدوز وار نە دە آى،
نە آغلايېش دويولور، نە سس سمېر، نە بېر ھاي .
سوسغونلوق بۇرۇبۇدۇر بۈتۈن قايالىقلارې،
غم كروانى يۈكسلىر «خامنە» دن داغا سارى .
مىشو داغې، شىمالدان، اورمو گۈلۈ جنوبدان،
قۈينوندا بئجىرېلر خامنەنى، سانكى بېر جان .
«تسوج» گىلانارلېنى سۇلدا، «شېستىر» ساغدا،
قېورېم - قېورېم بىر بېر گۈپچك اۈزۈن ھەر چاغدا .
دالېنې وئرمىش داغا اۈزۈن دىزە اچمېش،
آغېر قارا ماتمىن دۈزىنگاھلېغا ساچمېش .
شېخ محمدى دۇغموش، بئجرتمىش، ھم ايتىرمىش،
ھم سۈينچ، ھم بركت، ھمدە سكوت گىتېرمىش .
«باقرا باد»، «حاج حسين» مسجدلرېن ساووشدوم،
«حاج احمد» كۈچەسى نېن باشېندا ائدان دۈشدۈم .
دئبىرلر كە اۈ شېخىن بورادا ايدى ائوى،
بوردا دۇغموش باشامېش، بوردا سۇرمۇش عۇمرۇنۇ .

قانالیقلار، آلمالیق، آرمودلوقلار، گۆللۆکلر،
 بۆرۆمۆش بیر باخچادا، اؤنو گۆره رمیش ائلر.
 سن بو دارکۆچه لردە شاعیر نه آختار برسان؟
 تعظیم ائت، قوی سارسېلسېن حقه باغېران شېطان.
 حق هارا، حق سۆز هارا، الله هارا، دین هارا،
 اۆره گیمه وورور او، یارا اۆستۆندن یارا.
 اوتور، آخسام چاغې دېر، گۆن یۆنه لیر باتماغا،
 سنی آپاراجام یۆز ایل قاباکی چاغا.
 سیل کۆنلۆنۆن پاسېنی آخېت گۆزۆن یاشلارېن،
 باخ قېزاران شفقە، دۆگۆنلمه قاشلارېن.
 سکسن ایل بوندان قاباق خامنه گۆنشی باتدی،
 بیر ساتقین دین سیز کۆپک، شېخ محمدی ساتدی.
 اۆره گیتدە نه آشوب، آی شاعیر! نه عصیان وار،
 دارېخما، اوتور آغلا، یۇخسا واخْتېن دارالار.
 سن حلە یازمالېسان قهرمانلیق دستانېن،
 حماسه لر یارادان شانلی آذربایجانېن.
 یاز، خاتلردن دانېش جینایتلردن سۆز آچ،
 گۆنش اسرارېن سۆیلە، قارانقولوقلاردان قاچ.
 اوتور بوردە، بو کۆچه مقدس دیر سنین چین،
 بو آنا جاده سیدیر، شاهراهېدېر وطنین.
 شېخ محمد خیابانی آددېم باسمېش بورایا،
 اوتور آغلا، هئج ترېنمه، هارا گئدیرسن، هارا؟
 عصیانلی ایمانلارېن جاده سیدیر بو کۆچه،
 صاف عشقین شربتې دیر، باده سیدیر بو کۆچه.
 دۆشۆنجه نین، آرزونون دیلکلر صحیفه سی،

آزادلىق اسرارى دېر، فضىلىلەر نغمەسى .
 اۇيمۇشۇر اياقلارېن شىخ محمدىن بو تورباق،
 دويموشدور اۇمىدلرېن دوتموشدور اوندان سۇراق .
 ايكى ركعت نماز قېل، آلېنې تۇرباغا قۇى،
 تكبر قابېغېنې گل اۇرەگىندىن سۇى .
 قۇى اېارېم تارىخىن انگىن كۇچەلرېنە،
 قولاق اس شىخ محمدىن عصيان دۇلو سسىنە .
 گۇر نئجه معراج ائىدى ساواشلار مئىدانېندان،
 جبرائىل قانادېن دا اۇتدۇ، كئىچك جانېندان .
 اورمو گۇلۇن بزەدى، مېشۇدان قانې اىدى،
 خامنە قانلې چىچك تك غملى - غصەلى باىدى .
 غرىب بىر نغمە كىمى وئردىگى ايلقار اۇستە،
 غملى دوېغولارېنې داغېتدې دستە - دستە .
 گئەك تارىخىمىزىن گل بىر دۇنگەلرېنە،
 قولاق اساق زامانېن گىزلى ترانەسىنە:

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنُ التَّوْقِيمِ
(التین/۴)

دۇغوم

كۆكسۇندە ھىجان، گۆزۇندە اۇمىد،
اۇتاقدا گئىدىردى اۇيان بويانا،
بايېردان گۇرۇنۇ تىكىدى مېشۇوا،
صلوات چئويىردى، اۇخودو دوعا،
اۇفۇقدە سارالبې گۇنش باتېردى،
خامنە اھلى كندە گليردى داغدان،
گئجە ساللانېردى، قاش قارالېردى،
قادېنلارېن ھايې گليردى ياندىن،
بىر قادېن اۇياندىن سئوينجك قاجدې،
دئدى: «موشتولوق وئر، بىراۇغلون اۇلدو»
قالدېردې گۇيلرە سارې باشېنې،
يئرئىنە گتيردى شوکور سجدەسى،
«- فِتْبَارَكَ اللهُ» دئدى: «- ياالله،
دۇنيادا ياراتماق ايشيندير سنىن،
خيالدا گۇيلرى زىبارت اتتىدى،
الله بخش اتميشدير، بىر اۇغول اونا،
اوغۇن سئوينيردى حاج عبدالحميد.
بىلميردى ئئىلەسىن، باخسېن ھايانا.
بۇغازېندان قۇيدو غملى بىر نوا.
بركتلر گلسىن، ساووشسون بلا.
سھند اتگىندە دۇنيا ياتېردى.
سس سمير كسيليب سوسوردو ھريان.
قارانلېق اطرافى سارېب آلېردى.
اغرېلار چكىردى «رقىه سلطان».
حاج عبدالحميدىن قاپېسېن آچدې.
حاج عبدالحميدىن گۇزلرى دولدو.
«- شوکۇر الله!» دئدى، تۇكۇب ياشېنې.
ايەلر اۇخودو، اوجالتدې سسى:
سنين اۇز بىلديگىن ياخشېدېر، باله»
سنين عبدىن اۇلماق بۇرجو بندەنىن.
بىردن ھوشدان چېخىب اۇزۇندىن گتتىدى.
آلاھېن وئرگىسى گلرمى سانا؟

آد قۇيما

ايكى اۇچ گۇن سۇنرا قۇھوم قۇنشونو،
شاديانالېق اتتىدى چاي شيرنى وئردى،
بىر آرايا بىغدې حاج عبدالحميد.
گۇزلرىندە سئوگى كۇنلۇندە اۇمىد.

خامنه نين ان عاليم ماللاسي گلدى،	صلوات گۇندەرسين، اۇخوسون قرآن.
حاج عبدالحميدى دوعا ائيله سين،	اونا چۇخ گۇرمه سين اوشاغې دۇوران.
ادېنى «محمّد» قويدو اوشاغېن،	اوخودو اذانى ساغ قولاغېنا.
قدمى خئيردير، بئيدير سؤيله دى،	دئدى اقامه نى سول قولاغېنا.
سچميشدير او ماللا ان گۇزەل ادې،	اناسې بىر راحت نفس چكىردى.
گۇزلىرىنى يومموش رۇيالارېندا،	گله جك حيات چۇن چىچك اكيردى.
انا بىر گئركچدير، دانېلماز گئركچ،	«انا حقى تانرېي حقى» دئمشيك.
انا حقىن آياق آلتېنا سالساق،	ظۇلم ائديپ تانرېنېن حقىن يئمشيك.
سئير ائيله رۇتبه سين باخ مقامېنا،	تانرې انالارا وئرميش جنتى.
اۇغلو بۇيا- باشا چاتانا قدير،	انا قبول ائدير هر اذيتى.
انانېن كمالي، انا ادراكې،	معراجا يۇكسلدهر اۇغولو قېزې.
انا سؤتؤ تمىز اۇلارسا، اۇغلو،	فتح ائدهر گۇنشى، آبى، اولدوزو.
فضيلتلى انا، تقوالې انا،	مقدس آرزوسون تۇپراغا وئرمز.
نور ياغار انانېن يان- يۇره سيندن،	شئيطان صاف سؤگى نين قۇينونا گيرمز.

حکمت بولاغی مېش سۆزۆ آنامېن، ناعېلې، نغمه سى، ترانه لىرى.
 اؤيۇدۆ، دوعاسى، حربه - زۇرباسى، قولاغېمدا قالېب ايللردن بىرى.
 معنوى دۇنياسى، حياتى پارلاق، نغمه سى ايلاهى، سۆزۆ ايلاهى.
 يۆكسك ذىروه لردە ياشايبير آنام ديله گى ايلاهى، اؤزۆ ايلاهى.
 ايلاهى موهبت، ايلاهى وئىرگى، سىنىدىر، منىمدير باجېم، قارداشېم.
 بئله بىر ذىروه دن قۇپوب گليرەم، يادلار قارشېسېندا اوجالېر باشېم.

فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٌّ وَلَا تَنْهَرُهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا

(سراء/۲۳)

آنا ايله تك باشېنا

گۆن به گۆن يۆكسلىدى محمد، قېزېم! دۆرد ياشلې، بئش ياشلې بىراوغلان اولدو.
 كۆكسۆ صحبت دۆلو خان آناسى نېن، حكايتلر يله قولاغى دۆلدو.
 يازېن او سئللمه ياغېشلار بندا، قېشېن چووغون دۆلو چن هاواسېندا،
 يادا، گۆزدە، يازدا، پاييزدا، قېشدا، هر نه يى گؤرؤردۆ اؤز آناسېندا.
 تقوالى آناسى لاپ تك باشېنا، اؤچ - دۆرد ايل اوغونو تربيه ائدى.
 بىر نچە ايل سؤنرا، «ماخاچ قالا» دا، آتانبىن تجارت ايشلرى بىتىدى.

خامنه یه گلینجه اؤغلون چاغبردی، اوزون گوزون اوپوب باغبنا باسدی.
 «- داغبستانا بابا منی ده آپار» محمد آغلادی، او قولاق آسدی:
 «-بابا، دۇنن سنی یوخودا گوردوم، منه درس دئییردین مکتب خانادا.
 دؤوره اوتورموشدوق حصیرلر اؤسته، بؤتۇن اوشاقلارلا، من ده، آنادا»

وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالاخْتِلافُ اللَّسَانِ وَاللُّغَاتِ وَالاخْتِلافُ اللَّسَانِ وَاللُّغَاتِ
 (الروم / ۲۲)

مکتب ده

خامنه نین بؤسبؤتۇن مسجیدلرینده، اوشاقلار درس اؤخور حصیرلر اؤسته.
 مسجیدلرده هرگون شربت وئریلیر، آخوندون آلتینا خالچا سیریلیر.
 ابجد، هوز، حطی بیر - بیر اؤخونور، گله جک چون جانلی خیال تۇخونور.
 درسلر اؤچ سطحده مسجیدده گئدیر، اوشاق بیر - بیرله رقابت ائدیر.
 بیرینجی سطحده: اؤخور جزء عمه، حرکه نی، حرفی اؤیره نیر بیرده.
 ایکینجی سطحده: «آنا دیلی» لی، اؤخویور، تانپیر شانلی ائلینی.
 «رشدیه» یازمیشدیر گؤزهل خطیله، یایمیشدیر هر یانا اؤخونسون دئییه.
 اؤچونجو سطحده: قرآن دئییردی، آخوند حکمت وئیر، دین اؤیره دیردی.
 آتا محمدی قویبدو مکتبه، یؤنلسین قرآنا، علمه، ادبه.

محمد بیر ایلده هم جزء عمه‌نی،
 اوشاقلاردان بۆتۆن قاباغا کئچدی،
 «ایکی سطحه» کئچدی سگگیز یاشیندا،
 «حاج میرزا حسن رشديه» کیمی،
 یازبردې لوحه‌یه، نئی قلمیله.
 محمد، گل اۇغلوم، اۇخو بو سۆزۆ،
 محمد اۇخودو: اوشاقلار، حاضریر!

«بیر چمن زار، بیر گۆزهل اوتلاق،
 اوتلاماق ایسته‌سه، اوتو وار بۆل،
 ارسلان اولدو حالدان آگاه،
 اۆلموش اییدی ایکی اۆکۆزه یاتاق.
 ایچمک ایسترسه، سو یانیندا، سو، بۆل.
 ایسته‌دی اولسون اۇنلارا هم‌راه.

یعنی اوتلاقدا مقام اتتسین،
 وئرمه‌دی لر اۆکۆزلر اۇنا مجال،
 شیر حمله ائدنده شب یا روز،
 شیر گۆردۆ کی اۆلماییر چاره،
 یانلایب آنلارین بیرینی یاواش،
 اوتلا صحرا بی، گزگیلن تنه‌ا،
 اثر اتتدی اۆکۆزه شیر سۆزۆ،
 اولدو بو سۆزله یاردان تنه‌ا،
 آنلاری اۆلدۆرۆب طعام اتتسین.
 اتفاق اتتدی لر، اولوب هم حال،
 گۆسترتیردی اولار اۇنا بوینوز.
 حیله‌یه اۆز چئویردی بیچاره
 دئدی: «- بند اۆلما یۇلداشا، قارداش!
 سنه مندن اولور حیمایتها!
 یاغلی سۆزلره آخدی پیل گۆزۆ.
 ائتمه‌دی مئیل یۇلداشا، اصلا.

شېر چوَن يارى ائيلهدى اغيار،
بودو مقصود قيصه دن حيصه،
تک به تک اتتىدى آنلارې موردار.
متفق قوم چکمه دى غصه.»^۲

دېرسىنى اوخودون چوخ شېرىن، شېرىن.

آخوند دئدى اونا: «اوغلوم، آفرين

اونا لارېن اوره گى سئوينجله دولسون.

اتاوا اناوا مبارک اولسون،

بركتلر اولسون، سنه، آى بالا.»

سنى خلف اتتسين حق تعالا

اتفاق، اتحاد، همده شقاقدان.
اللاهېن بو پروغو گلرمى سانا؟
محمد آخوندان اؤيرنىدى هرفن.
«نصابى»، «معجمى»، همده «دره» نى،
خيدمتيه، باغلا دي اؤز بئلىنى.
كئچميشدن بو ايميش عادت تيريزه.
هرفنده علمده ديلده ماهيرلر،
اؤزگيه ائو تيكميش، اؤز ائوين يېخمېش!
دالغالي اوره گيم راضى قالسادا،
«يانبق كرم» ايله بيرده «ديلقم» وار.
ديللره سر كرده اولموشدور ديلم.

سؤنرا آخوند اونا دئدى نيفاقدان،
قراندىن ايله لر گئيردى اونا،
هم ظولمدن دانېشدي همده عدلدىن،
اؤچونجو سطحده، «مختارنامه» نى،
اوخودو، اؤيرنىدى عجم ديلينى،
عجمجه اؤيرنمك فرض اولموش بيزه
عجمجه يازانلار بؤيوك شاعيرلر،
توركلر اراسېندا يئتيشميش، چېخمېش.
ايشين بير اؤزۇنده سئوينج اولسادا،
اؤ بيرى اؤزۇنده بير آجي غم وار؛
اؤزگيه «نظامى» بسله ميش اتليم،

ولاكين چۇخ موردار ساتقېن نوچەلەر،
تۆرك-فارس دۇشمىنلىگىن تېلىغ ائدىرلر،
بىر، حكمت سؤيله نير مين ايلدن برى:
بىر- بىرە باغلانمېش طالعيمز باخ،
آتالېق ائتمىش دىر بابالارېمېز،
اما كھى كىمسە نين دىلېن كىسمە مېش،
ياراتمېش كۆردەدە تارىخ، فارسادا،
باشلارېن اگمە مېش هئىچ زامان يادا،
مظلومدان حىمايت ائتمىش بابامېز،
تارىخ آددېلامېش صاباچا ساري،
هر تۆرك انسانلېغېن دادلې مېوہ سى،
ايگىدلىك رمزى دىر، حيات قۇخوسو،
قۇللارې قاندا دا اۇلسادا بئلە،
اۆرە گىم دۆلودور، يازارام سۆنرا،
اۇن ايكى ياشېنا چاتان زاماندا،
قرآن اۇيرنمىشدى، بىليردى احكام،
ادبيات، تارىخ، اخلاق اۇخوموش،
گۆرچك بو حالتى حاج عبدالحميد،
ساوادلې، بىليكلى يئنى يتتمە نى،
دۇشمىنلىگە تۆركۆ - عجمى چكر.
نوچەلەر، «كسروى» يۇلون گئدىرلر.
«فارس سېز تۆرك اۇلانماز!» دىلر ازبرى.
بونو دويمالېيىق دريندن، آنجاق.
فارسادا، كۆردەدە، گل اينان، آى قېز!
تارىخين دانمامېش، ائلين ياسمامېش.
مدنيت وئرمىش، اؤ، كۆچمۆش هارا.
ساتقېنلار اۇنلارا دۆنۆك چېخسادا.
سېغېنما قالاسى اۇلموشدو تېرىز.
تۆرك آددېملاريلە هر ايلك باھارى.
جسارت نغمە سى، شجاعت سى،
دۇشۇنجه آغاچېن بىر سوواران سو.
آزاد ايلقارېنې وئرمە مېش الە.
كئچك شئىخ محمد اوشاقلېغېنا.
مكتبى قورتاردې بابا يوردوندا.
شعر سؤيله بىردى، آلېردې چۇخ كام.
بىز اوخويانلارې، چۇخدان تۇخوموش.
اۇغلوننا باغلادې درياچا اۇميد.
چاغېردې يانېنا سؤيله سىن بونو:

اينىدى تجارتىشە ال قويمايلىسان.

«- سن اوغلووم اولوبسان يتتگين بىر جوان،

گئدەلىم اورادا دۇوقۇنۇ سۇ سېنا.

داغېستانا ساري، ماخاچ قالاييا،

چۇخالسېن بو ايشده قازانچېن، وارېن.»

تجارت ايشى نىن او بىرن اسرارېن،

اناسي، باشماغېن گئيمىن وئردى.

«- اتاسى سۇزۇندىن چىخماز او»، دئدى

سفر اتناسېندا پيشه جىك البت.

خامنهدن سفره چىخدى محمد،

لا تاكلوا اموالكم بينكم بايابل الا ان تكون تجارة
(ساء/ ۲۹)

تجارت خانادا

تجارت ايشينه باخېردى اوردان.

بىر نچه اى قالدى ماخاچ قالادا.

سئير ائديردى اوردان زامان گئديشېن.

حسابېن ساخلېردى آلېش وئريشېن،

چئچن لىر، تاتارلار، هم عثمانلېلار،

روسالارلا ياناشي داغېستانلېلار،

گمىلر سالېردى هر گون دنيزه.

آذربايجانلېلار ايلسه بىرليكدە،

سئزيردى باش وئرهن هر مراسيمى.

محمد ذكالى بىر جوان كيمى،

اوردان سئير ائديردى گؤزه تچى تكى.

سئنى نى، شيعه نى، وهابى لىرى،

حقيقت شربتېن چكىب ايچيردى.

ناحقى اتاراق، حقى سئچيردى،

يوكسليردى هرگون گؤيه شه هردن.

اوجا اذان سسى مناره لردن

اوردان، مکتبده تأسيس ائتميشلر.

«درېند» شه رېندن گلن شيعه لىر

شريعت علمينى **اوخويويوردولار** تفسير ائديرديلر قرآن، شارحا شار.
 هم «كشف الحقايق»، «تفسير البيان» همى ده «تفسير عن نكت القرآن»
 تلمى قورولور، سؤزؤ يازبلير. اۆره كلر ايچينده شرحى قازبلير.
 گؤزله ييردى گلن ايام بونلاري، چاپ اولسون، يايبلين هر يانا ساري.
 گؤزله ييردى دؤران «نعمان زاده» نى. ياخشى دينلمه لى اوخوجو بونو.
 داغېستان «شيخ شاميل» يوردونا ايندى خصم اليله چيراغى سؤنمؤش.
 دؤنمؤش،

داغېستان اسلامين بايراقدار بدير، تقوا دؤنياسي نين ايلك باهار بدير.
 فضيلت مۆلكؤنؤن مركزى اولان، داغېستان ياداكي آذربايجان،
 اسكيدن دايناميش دؤشمين اؤنؤنده، روسا، ائرمينى يه دؤزمؤش، اؤ گؤنده.
 داغېستان مۆلكؤنه گنده ندين برى، محمد گزيردى بؤتؤن يئرلىرى.
 مسجيدى، كيلسه نى، جامعى گؤردؤ، ذهنينده دؤشؤنجه دؤنياسين هؤردؤ.
 اوخوماق هوسى، اؤيرنمك مئىلى. اؤنو ائيله ييردى ناراحات خئىلى.
 دؤشمين قارشېسېندا داينماق اوچؤن، مظلوملار اؤدونا هم يانماق اوچؤن.
 درين بيلىكلره يئيه لنمگى، زحمتى، يازماغي همده امگى.
 سؤيردى محمد، شيرين جان كيمي، بونو بسله ييردى بير ايمان كيمي.
 بير نچه آى سؤنرا، دئدى اوجادان: «قالا بيلميرم من بوردا، آتاجان!»
 آتاسى دويموشدو روحياتىنى، اجبلى ائتمه دن هئچ اوقاتىنى،
 دئدى: «- اولسون اوغلوم، آپاررام سنى، گؤره رسن بيرداها گؤزه ل خامنه نى.

تېرىزە يۇللارام بېردە سنى من، اۇردا اۇخويارسان ھرنە ايستەسن ...»

وَ وَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ فِي عَامِنٍ بِإِلَادِهِ إِحْسَانَهُ أُمَّهُ وَهِيَ عَلَى وَهْنٍ وَفَصْلَةٌ
(لقمان / ۱۴)

آنايا قاووشما

بېر نچە آى سۇنرا گۇردۇ آناسى، محمد دىر گلىر، كۆنۇل آيناسى.
گلىب اۇپدۇ الين، اۇپدۇ اتگين، اۇ ضايع ائدەرمى آنا امگين؟
آرادان چۇخ اۇتمۇش، ياي گنتميش قېشا، آنانېن اۇرەگى دۇشمۇش تشويشە.
چۇخدان آيرېلمېشدى پاك قوجاغېندان، سېغمېردى روحونا اونون داغېستان.
آنا قوجاغېنا دۇندۇ محمّد، اۇزۇنە قايدار صاف روحلار البت.
«- آناجان، آغلاما، گۇز ياشلارېن سيل، منى اۇز يانېندا، اۇز قوينوندا بيل!»
دئەرك محمد، گۇلدۇ، آغلادى، آنايلا بېر داھا پيمان باغلادى.
«- سنين يانېندا يام گۇزەل آناجان، آناسېز ياشاماز دۇنيادا انسان.»
دئدى عبدالحميد خانېمېنا: «- باخ! محمد تېرىزدە درس اۇخوياجاق.»
سئويندى بو سۇزدن رقيە سلطان، دئدى: «- حق ساخالسېن سنى ھر زامان.
اۇغلومو گتيرەن الين ساغ اولسون، اۇرەگين سئوينجەلە - شادلىقلا دۇلسون!»
محمدى آلېب باغرېنا باسدى، خيرمانېن، غصەنين يۇللارېن كسدى.
وَيَرْكَبُهُمْ وَيَعْلَمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ

تبریز ییلی یوردونا سفر

آغ گئییمیش ایدی بۆتۆن طبیعت،
خیاللار اوزوردۆ یاشهپل داغلاردا،
بادام آغاجلاری گول لنین زامان.
ذیروه لیر باشپنی آلمیشدی دومان.

عینی آچلمیشدی میشو داغی نین،
توراغایی قالخب سئیران ائدیردی،
دیزه باخردی گۆلر ایچیندن.
یام - یاشهپل چۆلرین انگیلیگیندن.

په لیر قالخردی «اورمو» گۆلۆندن،
قاینایب چاغلایان نغمه لیر کیمی،
یماچی آلبردی، دۆزۆ آلبردی.
دۆزنگاهلیقلارا سس - کۆی سالبردی.

نامازین قلمیشدی رقیه سلطان،
آلاها یالواربر دۆلو گۆزۆیله،
دوعایا دورموشدو سحر شهینده.
دئییردی: «- آلاهی من مقصر بنده،

اوغلومو باخ سنه تاپیشبربرام،
قادادان بلادان سن اؤنو ساخلا.

اوغلومو دردن ذیروه یه چاتدبر،
جایسا، ائله اوردایلاهی حاخلا!

انسانی ساخالیار هر بیربلادان،
دئییرلر هرگنجه، هر سحر آخشام
آنابن تدبیری، خئیر دوعاسی.
ذیروه یه یوکسلر آنا صداسی.

هۆندۆر داغلاردان دا يۇخارى قالخار،
اٲا اۆره گيندن قۇپان اٲلايېش،
اٲاردار گۆيلرى دان يئرى كيمى.
تريهدهر ذيرههنى تيرهدهر سيمى.
اۆ گۆنده اۇغلونو يۇلا سالېردى،
اۆرپگين باشپنا اٲيب چىخمېشدى،
بيىر اٲا خامنهه تيريزه سارى.
سو سپسين دالېنجا اۇغلونون بارى.

ارکیم

تبریزه یوللانیدی اون دورد یاشیندا، بیر باهار چاغیندا، یازین باشیندا.
دروازدان کنجیب ایچهری گیردی، ارکین قاباغیندا، آتاسی دوردو.
گۆزلی یاشاردی، قلبی دؤیوندو، نغمه اوخوماغا قالخیب اویوندو.
ارکین تاریخینی یادینا سالدی، درین تلاطملی فیکرتیه دالدی.
کنجیدی «خداوند» گۆزؤ اؤنوندن، باخدی ارکه ساری «سلطانیه» دن.
«شاه ختایی» قالخدی «سایین» داغینا، گۆزوندن یاش آخدی ارکین باغینا.
«عبدالحمید» یاواش ترنم ائدیر، محمد دالینجا یولونو گئدیر:

ای سینهسی مینلر یازا ایله دولو ارکیم،

یۆزلرجه ایلین خاطیرهسی، ای اولو ارکیم!

غئیرتلی اؤغوللار وطنی، مسکنی سن سن،

مینلرجه مقدس جسدین مدفن سنی سن.

اؤنلارچاشهنشاهلاری سؤیدون یؤلا سالدین،

عؤمرؤن باشا وئردین اوجا، باشی اوجا قالدین.

آلاها باش اگدین، جلالین شانین اوجالدی،

اۇغلىون بۇيۇدۇ قىصر رومدان دا باج آلدې.

شاھلار شاھې اگدى باشېنې اۇغلىون اۇنۇندە،

سن فخر ایلە قالدىن ابدى، دۇن دە، بوگۇن دە.

صراف ایلە لعلیلە، شكوهى لرى دۇغدون،

نامردلرى ھرتنگە دە، ھر دۇنگە دە بۇغدون.

سارسېتدې دنى دۇشمىنى كېرىن اوچا ارکىم،

ھر بېر اویونا طنز ایلە گۇلدۇن قۇچا ارکىم.

آلنېم آياغېن تۇرپاغېنا قۇيماغا گلدىم،

شېيطان گۇزۇنۇ سجدە ایلە اۇيماغا گلدىم.

گۇى مسجد

آتاسې نېن دردىن سانكى دويوردو، محمد، آغلېردى گۇزۇن اۇغوردو.

يکىسى كىچىدىلر ارکىن اۇنۇندىن، «گۇى مسجد» ھ سارى يۇللاندى ھمن.

«خياوان» دا اۇنون قۇھومو وارمېش، «سید حسين» آدلې ملا اۇلارمېش.

خامنه‌لی بیر سید، تقوالی سید، بیلیکلی، علملی، چوخ عالی سید.
 پشنمازی «کریم خان» مسجیدی‌نین، فقاہتی، علملی، دنیز تک درین.
 آتاسی سؤیله‌دی: «- گل گئدهک اؤرا، حاجی سید حسین ائوینه، بالا!»
 «خیوان» آغزبندا، اؤستؤنده یؤلون، گؤره‌نده جاده‌نین آرخادا سؤلون.
 «گۆی مسجید»ه ساری یئنه چاتاندا، کاروانی ساخلادی سؤیله‌دی آتا:

«جهان‌شاه حقیقی» یادگاری، یارمبش ادواری،

بودور، تبریز ایچینده گؤیلره قالخماقدا انواری.

فضاسی بیر ایلاهی نور ایله دؤلوموشدو گۆی قبه،

بوراخمبش حیرته اقماری، شمسی، چرخ دواری.

شاخاندا ایلدبرملار قیسقانان چرخین هواسبندان،

سؤکؤب یاندبرماقی ایسترمیشسه گۆی گؤنبدن آثاری،

طبیعت تیره‌میش، خلقت آیاقلانمبش، فغان ائتمیش،

آماندبر یاخما قلبین تبریزین، بیخ- تیغ غدارې.

ایشبق قایناغېنی غارت ائده‌نلر صف به صف دورموش،

قارانلقلار ایچیندن ترپه دیب قالحخزمبش اشرارې.

کنچیرتمک چۆن، بۆتۆن شرقه ابلایه نورساجان شمعی،

مسلط ائیله میش بو مسجیده هر شاهې، طرارې.

بو گۆن هم، باخ محمد! سینه گرمیش باطیل اوغرونده،

بو گۆی مسجیدیر اوغلموم، گل قۆرو بوگنج اسرارې.

الین آلاها آچمبش بیر ایشبق درياسبدېر اوغلموم،

منیم تک سن ده باخسان نور گۆره رسن بوردا احجارې.

آماندېر قۆیما تحقیر ائیله سین یاد، قالح اوۆون گۆستر،

تکان وئر ذوالفقاره قاوگیلن اوباشې، اشرارې.

بورا تبریزدیر، دۆنیا بۆیو تاریخی فتح ائتمیش،

یوخویا گتتمز البته بو شهرین بخت بیدارې.

اؤنون «دۆزگۆن» کیمی اولادی واردېر، قورخو یوخ،
غـــــــــــــــم یـــــــــــــــوخ،

شجاعت میدانین قویمازلار اؤنلار صیدقدن عاری.

بورا فضیلتین ایشبِق بولاغی، صائیلر اؤلکهسی خطیبلر یوردو.
 قوجا تبریزدیر بو، هرزامان، هرراخت دؤشمن قارشپسپندا آسلان تک دوردو.
 یئتگینلیکلر ائوی، کمال اوباسی، قهرمانلېقلارین بئشیشیگی تبریز.
 غئیرتین، عصمتین اوجا ذیروهسی، بشر تاریخی نین کئشیشیگی تبریز.
 سنی چئینتمره نامرد یادلارا، اولو اجدادبمدان قالان مکانیم.
 نئجه من یاشاییم آدسبز، نشان سبز، تاریخیم، شرفیم، ایلیگیم، قانیم.
 مجسم غئیرتی اسلامیتین، قورقودلاردان قالان اؤیؤد قابیناغی.
 تبریزیم، بیر سؤزله سؤیلهسم اؤغلووم: ائلیمین اوبامین یانار چیراغی.
 وطن دارالعلمی، ائل بیلی یوردو، آیهلری تفسیر ائیلهین شههر.
 دؤزلری آرخادا قویوب گلیمشیم، عشق ایله آخمېشام باخ گؤر، نه تههر!
 خامنه دن گلیمشیم قوجاغېنا من، بورا وطن دئدیم فضولی سایاق.
 پناهیم، یورد-یووام، اناام، آمانیم، دوردوم کئشیشیگنده ار کیمی اویاق.

وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَيَلَكُمْ ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ لِمَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا.

(قصص/۸۰)

طالبیہ دہ

تبریزہ گلندن نئچہ گۆن سؤنرا، اؤردا بیر حجره یه یئرلشدیریلدی	محمد یؤلانندی «طالبیہ» یه. درسه باشلاپاراق اولدو طلبه.
اؤردا بیر نئچه ایل قالب دایاندی، «عوامل»، «صرف میر»، بیرده «ســــــــــــــــیوطی»	اؤخوتدولار اؤنا «لمعه»، «امثله»، «منطق کبری»، هم «شرح الامثله».
«حاجی میرزا ابوالحسن انگجی»، بیرده «حاجی میرزا حسن مجتهد»،	اؤنا «فقه» اؤیرتدی، هم «اصول» دئدی. اؤنا «شئیخ محمد» آدینې وئردی.
شریعت علمیندن قبراقد اونا «ارثمطابق»، همده «هندسه»، «حــــــــــــــــساب»	میرزا عبدالعلی «حکمت» اؤیرتدی. بیرده «عروض»، «نجوم»، «هئیت» اؤیرتدی.
بوردا شئیخ محمد، خامنه لی جوان ماخاچ قالا گزن، دربندی گۆرن،	اجتهاد مرزینه یاخینلاشپردی. ^۳ علمین ذیره لرین بیر - بیر اؤشپردی.
«طبیعیات»، «تاریخ»، «رجال» اؤیــــــــــــــــرنمیش،	اؤخوموش «فلسفه»، اؤخوموش «کلام».
«ادبیات»، «بدیع»، «منشآت» گۆرــــــــــــــــمؤش،	یازپردی «رساله»، یازپردی «احکام».

فَانَسِجُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ
(نساء / ۳)

خوش گله چک

- حاجی سید حسین، خامنه‌لی عالیم،
انقلابچی روحلو، اولو پئشمناز،
داها چوخ سئویردی شیخ محمدی.
داها چوخ سئویردی شیخ محمدی.
- یانیندا بسلیردی بیر طاهیر کیمی،
اؤنو یتیرمیشدی بیر شاعیر کیمی،
عماندان ایربلمبش جواهر کیمی.
داها چوخ سئویردی شیخ محمدی.
- اۆره‌گی‌نین بارین یتدیرده‌جکمیش،
اؤمیدلر ییغناغی، بیرده دیلکمیش،
اونا شیخ محمد خوش گله‌جکمیش.
داها چوخ سئویردی شیخ محمدی.
- آینا بولاقلاردان دورو آخانې،
وئردی اونا قېزې «خیر النساء»نی،
شجاعت قایناغې، محجوب باخانې،
داها چوخ سئویردی شیخ محمدی.
- وَرَفَعَ بَعْضُكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيَلْوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ.
(الانعام / ۱۶۵)

موعظه ایللی

- بتله‌لیکله، «شیخ محمد» ائولندی
«خیاوان»ین بؤیوک مالاسې اولدو.
«خیر النساء» اؤنون آغیر گؤنلرده
دؤزؤمله یانیندا قالاسې اولدو.

وفا تپندان سؤنرا «سید حسین»-ین،	پئشنامازلیق اتندی رسمیت ایله.
هم گؤندؤز، هم آخسام نماز قېلېردی،	او، اوژ مسجیدینده جماعت ایله.
«کریم خان» مسجیدین اؤنون آدیله،	تانپردی جماعت تبریزده بؤتؤن.
«خیاوان» تریه نیب دالغالانېردې،	منبره قالخاندا هفته ده بیر گؤن.
مئیدان اوخویوردو منبرده هر واخت	دئییردی شئیطانا: «- باش اگ انسانا!»
ظالمی، شاهلاری، غصب کارلاری،	چاغېرېردې هر واخت اولو مئیدانا.
یوخوسوز قویوردو غصب کارلاری،	منبرده موعظه ائدهن زاماندا.
تهراندا لرزه به سالېردې شاهې،	منبرین اؤستؤنده حق دانېشاندا.
اونو «خیابانی» دئییردی ملت،	منبرینه میندن چؤخو گلیردی. ^۴
ایشبېلی گؤزلی، اؤدلو سؤزلی،	مسجیدده ظؤلمتین باغرېن دلیردی.
موعظه ایللی، ائلین غمینه،	«خیابانی» قالدې، قایغې سپن چکدی.
شرعی مسالهلر سیاستی ده،	دئییب خلقه، حقیقین تۆخومون اكدی.
همده درس دئییردی طالبیه ده،	فقه، اصول، ریاضی اوخودوردو او.
نجوم دا، هئیتده تدریس ائدیردی،	دورمادان یازېردې هم پوزوردو او.
	لَا يَحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَنْ ظَلَمَ (نساء، ۱۴۸)

انجمن قورولور

چوخ اولموش تبريزين قانلي گونلري، شانلي سنه لري، شانلي گونلري.
 بولگه يه روح وئرميش جان باغبيشلا مېش،
 دوشمنلره ساري گرميشدير سينه، آزادليق طالعين يازمېش ديز اوسته.
 صاباها بويانان قانلي ايللرده،
 مين اوج يوز ايگيرمي دوردونجو ايلدير،
 ياغدېرېر بالالار، توكور بومبالار
 قهرمان شه هردن دوشمن اوتانمېر.
 سياسي حياتي خياباني نين،
 انجمن قورولموش آذربايجاندا،
 يئني بير آخندا باشلاماقدادېر.^۵
 عدالت، مساوات، بيرليک ايسته يير،
 حدتلي نوظقيله، گوندە يوز کره،
 خياباني هرگون منبره چيخېر.
 استبداد قصريني داغېدېر، يېخېر.
 بودور شعبان آيي، مبارک بيرگون،
 «- تبريزده قورموشوق «ملي انجمن»^۶
 مبارک ساعاتدا دئدى اوجادان:
 بيزه يول گوستريب سؤيله ييب قران:
 مظلومون ناله سين ائشيدەر، بيلر.
 آلايه ياردېم ائتمز هئچ بير ظاليمه،
 دگيشر حالتين، اونا رحم ائدەر.»
 حالتين دگيشمک ايسته ين ائلين،

خیابانی اولدو رهبر اوردادا،^۷ عمومی، خصوصی مجلسر قوردو.^۸
 دانبشدي هر آخسام، نوطوق سؤيله دي،
 قوردو بيرنجهده فرعى انجمن، «مساوات»، «اتحاد»، «حقيقت» ادلي،
 بيرده كي «خياوان انجمنی» نده،
 تبریزده مشروطه طبلى چالبندي، شاهي تهراندا دا تسليم ائيله دي.
 مظفرالدين شاه اوچ آيدان سؤنرا، باش اگدى شاهلېغين آتبن پئيله دي.
 خيابانى اوگون تبريز شهرينده انجمن ليلره نوطوق سؤيله دي.
 مشروطه فرمانبن امضالاماغي، اونون بو ايشيني تحسين ائيله دي.

اِنَّ اللّٰهَ لَا يَصْلِحُ عَمَلُ الْمُتَّقِينَ
 (يونس/ ۸۱)

ايكى ايل سؤنرا

محمد على شاه تخته چيخاندان، آزادي خواهالارا وئيردى امان.
 تبعيد ائتديريردى، شهيد ائتديردى، عجم شاهلاري نهن يولون گئتيردى.
 «خسرورپوز» كيمي، «نوشيره وان» تك، اولايدي تاريخده او «عادل» گرهك!
 بؤتون بابالاري شاه اولموش اونون، گئتيردى دورمادان اونلارين يولون.

تاریخ قارشېسېندا باخسان شاهلارا،
 باباسې داریوش فخر ائیدردی: «- به!
 کوروش سؤیله ییردی: «کیمسه قویمادېم،
 شاپور ایسه بۆتۆن یازان پوزانېن،
 هامېسې فضیلت، بیلیک دۆشمی،
 محمدعلی شاه «خلف!» اؤغول تک،
 باغاتدېردې بۆتۆن گۆندەلیکلیرى،
 «لیاخوف» امریله تۇپا باغلادې،
 اۆلدۆردۆتدۆ بیر چۆخ مجاهیدلری،
 سۆنرادا تېریزه حملە امرینی،
 هرگۆن پۆسگۆرۆردۆ آغزېندان قان، قان!
 چراغی کیمسنه سۆندۆره بیلمز،
 تېریز، شاهلار شاهین هئچده سایمادان،
 مقدس آرزولار مسکنی شههر،
 قوی ایلكجه تېریزی اؤیۆم قېزېم چین،
 هامېسې نېن اۆلموش اۆزلیرى قارا.
 میصرده اۆلدۆردۆم بیشکلیرى ده.»
 دیری بابل ده من، دیریلتدیم آدېم!
 ایپ کئچیرتمک اۆچۆن،
 دلیردی چینگینین.
 هاوایا ساووران گۆزهل وطنی.
 باخالېم تاریخده نه ائتدی گۆرهک:
 اۆلدۆردۆ تهراندا حق سۆز دئینی.
 شورا مجلسینی، هرکس آغلادې.
 تختی - تاجی اله آلدېقدان بری.
 وئردی قازاقلارا، سارسېلتسېن دینی.
 داها بیلمه ییردی: الله قورویان -
 لکهنی نه بومبا نه ده تۆپ سیلمز.
 اۆز قوردوغو یئنی مقدس دؤوران،
 گۆره لیم پوسقودا دوردو نه تههر:
 تېریزه یازمېشدېم بو شعرى بیر گۆن:

* * *

سن منیم شعریمین روحونا دؤندۆن،
 مقدس آرزولور تېریزیم منیم.

سیلینمز کۆنلۆمدن قهرمان آدپن، مقدس آرزولو تبریزیم منیم.

من سنده تاپمېشام بابک عنادپن، باهار گۆنلری نین قوخوسون، دادپن.

چپخماز خاطیریمدن هئج زامان آدپن مقدس آرزولو تبریزیم منیم.

سن منیم حیاتیتم، بۆیۆک آمالیم، عشقیم، افتخاریم، جاه و جلالیم،

سندن آیریلمازدېر فیکریم، خیالیم، مقدس آرزولو تبریزیم منیم.

* * *

تبریز قوردو او ایل یئنی بیر دؤوران اون بیر آی دایاندې، دورمادې، اینان!

انقلابچیلاری ایشه چاغېردې، استبدادچیلارا قالخبب باغېردې.

محکمه یاراتدې، قاراقول قوردو، محمد علی شاه اؤنۆنده دوردو.

ستارخان، باقرخان یاراندى او گۆن تبریز ماجراسېن یاخشېجا دۆشۆن.

خیابانی اولموش اؤنلارا رهبر، هر نه یازسان شاعیر، یاز اونا، ده یهر.

ده یهر، ده یهر البت، خیابانی چۆن، جان فدا ائده نلر، چۆخ ایدی او گۆن.

«خیابانی» دئییه، هایغېردې ملت، سنگرلر یاراتدې ائیله دی همّت!

انفروا خفافاً و بقالاً و جاهدوا باموالکم و انفسکم فی سبیل الله ذلکم خیر لکم ان کنتم تعلقون.

(توبه/۴۱)

خیابانی سنگرده

یئتیشدی تبریزه شاهین اوردوسو، اؤن بیر ایلیق ساواش باشلاناجاقدېر.

بتله ظن ائتمه کی اوردو اوداجاق، شاهچیلارېن قصری داشلاناجاقدېر.

ووروشقان، دۇيۇشچۇ، ساواشچې ارلر، قافقازدان دا گلْميش چۇخلو مسلمان،
 تېريزه دۇلموشلار دسته به دسته، قورخويا دۇشۇردۇ گۇن به گۇن تھران.
 «ستارخان»، امره قېز محلە سينده، بايراقلارې بېر - بېر يئره سالېردې.
 «باقرخان»، خياوان كۇچەلرينده، «خيابانى» دن چۇخ ايلھام آلېردې.
 گئجەلر مسجيدده نۇطۇق سۇيله بېر، گۇندۇزلر سنگرده تۇفنگ اتېردې.
 شئىخ محمد بوردا اۇرنك اولموشدو، مسجيدى سنگره گليب قاتېردې.
 گئجەلر جهاددان دانېشان ماللا، گۇندۇزده سنگرده جهاد ائديردى.
 خۇلم ايله ووروشور، دورمادان، بالله! مولاسى على^(ع) نين يۇلون گئديردى.
 جماعت نامازى اقامه ائدير، انجمنى بۇتۇن ايماننا چكىر.
 غئيرت قانلارېني جۇشدوران بو شئىخ، آزادلېق تۇخومون سنگرده اكير.
 اۇدلو سۇزلريله، اراده ليرين، پولاد تك ائديردى مجاهيدلرين.
 دۇزگۇن ياشايانى انا يوردونا، تاپېردى، اۇيۇدلر وئيردى درين.^{۱۰}

* * *

تۇفنگى چيگننده اۇنده گئدهن گۇن، باقرخان روحلاندى، اتلر روحلاندى،
 رحيم خانى باسدې بيرجه حملەده؛ انگليس، اۇدلاندى، روسيه ياندى.

قۇرخودان «رحيم خان» ئەلە قاچىدى كى، قىزانلار بىنې دا آپارانمى ئادې!
«پاخيتانوف» روسون گۇبود قۇنسولو اۇندان سۇنرا اۇردا داي دايانمادې.

فلا تأس على القوم الكافرين
(المائدة / ۶۸)

انجمنه تىكىدى گۇز بۇتۇن ايران

دئىدیلر بىر گنجە خىابانى يە، عین الدۆلە گلیر، نه یاتیبسان، دورا!
بو جلا، اسلانلار یوردونا گیریر، اۇنون دا قولاغین رحیم خان تک بورا!

اوتوزمین تهراندان اوردو چکیرمیش، تیریزی یاندېردې، قانلار آخېتدې.
دۇرد طرفدن شېهره بۇمبا یاغدېردې، بازارې، ائولرى، یوردو داغېتدې.

بو نه دیر؟ هر یئردن گۇیلره قالخان؟ انالار نالهسى قېزلار سسى دیر!
تیریز اود پۇسگۇرۇر، کیمدیر اود ووران؟ تیریزدیر، دۇز، بورا، حق نفسی دیر.

مقدس گئیمین اگنینه گئییب، تۇفنگین چىگنینه سالان بىر ماللا،
شاهین کیمی اوچان، سروتک گئدەن، اوجا بۇیلاردان باج آلان بىر ماللا.

ریحانلار عطرىنى سنگره یاپر، شھیدلره بىر- بىر ناماز قېلېردې.
گۇزلرین ایشبقلی صاباھا تىکىب، انگین سمالاردان ایلھام آلېردې.

شاه عین الدؤوله یه تلغراف ائتدی: «- سن رحیم خان کیمی اؤزؤنؤ یورما!
 داشی داش اؤستؤنده قویما تبریزده، آلت اؤست ائیله گیلن بو شهری، دورما!»
 أما شئیخ محمد رؤسوی ائیلهدی، عین الدؤوله نی ده، شاهلار شاهین دا.
 قوی بیلسین، بیلمسه عجم دؤنیاسی، آسلانلار یاتیبیلر آذربایجاندا.
 عین الدؤوله قاجدی واسمبجا ساری، انجمنه تیکدی گؤز بؤتؤن ایران.
 تهران، مشهد، قزوین، رشت، بیرگه دئدی: آماندیر، دایانما، فالخ آذربایجان!
 فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ مُكْرِمِهِمْ اَنَّا دَعَرْنَاهُمْ وَ قَوْمَهُمْ اَجْمَعِينَ.
 (نمل / ۵۱)

بیر داها رؤسویاچیلیق

قولاق آس قلبیمین نیسگیلی قېزېم، اؤره گیمدن آخبر کاغېذا سېزېم.
 شاهین ال اوشاغې گئری دؤنسه ده، روس ایله انگلیس گلدیلر یئنه.
 «- قېرخمین قوشون گؤندهر» شاهلار، دئدیلر کی: «- یاردېم ائدیریک سانا!»
 شاهین نؤکرلری پاريسه گئتدی، شاهلار شاهې اوردان « استقراض »
 اؤ پول ایسته دی کی تبریزی باسسېن، خیابانی لری دارلاردان آسسېن.
 نفسینی کسین حسین باغوانېن، اؤره گین داغلا سېن آذربایجانېن.
 لاکین خیابانی، بونا دؤزمه دی، هئجده کؤسگؤنله شیب دؤداق بؤزمه دی.

تلغراف خانايىا دۆز گىتىدى بىردىن، پارىس مجلىسىنە تىل ووردو اوردان:
 «- مجلىسىن اذنى، باخ، اولمادان، بىلىن!
 صاباح شاهلار شاهي، يورددان قاچاندا، شاهين بۇرجو، يۇكۇ بىزىمدير، دئمز!»

* * *

شاه پول وئرمەدى فرانسىا، لاکين، روسلار سۇيلىدى: «- ايرانىا گىرىن!»
 انگليس جنوبدان، روسلار شىمالدان، وطن اشغال اولدو، قوشاندى ايران.
 قاتيل عين الدؤله قېرخ مين قوشونون، گۇتۇرۇب، امر اتىدى: «- تهرانى سۇرۇن!»
 تبريز رۇسلار بىندېر، قۇى اشغال اولسون، نىقالاى سالداتې قۇى شېره دۇلسون!»

بودا رۇسوايچېلىق، شاهلار شاهي چىن، اۇزۇ قارالبقىدىر، عىبىدىر، بىلىن.

اِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا
 (النساء/ ۷۶)

اجنبى بلاسى

آت چاپېردې روسلار تبريز ايچىندە، قولاق وئر دئىيرم سۇزۇم يئرىندە.
 مرثيه يازمېرام بوردا من، قېزېم!
 ائللر اغلاسالار قهرمانلارا، قان آلارلار بۇتۇن گئىدەن قانالارا.
 روسو گتدى عشقین اوجوزا ساتان، عشقه سۇز وئرمەين، وجدانېن اتان.
 عشقىدىر خلقتىن، تملى - داشې، صداقتېر اۇنون دۇغما قارداشې.

صيدقى تانبايمان عشقى قانمايان،
 وطنى ده ساتار، ائلى ده ساتار،
 تۆلكۆ دالدا سېندا گيزلنن نامرد،
 عاليمين اۆره گين آغريبيا سالدې،
 روسلارې قويمادې ملتى ازسين،
 صاباحى گۇرۇردۇ، يۇلا باخېردې،
 اجنبى بلاسى تېرىزى ساردې،
 سېندېرا بيلمەدى لاکين شەھرى،
 آغ بايراقلا يئنه بېرە يئندى،
 تۆفنگ اللرينده كۆچه به كۆچه،
 «قۇناق قېردې» قۇپدو تېرىزده قارداش،
 سانكى بېرده قاينېر «كلانتر كۆچه»،
 جھل يوخوسوندان اويانماز، اينان.
 اجنبى كۆشكۆنده ياشايار، ياتار.
 خيابانى قلبين ائتدى دردمند.
 عاليم يئنه دوروب فيكرته دالدې.
 گلەجگه باخېب دۆشۆندۆ درين.
 قارا ظۆلمتلره نورتك آخېردې.
 وطن ائولادې نېن گۆنۆ قاراردې.
 نه شاه ساتقېنلارې، نه روس نۇكرى.
 ايگيدلر اتلانېب يەهره ميندى.
 روسلارې قېردېلار لاپ اۆره گينجه.
 قاچېردى شەھردن ارادل، اوباش.
 داها كسمير كيمسه روسلار بئجه!

* * *

خيابانى عصيان قالدېردې بوردا،
 بندر عباس، گۆرگان، همدان، شيراز،
 تهران دا تريندى تېرىزه داياق،
 تهران فتح ائيدى بېرگنجه ناگاه،
 سلطنته قارشى چېخدى بو ماللا.
 قالخېردې دالېنجا او شئېخين آز- آز.
 هايغېردې، «- ساغ اولسون!» دئدى،
 ننه ساياق!
 سلطنت تختيندن خلع اولدو او شاه.

«أدهسا» يا گتتىدى تبيعىدگاھېنا، ملتى بوراخىدى شاھ اۆز ھالېنا.
 گيرمك ايستەدىسە يوردا دۇغودان دفع اولدو ھملەسى، دۇزلىدى دۇوران.
 خلع اولدو بىر دىيلىك او اۆزۇ قارا، باغلاندى دۇسيەسى، ھم دۇشدۇ دارا.
 مكر ائدەنى الله مكر ايلە يېخدى، بىر آن داينمادان بۇغازېن سېخدى.

وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ
 (الزخرف / ۳۲)

ملت و كىلى

اۆ، كند يوللارى نېن قهرمانىدى، خلقىن اۆرەگىندە مكان سالمېشىدى.
 پالچىقلى يوللاردا، تۆزلو يوللاردا، شاھلارېن باشېندان تاجلار آلېشىدى.
 قالخېشىدى آياغا خوروز بانېندا، داغ، گلىردى اۇنا دۇزىلر كىمى.
 باشېنى اگىردى بىر تك آلاھا نعرەلر چكىردى شاھا نركىمى.
 گۆللۆ گۆنئىلدە لالە باغېندا، شھىدلر قانېندان سۇراغ آلېردى.
 «- بو يولون يئىشى يۇخوشو اولار» دئىردى گزەرك فيكرە دالېردى.
 عۆمۆر-گۆن دۇلاندى، ساووشدو خىابانى اولدو ملت و كىلى.
 ايللر، كندىلر، فعلەلر، الى يالېنلار، اۇنا سس وئردىلر بىر رھىر كىمى.

مىراز، مېدېر، دىئانتلى دىر،

تېرىزلى دئىردى: «- اۇجا بۇى بو شئىخ،

مؤمۆندۆر، شجاع دیر، قۇرخماز باش، ساواشقان، چۇخ
صادق دیر، تک دیر، هیمتلی دیییر.

سۆزۆده، ایشیده دۇز اۆلموش اۆنون، امامی علی (ع) تک یاشامیش مظلوم.
جماعت امامی، حوزة اوستادی، ایشلری تبریزین اهلینه معلوم.

تبریز احسن دئییر خیابانی یه، اۆتوز یاشیندا بو عالیم مالایا.
شورا مجلسینه وکیل سئچیلیر، میرزا اسماعیلله گئدیر تهرانا.^{۱۱}

ولا یفلح السّاحرُ حیثُ اتی
(طه / ۶۹)

رد اۆلسون اۆلتیماتوم!

تهراننا گلندن ایکی ایل سؤنرا، یئددی آذر گۆنۆ، گۆن اورتا چاغی^{۱۲}،
مجلسده اۆخوندو بیر اۆلتیماتوم، روسیه ایرانا دئمیشدیر: «- یاغی!

گلبریک قزوینه اوردو سالماغا، سالداتلار، قازاقلار جنوبا آخیر!
کؤرفزین، عمانین ایستی سویوندان، انگلیسده دوروب شیرازا باخپر.»

اۆلۆره تاپان قۇرخاق عجملر، مجلسدن چبخارق گتدیلر ائوه.^{۱۳}
آلچاقلار شائینه خطر گلمه مییش، اگمیشرلر شیطانا، اگمیشرلر دئوه.

مینلر آرواد کفن گئییب گلیردی، قۇرخاقلار مجلسی ترک ائدیپ گئتدی.
 خیابانی بئردن آباغا قالخدی، تریبۇن دالہندا گۇر نەلر ائدی:

«- دینلہدیم من روسون اۆلتیماتومون، نەدن اۆتوروبسوز بۇیلہجہ سوسغون؟
 من بیر ایرانلی تک ائدیرم حیرت، سیز نەدن ائتمیرسیز ذرہجہ ھیمت؟
 جوابی وئریلمیش اۆلتیماتومون، اۆچ- دۇرد یۆز ایل قاباق، بونو سیز
 بیلیـــــــین!

مذاکرہ یہمی قۇبوسوز بونو؟ دورون یېغیشدېرېن بـــــــساطېنېزې!
 ملتین اللہ کی استقالیتى، وئریدیر، یېخانماز کیمسہ ملتى.
 من وئرگی سایبرام، اللہ وئرگی سی طبیعی حقلری، فطری نفسى.

کافیروس بو ایشلہ ھارایا گئدیر؟ بو اۆلتیماتوم، بو حقیقی نفى ائدیر.
 اوجادان دئییرم جسارت ایلہ، سیزہ سؤیلہ ییرم من غئیرت ایلہ،
 وئرمز استقالېنی الدن بو ملت، روس باغېرماسېنا نە اۆلموش علت؟
 قوی روسلاردا یېغسېن عاغلېن باشېنا، بیر باخسېن اۆلکەمین قۇجا یاشېنا.
 قوی تزار دۇشۇنسۇن بیر فیکر کیمسہ عاغیل قۇیسون، اونا سؤیلہ سین،
 ائیلـــــــہ سین،

گئرى آلسېن بوگۇن اۆلتیماتومون، دۇنیادا قېلماسېن روسلاری زبون...
 دۇشمین باشېنا یئندیررم باتوم، رد اۆلسون ھمی روس، ھم اۆلتیماتوم!»

* * *

خيابانى يئندى، «حاجى شئيخ رضا»، سۇنرا «شئيخ اسماعيل» چېخدى منبره،
 گۈيلره ياغېردې آتشرين سۇزلر، سۇلموش بير طرفده «وثوق الدؤوله»!
 اولتيماتومو رد اتميشدى مجلس، ملت داينمېشدي تزار اؤنؤنده.
 وېرېخېردې هرگۇن روس نۇكرلرى، بلكه خفله سين ملتى بيرده.

اِنَّهُمْ يَكْتُمُونَ كَيْدًا وَاَكْبَدُ كَيْدًا
 (الطارق / ۱۶۱۵)

قارتال قانادي

ايكى هفته سۇنرا مجلس باغلاندى، ائرمنى «يېريم خان» سركرده اولدو.
 تېرىزه تهراندا قانلار تۇكۇلدۇ، يئنه آزادلېغېن گۈللىرى سۇلدو.
 گۈللەر ياغېردې خياوانلاردا، قېز اۇغلان سينه سين گريب گئيدىدى.
 مرميلر دئمز كى گئرى قايېدن، يېريم خان، ائتديگين بوردا ائيدىدى.
 نظميه نى قاجار يېريمه وئردى «- آنالار، باجلار!» دئمه دى، دئمز.
 بيلميردىمى مگر وثوق الدؤوله، «- بيزيم ائولادېمېز!» يېريم سۇبله مز؟
 اؤزۇندن سايماز او مسلمانلارې، انسانلېق دۇشۇنمز، آنلاماز شرف.
 يېريم قېرار بير به بير انسانلارې، «شئيخ» ايله او اؤزۇن بيلميرميش طرف.

«فضل الله نوري»نى اولدورن قاتيل،
 اۈنون گوروشونجه شر باخشينجا،
 اسلامدان دانېشېر، تقوادان دئير،
 منبرلره قالخېر، موعظه ائدير
 عداالت سوزونو ديله گتيرير.
 ملتته قرآندان پيغام يتتيرير.
 اۈنجا اولمهلېدير بئله بير ماللا.
 قاناد گوسته رنمز قارتالار اۈنا.
 دره ،
 ائشيتدى، گله جك «سبزه مئيدان»ا،
 حنانه اۈستونه چىخاجاق او شئىخ،
 بوگون خيابانى نۇطۇق ائبله يه جك.
 ملتته آتشين سوز سۈيلىه جك.
 دانبشدي تهراندا، سبزه مئيداندا.
 قارتال قانادېني آچان زاماندا.
 خيابانى گلدى بير ساعت ياربم،
 پيريم موزدورلاري گيزلنيرديلر،
 اۈرادان چىخارتيدي ملت رهبرين.
 هئچ فۇرصت تاپمادي دۇشۇنسۇن درين.
 كيمسه توتانمادي خيابانىنى،
 پيريم، آلچاق، زبون بير كۆپك
 كيمى

دئدی: «- من آزاده امام قولویام،
ناحققه ساری بیل ال اوزاتمارام،
حققه باش اگمک چۆن، بئله اولویام.
حقیقی اۆچ- بئش گۆنلۆک عۆمره
ساتمارام.»

ولو مقتداما قاووشام بوگۆن.
قنسل امرائیلله دی «- حبس ائدین بونو!
دور بیغیشدېر دۆنون، تبریزدن سؤزۆن!
گۆره جک نه اولار بو ایشین سؤزۆن!»

* * *

عاشورا گنجه سی ساعت ایکی دی،
ان علوی محبت سارمېش کۆنلۆنۆ،
ثقة الاسلامی وورور جالادار.
بونو بیلمه بیرلر او غصب کارلار.

سودا وئرمه دیلر دستنماز آلسېن،
قونسول یئدی یوخو ایچینه جوموش،
تیمم ائدیر اؤ، قېلېر نمازېن.
آلاھلا ائدیر او راز و نیازېن.

وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْواتًا. بَلْ أحياءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ.
آل عمران / ۱۶۹

عاشورا شهیدی

سحر اولور، سحر، عاشورا گۆنۆ،
اؤنو گتیردیلر بیر آسلان کیمی.
ائله دورموشدو کی قونسولخانادا،
قله دن گۆزۆنن آسیمان کیمی.

بیرده شئیخ سلیمی، محمد قولو،
ضیاء العلمما، قدیدر، حسنی،
آقا محمدی، صادق الملکۆ،
چکدی دارا، اؤردا، اؤگۆن، اؤ تۆلکۆ ۱۵.

* * *

دار آغاجی آلتدا دئدی اؤ اولو: «- شاهید اولگیلین سن یا رسول الله!

دينيوى ساخلاماق اۇچۇن اۇلۇرم، بوندان باشقا منده يۇخدور بىر گۇناھ.»
 اۇ واخت قېرخ گۇنەدك اغلاشدى، امان، دايان يئنه قان ياشدى تېرىز:
 تېرىز،
 «- اۆرەگىمدىر يانېر، گۆز ياشىم آخېر، آجى احوالاتىم ياندىرېب ياخېر.
 نىجە دۇزىمك اولار بو فضاحتە، دۇزۇم داشېر اۆرەك كۆكسۇمدە چاخېر...
 «رضائى» دىر دئىير بو ماتم ايچرە: «ثقة الاسلام» مصلوب اۇلموش،
 دىكىك باخېر...»^{۱۶}

* * *

خېردن سارسېلدى چۇخ، خيابانى، گۆز ياشى آخېتدى، آجېدى جانى.
 عاتلە يله بىرگە مشهده گتتى، درگهينە غريب امامېن يئتىدى.
 اۇچ آى قالدى اوردا غريب كيمسە سىز، اونسوزدا غربتە دۇشمۇشۇدۇ تېرىز.
 «صمدخان» ات چاپېب شقەلە بىردى،^{۱۷} روسا سېغىنمېشىدى، يئىين گتتىردى.

أَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ.
 (محمد/۱۰)

سفر و سياحت

خيابانى چېخدى سفرە اوردان، باكى يا تيفليسە گتتى دورمادان.^{۱۸}
 اوردان داغېستانا، ماخاچ قالاي، هر شهرة، هر كنده، هر بىر اوبايا،

گتتسەدە تېرىزى دۆشۈنۈردۇ، تېرىزى ھاواسىيلە اۆشۈنۈردۇ اۆ.
 قالمېشدى اۇغول سوز، روسون اتشىندە يانېردې تېرىز.
 قالمېش كىمسە سىز،
 بىر گۆن بىردن دئدى ماخاچ قالاڧا: «- تېرىزە گتدىرم!» دوردو آياغا.
 كىمسە قاباغېنى آلا بىلمەدى، اۇنا بۇيوندوروق سالا بىلمەدى.

* * *

دۇنيادا اوتوزان اوتان دا اۇلار، بىر چۇخ گۆللر اۇلور، اچمادان سۇلار.
 ولاكىن يانېلماز اولو قهرمان، اودوزماز صداقت، اودوزماز وجدان.
 اۆرەك عشق ائويدىر كىمسە يە ساتماز، غفلت يۇخوسوندان اۇيانان ياتماز.
 «قهرمان گۆزلە بىر يارالى تېرىز» خيابانى دئدى: «- داي ساغ قالېن سىز!»
 بىر باش اۇردان گتتدى بىر باش اۇردان گتتدى
 «بىر ادمچى»^{۱۹} گىلە، روسون غدارلېغېن اۆ بىلە - بىلە.

* * *

تېرىزە گلەنن نئچە آى سۇنرا، اۆ اعتراض ائتدى غصب كارلارا.
 «پروتستو» يازدې، يايدي هر يانا،^{۲۰} عاشىقلىك سالمېشدى اۇنو گۇمانا!
 «دبى انجمن» تېرىزە قوردو، شعرلر يازدېردې، قېزدېردې يوردو.^{۲۱}

اۆچ ايل سۇنرا قاچدى شجاع الدؤولە، تىفلىسە يغرلشدى، بيتدى ولولە.

تزاردا يېخېلدى، انقلاب اولدو، امپراتورلوغون گۈلشنى سۈلدو.
 حقيقي دۆنمز اۇزۇ غلبه چالدى، اۇگۇن مستضعفلر اۇز حقيقي االدى ...

حله قالسېن، بونو يازارام سۇنرا، بيزيم مکتبمىز اولودور، بالا!
 حقدن قايناقلامېش، ملت يۈلودور، على^(ع) نين قېلېنجې، حقيقي قولودور.
 من ده اگري گتديم كئچميش گۈنلر ده، چۈخ قصور ائتميشم بو از عۇمرۇمدە.
 من اۇز ملتىمدن عفو ايستەيىرم، «- منى باغېشلاسېن الله!» دئىيىرم.
 قلميم يۈرغونودور، اۇره گيم خسته، گل كئچك گۈل قېزېم، تنز مطلب اۈسته.

وَأَرْحَمُ سُورَى بِنَهْمُ
 (الشورى / ۳۸)

تجدد

دۇرد يۇز سكسن نفر گلدى تبريزه، استبداد چۇكمۇشدۇ اۇ زامان ديزه.
 خيابانى يېغدى اۇنلارې همىن، دۇنيانين هر بير يئر، هر نقطه سيندن.
 بئش ايل قاباق تعطيل اولان فيرقه نى، بير داها ديريلتىدى، قوردو بينه نى.
 كۇنفرانس ائيله دى تبريز شهرينده، ايالت مجليسى قورموشدو فيرقه.
 «تجدد» ياراندى بير اۇرقان كيمي، سئچيلدى بۇيۇك شئخ، نگهبان كيمي^{۲۲}.
 «تجدد» بۇرۇدۇ هر كندى، شهري، بيرينجى ساينېن بئله يدى تيتىرى:
 «- حقيقت ايشبغې پارلاياجاقدېر! دۇنيانې آزادلىق ، حق آلاجاقدېر.»

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُولِي الْأَبْصَارِ
(النور / ۴۴)

عبرت آیناسی

دوخسان آلتبنجی ایل خورداد آییندا،
شھیدلر مزارین زیارت اتندی.
سارمبشدی وطنی سانکی ایلک باھار.
«صافی»نین قۇشدوغو غملى نوحه نى

بئش ایل جان یانغیسی چکدیکن سؤنرا،
خلق هامی یولانیب قبر اؤسته گتدی،
دسته لیر بیس سسله اؤویوردولار،
تحریک ائدیردیلر هر دینلہینی:

«- ای وطنه بذل ائله یین نقد جان،
محو اولما مشکل دی بو نام و نشان،

ملتنه دار اؤسته وئره ن امتحان.
قانلا صفا تاپدی بهار وطن!»^{۲۳}

خیابانی قالخدی حنانه اؤسته،
دندی: «- بوگون مسلک غلبه چالدی،

ملت یانین آلدی، چوخ، دسته - دسته.
عقیده، هر نه یی آلتینا آلدی.

قومیت، ملیت، داها نه دئمک،
انسانیت یولون بیس گرہک گئدک.^{۲۴}

عبرت آیناسیدر بو گوون، اتبیه،
دؤنن تبریزلینی گؤللہلین روس،

شھید مزارینا چیچک قویولور.
بوگون تکبردن، کیندن سؤیولور.»^{۲۵}

وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ
(انفال / ۴۶)

تبریزده قبتلیق

خیابانی اولدو فیرقه باشچی سې، بو بیر مقام ایدی ملت سئچگی سی.
 فیرقه نی دگیشدی، توسعه وئردی بیر نچه شورادا او تاسیس ائتدی.
 تبریزده باش وئردی اولومجول قبتلیق، اولوم چؤکدو شهره هی قېریق - قېریق.
 «آدوقه شوراسی»، «دارالمساکین»، خیابانی قوردو، او ایدی امین.
 بوغدا تویلا یپردی، چوره ک یاپپردی، هر یئری گزیب بیر آز اون تاپپردی.
 قویموردو قېرلسېن کاسیب، کوسوبو، حق فاغیرلار بندېر، بیلیردی بونو.
 لاکین انگله دی «شریف الدؤوله»، فیرقه نین ایشینی، حق بیله - بیله.
 او دفاع ائدیردی محتکرلردن، او قانماز نه ناموس، نه ائل، نه وطن!
 لاکین ناموسسوزون حرکتلری، ایگیدلری چکیر هر واخت ایره لی.
 او زامان دا تبریز بیرداها قالخدې، دره دن یوکسلیب ذرویسه باخدې.
 قویمادی دایانسېن داش داشېن اوسته، ملت چپخدې چوله چوخ، دسته - دسته.
 «شریف الدؤوله» ده تیفلیسه گئتدی، شجاع دؤوله کیمی ایت تکی ایتدی.^{۲۶}
 سئچگیلر باشلاندي ایکی ایل سونرا،^{۲۷} سس وئردی تبریزی بو سسه، هایا.
 دوققوز نفر وکیل، هم وطن سئچدی. اونلارېن آلتې سې فیرقه عضویدې.
 آلدې خیابانی دوققوز مین سسی، اله گتیرمیشدی گؤجلو نفسی.
 بیر داها تاپیلدی «وثوق الدؤوله» انگلیزله وئردی بیرده ال - اله.
 مین دوققوز یۆز اون دوققوز آدی ایله، تانېنان آنلاشما ألمېشدې اله.^{۲۸}
 شئخ محمد بونو بیلجک آتلاندي، یئنه ده تۆهمته - شرره قاتلاندي.
 آدلاندي اؤنو: «- بیر ورق پاره»^{۲۹} دای قویا بیلمزسیز خلقی آواره!

رۆشوت اۆنرمىشىدى ۲۰ خىيابانى بە
 انگىلىز سالمېشىدېر اۇنو لاپ الە،
 تۆركۆن شرفىنى ھەر تۇرپاق دئىير،
 خىيابانى يوردون اصیل تۆرك اۇغلو،
 اؤل وثوق الدۆولە، اون بئش مین لیرە!
 تانېمېردې تۆركۆ بو تۆلكۆ دۆولە!
 ھەر كس تۆرك اۇنۆندە باشېنې اگىر.
 اۆرەگى عشق ابلە ھم كىنلە دۆلو.

وَمَنْ يَغْتَلِبْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا يَخَافُ ظُلْمًا وَلَا ضَعْفًا.
 (طه / ۱۱۲)

تمیز وجدان

ایلھامین اَلْمِشْدِي پېغمبرلردن،
 قرآن یۆلچوسویدو، تقوا رهبری،
 ابدی بیر مکتب اۇنا روح وئرمیش،
 علی (ع) ھارایلامېش، حسین (ع)
 چاغېرمېش،
 انسان سعادتى اۇنون شعارى،
 نئجه بیرگه اولار یزدانلا شئیطان؟
 عدالتدن، حقندن دۇغولان انسان
 خىيابانى یعنی: عدالت سسى،
 علوى بیر سمادان گلیمشیدیر آدی،
 دایانمېشدر اۇنا، اینانمېش اۇنا،
 تمیز وجدانېنا من دە حیرانام،
 اۇنا گۆوه نیردی بو بۆيۆك وطن.
 ھەر گۆناھدان ایراق، ھەر سوچدان برى.
 شئیطان قارشېسېندا سینەسین گرمیش.
 آزادلیق سسلەمیش، حققی باغېرمېش.
 وعدە وئرمیش خلقه ایلکین باھارى.
 ھوش ائله، سن قېزېم، دۆشۆن بیرجه آن:
 یۆنلمز ناحقغه، شره ھئچ زامان.
 محمد (ص) ین ساوی ۳۱، قرآن نفسى.
 تېریزلى وئرمیشدیر اۇنا عینادى.
 خیانت مى ائدەر اۇ رهبر بونا؟
 بیر تېریزلى تۆرکم، عادى انسانام.

اۋن دۇردا ايل ووروشموش قۇجامان
 تېرىزى،
 نئجه ايندى گلسين وئوق دۇولە،
 ماژور بيورلىنقى حاكيم مى قېلسېن؟
 محمدعلى شاه، شجاع دۇولەنى
 ديزه چۇكدۇرمۇشۇك، ايندى سوساق مى؟
 استبداددان بوردا قالمامېشېدېر ايزز.
 آلسېن بو شەھرى بېر داھا الە؟
 تېرىز اولادى دا دايا نېب دورسون؟
 بو شەھرە خۇر باخان هر بېر گلنى،
 بودا بېر رنگدېرمى؟ بودا بۇياق مى؟»

فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا
 (انساء / ۹۵)

قيام

«تجدد» ئۈيىندە هر گۇن دانېشېر،
 تاريخ فروردىن يىن اون يئىدىسىدى،
 تجدد ئۈيىندە تۇپلاندى ھامې.
 «نوبار» دا توتوموشلار «ميرزا باقر»ى
 سيلاھلى جوانلار باغلادې دستە،
 اۇ آزادى خىواھدا آزاد اولونىدو،
 صاباح چىشېبەيدى جالالى بېرگۇن،
 دور تۇكۇل ائشىگە، قيام اولاجاق،
 بازاردا باغلادې، مدرسەلەردە،
 سيلاھلار گۇيلەردە اۇگۇن اۈينادې،
 ماژور تېترتمەيە دۇشدۇ قۇرخودان،
 خىابانى جۇشور، اۈرەكەن داشېر.
 مېن ايكى يۈز دۇخسان دۇققوز ايليدى.
 كى نە اولاجاقدېر رھبىر پىامې؟
 ماژور آلامېشېدېر امىرنى گئىرى.
 بېردن يۇگۇردۇلر بيورلىنقى اۈستە.
 ماژورون ھېيتى برباد اولونىدو^{۳۴}.
 باخ، تېرىز ماژورا سۇيلەدى: «سۇرۇن!
 وئوق دۇولەنېن رنگى سۇلاجاق!»
 گلىدى شەھرە ھامى چۇخ، دستە دستە.
 شەلەندى شىخىن درىن عىنادى.
 بېرداھا قالخمېشېدې آذربايجان.

چرشنه گنجه سی «فوکول کولو» لا،
 قیامین صاباحی، جمعه آخشامی،
 خیابانی سئجدی «مدیره هئیت»،
 گۆنش ساچاقلارین آپمیشدی اوگۆن،
 هر یئردن گلیردی حیات نفسی،
 اذان وئرلیییردی مناره لردن،
 مدیره هئیتی وئردی بیر اعلان:
 «قوی، تهران!»

بئله دئییلیییردی بیانیه ده:
 اساسی قانونو اجرا ائتمسه،
 تبریزدن تهرانا ات چاپاچاغیق،
 اولوسا آسایش، اولکهییه عزت،
 بو بیانیه نی تئز «تقی رفعت»،^{۳۵}
 یایدی هر بیر یئره، یوللادی نشره،

تهران سؤروندو او، قورخا - قورخا.
 «تجدد»ه دۆلدهو بیرداها هامی.
 ایشیقلا ساچپردی، شه هره، غئیرت.
 تبریز دیری ایدی، گل بیرجه دوشون،
 آزادلیق، حریت، استقلال سسی.
 «الله اکبر» ایله دۆلوشدو وطن.
 «عاخلین باشایغسین» دئدی:
 «قوی، تهران!»

«اجنبی نوکربن سالدبق بیز چۆله.
 تهران مشروطه نین یولون گتمسه،
 حقیقین گور سسینی بیز تاپاچاغیق.
 ایسته ییر تجدد، ایسته ییر هیمت.»
 چئویردی فرانسیز دیلینه، البت.
 گۆندهردی بؤسبؤتۆن سفیرلیکلره.

وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا
 (حجرات / ۱۳)

شانلی تۆرکجه میز

هر گۆن خیابانی نۇطق سؤیله ییر،
 تۆرکجه دانیشپردی فصاحت ایله،
 آرزوسون، آمالین هئی بیان ائدیر.
 وارلی تۆرکجه میزده بلاغت ایله.

«ملت مولودودور.» دئىدى: «- اونا گوره حاكيم اولمالي ملت.»
 «حكومت.»
 دئى: «جماعت بير معلوم قوهدير»، «- كيم دئيبير اونويم بير مجهولهدير؟»^{۴۱}
 «تهران قور خاجاقدېر بيزدن اوگون اوندان حساب چكيب
 كى، دئيهك: بس هانې؟»^{۴۲}
 «- بيز ايلكجه تبريزى، آذربايجانې، سونرادا تهرانې، بوتون ايرانې.
 تجده ساري سوق وئرهريك، ايرانا امنيت بيز گتيرهريك.»

وَلَيْسَ مَا شَرًّا بِهٖ اَنْفُسُهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ
 (بقره/۱۰۲)

اؤچك - بؤچك!

«جاسوس» آدلاندېر بلدي، ادب سيز - كمال سېز ديللر اوجالدي.
 ملت لاکين بونا قولاق آسمادي، روسدان آلماندا گليب باج آلدې.
 اؤزؤنؤ اولدوردؤ «كورەت وسترو»^{۴۳} روس گيردى قېنېنا، فرانساقاچدي،
 آلمان بيناسېنا گيرن نامردلر، انقلابچيلارا هئى آتش آچدي.
 «قازاق خانا» گليب تسليم اولمادي، خلقى اينجيديردى هرگون قازاقلار.
 اجنېى امريله، روس فرمانيله، گونون بو ملتين ائيله بيريدي تار.
 اوتوز بير خوردادا دوشنبه گونؤ، خيابانى گليب نۇطق سؤيلهدي.
 گوزونؤ باغلادي، اعزېني آچدي، بوتون قازاقلاري تهديد ائيلهدي:

«- ملى حاكىمىت اىستەيىر ملت، خوش گلمىر البتە اجنبى يە بو.
ملت چۇرەگىنى يئەن قازاقدا، روس دگىرمانبنا هر گون تۇكۇر سو.
بو گۇندن شەھردە سيلاھلى گزسە، جىسدى كۆچەيە سىرىلەجكدىر.
قازاق هر بىركسە جىسارت اتسە، ملت اۇنو بوردا محو ائدەجكدىر!»
قازاقلار داغېلدې اۇجك - بۇجكتك! گىردىلر بىر بە بىر «قازاق خاننا»يا.^{۴۴}
«عين الدؤولە» قۇرخوب گىردى ائوينە، آلا قىپچىلار دۇشمدۇلر هايىا.
هرگلن قۇناغا اۇز وئرمز تىرىز، بو شەھرىن «قۇناق قېردى»سىدا وار.
خۇر باخماق اىستەسە تىرىزە كىمسە، دۇنموش داشا دۇنۇب بىر يئردە قالار.
اۇزلىرىن ساتانلار پىس بىر زادلارا، جىھالتە دۇشمۇش، بىلىكسىز اولموش.
اسلانلار يوردوندا اۇجك - بۇجگىن، باغرىدا چاتلامبش، رنگى دە سۇلموش!

قَلْنُ اَكُوْنَ ظَهْرًا لِلْمُجْرِمِ
(الفصص/ ۱۷)

ياشاسېن آزادلىق

«تىرىز غائلە»سىن ياتېردماق اۇچۇن، يئرىندىن اۇىنادى دربار بۇسىبۇتۇن.
تېراندان بىر داھا، باخ، عين الدؤولە، ايكى يۇز مىن تۇمن پول آلدې يئنە.
دئدى:«- داغېدارام من مشروطەنى ياغېلار اىنىدىن آلام وطنى!»

وئرمهرم اللره آلا قايپي ني، اؤلدوررم بير آندا خياباني ني!»
 تهران اينانېردې عين الدؤوله يه، وليعهدين ائوى اوردايدې حله.
 تير آيپنېن اوچۆ، پنجشنبه گؤنۆ، خياباني آلدې آلا قايپي ني.
 دئدى: «- فيرقه ميزين سياسى يئرى، بورادېر تجدد، كيچيک بيناني -
 مدنى ايشلره اختصاص وئرين انقلاب سسيله قاباغا گؤدين.»

اوگون شاديانالبق ائديردى تيريز، «عين الدؤوله» دن داي قالمابشدېر ايز.
 واسمېنجا قاجمېشدي او آدى ايله، تهرانا قايپېدېب قاچدېلار يئنه.
 الله ياردېم ائتمز گؤناھكارلارا، ياخالاياجاقدېر، قاچاسادا هارا.
 «- ياشاسېن آزادلىق!»، سسى اوچالدي، تيريزى انقلاب نفسى آلدې.
 اوشاق، قوجا، جوان، هئى، دسته - دسته، گليردى بير به بير «تجدد» اؤسته.
 اورادان يوللانېب «آلا قايپي» يا، «- ياشاسېن، ياشاسېن!» هئى دئيه - دئيه.

فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ

(الشعرا / ۴۰)

عمومى عفو

خياباني اوگون آلا قايپي دا، عفو فرمانېني صادر ائيلهدى.
 مقدس آرمان صاحيبي انسان، «باغبشلايېن، كنجين!» خلقه سؤيلهدى.
 آلا قايپي ايچره قرآن اوخوندو، آلدې حكومتى اوزۇ يئنه.

اصيل معنويات بۇرۇيۇر يوردو، «رشيديه» لىردە برپا ائىدىلير.
 تسكين تاپير قلبى، شاعيرده دئيبير: «- سعادتە دۇغرو تيريزدير گئدير.»
 او قېزىل دۇورانى تارىخ اونودماز، او گۆنلر باھاربن گلين چاغىيدى.
 تيريز بىر شەھر يۇخ، بىر حكومت حيات نفسىيدى، عزت باغىيدى.
 يـــــــ
 ملكلر گۆيلردن يئنهرك يئره، چيچك ياغدېر دېلار تيريز اوستۇنه.
 لاكين، هر زاماندا اولدوغو كيمي، اهرمن دورموشدو اونون قصىينه.

يخادغون الله والذيين امنوا
 (البقره / ۹)

ديدر گىنلىك

تارىخ دۇندۇ، بىر گۆن، «باش وزير» مقامبن كئچيرتدى اله.
 باشقا بىر «دۇولسه» -
 روسواى اولوب قاچىدى
 «وئوق الدۇولسه»
 «مخبر السلطنه» اولدو واليسى،
 شەھريور آيىندا گلدى تيريزه،^{۴۶}
 لاكين بو تۆلكۇنون چانتاسى دولو،
 سىماسى دگيشيك قلبى قاپقارا،
 تيريزه باش اغير گئنىش اۇفۇقلر،
 بىلەر كار او تۆلكۆ بىليردى ايشى.
 چۆكمۇشدى «دۇوله» لىر بورادا ديزه.
 بىلەر، مكرلر ايله دۇيدولو.
 اۇزۇده بىليردى كيم گلميش هارا.
 بىلير «مهدى قولو»، اگمز بو شەھر.

كاتتات بۇرچلۇدور، دۇنيا بۇرچلۇدور، تىرىز دۇنياسېنا، سما بۇرچلۇدور.
 ديزە چۇكدۆرمك چىن بئله شەھرى، حىلەنن، رىانېن چۇخ وار اثرى.
 قالدى شەھر ايچىنىدە اون - سونرا اتتىدى قازاق خانادا دۇگۇن.
 اون ايكى گۇن،

إِنَّ مَوْعِدَهُمُ الصُّبْحُ أَلَيْسَ الصُّبْحُ بِقَرِيبٍ
 (ھود/۸۱)

سۇن نۇطق

اۇغلونو اۇ گئجه قوجاقلامبشدى، اۇنا انا قەدر باغلبىدى تىرىز.
 يانېب آلېشېردى انا ادېنا، تارىخىدە قۇيوردو مقدس بىر ايز.
 سۇن كره اولارق آلا قايې دا، اۇ آخشام منبردە بىر نۇطق سۇيلەدى.
 بوغازبندان قۇيان اعترافلارا، آلاھى، ملگى شاھىد ائىلەدى:
 منىم سۆزۇم بودور: «- ائشيتسىن ھامى، اسلام بۇرچلۇدور بۇر.
 بىز اسلام قولويوق، معنوى قولو، دۇنمەرىك بو يۇلدان گتتسكەدە ھارا.»
 اۇگۇن ذىجھەنن سۇن گۇنۇ كىمى، كدرلە ياد اتتىدى محرّم ليكدن.
 دئدى: «دىنلە يىن سىز امام وداع خطبەسىنى بىر آز درىندن.
 حــــســــىن^(ع)ــــىن،

باخ! امام حسین^(ع) تک من ده
 دئییم _____ م،
 منی اۆلدۆرسه لر، دارا چکسه لر،
 اۆلکه دن ییغیشسین ظۆلمۆن بساطی.
 اتمارام مقدّس اولو عینادی.»^{۴۷}

* * *

بو، سۆن نۆطقۆ ایدی خیابانی نین،
 قنادین سرمیشدی قارانلیق گنجه.
 سحر نه دوغاجاق هئچ بیلینمیردی،
 اولو فاجیعه نی من یازیم نجه؟

تَحْسِبُهُمْ جَمِيعًا وَقُلُوبُهُمْ شَتَّى
 (الحشر / ۱۴)

ریاکارلیق

مخبر السّلطنة، حيله کار تۆلکۆ،
 اونوتدو آزادلیق ادعالارین،
 اۆلدۆرۆن، یاندیرین، داغیدین، ییخبین!
 اونسون آخیرینا، سونونا چیخبین!
 بوغون هر بیر یاندا آزادلیق سسین،
 ملتین بوغازین، کسین نفسین.
 اسمه سین داغلاردا بیرده یاز ییلى،
 اوتورۆن شه هره گۆجلۆ، گۆر سئلی!
 قورودون اۆره کده آرزو چشمه سین،
 بوغون هر بیر یاندا آزادلیق سسین!..»

* * *

شهرین آلتی ایلیق امنیتینی،
 پوزماغا صرف ائتدی اۆ هیمتینی!

شهر يور آيېنين ايگيرمى بيري، گنجه واختي، قازاق آلدې شههري.
 حمله ائيله ديلىر آلا قايپي يا، قان قوسدوردولار او گنجه هامپي يا.
 اولدورؤب، قان توكؤب، اود دونسون ييغيب كؤچدؤ اولكه دن باهار.
 يانسدېر دېلار، امنيت يوزولدو، ظولم آلدې يئرين،
 اوچ يوز ائوي قازاق غارت ائيله دي، توكؤلوك تاريخده باخ گور ئئيله دي؟
 «مخبر السلطنه» گيره نده شهره، اوچ گونلوك غارته وئردى اجازه^{۴۸}.
 سؤنرا «خياباني» جنازه سيني، ايسته ييب قازاقدان، «- تئز گتيرا» دئدى.
 «خياباني» سحر دستنماز آلدې، تحت الحنكى نى بؤينونا سالدې.
 حسن، هاشم، محمود، رباب، فاطمه، نمازا قالخ دېلار انايلا بير گه.
 نماز قورتار مامېش دؤيؤلدؤ قايپي، «سرتيب زاده» ايدى. «- گلمه هئچ برى.»
 دئدى: «اوده قال، هئچ ائشيگه چيخما، گؤزله منى گل يم سنين دالېنجا.»
 لاكين او گلمه دي ناھارا قدير. شئخ محمد قالدې، ائتسين نه ته هر؟
 من يازا بيلميرم، سن دؤشؤن درين: باخ قېزېم، يئرينه «سرتيب زاده» نين،
 قازاقلار گلديلر گون اورتا چاغې، توتسونلار بو اوده بير «ولو ياغى».
 خياباني دامدان قاچېردې داما، خير النساء وئردى توفنگى اونا.
 ووردولار قازاقلار «خير النساء» نى، ائله بيل زينب^(س) ي يا كه زهرا^(س) نى.
 كيچيك اوشاقلارې اسير اتديلر، كيتابېن داغېدېب شئخين، گتديلر.

اۆزۈنۈ، گۈزۈنۈ اۋىدۇ شىخ اۋنون، دئى: «- قال ائويمدهسن، اولسون بوگون.»
شىخ محمد اونا بىردە سۆز وئردى: «- گۈرسىم من ائوبندە سنين قازاقى،
مرمى اويناتمارام، تۆفنگ اتمارام، من بو ماجرايا سنى قاتممارام.»

وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْواتٌ بَلْ أَحْيَاءٌ وَلَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ.
(البقره / ۱۵۴)

شهادت

اۈگۈن بىردن بىره ايكىندى چاغى،
 اينده تۆفنگى وورا بىلهردى،
 بىرلحظه دۆشۆندۆ، وئرمىشىدى ايلقار،
 «- بىرىنجى يۇل، همن تسليم
 اولماق_____دېر،
 ايكىنجى بودور كه قازاقى وورام،
 بودامۆمكۆن دگىل، دۇستا وئردىم
 س_____ۆز،
 اونا دئدىم كى: «من ائتمرم داعوا.
 اۆچۆنجۆ يۇل قالمېش: شهادت يۇلو،
 حيه طده شئىخ گۆردۆ دۆرد بئش قازاقى.
 آياغى اۆستۆنده دورا بىلهردى.
 اۆز - اۆزۆنه دئدى ايندى اۆچ يۇل وار:
 بو يۇلو سئچن هر بىركس آلچاقدېر.
 بىرداها تریه نیب آياغا دورام.
 منیم عملیمه دۇنيا تىكىب گۆز.
 باخ، سنين ائوينده سالمارام غوغا.»
 دۆزگۈنلۆك، صداقت، عشق ايله دۆلو.»

* * *

ايگيرمى ايكىنجى گۆن شهريورده،
 بىر داها عاشورا تکرار اولوردو،
 بىر باشقا شهيد مزار قازبلدى،
 «عشقین معراجېنا شهيد قاووشدو،
 فضيلت شهيدى^{۴۹} اۆچدو گۆيلره،
 ماتم اۆز قانادېن سرميشدى يئره.
 بىر باغرى قان لاله يئنه سۆلوردو.
 ازنون باش داشېنا بئله يازبلدى:
 ملگىده اۆتدۆ، گۆيدن ساووشدو.
 جسدى اوردادا سىرىلدى يئره.

عقیدہ اوغروندا، مرام اوغرواندا،
مسلكی اوغروندا ، اینام اوغروندا،
شہید اولادو، حسین^(ع)
مولاسی کی می .
آغرہسی آغرہدہر منیم قلبیمی .»

وَالسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ

فاتحه

جسدى سۇرۇندۇ خياوانلاردا، يۆز مينلر قورولدو ختم او شهيدە.
غصب كار باغلادي هر بير مسجيدى، تبريزده اوره كلر دۇندۇ مسجيدە.
بير ده «صادقيه» مدرسه سينده، گيزليجه فاتحه اؤخوندو اؤنا^{۵۰}.
هر كسين آغزبندان آتش ياغبردي، بازاردا، كۆچه ده چؤخ يانا - يانا.
آغلادي تهراندا رشته، شيرازدا، حقيقين بارداغيله سيراب اولانلار.
دئيب آغلاشدېلار فارس شاعيرلرى، انسانيلىق مۆلكۇنه قىدم قوينانلار:
«مظلوم خيابانى» قانى قايناسا، بۆتون كفن گئيه ر ايران اولكەسى.^{۵۱}
گؤيلرده تۇفنگى اونون اويناسا، بۇرۇير دۇنيانى حقيقين نفسى.

۱۷. کوشش و نظر

www.duzgun.ir

دوزگون سٹونلر سائیتی

۱. شئیخ محمد خیابانی

عزیز محسنی

شئیخ محمد خیابانی نین حیاتی، فعالیت، بو بؤیوک عالیم و روحانی نین خائینجه سینه شهید اولوب تبریزین کۆچه لرینده سؤرؤنمه سی و او بیر طرفدن اوستاد دؤزگون سؤیله دیگی محتوالی، معنالی و دگرلی منظومه سی، منی وادار اتسدی قلمی گؤتورؤب بو باره ده، ده گرسیز اولموش اولسادا، اؤز نظر و تاثراتیمې یازام.

هر شئی دن اول بونو دئمه لیم بیزیم دؤغما یوردوموزون اولمز عالیم و قهرمانی باره ده چوخ آز دانیشیلوب و حقیقتده بو صادق، فداکار خطیبین و ینیلمز قهرمانین حاققیندا حددن آرتیق قصور اولوب، شئیخ محمد خیابانی بو گؤرکملی عالیم و روحانی غریب قالمیش و بو عظمتلی انسانین باره سینده ایندیهدک نه بیر قلم و نه بیر نمایش گؤستریلیب و بو حاقدا یازبلان کیتابلارین سایې بارماقلاریمیزین ساییندان دا آزدېر. اوستاد دؤزگونون بو حماسه نی اوره گی آغریبا – آغریبا یاراتماسې و سئوملی قیزی نین دؤغوم گؤنؤ مناسبتی ایله اونا هدیه ائتمه سی چوخ یغری و تقدیره لایق دیر. بونو بورادا دئمه لیک، بیزلرده بئله بیر دب واردېر، اوشاقلارین دؤغوم گؤنؤنؤ، آتا- آنا آغیرلایارلار، مجلس قورارلار و بو شادلیق مجلسینه، قارداش- باجی، آتا- آنا، قوهوم، هدیه گتیریپ دؤغوم گؤنؤ اولان قیزا یا اوغلانا تقدیم ائده لر.

اوستاد – شاعیر بو اثری یاراداندا، اوره گی درده گلیر، دؤشونجه لره دالېر، خلقی نین، قهرمانلارین، یازبچې لارین، شاعیرلرین، عالیم و صنعتکارلارین نین نیسگیل و حسرتی شاعیری یاخب یاندېرېر. احساسلی شاعیر جمعیتده اولان حق سیزلیکلری، عدالت سیزلیکلری دریندن گؤرور، خلقی نین دیلی، مدنیتی و منلیگی ایاقلانده یېنې دؤغما شاعیرلرین کیتابلارې قولتوقلاریندا، گؤزله و حق یولوندا سؤیله دیکلری سؤزلری

آغېزلاربىندا قالماقلارېنى گۇرۇر، اودور شاعىر سۇزە گلېر و اۇرەك ياندېرېچې سۇزلىرى گۇر
نە قدەر شعرىت و گۇزەللىكلە ايفادە ائدىر:

«شاعىرلېرېن كىتابلارې قۇلتوغوندا قالاندا،

ئىچە منىم قېزېل قلىبىم ھىچ آغرىيا دۇشمەسىن؟

دۇگۇنلەنىپ تورپاقلاردا آنالارېن باخېشې،

يۇز ايللر يۇل گۇزلەيىرمى بىر ائىل، اولوس، بىر ملت؟»

شاعىر بو فاجعەلرى و بو حق سىزلىكلرى گۇرۇر و اۇنون اۇرەگى اۇد توتوب يانېر و اۇز
سئومىلى قېزېنا اۇزۇنۇ توتوب، اۇرەگى نىن درىنلىگىندە دىكلەنىپ، داغ اۇلان كىدرلېرېن بىلە
دىلەگىرېر:

«كىدرلىتمك اىستەمىرم سىنېن دۇغوم گۇنۇندۇر،

كلەجگىن قوتلو اولسون، آيدېن اولسون گۇنلېرېن.

ايتىرمەسىن سىادتېن، باشې اوجا ياشاسېن،

ياخشې بۇيۇتسۇن ائولادېن، بىر گۇن گۇرسۇن ائىلرېن.»

اوستاد – شاعىر، شاعىرانە بىر طرزە سۇيلەيىر: بوگۇن سىنېن اۇچۇن بايرامدېر، بوگۇن
دۇغوم گۇنۇن دور، چالېرسان اويناپېرسان، شادلىق ائدىرسن، بورا گلن ھر كىمسە، سىنېن بو
دۇغوم گۇنۇن اۇچۇن بىر ھىدە گىرېر، مەن دە سىنېن اۇچۇن قوتوغومدا بىر قالاق شعر
گىرېرم. قېزېم! شىخ محمد خىابانى حماسەسىنى سىنېن اۇچۇن يازمېشام، اوندا يازبلان
كلەلر، ھامېسې اۇرەگىمىن درىنېندن قالخېب. اونو اۇخو، ياخشې اۇخو، گۇر بىزىم بو عالم،
روحانى و خطىبىمىز سۇن نىسلىرىندە نە دىيىدېر:

«باشې اوجا عالمىمىز سرەلنر كىن يىرە،

دئدی: عشقه، فضیلته، دۆز گۆنلۆگه وورولون،
هر هاوايا اوینامایین، اجنبی یه خوش گل سین،
منیم تکی عشق اودونا، یانین، دۆزۆن، دورولون.»

اوستاد – شاعیر، حقیقتده بو حماسه نی چوخ درین قایغی و بؤیوک عشقیله و سئوگیله یارادیدیر، اؤ، شئیخ محمد، بو عالیقدر انسانین باره سینده یازیلان کیتابلاری، الده اولان قایناقلاری، شعرلری، دئییلنلری اوخویوب گۆزدن کئچیرتمه یه کیفایتلنمیر، اؤ، پیادا، آتلې، شسترین اطرافینې، شئیخ محمد انادان دؤغولان شه هری، خامنه نی، حتی اورادا اولان مسجیدلری، دار – دؤدوک کۆچه لری آیاقدان سالبر، هر یتره شئیخ محمد قدم قویوب، ایز بوراخیب اولارین هامسپندان خبر وئیر. شاعیر دار کۆچه لردن کئچیر، اؤزۆ – اؤزۆنه دئییر: «شاعیر سن بورالاردا نه آختاربرسان؟» شاعیر خیال آتینا مینیر، گۆنلری، آییلاری، ایللری آیاقلایبر، اوزاقلارا گئدیر، تاریخین درینلیگینه باش وورور، سکسان ایل بوندان اول خامنه نین باتان گۆنشین اوشایبر:

«سکسان ایل بوندان قاباق خامنه گۆنشی باتدی،
بیر ساتقبن، دین سیز کۆیک شئیخ محمدی ساتدی.
اۆره گینده نه آشوب، آی شاعیر! نه عصیان وار،
داربخما، اوتور آغلا، یوخسا واختین دارالار،
سن حله یازمالپسان قهرمانلیق داستانین،
حماسه لر یارادان شانلی آذربایجانین.»

شاعیر اۆچۆن اؤز خلقی نین حقیقی، صادق و یئنیلمز قهرمانی نین یوردو، شه ری، حتا کۆچه لری مقدس دیر، شاعیر بو حاقدان نه قدهر آخجی، دۆلغون و اۆره ک یاندیرجی جمله لر

قوشوب، قۇى شاعىرىن ايشلەتدىگى كلمەلىرى، مصراعلارې و بيتلىرى، گۇزۇمۇزۇن قاباغىندان كئچىرەك:

«اوتور بورادا، بو كۆچە مقدس دىر سنىن چىن،
بو آنا جادەسىدىر، شاھراھىدېر و وطنىن.
شئىخ محمد خىابانى آددېم باسمىش بورايا،
اوتور، آغلا، ھىچ ترېنمە، ھارا گئدىرسن، ھارا؟»

تارىخ عبرت گۇزگۇسۇدۇر اوندان گرەك درس آلېب اۇيرەنك. اوستاد- شاعىر تارىخىن قالېن صحىفەلىرىنى وراقلايېر، اۇ، قەرمانې نېن دۇغوم گۇنۇندىن سۇز آچېر - نەقدەر ائشىتمەلى، نەقدەر دوشونمەلى! شاعىر گۇنشىن سارالېب باتماسىندان قاش قارالېب ظۇلمتىن چۆكمەسىندىن، شئىخ محمدىن بو وفاسىز و فېرېلداقچې دۇنيايا قدم باسماسىندان، نە قدەر اينجە، گۇزەل و معنالى سۇزلىر ايله دانېشېر:

«بىر قادېن اۇياندان سئوينجك قاجدې، حاج عبدالحمىدىن قايې سېن آچدې.
دئدى: «موشتولوق وئر بىراۇغلون اۇلدو» حاج عبدالحمىدىن گۇزلىرى دۇلدو.»

شاعىر اتانىن حالېنې اۇغولونون دۇنيايا قدم باسماسىندان سۇنرا، جانلې بىر حالدا قلمەچكىر، شاعىرىن سۇيلەدىگى ھر بىر بيتدە دۇغمالېق، اوستادلېق و شعر صنعتى گۇز اۇنۇندە جانلانېر:

كۇكسۇندە ھىجان- گۇزۇندە اۆمىد، اۇ گۇن سئوينىردى حاج عبدالحمىد.
اوتاقدا گئدىردى اۇيان بويانا، بىلمىردى نئىلەسىن باخسېن ھايانا!

اوستاد - شاعىر خىابانى نىن ائوينى، شەرىنى، دۇغوم گۇنۇنۇ، آد قۇيما گۇنۇنۇ، آتا-
اناسې نېن روحيەسى نى مختصر، بو بۇيۇك شخصىتىن باشېندان كئچەنى، شاعىرئانە بىر
طرزىدە شرح ائدىر و اۇخوجودا درىن مارق و علاقه يارادېر و اۇخوجونون گۇزلىرىنىن قاباغىندا
بو وطن سئور، شرفلى، قەرمان، ساتېلماز و يئنىلمز انسانېن حياتېنې تجسم ائدىر. خامنە

و بو زامان آتاسى اونا تكليف اتدير، اؤغول ايندى سن اتلەبىر ياشا چاتىپسان كى گرەك تجارتە ال قۇياسان. قهرمانبن آتاسى تاجير ايدى و روسيەدە ماخاچ قلەدە ال – وئر ايشينه باخپردى. بو كىچىك اوشاق آتاسى نبن سۇزۇنە «بلى» دئيب، روسيە يە گئدير و اورادا تجارت ايشى ايله مشغول اولور. محمد درآكهلى، ذكالى بىر جاوان اولدوغونا گۇرە، اورالاردا سئيرە چېخىب، بۇتۇن يئرلرە باش چكىردى، مسجيدلرى، كليسالارى، شەهرين مختليف يئرلرينى گۇرۇردۇ و ذهنيندە بىر جمعيت شناس كيمي بونلارې تجسم اتديردى. محمد بىر نئجە آى ماخاچ قالادا قالاندىن سۇنرا، آتاسىندان ايستەبىر اؤز دۇغما يوردونا دۇنسۇن. آتاسى اؤغلونون خواهيشىنى قبول اتدير و اونا جاواب وئير:

اؤلسون اؤغلوم، آپاررام سنى، گۇرەرسن بىر داها گۇزەل خامنەنى.
تبريزه يۇللارام، بىردە سنى من، اۇردا اۇخويارسان هر نە ايستەسن.

محمد اؤز آنا يوردونا قايدىر، آناسى اؤغلونون قايتماسىندان چۇخ فرحلەنير، اؤ، آناسىنا دئيب: «آنا جان گۇزلىرىنبن ياشىن سيل، بونو بيل، من داها هميشە سنىلە و سنىن يانبندا اولاجام» و حاج عبدالحميددە اؤز حيات يۇلداشىنا اۇزۇنۇ توتوب دئيب: خاطر جمع اول، محمد تبريزدە قالب اۇردا درس اوخوياجاقدىر.

شاعير انقلابلار يوردو اولان آذربايجان و اۇنون مركزى اولان تبريزى چۇخ بۇيۇك قدرتلە تصوير اتدير:

اؤ، يوردونون، گۇزەل طبيعتيندن، يام ياشىل داغلاربندىن، ال چاتماز ذرولەرىندن و هميشە يادلار اۇنۇندە ووقار ايله دايانان اركىندن، گۇى مسجيد كيمي تاريخى آيىدەلرىندن، يوردونون، اؤز دۇغما قوجاغىندا بسلەديگى، صراف، لعلى و شكوهى كيمي اؤلمز شاعيرلرىندن، انقلاب مركزى اولان تبريزدن چۇخ درين معنالى و محتوالى مىصراعلار ايله دانىشېر:

اى سينەسى مين لر يارا ايله دۇلو ار كيم! يۇزلىرجه ايلين خاطرەسى، اى اولو ار كيم!
غيرتلى اؤغوللار وطنى، مسكنى مينلرجه مقصدس جسدين مدفنى

تاریخیندن دانېشېر. آذربایجان مجلسی نین شورا مجلسی آدی آلدېغېندان و شئېخ محمدین هر گۆن، عدالت، مساوات و بېرلیک سؤیله دیگیندن، شعر و صنعت دیلی ایله نه قده، اوره گه یاتان سؤزلر ایله دانېشېر.

اوستاد – شاعیرین سسی خلقین قدرتی و بېرلیگی اؤنؤنده، تېریزه مشروطه طلبی نین چالېنماغېندان، مظفرالدین شاهین خلقین اؤنؤنده تسلیم اولوب، مشروطه فرمانېنی امضالاماسېندان سؤنرا دا، اوزاقلارا گئدیر. او، تاریخی واراقلایېر، ایتی و قاباقجیل بېر دؤنیا باخېشې ایله، کوروش دان، داریوش دان صحت ائدیر و اولارین ایچ اؤزؤنؤ آجېب گؤستریر. شاعیر سؤنرا معاصره دؤغرو قایدېر، استبدادین، ظؤلمؤن، خیانتېن تملی اولان ساتقېن محمد علی شاه دان و اؤنون ملت مجلسینی توپا باغلاماسېندان، تهران دا و بؤتؤن ایران دا حق دئیهن اینسانلاری اولدؤتدؤرؤب و تېریزه ساری هؤجوموندان دئیر:

هر گۆن پؤسگؤرؤردؤ آغز بندان قان- قان، داها بیلمه ییردی: آلاسه قورویان-
چېراغی کیمسنه سؤندؤره بیلمز، لکه نی نه بؤمبا، نه ده توپ سیلمز.

شاعیر، دؤغما یوردو اولان تېریزی بؤتؤن وارلېغی ایله اؤخوجونون گؤزلی اؤنؤنده تجسم ائدیر. او، آند ایچیر دؤغما شھرینی هئچ زامان اونوتما یاجاق، تېریز، بو انقلاب بئشیگی همیشه آزادلیق و حریت قوربانی اولوب و اونودولماز بېر عشقین رمزی کیمی اؤنون خاطره سی دائما یاشایاجاق:

سن منیم حیاتېم، بؤیؤک آمالېم، عشقیم، افتخارېم، جاه و جلالېم،
سندن آیرېلمازدېر فیکریم، خیالېم، مقدس آرزولو، تېریزیم منیم.

خیابانی، بو خلقی میزین افتخاری، اؤز حیاتی بؤیو، یالنهز بېر عالیم، روحانی یا بېر خطیب اولمایېب، او، هر بېر ایشده اؤز دؤغما خلقی اؤچؤن بېر اؤرنک ایدی؛ گئجه لر حق یولوندا جهاددان دانېشان عالیم، گؤندؤزلر سنگرلرده یاتېردی، اؤنون عملی، سؤزؤ ایله بېر ایدی. او،

ایران انقلابیندا چوخ سایې آز اولان شخصیتلردن ایدی. او، بۆتۆن وار قوه سییله خلقی آیتماغا، ظۆلم اؤنۆنده دفاع ائتمه گه و اؤز خلقی نین فیکیرلیرینی آیدینلاتماغا هر بیر حالدا یورولمادان چالیشیردی. او، عین الدوله لری و بو کیمی حاکیم لری، قُدرتله، عملی ایله، خلقه گۆونمک یولی ایله رسوا ائتدی. ایکی ملعون یابانجی اینگیلتره (انگلیس) و روسلارین بیرى — بیرى ایله ال بیر اولوب، بیرى جنوبدان، او بیرىسی شمالدان دؤغما وطنیمیزی اشغال آلتینا آلاندا بو بؤیۆک انقلابچې نین امرى ایله، تبریزده بو انقلاب یوردوندا، گنیش خلق کۆتله لری، خیابانی نین امرى ایله — کۆچه به کۆچه سالداتلارین ایچینده قیرغین سالدیلار. شیخ محمد بو یورولماز و اولمز رهبرین سلطنته قالدیردېغې عصیان بایراغې نتیجه سینده، بۆتۆن ایراندا بؤیۆک ترپه نیش یاراندى، شاه بو ملعون و خائن انسان، سلطنتدن خلع ائدیلدی، بونون نتیجه سی اولاراق بو جاوان عالیم و قورخماز انقلابچې دؤققوز مین سس (رای) ایله تبریز اھالیسې طرفیندن شورا مجلسینه نماینده سنجیلدی. خیابانی ایکی ایلدن سؤنرا روسلارین اۆلتیماتومی قاباغیندا و هابئله خائن و ثوق الدوله نین انگلیس لر ایله باغلا دېغې پیمان قارشېسېندا قد علم ائدی. و دئموکرات فیرقه سی نین (شیخ محمدین) اورقانی اولان تجدد روزنامه سی یازېر: «بو پیمان مجلس تصدیق ائتمه دن قاباق بیر وراق یاره دیر و ملت اونا هئچ زامان بؤگون قۇیا بیلمز.»

شیخ محمد خیابانی نین شورا مجلسینده اۆلتیماتوم علیه نه چېخشېنې، اوستاد- شاعیر گۆرنه آیدېن و گۆزله قلمه چکیر:

من بیر ایرانلی تک ائدیرم حیرت، سیز نه دن ائتمیرسیز ذره جه همت؟
 ... اوجادان دئییرم جسارت ایله، سیزه سؤیله بیرم من غئیرت ایله.
 وئرمز استقلالېن، الدن بو ملت، روس باغېر ماسېنا نه اولموش علت؟

روسلارین اۆلتیماتومو شورا مجلسینده رد اولدو، و ثوق الدوله بو خائن، هله ایش اؤستۆنده ایدی. بو بؤیۆک انقلابچې، قیام دان باشقا بیر چاره گۆرمه ییب، ۱۲۹۹-ینجی ایل فروردین آبی نین ۱۷ سینده اؤز مقدس قیامینه باشلادی. ایکی گۆن عرضینده بۆتۆن شهر

و ادارەلر خلقىن اينه كنجدى و تهرانين جنائتكار، ساتقبن و خائن مأمورلارې مركزه قايتماغا مجبور قالدېلار. شئىخ محمد خيابانى گنئيش خلق كوتلهلرينى و اؤلكهنى بو مظلوم خلقين ياردېمې ايله آلتې آى تمام بؤيؤك قابيغې و نزاكت ايله اداره اتئدى و هر گؤن اوجا سس ايله دئموكراتلارېن مرامى بارهده، هابئله آزادلېق، حرّيت، برابريك، و مدنيت باره سينده چېخېش اتئدى. اونون گؤندهليك سؤزلىرى تجدد روزنامه سينده درج اولونوردو و بو درين معنالي سؤزلىر يئنيلمز عالييم و روحانى نين صداقت و وطن سئوه رليگينه بؤيؤك بير شاهيددير.

اوستاد- شاعير بؤتؤن بو صحنه لرى و چېخېش لارې، خلقين آزادلېق يولوندا گؤتورؤلن قديم لرى، بؤيؤك ديقت و مهارتله تصوير اتدير، اؤ، قېزېنا خطابېن بو حماسه ده شهيدلر باره ده ساتقبن لار و خائيلرين افشاسېندا، شهرين وضعيتيندن چؤخ گنئيش صورتده دانېشېر: نئجه بير گه اولار، يزدانلا، شئيطان، هوش ائله، سن قېزېم، دؤشؤن بير جه آن. عدالتدن، حقدن دؤغولان اينسان، يؤنه لمز ناحقغه، شره، هئج زامان. خيابانى يعنى: عدالت سسى، محمد^(ص) ين ساوى، قرآن نفسى. ... او صالح بنده نين تميز وجدانى، تانېماز دؤوله نى، شاهي، سلطانى!

آلتې آى تبريزده خلق، شادلېقلا، فرح ايله ياشاېېر، گله جگه اؤميد باغلاېېر. گؤزلرده سئوينمك، گؤلمك هوسى گؤرؤنور. آزادلېق و سعادت قوشو خلقين باشې اؤستؤنده سمالارا اوچور. امنيت، شهرين هر بوجاغېندا حؤكم سؤرؤر: «چؤره ك واى سسى كسيلير». گل ايندى اوستاد- شاعيرين ديليندن بو حالتى، بو حياتى، بو گؤزل ليگى ائشيدك و بير نئجه آن او شرفلى كئچميشيميزده سئير ائدك:

تبريزى خيالدا تجسم ائيله، دورنالار گؤيلرده قاطارلانېلار. بادام آغاجلارې آغ چېچك آچېر، قيش گئدير، هر يانى بؤرؤيؤر باهار.

آرخلاردان آرخماقدا بال شلاله سسی، یاشبلیق شهرده اوجسوز، بوجاقسبز.
تۆستۆ قالخبر بۆتۆن داملاردان گۆیه، کیمسه قالمامبشدپر گئجه اوجاقسبز.

... او قهزبل دؤورانی تاریخ اونوتماز او گۆنلر باهاربن گلین چاغییدی.
تبریز بیر شه هر یوخ، بیر حکومت یوخ حیات نفسییدی، عزت باغییدی.

بوزامان تهران دا حکومت دگیشیلیر، وجیه المله آدی قازانان بیر باش وزیر ایش اؤسته
گلیر. تاریخده همیشه اؤلدوغو کیمی، خلقلر قیامینی لکه له بییرلر، اونا مختلیف آدلار
قویورلار. ایندی بو خلق ترینیشینه ده آد قویدولار و اؤنو بؤغماغا وار قوه لر ایله چالشدیلار.
مشیرالدوله یالاندان آزادلیق سئون آدی ایله تانبنان باش وزیر مخبرالسلطنه، بو ساتقین و
خان وطن پرورلیک و آزادلیق سئون نقابی وورانی، شیخ محمد یارادان نهضتی بؤغماق
اؤچۆن تبریزه گۆنده ریرلر. بو خائن ابلیس (مخبرالسلطنه) تهراندا اولان حاکیم دایره لرین
هامبسی نین فیکرینی یاخشې بیلیردی و اؤدا، قیامی خفه له مک و خلقلین اؤره گینه اولان
آزادلیق و برابرلیگه دایر سؤگینی و عشقی سؤندورمک ایدی و شهره داخیل اولان کیمی
قازاقلار ایله همدست اولوب خلغه هؤجوم اندیرلر، اؤد یاندېرلار، اتولری و دودمانلاری
غارت اندیرلر. خیابانی، بو اولمز و آدی خلقلین یادداشېندا تاریخین صحیفه لرینده دایم
یاشایان شخصیتی خائنه سینه شهید ائدیپ و بو یئنیلمز و خلقی میزین فخری عالم،
روحانی و مبارز رهبرین جنازه سی نی شهرین کۆچه لرینده سؤرؤدۆلر.

من بورادان بیر حاشیه چپخمالبیم. بیلیمیر نه زامان هارادا، چۆخ ایل لر بوندان قاباق،
اوستاد – شاعیر تجسم اتئدیگی کیمی، شعرى قۇلتوغوندا قالان، بیر غریب وطن
شاعیری نین شعرینی اؤخودوم. بو شعر، باشدان – آیاغا زامانلار منیم حافیظه مده
قالمبشدې، یازبقلار اولسون کی، ایندی بو درین معنالی و اؤره ک یاندېران شعرین یالنبز بیر
سۆن نئجه بی تی خاطریمده دیر.

بو یوکسک سوپهده اولان منظومه‌نی، اوستاد - شاعیر، ملک‌الشعرا‌ی بهارین شعرینین ترجمه‌سیله بیتیریر و من بو مقدمه‌یه بیر غریب، شعرى قوجاغبندا قالمبش شاعیرین بو بیتلری ایله سون قویورام:

یوخ، اولمز سن، سن دیری سن، دۇنیا نه‌قده ر کی وار،
 سنین درین تفکرؤن دۇنیا دوردوقجا دورار.
 سن برلشدین اؤز قانینا، دؤغما وطن اوغروندا،
 قانین قالماز یئر اؤستونده آند ایچریک بوردا.
 قیصاصووی آلاجایبق دؤشمئلردن بونو بیل،
 بیزیم گؤزه‌ل شعرهمیز گزه‌جکدیر دیل به دیل.
 یات امین اول، چاتا‌جاقدر بو ایشیمیز تئز باشا،
 سن ای قاندا چوبالایان رهبریمیز، چوخ یاشا!

بئله‌لیکله فخر اندیرم کی اوستاد - شاعیرین درین خلاقیت ایله یازیب - یاراتدیغی بو منظومه‌نین نشرینده من‌ده بیر سوچیله‌بیرم.

تهران - ۱۳۷۹.

۲. سۆز سۇراغېندا

بھروز ایمانی

دۆقتور دۆزگۆنۆن شەرلری بارەدە سۆز - صحبتدن قاباق، ادبی تنقید و آذربایجان ادبیاتیندا تنقیدین اۆزەل یئری خصوصوندا دانېشماق، آرتیق ضرورت طلب ائدیر. آرتیق سۆزۆ اۆلچمک و تانېماق کیمی تعریف اولونان ادبی تنقیددە تنقیدچی بیرینین یارادېچېلق دۆنیاسېنا دریندن گیریپ، اونون ادبی اثرلرینی شرح و تفسیر ائتمکله، او اثرین مثبت و منفی جھتلرینی آچېپ، هانسې قایناقلارا بیبھلندیگینی ایرەلی چکیر.

تنقید و آذربایجان آغېز ادبیاتی:

آذربایجان آغېز ادبیاتیندا تنقیدین بۆیۆک رۆلو، درین کۆکلری و منشایی واردېر. بو خصوصیت هر نەدن آرتیق اتالار سۆزۆندە و مثلردە گۆزە چارېپر. مثلاً آنا اۆز - اؤغلونا نصیحت وئەرک دئییر: « اؤغول سنی گۆلدۆرەن یانېندا اۆتورما، آغلادان یانېندا اۆتور». بو مثلدە «گۆلدۆرمک» و «آغلتماق» انلامېندا یالېز تنقید احوال - روحيەسینی گۆرۆرۆک. و یا خود بیر ایرې مثلدە « دۆست - دۆستونون گۆزگۆسۆدۆر».

تنقیدین یۆکسک مقامی تکجە اتالار سۆزۆندە و نثرلردە دئییل، بلکە ایھاملا دئییلیمش، یۆزمالاردا و لطیفەلردەدە گۆرمک مۆمکۆندۆر. دئییرلر گۆنلرین بیر گۆنۆ اۆلکە پادشاهی نین، ادبیاتا و شعرە ماراغې گۆنۆ گۆندن چۆخالېب، امر ائدیرکی، اۆلکەدە، یاخشې شاعیر وارسا، اونون یانېنا گتیرسینلر. شاعیرلر گلیب، پادشاهی سۆنسوز محبت و رغبتی ایلە قارشېلانېرلار. دئییرلر شاه اۇنلارېن گئییم و بئمکلرینە چۆخ یاخشې یئتیشیب، سۆنسوز حۆرمەت بسلەبیرمیش. بو طرفدن ادبیاتېن و شعرین نە اۆلدوغونو بیلمەین و استعدادی اۆلمایان بیر شخص، دربارا سۆخولماق طاماحی ایلە بیر تەھر اۆزۆنۆ شاعیرلر جرگەسینە قوشور.

واخت او واخلور کی، شعر مجلسی قورولور. هامی شعرینی اوخویور، واخت بونا چاتاندا، شاه اؤنو اؤزؤنه مخصوص حالت ایله ادبیاتچیلارا تقدیم ائدیر و امر وئیرکی، اؤز شعرینی اوخوسون، او شعرینی اوخوماغینا اوخویور، امما اورادا اؤلان سؤز صرافلاری، اؤنون بو هدر سؤز لرینه دؤزه بیلمه ییب گؤلمه یه باشلا ییرلار. بو گؤلؤشلر شاها چؤخ آغبر گلیر، سببینی سؤروش دوقدا باخپ گؤرؤرکی، اؤنون اوخودوغو سؤزلرده او کی، یؤخدور، او دا شعریت دیر. بونا گؤرده شاه بتر عصیله شیر و فرمان وئیرکی، اؤنو سحره کیمی، دربارین قباغیندا یئرلشن گؤله (حووضا) سالسینلار. شاهین خدمتچیلری اؤنو گورولتو ایله سویا سالبرلار. تازا شاعیر سودا چالخالایا چالخالایا قالبر. او طرفدن ده یئل اؤنون پایاغینی سویون اؤزؤنده او طرف بو طرفه آپاربر. شاهین ایتی تازا شاعیرین پایاغینی، ماراقلی گؤرؤب، سویا گیرمه لی اولور. بونو گؤره ن بو یئنی شاعیر، ایته ساری گندیب، اؤنا خطابن دئیر: «یقین سن ده ییس شعر اوخودون، شاه سنی ده سویا آتدی.» ییز بو لطیفه ده گؤلؤشدن آرتیق، شعرین اهمیتی و تنقیدین ضروری اؤلدوغونو دویوروق.

یئری دیر کی، تنقید باره ده باشقا بیر اٹل کلامینی دقتدن، کتچیره ک، ایندی آذربایجان آغز ادبیاتی نین باشقا خصوصیت لریندن بحث ائده جه ییک: یئنه کتچیمش لرین سؤزؤدؤرکی، دئیرلر: اولکه حؤکمداری، امر ائدیر، مملکتینده یاز بلان عیب سیز، ایراد سیز هر هانسې بیر اثره، بؤیوک انعام لار وئره جک دیر. آنجاق بو ایش، اولکه نین درین بیلگیسی اؤلان بیر عالمین نظارتیندن و امضاسیندان سؤنرا اولاجاقدبر. بیر نفر یؤخسول یازبچی، قباقدادان حؤکمدارین تعین ائتدیگی آدمینی گؤرؤب، اؤنا دئیرکی، سن حؤکمدارین یانیندا منیم کیتابما ایراد چبخارما قوی من شاهدان انعاممی آلیم. عالیم دئیر بس اؤندا سنین سهولرینی نه ائده ک؟ یازبچی عالیمی امین ائدیرکی، او کیتابدا گوردؤگو، هر هانسې ایرادی، گؤرؤب، بارماغینی، ایرادین اؤستؤنه قویماقلا، اؤنو اؤز یانلش لاریندان ایبق سالسین. عالیم حؤکمدارین یانیندا بو کیتابی اوخویور و بارماغینی هئچ یئرده دایاندبرمبر. یازبچی گؤرؤر، کیتاب قورتاربر، امما دئییه سن ایراددان - سهودن خبر یؤخدور. ائله ده اولور، عالیم کیتابی قورتاربر، بؤکؤر، بو یئرده یازبچی نین سئوینجی آشب، داشبر، باخپ گؤرؤرکی، کیتاب لاپ قورتاربر، بؤکؤلدؤ. عالیم کیتابی بؤکندن سؤنرا، بارماغینی قویدو

بۆتۈن كىتابىن اۈستۈنە و اىرىن بۆتۈنلۈكلە سەھو و ايرادلې اۈلدوغونو ايهاملا، اۈنون يازانېنا
آندېردې. آذربايجان شفاهى خالق ادبياتېندا، تنقيدله علاقه دار، سايسېز- حسابسېز بو
كىمى ايهاملار و لطيفه لر واردېر.

آذربايجان آغېز ادبياتېندا تنقيدىن درين كۆكلرينى آراشدرماق اۈچۈن باشقا بىر
نمونە يە كىچىرىك. تنقيدىن محبت و قهرمانلېق داستانلارېندا، اۈندان اۈنجه آذربايجان
ناغېللارېندا اولان رۇلونو دويماق چۇخدا چىتىن دگىلدىر:

«شاه و وزير» ناغېلىندا، پادشاه بىر نىچە وزيردن توتولان خزانە اۈغروسو بارەدە
راىلرينى اىستەمىش و بىر نىچە وزير اۈنون گەبرىلمەسېنى (هلاک اۈلماسېنى)
اىستەمىشىدېر. آنجاق اۈچۈنچو وزير اۈنلارېن راىلرينى تنقيد آتشىنە توتاراق، اۈنون
باغېشلانېب، آزاد ائدىلمەسېنى اىستەمىش و دئمشىدېر: «آج آدامېن ايمانې اۈلماز.» بىردە
خزانەدە بئش قىپىك پول اۈلماسا نە اۈلار.

وزيرىن يىرىندە، مقامېندا اولان تنقيدى شاه حۇكمۇنۇ دەگىشىر و بىردە خزانەدن پول
اۈغورلايان آدمى دانلايېب، اۈنون گۆردۆگو ايشى يىسلە يەرك اۈيرەتمىشىدىكى،
اوغورلوقدان ياخشى حالال يۈل ايله زحمت ايله پول قازانماق گرەكدېر.

«باغبان و شاه» ناغېلىندا، شاهدان اۈز باغبېنې كلک و حيله يۈلو ايله آلان باغبان،
پادشاهېن غضبېنە دۇچار اۈلور و شاه امر ائدىر اۈنو اۈلدۆرسۆنلر، اۈزۈنۈ اۈلمۇش گۆرەن
باغبان شاهدان تنقيد ائدەرك اۈنا آندېرېركى، اۈنو اۈلدۆرسە، ائل آراسېندا، اعتبارى ايتەجک،
اعتبار ايتېب، آد داکى، پىس لىگە چېخدې، اۈندا وار دۆلتدە، مقامدا يۈخ اۈلاجاق، باغبانېن
بو تنقيدى سۆزلىرى شاهېن بئىنېنە باتېب، اۈزۈنۈ داردان قورتارېر. تنقيد موضوعو يالېز قديم
ناغېللارېمېزدا دئىيل، بلکە محبت داستانلارېندا اۈز عكسېنى تاپېر:

«اصلى كرم» داستانېندا، قارلې و توفانلې بىر سفردە اصلى، كرمە دئىير:

دئدىم كرم گل بو يۈلدان قايداق،

گۆردۆم خان اۈغلودور اۈنا عار گلېر.

اصلی کرم داستانیبدا کرمین مغرورلوغو و سۆزه باخماماغی تنقید اولور، قهرمانلیق داستانلاریمیزدان اولان «کۆر اولغو» داستانیندا، کۆر اولغونون کئچل حمزه به اینانماسی کسگین صورتده تنقید ائدیلبیر.

بو بیر نئچه مثالدان بللی اولموشدۆرکی، تنقید مسئلهسی آذربایجان تۆرک لرینده آرتیق مهم اولدوغو اۆچون، اولنلارین یاراتدیغی زنگین شفاهی ادبیاتلاریندا درین ایز قویموشدور.

تنقید و اونون ضرورتی:

آذربایجان ادبیاتیندا تنقیدین ضعیف اولماسی، بو ادبیاتین انکشافی یولونا مانعهچی لیک توره دیر. دیلیمیزین، مکتب لرده، یازلماماسی و اوخونماماسی سببیدن، بو دیلده یازیلان هر هانسی ضعیف بیر قلم صاحیبی نین اثری «شاه اثر» حساب ائدیلهرک، اولنلارین عیب و ایرادلاری بیلمهمن اوجا ذیرویه قالدیر بلدیبار. اونا گوره ده ادبیاتیمیزی بیر نوع شهرت خسته لیگی چولغادی. من نه ائلیمیزی قیناییرام، نه ده ضعیف اثرلرین مؤلف لرینی، چۆنکی، آز- چوخ اولنلار یازماسایدی، دیلیمیز بوندان دا آرتیق افلاسا اوغراردی، ایندی عصریمیز علم، تکنیک و کامپیوتر عصری اولدوغو اۆچون، ادبیاتیمیزدا یئنی ساحه لره آددیم آتیر. بونولا دا قلم صاحبلرینین چیین لرینه آغبر بیر یۆک دۆشور. اودا یارادیلان اثرلرین «ادبی تنقیدچی لیگه» داخل ائدیلمه سی دیر. یئری گلیمشکن آرتیرمالی یام کی، باکیدا ادبی تنقیدچی لیک یئنی بیر مرحله یه بییه له نیر. ساوئت (شوروی) دۆرۆنده ادبیات شناسلیق و ادبی تنقیدچی لیک، علمی باخپمدان آرتیق، قلم صاحبلری اۆز اثرلرینده اؤیمه یه و تعریف نامه یه آرتیق یئر وئرمیشلر.

آذربایجان جمهوریتی مستقل لیک الدهه ائدیکن سؤنرا، ادبیات شناسلیق و ادبی تنقید اۆرۆنۆن مهم بیر حیصه سینه یۆنه لدی. میثال اولاراق، یازبچی آصف رستم لی، سارابلی شاعیر بایرامعلی عباسزاده نین اثرلرینده ایشه آپاریلان تحریف لری بیر کیمسه نین کۆنلونه تۆخونمادان، بیر کیمسه یه یامان یوزور دئمهدن و بیر سۆزله تحریف چینی آلچاق سۆزلرله هده له مهن، تنقیدچی لیبن نۆرمال و بوموشاق مرحله سینه یۆل آچمبشدر. بو تاید و یا خود ایران آذربایجانیندا تنقیدچی لیک هله ده اۆز نۆرمال وضعیتینه دۆشمه میشدیر. بو

خصوصاً، تبریزده نشر اولان «میثاق» و «شمس تبریز» نشریه‌لرینده علی حسین زاده (داشقبن) - ین نشر ائتدیگی «ادبی سبکلر» ادلی کیتابی بارهده ایره‌لی سؤزؤلن فیکیرلر تمامی ایله کسگین و ادبی تنقیدچی لیکن اوزاق ایدی. گرچی سؤزؤ گندهن کیتابدا بیر سیرا چاتیشمامازلقلار وار ایدی، آنجاق اؤنو بو سویه‌ده هدهلمک بیر اؤقده‌ده دؤز ایش دئییلدیر.

«فجر آذربایجان» گؤنده‌لیینده گندهن کسگین تنقیدلردن بییری ده، جېغان- وېغان کیتابینا دایر یازبلان تنقید و اوندان دا ایکی فات و منطقدن اوزاق وئرین جاوابلاردیر. جېغان- وېغان کیتابی باره «فجر آذربایجان» گؤنده‌لیینده ایره‌لی سؤزؤلن و توتولان ایرادلارین ۸۰٪ یئرلی ایدی. آنجاق دیلی چؤخ کسرلی اؤلدوغوندان بو کیمی مقاله‌لری ادبی تنقیدچی لییمیزه داخل اتمک اولماز.

مطبوعاتدا و بعضی کیتابلارا یازبلان مقاله‌لرده غیر نورمال تنقیدچی‌لی‌یین باشقا ساحه‌سینه‌ده راست گلیریک، اودا مؤلفلر بارهده حدیندن آرتیق تعریفه و شیشیرتمه‌یه یؤل وئریمه‌سی دیر. مثلا دؤقتور علی اکبر ترابی باشقا سؤزله حلاج اؤغلو جنابلاری، طنز شعریمیزی بیر نوع مثلث حساب انده‌رک، اؤنون بیر بوجاغیندا میرزا علی اکبر صابر و باشقا بوجاغیندا میرزا علی معجزی و باشقا بوجاغیندا ایسه، اؤز سئودگی بییر شاعیری یئرلشدیریر. هر بییر انصافلی قلم صاحبی حلاج اؤغلونون بو سؤزؤ ایله راضی قالمادېنی حالدا، حؤزمتلی عالمین اورتایا چکدیگی فیکیرینی، ادبیات شناسلیق حساب اتمیر.

بللی اؤلدوغو کیمی ادبی تنقید و ادبیاتشناسلیق گئت- گنده اؤزؤنه مخصوص یؤل آچیر. شاعیر ودود دوستی «ایلقار» طرفیندن نگار خانیم خیایونین «منیم شعریم» اثرینه و اردبیللی شاعیر عباسعلی یحیوی «ائلچی» نین «ملکوت آیه‌لری» و «ایلدپریملار لهجه‌سی» کیتابلاری بارهده یازبلان تنقید هر باخمدان تقدیره لایق دیر.

یئری گلیمشکن آرته‌رمالی‌ییق کی، ادبی تنقیدچی لییمیزین هر باخمدان غیر نورمال وضعیته دؤشمه‌سینی دیلیمیزین مدنیتیمیزین غیر رسمی اولماسیندان آرتیق، شخصی و خصوصی دؤشمن‌چی‌لیک و ایدئولوژو ضدیتینده اختارماق مۆمکؤندؤر. بوگؤنکی سیاستچی‌لر، هامینې اؤز اؤلچؤلری ایله اؤلچؤب، اؤزلرینه مخصوص تنقیدچی لیگه آلاق

قویورلار. بونونلا اؤنلارې ادبی تنقیدچی دن آرتېق سیاسی تنقیدچی آدلاندېرماق اؤلار. چۆنکی مدنیت دۆنیاسې اؤچۆن آپارېلان مبارزه ضروری نظره گلرسه، اؤنون یایېلب، نشر ائدیلمهسی اؤتهری اؤلاجاقدېر، بئله لیکله ادبی تنقیدچی لیگه بیر سیرا تضییق لر قبول ائتدیریله جکدیر.

بو وضعیت اؤز اؤلدوغوندا قالېب، اؤزه چېخارېلماسا بو اؤ دئمک دیرکی، قوندارما عالمده سئیر ائدهن، دایاز و معلوماتی آز اؤلان آداملارېن گیلئی لیگی ایله اؤزلشن، درین بیلگی لی عالیملرین توتدوقلاری موقعیتی گۆره جه ییک کی، بئله تمل سیز اثرلره اعتبار سېز لېق گۆستریلر.

«آنتونیو گرامشی» سیاست و ادبیات باره ده اؤز فیکیرینی بئله بیلدیرمیشدیر:

«صنعتکارلار، سیاستچی لرین عکسینه اؤلاراق ثابت تصویرلر یاراتمالی دیر.»

او داها سؤنرا دئیر:

«سیاسی باخېمدان سیاستچی، صنعتکاردان راضی قالما یاجاقدېر.»

بو مثاللاردان آیدېن اؤلورکی، ادبیات، خصوصی ایله باشقا صنعتلر کۆنؤل لردن قېراقدا قالارسا، تنقید و تنقیدچی لیبین مئیدانا چېخماسی گره کسیز اؤلار. ادبیات دۆنیاسې آرتېق گئیش له نیب، یازانلار و اوخویانلار آرتارسا، تنقیدچی لیگه اؤزهل یئر آچیلار.

تنقیدچی لیک بعضا کیتاب مؤلفلری و کیتاب نشر ائدیب، ساتانلار طرفیندن یاخشې قارشېلانمېر. اؤنا گۆره بعضی ناشر، محتواسېز کیتابلارېن نشرینه خصوصی دقت یتتیریر. چۆنکی بئله اثرلری یارادانلار هر نه یین باھاسېنا اؤلورسا اؤلسون، اثرلرینی نشر ائتدیرمک ایسته ییر و بعضی لری ده، امک حقی آلماق عوضینه ناشره یاردېمدا گۆستیریر. تنقیدچی لیگی خوشلامایان بعضی یازانلاردا وارکی، بئله لری، اؤز یازدېقلارې ده یهرسیز اثری عزیز ساناراق، اؤزلریندن اؤستۆن هئچ کیمسه نی گۆرمز لر. بودا ادبی تنقیدچی لیبیمیزده تۆره ن مانع لردن بیری دیر.

ادبی تنقیدچی لیک بو گۆنکۆ دۆنیامیزدا آزاچېق منیمسه نمه لی دیر. چۆنکی هر بیر قلم صاحبی، اؤزۆنۆ نه سۆیه ده اوستاد گۆرسه ده، ایستر- ایستمز اؤنون یاراتدېغی اثرینین آز-

چوخ سهوی اولاجاقدیر. مؤلف اؤز اثرینه مارق گؤسترديگی اؤچؤن، اؤز اثری بارهده قضاوت ائده بيلمه يه چکدير.

باشقا جهتدن تنقيدچی ليک اثرين مثبت خصوصيتلرينی گؤزه ليک لرینی اؤز اوخوجولارینا تانتهدیرر و اوخوجونون دويغو و سليقه سینی ياخشی اثرلر سئچمکده و بدیعی اثرلردن لذت آپارماقدا خصوصی خدمت گؤستیرير. تنقيدچی همده يازبچي و صنعتکارلاری، غفلت و سهوه تولماقدان چکينديرير.

بعضی قلم صاحب لری تنقيد و تنقيدچی ليگی صنعت اؤچؤن بير نوع مانعه چی ليک سانبرلار. بو دؤشؤنجه تمامی ایله يانلبش بير فيکيردير. چؤنکی تنقيد نه قدير کسگين و منطق سيز اولارسادا، يئنه حقیقی صنعتکار، اؤز ایشی نين آردنې توتاجاقدیر.

تصادفی دئيلديرکی، فرانسه يازبچي لارېنېن بيريندن سؤروشانداکي، «صنعتکار آلقېش لانمالي دير» او جاواب وئريب، دئميشدير: «يؤخ اونون عکسینه هنرمنده، کؤتک وورماق لازيم دير». تنقيد، بير سؤزله اؤستون تنقيد چؤخ چتين دير. چؤنکی تنقيدچی نين لازيمي قدير بيلیگی، تمیز دويغوسو و آچيق اؤره گی و دؤشؤنجه سی اولمالي دير. هنر ایلدیربم سرعتی ایله قاباغا گئدير، شرق ادبیات شناسلېغي ایسه، هنری کؤهنه قايدالاردا ساخلاماغا چالېشیر. بونولا بؤتؤن دؤرلرده، يئنيچيلرله، کئچميش عنعنه لره صادق قالانلار آراسیندا چکيش - برکيش، بعضی حاللاردا ایسه دالاشما باش وئیرير.

دئديگيميز کیمی ادبیات شناسلېق و تنقيدچی ليک اينام بسله ديگی عقیده لره آرخالاناراق، بعضی اخلاقی، اجتماعی و سیاسی يؤنلره طرف چکيلير. بونولادا جمیعتده باش وئره ن حادثه لر نتیجه سینده ادبیات شناسلېق و يا خود تنقيدچی ليکده عوض اولونور. بعضی لری ده وار ادبی اثرلری، باشقا سؤزله دئسک ادبیاتی، جمیعتده موجود اولان اخلاقی اوصوللار چرچيوه سینده گؤرؤرلر و اؤزلرینی او اثرلری به يه نیب، به يه مکه سربست حس ائديرلر و اثرلرين غير ثابت اولدوغوندان گؤز اؤرتؤلور.

روسلا رېن بؤيؤک يازبچي سي تولستؤی هنری اخلاقېن آسقي سېندا گؤرؤر و بو صفتیه مالک اولمايان اثری ایسه رد ائدير.

تۆلىستويون عكسىنە اولاراق، اسكار وایلد هنر ایله اخلاقین هر جۆره اویغونلوغونو دانۆر و بو باخیمدان هنرمندی غیر مسؤل تانییر.

ادبیات شناسلیغین مانعەچی لییندن بییری ده، اجتماعی و سیاسی عقیده لرین، تنقیدچی لیگه و ادبیات شناسلیغینا نظارت ائتمه سی دیر. بعضا بو ایش لاپ چتین له شیر، چۆنکی سیاستچی لر و اجتماعی تشکیلاتلار نه اینکی تنقیدچی لردن و یازارلاردان ایستهییرلر اولارین علییه نه بیر سۆز یازماسینلار، بلکه، اۆسته لیک اولاراق، اولارین توتدوقلاری وضعیت لرینی، عقیده لرینی تبلیغ ائتمکده ایستهییرلر. بونولا بئله آیدین اولموشدورکی، اجتماعی و اخلاقی اولچۆ ادبیات شناسلیغا اۆز ایزی قویور، بئله لیکه تنقیدچی بو اوصوللار چرچیوه سینده اۆزۆنه بیر یول آختاراراق، همین ماراغی اۆز اولچۆسونه داخل ائدیر.

ادبیات شناس بو وضعیتدن قاچارسا بیر سپرا چتین لیکلرله اوز به اوز اولاجاقدیر. بو فیکرلری اورتایا چکمدن مقصد ادبیاتیمیزدا تنقیدچی لیگی گئنیش لندیریپ، یازیلان اثرلرین دۆزگۆن اولچۆسۆ ایسه بللی ائدیلمه لی دیر.

دۆقتور دۆزگۆنۆن ایلمده اولان بیر نچه شعر مجموعه سینى دریندن آراشدیرپ، اۇنون مثبت و منفی جهت لرینی آچقلاماقلای، ائلیمه اولان بورجومون بییرینی اۇده بییرم.

کیچیک شعرلر

پهلوی رژیمى نین ۵۰ ایلیک حاکمیتی دۆرۆنده ایران جاماعاتینا خصوصی ایله آذربایجانلی لارا قارشې اولان تضییق اۆز دۆنۆش مرحله سینه چاتمیشدیر. دئمک ایرانین باشقا ملت لرینه باخدېقدا آذربایجانا اولان منفی مناسبت لر بییره ایکی آرتیق ایدی. آذربایجانلی لار پهلوی رژیمى ایله اۆچ جبهه دن ووروشوردو:

۱- ملی، ۲- مذهبی، ۳- ایدئولوژی (سۆلچولوق).

بونولادا تۆرك دیللی آذربایجان شاعیرلری ارتجاعین، دهشتلی دۆرۆنده ده وورشمادان چکیمه دیگی حالدا، قلم مئیدانیندا دۆیۆشۆب کسگین شعرلر یازیردی. دۆقتور صدیق ین «کیچیک شعرلر» ده شاهین اختناق دۆرونون سۇراق وئریر. دۆزگۆنۆن «کیچیک شعرلر» کیتابیندا سۆلچولوق مئیلی هر نه دن اۆستۆن دور. بودا زامانین شاعیردن طلبی ایدی.

دۆزگۆنۆن بو کیتابی نېن تنقید یثری ده اونون بعضاً شعریندن آرتیق شعارچیلغا اۆستۆن وئرمه سی دیر.

دئدیگیمیز کیمی «کیچیک شعرلر» کیتابی نېن شعرلرینه اۆلان مناسبتیمیز، ایستر تنقیدی باخیمدان ایسترسه ده باشقا مزیتلر نظریندن دقت مرکزینده دورور. کیتابین باشلانیشیندا گلن «آنا وطن» شعرینده یورد سئوهرلیک دؤنه- دؤنه اۆز دهیرینی تاپسادا، شعارچیلقدان و سۆلچولارین بایراغینا سېغینماسی اونون بو شعرینه خلل وورور. حالبوکی شعرین بیر چۆخ بۆلۆکلری طبیعی سسله نیر:

بولاقلارین سرین سنین،

چشمه لرین درین سنین،

اوجا ذیره یثرین سنین،

ان گۆزه لسن، بون بیلک،

آنا وطن، آنا وطن.

«کیچیک شعرلر» کیتابی نین مؤلفی بو اثرینده، ائلیمیزین باشینا گلن قانلی- قالدالی گۆنلریندن دانیشیر:

بیر حادثه، بیر دیری لیک بیر اۆلۆم،

بیلمم هاچان قۆیدو سنی قارشیمدا.

یادیمدا دېر آنجاق بو کی اۆگۆنۆ،

قولدورلارین زهری وارمېش آشیمدا.

پهلوی حاکمیتی نین عیبه جر ایشلریندن بیر ده آذربایجانین تاریخی آیده لرینین، احتشاملی مقبره لرینین اوچورولوب محو ائدیلمه سی دیر. آرتیق بللی دیرکی، بیر ائلین، بیر ملتین وارلیغینی، تاریخینی او زامان دانماق اولارکی، اونون تاریخی بینالارینی، یئر اۆزوندن

محو اندەسن. دۇنيادا بئله ايشلر چۇخ گۇرۇنسىدە، امما حقيقت هئچ زامان ايتىب باتمامىشدېر. پهلوى حاكميتى آذربايجانين بير چۇخ تاريخى يئرلرينين آدلارېنى، باشقا خالق لارين آدلارېنا باغلايا بيلمەدىكلرى حالدا، آيىدەلرين داغىدېلماسېنا مارقا گۇسترميشلر. شاه اوصول ادارهسى ارکين عظمتيني آراتماق اۇچۇن، بو احتشاملې بينانې آز- آز محو ائتمەيه باشلادې. بونو بۆتۇن وارلېغې ايله حس آندەن شاعير دۇزگۇن اۇز ارک شعريندە يازېر:

آنا تبريزيمده كى اوجالان ارکيم،

آغلايېر، ياش تۇكۇر،

هاوار- هاوار!

يۇخدور قرار!

لحظه- لحظه باشېندان،

يئنى- يئنى داش كرېچلر،

خار هاخار تۇكۇلۇر.

آمان ارکيم سۇكۇلۇر.

شاعير پهلوى رۇمى نين قارا دوستاقلارېندا، عۇمرۇنۇن باهارېنېن بير حيصەسىنى كئچيرسەدە، بو چتین ليكلر اونو، اۇز يۇلوندىن سارسېتمادې، دۇزۇملۇكلە اۇميدىنى قۇروبو، ساخالاراق ۱۳۵۷ - نچى ايلدە دۇغاچاق گۇنشە ايناندى، او همين گۇنلردە يازېب - يارتماقدان چكىنمەدى:

سوسما يارقا دۇنمە يەريک گئريه،

دايانمادان چېرېنارېق اينان بيز.

ايستەسەدە چتین ليكلر قاووشسون،

چالېشېبان قوياچايېق ايزه- اۇز.

شاعیرین بۇیوک نائلیت لریندن بیریدە اوستاد حبیب ساھیر ایله ایللر بۇیو تانیش اولوب، یاخین اولماسی دېر. بو یاخینلیقلار نتیجە سینده، اوستاد ساھیرین دوزگون یارادبجیلغینا اولان تاثیرینی ده اچیق - آشکارا گۆرۆرۆک، تصادفی دئییلدیگی، ساھیرین حاققیندا یازیلان ساییز - حساب سیز کیتاب و مقاله لردە دوقتور حسین دوزگون، اوز اوستادین تاثیراتینی باشقا اوخوجولارا چاندبرماغی هر نەدن آرتیق مصلحت گۆرۆر. شاعیر «کیچیک شعرلر» کیتابیندا اوستاد ساھیره یازدیغی مکتوبوندا مہم مسئلہ یه تۆخونموشدور اودا ائلین، گله جکده سئل گۆچۆندن سۇراق وئرمەسی دیر:

بیزیم سۆزلریمیز یادا آجی دیر،
چونکی ائل قوہ تی، خالقین گۆچۆدۆر.
من یاخشې بیلیرەم سنین الیندن،
کاغېذا دامان هر شعر اینجی دیر.

همین کیتابدا شاعیر، اوستاد حبیب ساھیره یازدیغی منظوم مکتوبدا اوز اوستادین ایچری دۇنیاسینا او ائل اوزانلارینا «سوسما» دئیە، اونلارین سازلارینین گۆچۆنۆ هر نەدن آرتیق گۆرۆر، و اوخوجوسونا آندبربرگی، سنین جارچی لېغینلا، ائل آییق - ساییق اولوب، وطنده گۆنش دۇغاجاقدیر:

سوسما چال کی، قارا بولود یان گئدەر،
قېزېل گۆنش آخېر دۇغار سماذا،
محبتین چیچک لرین بئجەردەر،
سئودالی لار گۆنه چبخار دۇنیادا.

او ساھیرین سۆزۆنه دەر وئەرک، اوستادین اوز دیلینه اولان درین محبتیندن دانېشېر:

خلقیمه بسله دین درین بیر اینام،
 محبت دفتیرین ائیله دین تامام.
 مقاما شوهر ته سن آلدانمادین،
 ائلینی، یوردونو هئج وخت دانمادین.

یورد غزلری

آذربایجان شعرینین ایلکین نمونه لریندن بیریده غزل فورماسی دیر. آذربایجان شعرینی اوجا بیر چینارا اوخشاتساق، اؤنون یاشیل بوداقلاریندان بیریده غزل دیر. آذربایجاندا غزل شعر فورماسی نین، گؤنؤ گؤندن چیچک لیمه سی و طراوتی، اؤنون زامانلا آدېملا ماسپندا آختارماق اولار.

سؤنؤک شمع اود آلبر پروانه میزدن،
 عاقیل، حکمت اومور، دیوانه میزدن.
 بو یئرده مست اولانلار، عقل اودوزماز،
 گیره ن عاقیل چبخبر مئیکانه میزدن.

بو مصراعلارین مؤلفی اولان ماراغالې حیدر عباسی «باربشماز» غزل شعر فورماسپندا بؤیؤک ده بییشیک لیک لره ال تاپیر.

دوقتور دؤزگؤنؤن غزل لرینده یئنی مضمونلار آز گؤرؤ نسه ده، «یورد غزل لری» آدلانان کیتابدا بیر چؤخ کلاسیک لریمیزین ایزی نی گؤرؤرؤک، حسن اؤغلو، قوشچو اؤغلو، شاه ختائی، نسیمی و باشقالارینین یؤللارینو ایزله سه ده، ملامحمد فضولی نین تاثیرینی آرتبق دیوروق.

فضولی باشقا فورمادا، شعر یازسادا، غزل فورماسپنی هر شئ دن اوجا توتמוש، (تؤرک، فارس و عرب) دیل لرینده مکمل دیوان یاراداراق، تؤرکلرین شعر دؤنیالارینې، خصوصی ایله

غزل شعر فورماسینې اؤستون بیر بدیعی لیگه چاندېرمېشدېر. فضولی غزل شعرى فورماسې
بارهده یازبر:

غزل دیر، صفا بخش اهل نظر،
غزل دیر، گؤل و بوستان هنر.
غزال غزل صیدی آسان دئییل،
غزل منکر اهل عرفان دئییل.
غزل بیلدیره ر شاعیرین قُدرتین،
غزل آرتېرار ناظمین حکمتین.

دئدیگیمیز کیمی «یورد غزلری» مؤلفی بؤیوک فضولی نین درین مضمونلو غزلرینی
بؤتۆن وارلیغی ایله حس ائدهرک، بو کیتابین باشلانېشېندا اوستادېنېن امهیینی بئله
دهرلندیریر:

یارب فضولی تک منهده اولگیل ابتدا،
گؤستر طریق جد پاکیمی ای خالق سما!

دوقتور دؤزگۆن ایلدېرېم سرعتی ایله فضولی مکتببندن آیاق گؤتۆرۆب، اؤزۆنۆ سید
عظیم شیروانی مکتببینه چاندېرراق، اونون اؤیۆد وئریجی شعرلریندن اؤز الهام جامېنی
دۆلدورراق، اؤز چاغداشلارېنا عبرت وئریجی سؤزلرینی بئله چاندېرا بیلمیشدیر:

دؤستوم، قیمتینی ساخلا، بهانی حفظ ائت.
سنه تاپشېردېغېم اسرار نهانی حفظ ائت.
عاشقین قلبینه گر باسسان آیاق اؤز قلبین،
غیردن خالی ائله، صدق و صفانی حفظ ائت.

بو كىچىك غزله شاعىر سىد عظيم شىروانى نىن روحو ايله، سۆزۆن دوغرو معناىندا سىد عظيم شىروانى نىن فىكىر و دۆشۆنجهسى ايله آذربايجان آچىق شعرىنىن (سربىست شعرىنىن) بايراقچىسى اۆلان اوستاد حبيب ساھىرى ياھىنلاشدىرماغا چالېشېر. نھايت اۆ اۆز فىكرىنى ھر ايكى شاعىرىن فلسفى دۆشۆنجهسىنە قاتېر:

فضل ياب اول بابالاردان گئجه – گۆندۆز، «دۆز گۆن»، ،
سن دن «ساھىر» ساياغى لطف بيانى حفظ ائت.

شاعىرىن غزلىرىندە، مھم موصولاردان بىرى دە اۆنون افتخارلى تۆرك ائللرىنىن شانلى كئچمىش لىرىنى غرور حسى ايله خاطرلاماسى دېر. او آيدان آرې، سودان دورو ائللرىنى اۆز غزلىرىندە بئله وصف ائدىر:

ختادان گلمىش اجدادىم سۆزۆمدە بىر خطا يۇخدور،
اولوسوم افتخار ائىلركى، ذاتىمدا رىا يۇخدور.
گل اى ساقى منىملە اگلش و اگلن، منىملە اول،
بىزىم مسلكدە دوستلوقدا صداقت وار، جفا يۇخدور.

يورد غزلىرى كىتابىندا مھم موصولاردان بىرى دە آدې تاريخىنىن اۆزۆ قدهر قوجامان اۆلان تېرىز شېرىنىن سۆگىسى دىر. تېرىز بارەدە چۆخ شاعىر اۆز مھارتىنى سېنامېش و بىر چۆخ اينجه صنعت اوستادلارې، بو شېرىن احتشام و عظمتىندن سۇراق وئرمىشلر. حالبوكى دوقتور دۆزگۆنۆن ائادان اولدوغو تېرىز شېرىندىن اوزاق قالىب، عۆمرۆنۆ غربت يئرلردە كئچىرسەدە، بىر آندا اولسون بئله اۆز دوغما يوردوندىن آيرىلمامېش و اۆز يارادېچىلېغىندا اۆنو دۆنە – دۆنە وصف ائتمىشدىر:

ائللرىن عشق حدىشى كىمى داستان يۇخدور،
منە تېرىز تكى نه آى نه دە كنعان يۇخدور.
اۆرەگىم بىر تىكە دىر، لهجه نه، خوش سۆزلىرىنە،

لب‌لرین قندی کیمی دردلره درمان یۇخدور.

همین غزلده ائلیمیزین گۆزهل بیر مثللی یادا دوشور «هر کسه اۆز اتوی، هر قوشا ایسه اۆز یوواسی گۆزهل دیر.» بونونلادا او باشقا خالقارین یورد سئوه‌رلیینی ده‌یرلندیریب اۆز یورد سئوه‌رلیینی ایسه اؤرت- باسدېر ائتمیر:
یادا اۆز یوردو عزیز ایسه بیزیم ائللرده،
آذربایجان مثالی روضه‌ی رضوان یۇخدور.

همین شعرین آردېنجا، شاعیر «قالار» ردیفلی غزلینده یوردونا اولان قېزغېن محبتینی، اۆز اوخوجوسونا چاتدېرماق ایسته‌یر و ائلینی سئوه‌نلری ان ناموسلو و شرفلی شخص‌لر سپراسېنا یازېر:

یوردون شرفین ایتیرسه کیمسه،
ناموس و شرافت، عار قالماز.
جمع اولسا گر اردبیل و تبریز،
آشفته بو روزگار قالماز،

دوقتور دۆزگۆنۆن باشقا شعرلرینده اولدوغو کیمی غزلینده ده کئچمیش پهلوی رژیمینی آذربایجان ائلینه قارشې آپاردېغې، سرت سیاستی پیسله‌نیر. اؤنون بو خصوصدا یازدېغې شعرلرینی اوخویارکن، ایستر، ایستمز، ائلیمیزین پهلوی حاکمیتی‌نین باشېنا گتیردیگی قانلی- قالدالی گۆنلری یادا دۆشۆر، تۆرک دیلی‌نین تحقیر اولونماسې، مکتبلرده بو دیلده دانېشانلار اۆچۆن جریمه ساندېقلارېنېن آسېلماسې، یۆزلرجه، منیرجه، نه دهشتلی آنلار یادا دۆشۆر:

بیر بۆلۆک دۆره سیزه دۆوره و دۆوران وئردیک،
اؤرۆمۆز اللری بۆش قالماغا دۆوران گزیریک!

قاتی کۆنۆلۆ شاهېن باغرېنا توش گلْمیش اٹلیم،
داش دِلن، باغرې یاران سمبە و سوھان گزیریک.

شاعیر آذربایجان اٹلی نین دردینی، اۆز اۆرەگیندە اۆز ایچریسیندە گۆرۆر، اۆنون
فیکرینجە، آذربایجان تۆرکۆنۆن آرزو و ایستکلیری، پارتیا، سیاسی تشکیلاتلارین،
حزبلرین چرچیوہسینە سېخشان دئیل، بلکہ:
حزبلر دردیمیزە درمان ائدەنمیر بیلیریک،
بیر سمندر سایاغې اٹللرە قوربان گزیریک.

دوقتور دۆزگۆنۆن غزللری، اۆنون گنجلیک چاغېندا قلمە آېنماسادا، اۆنون بو اوسلوبدا
یازدېغې شعرلرینین معین حیصەسی گنجلیک احوال - روحیەسی داشییر. اۆ لیریک و یا خود
عاشقانه فورمادا یاراتدېغې غزلریندە، گیلئی لیک دویولسادا، اۆنو بیر سیرا سؤرغولار
قارشېسېنادا قۆبور:

بیر خندە ائتمەدین من بیمار ایله گۆزەل،
بو عاردېر سنە، کۆسەسن یار ایله گۆزەل.
دۆن باخمادېن منە نییە اۆز یانە دۆندەریب،
گنتدین کنارە بیر بۆلۆک اغیار ایله گۆزەل؟

شاعیر لیریک اثرلریندە، آدې، تعریفی دۆنیانې چولغایان تۆرک گۆزەلینی دۆنە - دۆنە
وصف ائتمکدن دۆیمور:

سن پریرو، ماہپیکر، تۆرک خوبانسان گۆزەل،
بیر فرشته باطن و ظاهر دە انسانسان گۆزەل.
خصمینە تسلیم اولما، کسمەسن دە باس اونو،

غیترتی دیلده گزه تۆرک مسلمانسان گۆزهل.

دۆزگون «گۆزهل» ردیفلی غزلینده مهم بیر مسئلهیه ده توخونور، اودا تۆرک قادین و قیزلارینې کیشی کیمی غیرتلی، مرد، مردانه اولمالاری دېر. او ناموس و شرفی، هر شئی دن اؤستون توتان گۆزهللری، ائلین ایگید و قهرمان اوغلانلاریندان آیرې گۆرمؤر. اؤنلاری شاعیر، کور اوغلولار، نسیمی لر سپراسینا یازېر:

مرد- مردانه دۆلان نامردلره مئیدان اؤخو،

ناکیشی لیک صفحه سینه خط بطلانسان گۆزهل.

ظۆلمه باش اگمه اسیر ظالم ائتمه خالقینې،

سن «نسیمی» میثلی سن، بیر پارچا عصیانسان گۆزهل.

شاعیر دۆزگون یورد غزلری کیتابیندا، اؤز اوغلانلارینا اؤیؤد وئریب، اؤنلاری اولو بابالاری کیمی باش اوجا یاشاماغا چاغېرېر و حاققېن عدالتین دالېندا دایاناراق جرأتلی اولماغا سسله ییر:

پایمال ائلمه هئج کیمسه نین حاققېن اصلا،

حاققېنې آلماما فریاد ائله جرأتله اوغول.

کیمسه اؤز تاریخینی، اؤز دلینی چئینتمیر،

بابا میراثینا گل باخما حقارتله اوغول.

شاه اصول ادارهسی نین آپاردېنې سیاستلری نتیجه سینده، تۆرک اوشاقلارینې باشقا دیلده دانېشلارې، اؤرهک سارسیدېجې اولموشدور. فارس دلیلنده دانېشان اوشاغېن آتاسېنا اعتراض ائدهنده، او آدم اؤز عناد کارلېغېندان دؤنمه یهرک دئیردی: «من اوشاغېمې اؤز دلیلنده دانېشدېرسام، اوشاق لهجه تاپار» یعنی فارسجانی، تۆرکجه لهجه سینده ایفاده ائدهر. بئله شخصلرین فیکرینجه بو ایش بیر نوع قباحت حساب اولونور، امما همین آدم و اونون

کیمی لر، بیر فرانسه‌لی نین فرانسه لهجه‌سینده فارسجا دانیشدیغینی گؤرؤب، آغزبېن قېلېغېنی آخېداراق، اؤز فیکیرینی: «نه گۆزل، نه شیرین لهجه‌سی وار» دېه بیلدیریر. أمما بیر تۆرکون، تۆرک لهجه‌سی ایله فارسی دانیشماسینی مسخره اتمکدن چکینمیر. شاعیر دۆزگۆن غزلرینده بو مۆضوعا اؤزل یۆن وئره‌رک یازېر:

اوغلونا اؤیره‌ت اؤزۆن اؤز دلیینی،

قویما اغیار آپارا سئوگیلینی،

دئمه کی، «مدرسه‌ده لهجه تاپارا!»

بیر گۆنه دهیمز ائلمه، ایلینی.

دوقتور دۆزگۆنۆن «یورد غزلری» کیتابی نین سون حیصه‌لرینده، آذربایجان کندلیسی نین ساده داورانیبشېندان، گۆزل خصوصیت‌لریندن بحث ائدیر. او شهرده دوغولسادا، بعضی قېسقانچ گۆزلۆ شهرلی لر کیمی، کندلی لره حقارت گۆزۆ ایله نه این کی باخمېر، بلکه، کند جاماعاتی نین صافلېغېنی ساده‌لیینی، اوجا ذیروه‌له چاتدېرماغا جهد گۆسترییر:

سلام اولسون سنه مندن صفالی رنجبر کندلی،

اۆره‌گی صاف – صداقتلی، کلکدن بی خبر کندلی.

شاعیر همین شعرده اؤز سۆیونو اؤستۆن توتانلاری اؤز سۆز سیلاحی ایله هده‌له‌ییر:

تمدنلی بو اعیانلار، نژادی برتر انسانلار،

منیم احوالېمی سندن ده ائتمیشلر بتر کندلی.

سن ای آزغېن جهالت ایچره چولقایمېش اوجا رتبه!

بونو بیل، گۆرمه‌دیم بیر ساده انسان من، مگر کندلی!

اوچغون داخما

۱۳۶۱- نجی گۆنش ایلی ایشیق اۆزۆ گۆرهن اوچغون داخما شعر توپلوسو، عمومیتله شعردن آرتیق شعارچیلغا آرتیق یئر وئرهن مؤضوعالاری عکس اتدییریر. عین حالدا او دۆرهده باش وئرهن حادثهلری دریندن ایزلهیهرک، بیر چۆخ شعرلر یازماقلا یاناشی خالق بایاتیلاریندان فایدالاناراق، شاه دۆرۆنده باش وئرهن حادثهلری خاطرلایاراق، درین فیکیر دۆنیاسینا اۆز گتیریر:

باغلار سیلکیندی باردان.

دۆشمَن کام آلدی باردان.

نولا بیر خوش گۆن گله،

بیزده قورتاراق داردان.

اوچغون داخما شعر مجموعه سینى آراشدیراندا، ایستر- ایستمز سوئتلر بیرلیگی نین قبول اتدییریلیمیش، ادبی سبکلری یادا دۆشۆر. «ادبی مکتبلر» اثرینین مؤلفی «از باروک تا پاراناس» روسیه نین رئالیسم ادبی مکتبینی اۆچ حیصهیه بۆلور. ۱- ایلك رئالیسم، ۲- تنقیدی رئالیسم، ۳- سوسیالیستی رئالیسم.

ایلك و تنقیدی رئالیسم لار بارهده سۆز آچماغا آرتیق احتیاج دویولمور. آنجاق

سوسیالیستی رئالیسم ادبی سبکی اطرافیندا دانیشماق طبیعی نظره گلیر.

سوسیالیستی رئالیسم، ادبیات ساحه یسندنه سوئتلر بیرلیگی نین مکتبیندن قیدالانان بۆتۆن اۆلکه لرین رسمی مکتبی سانلیردی. سوسیالیستی رئالیسم ۱۹۳۴- نجو میلادی تاریخینده مسکودا کئچیریلن، شوروی یازپچی لارینین بیرینجی کنگره سینده رسمی صورتده اۆز یئرینی آلدی. سوسیالیستی رئالیسم مکتبینده، هنرمند هر نه دن آرتیق انقلابچی احوال- روحیه ده یاشامالی و بیر سۆزله انقلابی اثرلر یاراتمالی دیر. یئرگی گلمیشکن دئمهلیم کی، ۱۹۳۲- نجی میلادی تاریخینده کمونیست پارتیاسی نین مرکزی کمیته سی سوئتلر بیرلیکینده فعالیت گۆسترهن بۆتۆن ادبی، هنری درنگ، تشکیلاتلاری رسمی صورتده اورتادان قالدیراراق اؤنلارین واحد بیر سندیکادا فعالیت گۆستمهلری قرارا آلینمیشدیر.

بونولا بئله کمونیست پارتیاسی سۆزؤ گئندن سنديکالاربن بودجه سینی تامین ائدهرک، بۆتۆن هنر ساحه سینده فعالیت گۆستره یئرلرده اۆز فیکیر و ائدولوژلارینی تبلیغ ائتمه یه باشلامیشلار. بئله لیکله ۱۹۳۴- نجو میلادی تاریخینده سوسیالیستی رئالیسم هنرمندلر ایچره سینده اۆزۆنه مخصوص یئر آچماغا باشلادی. سوسیالیستی رئالیسم مکتبینه، پارتیانبن ایدئولوژیک اوصولونا او یغون فعالیت گۆستریمک و خالق خدمت گۆستریمک، زحمتچی لر مبارزه لریندن مدافعه ائتمک و انترناسیونالیسم روحیه ده یاشاماغا آرتیق یئر ویریلیر.

سوسیالیستی رئالیسم مکتبی، بۆتۆن سوسیالیستی اۆلکه لرده، سۆزۆن دۇغرو معناسیندا دۆنیانین هر یئرینده آرتیق منیمسه نهرک، ایراندا خصوصی ایله آذربایجاندا، بویۆک مۆقیته بیبه لنمیشدیر. بو خصوصدا رحمت لیک صمد بهرنگی، علیرضا نابدل، بهروز دهقانی و دۆقتور حسین دۆزگۆن آدلارینی خصوصی صورتده وورغولاماق آرتیق یئرینه دۆشردی. دۆقتور دۆزگۆنۆن بیر چۆخ شعرلری، خصوصی ایله اوچغون داخما شعر مجموعه سینده سوسیالیستی رئالیسم مکتبینه یزلیرنی آختارماق چۆخدا چتین دگیلیدیر. اوچغون داخما کیتابی نین ایلك شعرینده، سوسیالیستی رئالیسم مکتبینه نین تاثیرینی گۆرۆرۆک:

بو جیغیرا قانلی- قانلی لۆت آیاقلار قویولوب،
 قالین- قالین دابانلاردان قات- قات درى سۆیولوب.
 بو جیغیردا مینلر انسان چاتیلارلار سۆرۆنۆب،
 پارا- پارا چوللاری دا قیزیل قانا بۆرۆنۆب.
 بو جیغیردا مینلر گلین آتلار اۆسته قاچیلپ،
 سحر آخشام دورقون گۆنش مینلر لئشه ساچیلپ.
 ساعاتدا بیر مینلر قادین داش اۆستۆنده اۆتوروب،
 بو جیغیردا خانلار بگ لر احتراملا آتلانپ.

شاعیر «اوجغون داخما» اثریندهده وطن دردینی، ائل قایغی سېنې، «کیم» باشلېقې
شعرینده، اؤز سنبولیک، رمزی ایله، اؤزۆنۆ آناسېز بیر کیمسه حساب ائدهرک یازېر:

بلکه من آناسېز قالا ایدیم،

گۆزۆمدن یاشې کیم سیلردی؟

اؤیره دردی ساز - سۆزۆ کیم منه،

یۆکسلمه ییمی کیم دیله ردی؟

شاعیر ائللین آغېر دوروموندا، اوشاقلارېن وطن اوغولارېنېن، آنا لایلا سېنا، بایاتېلارېنا،
اؤیۆد وئریجی سۆزلریننه، ناغېلارېنا حسرت قالدېسېنې همین شعرینده خاطر لاتماق
ایسته ییر:

کیم منه بس ناغېل دئیهردی،

هر سحر قوشمالار قوشاردی؟

آیدېن بیر گله جکدن اؤترۆ،

اوخویوب، اوخویوب جوشاردی؟

و نهایت ائلسیز، اؤباسېز یاشاماغېن سۆن مرحله سینی، اؤز داهیانه مصراعلارې ایله،
جانلې تابلولار ایچریسینده تصویره چکیر. تانېش اولاجاغېنېز بو مصراعلاردا، بیر ایگیدین
گرگین حیاتېنې گۆرۆب، کۆوره لن آنانېن، باشقا سوزله، ساواش مئیدانېندان و یۆزلرجه باشېنا
گلن بلالارې گۆره ن آنانېن دېلیندن قۇیان دئییم طرزیندن بحث ائدیر:

قادا منه گلنده،

کیم «قادان دۆشسۆن» جانېما،

«آنان اؤلسۆن بالالا» دئیهردی؟

قاچا - قاچا گلردی یانېما.

شاعیر دۆزگۆنۆن «خیام» شعرینی اوخوبارکن ایستر- ایستمز بیر دۆشۆنجه مئیدانا گلیر، اودا «فارس- تۆرک» مسئلهسی دیر. فارس ملتی ایله تۆرک ملتی نین عصیرلر بویو، چیگین- چیگینه یاشایب، بیر- بیرلرینین مدنیت و ادبیاتلارنا تأثیر و ائتگی بوراخماسی انکار ائدیلمزدیر. تۆرکلر فارسلا رین هم قیلینچنی چالمبشلا، همده ادبیاتنی اۆز سحرکار قلملری ایله ایشقلاندیرا بیلیمشیر. خاقانی کیمین نهنگ بیر شاعیردن تأثیرلنن، شیرازلپ حافظ، اۆز عرفانی غزللری ایله بۆتۆن اۆره کلره یول تاپمبشدر. هر عصرده تۆرکلر فارس ادبیاتنا گۆزهل- گۆزهل، قیمتی- قیمتی اثرلر ارمغان ائدرک، بوگۆنکۆ گۆنۆمۆزه قدهرده فارس ادبیاتیندا اۆز لرینه مخصوص یئر آچراق، حتی فارسلا ردان گۆجلۆ اثرلر یاراتماقلا، اۆز لیاقتلرینی بروزه وئره بیلیمشیر. چاغداش دۆنیامیزدان اولان، پروین خانم اعتصامی، اوستاد محمد حسین شهریار، مفتون امینی، غلامحسین سعدی، رضا براهنی و یۆزلرجه داهبی سۆز اوستادلاری، اۆز اعجاز کار قلملری ایله فارس ادبیاتینا مثل سیز خدمت گۆستمیشلر. بونون عکسینه اولاراق محمود دولت آبادی، احمد شاملو، صادق هدایت، صادق چوبک و باشقا فارس دیلی عالیم و شاعیرلر تۆرکلره، اۆز منفی مناسبتلرینی بسلمیشلر. ماراقلی خالدبرکی، احمد شاملو کیمی دۆنیا شهرتلی بیر شاعیر «دۆنیا کیچیک بیر کنددیر» دئمیشدیر، آنجاق او اۆز دئدیگینه آرخا دورمایاراق، ملتچی لیک ساواشینپ قیزدبرماقدان چکینمیر، احمد شاملو اۆزۆنۆن بیر شعرینده یازبر:

«من بامدادم

شهروندی با اندام و هوشی متوسط.

نسبام به یک حلقه به آوارگان کابل می پیوندد،

نام کوچکم عربی است.

نام قبيله ام ترکی است.

کنیه ام پارسی است.

نام قبيله ام شرمسار تاریخ است.

نام کوچکم را دوست ندارم
تنها هنگامی که تو آواز می دهی،
این نام زیباترین کلام جهانست
و آن صدا غمناکترین آواز استمداد»

ترجمه:

«من بامدادام
اورتا بویلو، اورتا دۆشۆنجه لی وطنداش .
اصل، نسیم کابل شهری نین دیدرگین دۆشنلرینه چاتیر .
کیچیک آدیم عربی دیر،
اٹلیمین آدۆ تۆرکۆ دور،
لقیم پارسى دیر .
اٹلیمین آدی تاریخین لکەسى دیر .
کیچیک آدیمې سئومه بیرم .
و یالنبز سن اؤخویارکن،
بو آد دۆنیانېن ان گۆزەل سۆزلریندن دیر و اؤسس،
یاردېم دیله ین لرین ان غملى سسى دیر.»

احمد شاملونون بو شعرینی اوخویان هر بیر غرضسيز آدام، دۇقتور دۆزگۆنۆن خيام
شعرى ایله اؤنو توتوشدورمالی اولور و دۆزگۆنۆن بو شعرى احمد شاملونون سۆلچلوق
اییدیاسېنا باطل بیر خط چکیر، اؤ دئیر:

من اؤز ائلیمی سئویرم، باشقالاریندا حورمت گؤزؤ ایله باخیرام، شاعیر بعضا اؤز منطقی باخشپ ایله، فارس دیللی شاعیر و عالیملری علمی باخیمدان آراشدیریر و فارس دیلینده اولان گؤجلؤ اثرلری اورتایا چکییر.

او «خیام» شعرینده خیامدان الهام آلان تۇرک دیلینده یازیب یارادان کشوری دن، اؤستون گورور، بو اؤنو گؤستیریرکی، او قورو تعصبه یول وئرمیر:

سنین غمین- دردین اولو کدرین،

اؤره ک دؤیؤنتؤن ده بیزیمکی، خیام!

بیلیرسنمی منیم «کشوری» لریم،

اضطرابلاریندان آلمیشدیر الهام.

شاعیرده اولان بو صداقت، گؤره سن اؤزؤنو هامیدان اؤستون بیلن شؤونیستلری اوتاندیرا بیله جکمی؟

«لوچغون داخما» کیتابیندا شاعیری دؤشؤندورن مسئله لردن بیریدیه ستارخانین ایگی دلیگی و قوچاقلیغی نهن دقت مرکزینده دورماسی دیر. ستارخانین ادبنا چؤخلو شعرلر یازلمیش، چؤخلو سؤزلر دئیلیمیشدیر. هر بیر قلم صاحبی بو اٹل قهرمانی نهن بیر خصوصیتینی اؤز یارادبجیلغیندا عکس اتدیرمیشدیر. اؤنلارین هامیسی اؤز یئرینده اؤنملی و دیهرلی دیرلر. شاعیر دؤزگؤنؤن ستارخان شعرینده، بیر نئچه مۆسوع اؤز عکسینی تاپیر. مثلا بیر یئرده اونو فهله لرین رهبری حساب اتدیر، باشقا بیر بندینده، ستارخانین، قهرمانلیغین بو اؤلکه ده یاراتدیغی ملی آزادلیق حرکاتینی، گورؤب، جاننا قورخو دؤشن روس تزاربنین داخلی اضطرابیندان بحث اتدیر. باشقا طرفدن ایسه قاجار شاهین نهن ستارخانا قارشى دؤشمن چی لییندن و غضیبندن سؤز آچیر.

شاعیر بو شعرده ادی بؤتؤن دؤنیانی توتان ستارخانین، ساده بیر کند محیطیندن چبخدیغی و قاراداغ ماحالی نهن تاریخی و استراتژی اهمیتینی، گؤز اؤنؤنده جانلاندیریر:

سند جانلانمیشدیر منیم آمالم،

قاراداغلی گۆزهل ایگید قهرمان.
قانادلاندى یئنه ترلان خیالیم،
بودور قوشدوم سنین شائینه داستان.

شاعیر، ستارخان شعرینده، ائلین قهرمان اوغلو ستارخانین مین آل و حیلله ایله تهرانا
چکیلیب، اونون نامرده جه سینه قصد ائدیلمه سینى خاطر لادیر و اؤز اوخوجوسونا آندیریر کی،
دۆنیا قدرت لری قاجار استبدادینین آرخاسیندا باشقا بیر دیکتاتوریا بسله ییر، دئمک مشروطه
قهرمانینی آرادان آپارماقلا، آذربایجان خالقینی قاتینی دۆشمینی اولان رضاخانین ایش اؤسته
گتیرمه یه، چؤخلو سرمایه قویموشدور.

شاعیر بو نئچه ایلیک حادثه نی کیچیک بیر بند شعرده بئله تصویره چکییر:
سؤرۆلدۆن تهرانا چپراقلار سؤندۆ،
رضاخان دیرچه لدی قاجارلار یئندی،
گون اؤتدۆ، ایلی کئچدی زامانا دؤندۆ،
قهرغینلارا دؤشدۆ بو آذربایجان.

ستارخانین باشینا گلن کدرلی حادثه، نهایت مشروطه انقلابی نین افلاسا اوغراماسی،
شاعیری ناراحات اتسه ده، پهلوی رژیمینی دئوریلمه سی شاعیرین بیر آز نفرتینی آزالدیر:

محمد رضا خان سانکی داو اولدو،
آنالاری آغلار قویدو، ساوولدو،
بیر گۆن ده ایراندان ایت تک قوولدو،
«شاه گئتدی» بایرامی قالدی بورادان.

شاعیر دۆزگۆن اوچغون داخما کیتاپیندا «ساواشپن» نه اولدوغونو خصوصی قئید اتمیشدیر.

آذربایجانین بیر چوخ شاعیرلری دۆشممن چی لیگین ساواشپن آجی ایزلرینی، اۆز یارادبجیلقلاریندا عکس ائتدیره رک بشریت تاریخینده اۆزلرینه مخصوص یئر آچمیشلار، شاعیر کریم مشروطه چی (سۆنمز) محاربه و ساواش باره ده اۆز فیکرینی بئله بیان ائدیر:

قلم اوللام حقیقتی یازارام:

کین کدورت قورولوشون پوزارام،

من دعوادان چارپیشمادان بئزارام،

او انسانین امه یینی زای ایستر.

ماراغالی حیدر عباسی «باربشماز» ساواشپن تۆره تدیگی فاجعه لریندن بحث ائتدیگی حالدا، ساواش قیزدیرانلارین، قارشپسینا باشقا یول قویور:

یئر اۆزۆنۆ گۆلر اۆزه حسرت قویان،

آغ ائولیلر

هئج بیلیرسیز،

سیزده اولان اسلحه یه مالک اولسام

ئئیلهرم من؟

من اولنلارین قارینلارین باربتلا دۆلدورمارام

ماشاسینا توخوناندا،

گۆزلریندن اولوم شاخسپن

یئر اۆزۆنۆن آجلارینې دویورماغا

قارینالارین چۆره ک ایله دویورارام

او یئرینه چۆره ک سپسین

سيزده اولان اولۇم يۇكلۇ طياره لر
مينم اولسا، اولارلا من اولكه لره واي خبرين
داشمارام
اولارلا من ايلده بير يول ات دادمايان
اوشاقلارا ات گتيره م.

بارېشمازېن شعريندن آرتېق فاكت وئردېگيم اۇچۇن، دئمه لى ييم كى، شعرده گلن
حقيقتلر، دۇنيانېن ياتان انسانلارېنې بيز آز آيېتسېن، سوسان وجدانلار ايسه بير اۇزۇنه
گليب، فلاكته ساحه يارادانلارېن كۇكۇنۇ قېرسېنلار. شاعير دۇزگۇنۇن «آجې جنگ»
شعيرنى اوخوياركىن، ايران خالقېنې ديلنچى بير وضعيته سالان پهلوى دودمانى و باشقا
يابانچى نۇكرلىرى سۇزۇن دوغرو معناسېندا ۱۳۵۹- نجو هجرى شمسى ايلينده دۇنيا
قدرت لرېنېن بويوروغو ايله باش وئره ن ايران- عراق ساواشى نېن نه اولدوغونو، غضب دولو
اۆره كله يازېر و صدام حسين- ين دالېندا دايانانلارې تانېتدېرماغا چالېشېر:

جورج بال سن كيمى بير خايىنى تشويق ائدرك،

سئوينير ايرانا بير ده قايدا استبداد.

نه «ضرورت» تانېپرسان نه «گذشته» نه ده «حال»،

نه «سياست» نه ده كى «مرحله» نه «استقبال»،

سن كيمى ناخلف ائولادېن اليندن فريادا!

سۇزۇمۇزۇن بو بئرينده كيتاب اۇچۇن آد سئچيلن «اوپغون داخما» شعرى داها آرتېق
ماراق دۇغورور. ۱۳۴۶- نجى هجرى شمسى ايلينده يازېلمېش بو شعيرن اۇستۇن مزيتى
اۇندان عبارت ديركى، شاعير او دۇورۇن سياسى حادثه لرېنى سۇزۇن دۇغرو معناسېندا شاه
ديكتاتورلوغونون حۇكۇم سۇردۇيۇ، آجې گۇنلرېندن سۇراق وئير:

تاریخین ایگنمیش صحیفه سینده
 اسیریک آی آمان
 شیطان تورو تکی یان- یوره میزی
 بورویوبدور دومان

«اوچنون داخما» شعر توپلوسو باره ده سۆزۆمه «کندلی لرین اؤخومالاری» ایله یئکۆن وورماق ایستهردیم. منیم فیکریمجه شاعیر حسین دۆزگۆنۆن شعر یارادبجبلغبنا خصوصی یاراشبق گتیره ن سببلردن بیرید، اؤنون آذربایجان کندی سینه صمیمی مناسبتلری دیر. او بو شعر ایله سیاسی شعور و تکجه شهرلرده دئییل، بلکه کندلریمیزده ده گۆرمک ديله بیر. او «کندلی لرین اؤخومالاری» آدلې شعرینده، کندی لرین آراسیندا بیرلیک یارانبلماسېنی ایلك نوبه ده ایره لی چکدیکدن سؤنرا یازېر:

آی کندی لر توپلانېن،
 ماهنی دئییب، اؤخویاق،
 بیر- بیریزه، ساپلانېن،
 اوزون زنجیر توخویاق.

هر آددېمدان بیر سالاق
 بوینونا آغالارېن
 آجې قېشا سون قویاق
 اؤزۆن گۆره ک باهارېن.

باکې لوحه لری

ائلیمیزده بئله بیر مثل وار، دئیرلر: چوخ یاشایان چوخ بیلمیز، چوخ دولانان، چوخ بیلر. دوغوردان دا دؤنیانین بیر چوخ یازبچې و شاعیرلری، دولاندېقلاری اؤلکهلرین تاثیراتی آلتیندا، اؤز شاه اثرلرینی قلمه آلمیشلار. الکساندر دوما، شاردن، ناصر خسرو، مولوی، شیخ سعدی، نسیمی، سید عظیم شیروانی، حاج زین‌العابدین مراغه‌ای و یۆزلرجه بو کیمی داهیلر، ان دۆلغون اثرلرینی، اؤز سفرنامه‌لری آدېنا باغلاپلار.

بو باخېمدان حاج زین‌العابدین مراغه‌ای نین «ابراهیم بگین سیاحتنامه‌سی» و فارس دیلی شاعیر، ناصر خسروون سفرنامه آدلی کیتابلارېنی خصوصی ایله گؤسترتمک مۆمکۆندۆر. تصادفی دئییلدیر، دؤنیا شۆهرتلی اصلی تۆرک اولان مولانا جلال‌الدین رومی «مولوی»، شمس تبریزی نین تبریز شھیریندن اتدیگی سفری نتیجه‌سینده، اؤنون دؤنیاسیندا گنیش اؤفۇقلر اچپلاراق، «مثنوی معنوی» و «دیوان شمس» کیمی شاه اثرلرین یارانماسینا سبب اولموشدور.

حسین دۆزگۆن تۆرک ائللری یاشایان بۆلگه‌لره اتدیگی سفرلرینی مثبت قارشېلاراق هر بیر یورد باره‌سینده اؤز دۆشۆنجه‌لرینی، ایستر نثر و ایسترسده شعر واسطه‌سی ایلمه قلمه آلمیشدېر.

۱۳۶۰- نجی ایلین یاز گۆنلرینده شاعیر مین جۆره چتین‌لیکلری آرخادا قویاراق باکی شھیرینه گتمیشدیر. شاعیرین باکیا اتدیگی سفری زامانی، اؤزادا شورالار حکومتی (شوروی حکومتی) حاکمیتده ایدی. شوروی حاکمیتی کمونیست مکتبې نین پرنسیبلرینه اساسلاناراق، اؤز- فیکیر و دوشۆنجه‌سینی دؤنیایا یایماغا جهد گؤستیریدی. قاباقچادان دئدیمیز کیمی ایراندا، خصوصی ایله آذربایجاندا سۆلچولوق اییدیاسیندا بیر سېرا اثرلر یارانمیشدېر. همین اثرلرین ایچریسینده شعرین رۆلونو خصوصی ایله قئید ائتمک یئرینه دۆشردی. بو تشبۆث شاعیر حسین دۆزگۆنۆن یارادېجېلېغېنا اؤزهل تاثیر باغېشلامیشدېر. همین عامل‌لر نتیجه‌سینده «باکی لوحه‌لری» آدلانان بیر کیتابین قلمه آلمېش، ایشېق اؤزۆ گۆرمه‌سی طبیعی نظره گلیر. بیرده آذربایجاندا ایرانېن، باشقا ولایت‌لرینه باخدېقدا سۆلچولوق دۆلو گۆجلۆ و بینوره‌لی ایدی. آذربایجانېن سۆلچولوغا و باشقا خالق حرکاتلارېنا آرتېق رغبت گؤسترمله‌ری، ایکی باخېمدان ایره‌لی گلمیشدیر. بیرنجیسی آذربایجانلی لاری،

ایرانیین اؤگئی ائولادی بیلیب، مرکزی حکومتلر طرفیندن تحقیر اندیلمه‌سی و دیل و ادبیات آزادلیغی نین اولماماسی و باشقا طرفدن ایسه گونئی آذربایجانین سیاسی باخمیدان استراتژی اهمیته مالک اولماسی و دؤنیا ابرقدرت‌لرینین منطقه‌ده بیر سبها حرکاتلارین گوجلنمه‌سینده اولان ائتگیسی کیمی سببلری گؤسترک ممکن دور.

بونولا حرکاتلارین منفی و مثبت تاثیرینی، ادبیاتیمیزدا و مدنیتمیزده گؤرمک چؤخدا چتین دئییلدیر. حسین دؤزگون کیمی، تدقیقاتچی، یازبچی و شاعیرین اثرلرینده همین ائتگینی استئنا ائتمک اولمور. چؤنکی شاعیرین قلمه آلدیغی «باکی لوجه‌لری» و سفرنامه کیمی یازیا آلپان «گونشلی وطن یادداشتلاری» نثر اثری، همین مقصددن ایره‌لی گلیمشیدیر. دندییمیز کیمی شاعیر ائله بیر واخت باکیبا گنتمیشدیر کی، او زامان قوش – قوشلوغو ایله دا بو تایدان، او تایا گنده بیلمیردی. اونا گوره اونون باکی گؤرؤش‌لری باشقا آنلام و باشقا لذت داشییردی. شاعیرین بو سفری اونون اؤچون ائله ال وئریشلی و ائله لذتلی اولموشدور کی «گونشلی وطن یادداشتلاری» نثر اثرینی یازماق اونو راضی سالمایارق، شعر ایله بو سفرین تاثیراتینی اؤز اؤخوجوسونا چاتدیرماغی مصلحت گؤرموشدور و «باکی لوجه‌لری» آدلې اثرین یایلماسینا آپاربپ، چپخارمبشیدیر.

اونون بو اثرینی اوخو یارکن، ایستر – ایستمز، خیال عالمینه جومورسان و دؤشؤنؤرسن و همین دؤشؤنجه‌لر ایچینده دئیرسن: شاعیر حسین دؤزگون مین جوره، عذاب و اذیت‌لره قاتلاشاراق، باکی‌دا اولور. اونو ائلیمیزین لیاقتلی خالقی چؤخ گؤزله قارشبلایب و گونئی‌دن اولدوغو اؤچون داها آرتببق حؤرمست گؤرؤر. ایش او یئره چاتبرکی، شاعیری باکی‌دا دولاندیران زامان، اولارین ماشینلاری، سؤرؤجؤلوک قایدالارینې پوزور، پلیس فیت چالېب، ماشینې ساخلادېر و گؤرؤرکی، بو ماشیندا جنوبدان (گونئی دن) گلن بیر شاعیروار. پلیس نه اینکی ماشینی جریمه‌ده ائتمیر، بلکه «اؤزؤمؤزده، قانونموزدا، سیزه قوربان» دئییه ماشینې اؤتؤرؤب، گئدیر. شاعیر بونا اؤخشار یؤزلرجه محبت گؤرؤب اؤز شعر الهامینې گؤجلندیره‌رک یازمبشیدیر:

سن آچبک اوره کله عزیز قارداشېم،

منی قارشېلادېن، عشق اۆلسون سنه!
عشق اۆلسون ساچاقلې گۆنشلې يوردا!
آزادلېغې قوران بۆيۆك وطنه .

شاعیر باکیدا اولدوغو زامان همده بیر چوخ تاریخی مکانلارا گئتمیش و بیر چوخ تاریخی آییدهلری زیارت اتمیشدیر. شاعیر او یئرلرین وصفینی اوجا ذیروهلره قالدېرب، سۆز- قوشوب، شعر یازمېشدېر. اؤنون باکی ادېنا یارانان اثرلرینی اؤخویاندا، غرور حسی ایله یاناشې کدرلندیریحی بیر حالدار یارانېر. شاعیر او زامان باکېنی داها آرتیق گۆزهل گۆرمک ایسته ییردی. او باکی متروسونون نظم- انضباتېندان سۆز آچاندا آدم بیر تههر اولور، چۆنکی اؤنون گۆردۆیو متروون گیریش و چېخیش یئرلرینده نظم عوضینه، اثرمنستانېن تجاویزی نتیجه سینده اؤز یوردلارېندان قولان قاچقېنلار الده شئی ساتېرلار. اؤنون گۆرۆش ائتدیگی فضولی مئیدانېندا داها دؤغروسو فضولی هئیکلی قارشېسېندا قاچقېن انا لارېمېز دیله نیرلر. اؤنوندا سببېنی اثرمنی لرین تجاویز کارلېغېندا، اوگۆن اؤزۆمۆزه قارداش بیلېب، بوگۆن بیزه دۆشمن اولان روسلارېن عیبه جر سیاستلرینده آختارماق اولار. شاعیرین «باکی لوحه لری» کیتابېندا فضولی نین هئیکلی قارشېسېندا یازدېغې شعرینی اؤخویاندا بو فیکیرلر ال وئیر. آنجاق فضولی نین سۆزلریندن الهام آلان شاعیر بو شعرینده، «فضولی نین هئیکلی اؤنۆنده» ادلی شعرینده، گۆزهل بیر جهته توخونموشدور، اودا رنگی هئج و اخت سولمایان، باشبنا مین بیر بلا گلسه ده، اؤز اولدوغونو قورویوب، ساخلایان باکی شهرینین گۆرکملی دیر. بو گۆرکمه یاراشېق وئرن همین آییدهلر و نظامی و فضولی و ... کیمی داھېلرین لال هئیکل لرینده یارانان مینلرجه، سورغو- سواللار دېر.

باغدادانمی یوخسا تبریزدن قالخېب،
بولودلا یارېشېر بیر بۆلۆك دورنا،
زۆلال هاواسېندا گۆزهل باکېنېن،
دالېر اؤنلارمې فضولی بابا؟

شاعیر فضولی یه حصر ائتدیگی شعرینده، مهم بیر مسئله یه توخونور، اودا فضولی نین بیر نئجه دیلده شعر یازماسی آنجاق قدر- قیمتی نین بیلینمه مه سی دیر. اؤچ دیلده مکمل دیوان یارادان شاعیر ملا محمد فضولی باره ده، «باکی لوحه لری» کیتابی نین مؤلفی اؤز فیکرینی بئله بیلدیرمیشدیر:

فارسادا تۆرکه ده اؤز چئویرمیش او،
 قدر- قیمتینی کیمسه بیلمه میس.
 «چه کنم! چه کنم!» ناله سی چکمیش
 زمانه الیندن فریاد ائیله میس.

نهایت شاعیر دئیر:

تبریزین، باکی نین قبز بل گؤلونؤ،
 کر بلا چؤلونده اکمیش تۆربته.
 عربه بخش ائتمیش دوستلوق عطربنی،
 تۆرک ده حئیران قالمیش بو طراواته.

«باکی لوحه لری» باشلیقلی کیتابین یازاری همین توپلومدا ۱۳۶۰- نجی گۆنش ایلینده باکی سفرینده، ساییسز، حسابسز ادبیات خادملری ایله، گۆرۆشۆب، دانېشمېشدر. آنجاق اؤنلارین بعضی لرینین آدېنی گتیرمکله کفایت لنمیش و سئچگین شخصیت لرین بیر نئجه سینه شعر حصر ائتمیشدیر، اؤنلاردان بیرى ده اصلی گونئی دن اولان، اوتایا (باکپیا) سېغېنان مدینه خانم گلگون و اونون عۆمۆر گۆن یۆلداشی بالاش آذر اؤغلو دور. شاعیر مدینه گلگونه یازدېغی شعرینده، مدینه خانمی مهربان، اؤره گی یوموشاق بیر آناکیمی حساب ائتدیگی حالدا، اونون سیاسی یاشایېشېنا اؤزهل یئر وئرمیشدیر:

ایچیمده توفانلار قوپاردېسان سن،

باشبندان توفانین اسگیگ اولماسپن .
قوجاغیندا آچان قېزېل لاله‌لر:
قارا قېش گۆرمه‌سین هئچ واخت سؤل‌ماسپن .

حسین دۆزگۆنۆن مدینه خانیم یازدېغې شعرینی اوخویارکن هر بیر دویغولو اۆره‌گه نیسگیل وئیریر . چۆنکی شاعیر وصال عشقی ایله یاشاییردی . اۆنون اۆره‌گی تبریز، اردبیل، زنجان، اورمیه و ... عشقی ایله چیرپینیردی . امانسز حیات مدینه خانیم امان وئرمه‌دی، اؤ ایرېلیق دردینی، هجران نیسگیلینی، اۆزۆ ایله قېر ائوینه آپاردې . شاعیر بیر نئجه ایل یاشاسایدې اودا، حیات یۆلداشې شاعیر بالاش اذر اؤغلو ایله بیرلیکده ایرانا گلیب، ایللر بویو حسرت قالدېغې انا یوردونو، دولاناردې، نوه - نتیجه‌سینی ایسه باغرېنا باسېب، ایرېلېغا سؤن قویاردې . شاعیر بیر آز دا قالسا ایدی، روس امپراتورونون داغېلدېغې گۆرۆب، اؤدا، سئوینه‌ردی .

حسین دۆزگۆنۆن دقت یئتیردیگی مهاجیر شاعیره‌لردن بیریدیه اصلی زنگاندان اولان حکیمه خانیم بلوری دیر . او حکیمه خانیم بلوری اۆچۆن آزاد شعرینده، اۆزۆنون، دردیندن، نیسگیلیندن سؤز آچاراق یازیر:

اۆره‌گیمه چۆخ ده‌یبب اوخ،

بیر شاعیرم،

غمیم، دردیم، کدریم چۆخ

سئوینجیم یۆخ .

آغېر گۆنلر، آغېر ایللر، پیس آیلاردا دؤغولموشام،

صنعتیمین بشیینده بؤغولموشام،

کدر ایله یؤغولموشام .

شاعىر باكى نىن كوله يى اۆچۆن يازدېغى شىرىندە جانلې بىر تابلو يارادېر. دۆزگۆنۆن
«باكى كوله يى» آدلې شىرىنى اوخوياندا ايستر- ايستمز، «باكى كوله يى» بارەدە دىلدە
آغېزدا گزەن بىر ئەل دئىمى يادا دوشور:

«روايتە گۆرە بىرىسى، باشقاسېندان سۇروشوركى،

باكىدا نە واخت قېش اۆلور؟

بو شىخىس اۆ شىخىسە جاواب وئىرىب، دئىيركى: نئجە هر يئردە اۆلدوغو كىمى باكىدا دا
قېش اۆلور. سۇنرا سۇروشان آدام قايدېب، گۆلۆمسە يەرك دئىير: باكىدا هر زامان كۆلك
اسندە، دئىمك قېش اۆ واخت باشلانېر.

بىردە باكى يۇللارې آچىلاندىن سۇنرا، ايراندىن بىر نئجە يازېچې و شاعىر اورا يا دعوت
اۆلۈنمۈشدور. پروفىسور حمىد محمدزادە ايله من شىهرى دولانېردېق، عىن حالدا حىزىن يئىل
اسىردى، باكى نىن كوله يى بىردن- بىرە شىدئلىدى. قارشىمېزا چىخان بىر گىنج قادىن
پروفىسور حمىد محمدزادە يە اۆزۆن توتاراق دئدى: آى قارداش گۆزلە كۆلك پاپاغېنې
آپارماسېن. پروفىسور اۆنون جاوابىندا دئدى: باكى نىن كوله يىن كى، من گۆرۆرەم، پاپاق سېھل
دىر، آدامىن شالوارېندا آپارار.»

بو دئىيملىرىن عكسىنە اۆلاراق شاعىر حىسین دۆزگۆن باكى نىن كوله يىندە توفانلى
اۆرەكلىرى، زرتىشتون اىزلىرىنى، اسكى قوبۇستان قايلارېنې، نىسىمى نىن، سىمد وورغونون
سۆزۆنۆ مغاماتېمېزېن اۆرەك آچان، كۆنۆل اوخشا يان خوش نوالارېنې، بىر سۆزلە ۱۰ ایلدىن
سۇنرا، روس امپراتورونون داغېلماسى ايله تىرىز يۇللارېنې آچلدېغېنې دىنلە يەرك يازېر:

دئىيرلر آچىلاچاق تىرىزىن دە جادەسى،

بو سئودالى كوله يە وئىرلىمىش عشق بادەسى.

باش آياق تانېمادان بىزە سارى يۇرۇيۇر،

نە زاماندىن برى بو كۆنۆللرە دىلك دىر،

باكى نىن يئلى كۆلك، كۆلكى دە كۆلك دىر،

سىنەمىزدە چىرېنەن

بیر توفانلی اۆرهک دیر

«نسیمی! نسیمی!» دئیەن شاعیر، بۇیۆک عارف شاعیریمیز، حروفیه مکتبى نین لیاقتلی اۇغلو، تۆرک، فارس، عرب دیلرینده یازیب - یارادان، «من حقم» دئیە، تپەدن دېرناغا کیمی سۆیولوب، آنجاق، اۆزۆ تۆرک اولالی، تۆرک امری ایله اۆلن عمادالدین نسیمی نین، یاشایشپندان سۇراقلار وئیر:

سیررینی عالمده پنهان ائیلەمیش،
عالمی هم حق، هم انسان ائیلەمیش،
آلتی یۆز ایل قاباق عصیان ائیلەمیش،
نسیمی! نسیمی!
طغیان ائیلەمیش.

قاشقایی لوحه لری

تۆرک ائللری، عدالتی سئوین، حاققین آرخاسیندا همیشە دوران، زوراکپلیق قبول ائتمەین، ایگید و دۇیۆشکن خالقار اولموشلار.

واختی ایله دۇنیانین ان گۆجلو امپراتورلاریندان اولان، ۵۰۰ ایله یاخین، شرق ایله غرب عالمینه حۆکم سۆرن تۆرک قهرمانلاری، سارسپلماز و جۆمرد ایگیدلر اولارلار، اۇنلارین اۇنۇنده دایانېب، قارشې قارشېلا قېلېنچ چالماق غیر ممکن ایدی. باشقا خالقار بونا ایتانېردېلارکی، تۆرکلره غلبه چالماق اۇنلاری ایستەییندن، یۇللاریندان دۇندەرمەیین قارشېسپندا بیر یول وار، اودا اۇنلارین ایچینده نفاق تۇخومو اکیب، اۇنلاری بیر-بیرلرینه دۆشمن ائتمک دیر. دۇنیانین مختلف قۇملاری اوزون-اوزادی، سیاستلرین یۇلونو ایزلەیب نهایت اۆز مقصدلرینه نایل اولدولار. گۆرەسن نئیە بئله اولموشدور؟ اۇنونو بیر نچە سببی واردېر اۇنلاردان بیرى بو ملتیق آچیق اۆرهکلی و هامېنی اۆزلىرى کیمی دوز

بىلمەلىرىدىر. ۈمما ان سارسېدېچېسې اودوركى، آغاچې اۆز ايچيندن قورد يئسین، تۆرك – تۆركه دۆشمن اولسون.

سلطان سلیم، چالدىران دۇيۇشۇندە، شاه اسماعیل ختايى ایله دۇيۇشه چىخېب، ایكى مسلمان تۆركۆن، بىر – بىرىنین الى ایله قانى تۆكۆلسۆن. امیر تیمورون اۇغلونون امرى ایله آذربایجان داھې شاعیرى عمادالدین نسیمی نین دریسی سۇيولسون و نهايت شاه عباس صفوی نین تضييقى نتیجه سینده قاشقایى ائلى اۆز دۇغما یوردلارې آذربایجاندىن فارس ولايتلرینه سۆرگۆن ائدیلسین. بو تشبوت صفوی لردن سۇنرادا دوام ائدەرک ایندیبه کیمین ده اولدوغو کیمی قالېر. قاجار شاهلارې آذربایجاندا اولمازېن اویونلارېنى یولاسالاراق، گۆلۇستان و تۆركمن چای معاهدەلرینده اۆز عیبه جر عمللرینه نایل اولالا بیلیمیشلر. نهايت مشروطه حرکاتېندا ستارخان قارشېسېندا دایانان اساس عامللر بیزیم اۆز لریمیز ایدیك. پهلوی دودمانېندا رضا و اونون قولدور اۇغلو محمد رضانېن تۆركلره قارشې اباردېغې عیبه جر سیاستلرینی کیملر ائتمیشدیر. همین سایې اۆزۆمۆزدن اولان کسرویلر، یحیی ذۇکالار و ایندی ده عنایت الله رضالارېن، رضا زاده شفق لرین مئیدانلارېنى سولایان کاوه بیاتلار، نصرالله پور جوادى لرین سایېنى سایماقلا قورتارمېر. اونا گۆره ده قاشقایى ائلى نین اوزاقلاردا قالماسې بیزه غریبه گلیمیر.

«قاشقایى لوحه لری» آدلانان کیتابی آراشدیرمادان اۇنجه بو ائل باره ده الده ائتدیگیم

بیلگی لری عزیز اوخوجوما چاتدیرماغې یئرلى گۆرۆهرم.

قاشقایى ائلى، ایران تۆركلرینین و یا خود اۇغوز تۆركلریندن، ۲۴ قبیله لرینین بیری دیرلر. بعضى عالیملرین فیکیرینجه، قاشقایى، ائلى نین دیللىرى تۆركیه تۆركلرینین (عثمانلى تۆركلرینین) دیللىرینه یاخین اولدوقلارې اۆچۆن شاه عباس صفوی اونلارې تۆركیه سرحدلریندن، فارس ولايتلرینه كۆچۆرمه یه مجبور ائتمیشدیر. گویا بو ائل ۸- نجى عصرده مغوللار روسیه دن گئدهن زامان، اسلاولار قوزئی دن گۆنئیبه دۇغرو آخېندېلار و اۇردا اولان غربى تۆركلرینی سېخېتتیا قويدولار. اونلار (غربى تۆركلر) اۆز اراضى لرینى الدن وئریب، آرازېن شىمال و جنوب حیصه لرینده مسكونلاشدېلار. اونلاردان بىر دسته سى کریمه و بوگۆنكۆ تۆركیه ده سېغېندېلار. قاشقایى لر باره ده باشقا بىر فیکیرده مۆجۆد دور:

گويا شاه عباس پايتختى تبريزدن، اصفهانا پارديغي اوجون بو ايش بير سېرا توركلىرين خطيرينه دەيميش اؤنونچون شاه عباسين عليھينه، بير سيرا مبارزەبە ال اتميشلار. نہايت شاه اولدوره نلری اولدوروب قالانلاری ايسه، فارس ولايتلرينه سورگون ائتميشدير. فارس ولايتلرينده اونلارېن سايب گئت – گنده چوخالاراق، بويوك بير ائله چئوريلميشلر. و اونلار اوز يوردلارېني ترك ائتديكلری اوجون «قاشمېشلار» ادې ايله ائل آراسېندا تانېمېشلار.

بو فيكيرين عكسينه اولاراق باشقا دوشونجهده قاشقايى لر باره سينده موجد دور. گويا شاه عباس توركلى ايرانبه باشقا اراضى لرينه يابماق اوجون هم پايتختى تبريزدن اصفهانا پارمېش همده قاشقايى اولانان توركلى فارس ولايتلرينده يرلشديرميشدر. قاشقايى ائلى بارهده بير سېرا معلومات وئرمكدن مقصد بودوركى، دوقتور دوزگون كيمي بويوك تدقيقاتچې و شاعيرين بو اوزاق دوشموش وطنداشلارېمېز بارهده دوشونوب، اونلارېن ادبنا اثر ياراتماسې، شاعير اوجون ارتېق اهميتلى، ارتېق ماراقلې ايدى. شاعير «قاشقايى لوحه لرى» اولې اثرينه يازديغي اون سوزده مهم بير مسئله به توخونموشدور:

«قاشقايى و يا خود قاش قايى سوزو «قاش» و «قايى» سوز بيرلشمه لریندن يارانمېشلار.»

مؤلف وطن حسرتينده يانېب، ياخېلان قاشقايى ائلى نين بير ائل ماھنى سېندان نمونه گتيرمه يى ارتېق يرينه سالمېشدير:

قاشقايى لر وطن دردلى بير ماھنى دا دئيرلر:

بو يول گئدير تبريزه،

قناتى ريزه – ريزه.

الله بيزه بير يول وئر،

بيز وراق اولكه ميزه.

«قاشقایی لوحه لری» کیتابیندا ایلیک نؤبه ده انسانین نظرینی چکن «سسیم قاشقایی» شعرى دیر. بو شعرى شاعیر قاشقایی اٹلی نین بیر خالق ماهنپسپدان الهام آلاق یازمیشدیر. او بو شعرده، قاشقایی لری، آذربایجانلی لارین بیر حیصه سی کیمی گؤرؤر، اؤز اٹلینی، اوباسپنی قاشقایی سبز دویمور و نه دنسه شاعیر بو شعرده قاشقایی لردن یاردیم دیله ییر، اؤنون اصل سببینی یالتیز شاعیر اؤزؤ بیلیر. چؤنکی تاریخ بؤیو قاشقایی، آذربایجانلی لاردان کمک لیک طلب اتمیشلر، آنجاق بو شعرده اصلی تبریزدهن اولان شاعیر نه ایسه قاشقایی لره اؤز یاردیم الینی اوزاتمیش و دئمیشدیر:

دومانلی داغلارین آردیندا قالدیم،
 دادېما یئت فریادرسیم، قاشقایی!
 باشقالار بندان دای محبت اوممام،
 سنین محبتین بسیم، قاشقایی!
 دؤزگؤن دئیر: منیم سسیمه سس وئر،
 نفسیم، هوسیم، سسیم قاشقایی!

«قاشقایی لوحه لری» کیتابی نین یازاری بو اثرده گؤسترمیشدیر کی او قاشقایی تۆرکجه سینی مکمل شکیلده بیلیر. قاشقایی لهجه سینده ایشله ن لغت لری، شعر دیلینده بیان اتمک بؤیوک اوستادلیق و بارجاریق ایسته ییر. حالبوکی، شاعیر بو شعر توپلوموندا قاشقایی لهجه سینده ایشله ن لغت لری بؤیوک مهارتله اؤز اثرینه داخل اتمیشدیر:

گؤنگلؤم ایستیر آلان منی قوینونا،
 بیر آنا تک سؤزلر دئین بؤیوما،
 اٹلیم، اؤبام، دئیم یووام قاشقایی،
 عطیرین آلام، فخر ائله یم سؤیوما.

بو بیر بند شعرده شاعیر قاشقایی لهجه سینده اولان دورد لغت ایشله تمیشدیر. «آلان» لغتی باره ده آرتیرمالی ییق کی، قدیم تۆرکۆ متن لرده گلن یازیلاردان آیدین اولموشدور کی، فعل، ضمیردن آیری صرف اولونور، آلان سۆزۆنه گلدیکده بو سۆز آذری تۆرکجه سینده آلاسان کیمی آنلام داشیبیر و مفرد ایکینجی شخصی آنلادیر. بو مسئله اونو گۆستیریر کی، قاشقایی اتلی تۆرکلرین ان قدیم قبیله لریندن بیرى اولموشدور. بیزه بو معنای باشا سالان، حسین دۆزگۆنۆن شعرلری اولور.

شاعیرین بو کیتابدا دقت یئتیردیگی مۆضوعالاردان بیرى ده، قاشقایی اتلی نین وارلیغینی قورویوب ساخلایان صنعت کارلارین وصفی دیر. شاعیر بو کیتابدا بیر نچه صنعتکارین آدینا شعر یازاراق، اۇنلارین هنر و صنعت لرینه بۆیۆک دهیرلر وئرمیشدیر. قاشقایی موسیقیسی نی قورویوب، ساخلایان «فرهاد خان» اوچۆن یازدیغی شعرینده دئیر:

قاشقایی اتلی نین صنعت کار اوغلو،

چال مضراپن قوی اوّره گیم تیتره سین.

غریب لیگین درینلیگیندن دانیش،

روحوم بئینیم، قوی وارلیغیم اینله سین.

شاعیر باشقا بیر شعرینده قاشقایی لرین تانینمیش شاعیری منصور شامحمدینی وصف ائدرک، اؤزۆنۆن تبریزدن اوزاق دۆشۆب، تهراندا یاشاماسینا اشاره ائدیر. آنجاق شاعیر، بلکه تانیش اولاجاغینیز بو شعرده زامانلاری دهیشیک سالیر. حسین دۆزگۆن دئیر: «بیزده سیزین کیمی غریب لیگه باتاریق.»

یعنی گلجه کده، حالبوکی، شاعیر دئسه ایدی «بیزده سیزین کیمین غریب اییک»

یاخشې اولاردې بو شعره بیر باخین:

بیر گۆن سن سیز اوزاقلاردا یاتاراگ،

بو دۆنیانین غم – غصه سین آتاراگ،

بیزده سن تک غریب لیگه باتاراگ،

يئردن قالخېب، وطن – وطن دئىەرۆك،
غرىبلىگى، يالقېزلىغى اۆيەرۆك.

بلكە دە شاعىر بو شعرده اۇنلارېن ادېندان اۆزۆنۆ غرىب حس اندىر؟
ئەل شاعىرى منصور شامحمدى اۆچۆن يازېلان شعرده دۆقتور دۆزگۆن، ھمىشە
زۇاركېلىق آلتىنا گىتمەين، يابانچى لارېن الينى ايراندان اۆزمەيە چالېشان قاشقاىي ائلى نىن
قېزېل صحىفەلى تارىخىنى يادا سالېر. صولت الدولە نىن رھبىرلىگى ايلە انگلىس لىرىن
قارشېسېندا دايانان قاشقاىي ايگىدلىرىنى شاعىر اۆز شعرىندە بىلە دەيرلندىرير:

انگلىزى حملە ائدەندە بىزە،
آلمېش مېن ايگىدىن تۆكدۆ دنيزە،
اما حسرت قالدېق نەدن تېرىزە؟
ئىللىرىن ايچىندە اۇجالان دنا،
حسرت غمى ايلە قۇجالان دنا.

شاعىر بو كىتابىندا، ائلىمىزىن، آغىز ادبىياتى نېن ان چۆخ ايشلەنمىش و ان چۆخ اۆرەگە
ياتان قوللارېندان اۇلان باياتىلاردا گۆزەل اشاره ائتمىشىدىر. او بو باياتىلاردا باشقا لەجەلردە
دانېشان تۆركلەر، خصوصى ايلە آذربايجانلى لارا اۆيرەتمك اېستەمىشىدىركى، قاشقاىي
ائلى نىن دە، بىزىم كىمى فولكلور، زىنگىن شفاھى ادبىياتى، اۆرەگە ياتان، كۆنۆل اوخشايدان
باياتىلارې واردېر:

گۆزەل سۆزەر قاشقاىي،
گۆنگلوم اۆزەر قاشقاىي،
حسرتلى گۆز ياشلارې
شعرە دۆزەر قاشقاىي.

و یا باشقا بیر بایاتی دا قاشقای لیرین وحدت و بیرلیکلرینه گۆزهل صورتده اشاره اتمیشدیر:

داغدان باخار قاشقای،
جانیم یاخار قاشقای،
واختی گلسه، یاز چاغی،
سئل تک آخار قاشقای.

شاعیرین بو کیتابدا دئییله سی بیر چوخ سۆزۆ واردیر. آنجاق من ایکی مؤضوعایا اشاره ائدیرم. اؤنلارین بیرى، شاعیر تۆرکلرین ایناندیغی تک آلاها بئل باغلایب، باش اگمه یی، قاشقای ائینه ده مصلحت گۆرۆر:

غیرتین وئرمه سین الدن ائلیزین گنج لری،
دیلمی، تاریخینی دانماسپن هشیار اؤلسون.
یالنه ز آلاها باش اگسین اوجا توتسون اؤزۆنۆ،
ایستیرم کیم اودا «دۆزگۆن» کیمی بیدار اؤلسون.

شاعیر قاشقای ائلی نین مین بیر گۆزه لیک لریندن سۆز آچدیغی حالدا، باشقا یئرلرده اولدوغو کیمی بو ائللرین آراسیندا بیر نئجه، آنجاق چوخ آز، لاپ بارماق سایى آدمالاردا وار، اؤز ائلینى، اؤز دیلمی آتیب، باشقالارینا قارپشماسی نین پیسله نیلمه سی دیر. شاعیر کیتابی نین سون حیصه لرینده اؤز دیل لرینه دؤنۆش چپخانلاری بئله پیسله ییر:

علم اودورکی، قارالاری آغاردا،
قویما یا ائل قالا بوروقدا، دارد.

اؤزۆن اسكئك سانان گۆرۆبسن هاردا؟
اٹلئن، دئللئن كس سن بئلى بۆكۆلر.

دۆزگۆن دئئهر گل توت منئم قۆلومدان،
خئئر اۆلمادئ نئ ساغئ، نئ سۆلومدان،
قاشقائى آئر پلماز رسم يۆلوندان،
اٹلئن، دئللئن كس سن، بئلى بۆكۆلر.

زنگان لوحه‌لری

آذربایجانین گۆزهل بیر گوشه‌لریندن اولان زنگان شهرى، اؤز گۆزه‌للیک، تاریخی آیدهلر و سیاسی باخمدان ایرانین اهمیتلی ولایت‌لریندن بیرى دیر. بو احتشاملی منطقه تاریخ بویو بیر سہرا حادثه‌لرین و اولایلارین شاهدی اولموشدور. زنگان آذربایجان اؤچون اهمیتلی اولدوغونا گۆره، دۇنيا قدرت‌لری، خصوصی ایله استثمار عامل‌لری ایلك نوبه‌ده زنگانی، تبریزدن، اورمیه‌دن و اردبیلدن ایبرهب، آذربایجان آدینى گۆتۆرمکله، اؤز شوم هدف‌لرینه نایل اولما بیلیمشلر. رضاخان ایش اؤستۆنه گلدیکن سؤنرا زنگاندا و قزوینده فارسلاشدیرما سیاستی، باشقا شهرلره نسبت گۆجلۆ ایدی. بونون سببی زنگان، خصوصی ایله قزوینین، مرکز یاخین اولماسیندان ایره‌لی گلیمشدر. تاریخی قایناقلارا گۆره قزوین واختی ایله تۆرکلرین یاشادیغی منطقه اولموشدور. چۆنکی قزوین اؤزۆ تۆرک سؤزۆ دۆر. تۆرکۆن قېزېل کیتابیندا قزوین باره‌ده بئله بیر معلومات وئریلمیشدیر:

«آلپ ارتوتقانین (افراسیابین) اوغوللاری و قېزلاری وار ایدی. قېزلاریندان بیرینه قاز (کۆیۆ) قدهر گۆزهل اولدوغو اؤچون قاز آدینى وئرمیشدی. آتاسی اونا «ایله سۆیۆ»نا آخان بۆیۆک بیر چایین کناریندا بیر قالا – سارای یاپدیرمیشدی. قاز بورادا اؤینار، اؤزهردی. اؤنون اؤچون تۆرکلر بو سویا (قاز سویو) دئیردیلر. داها سؤنرا قازین یاشادیغی اوینایا – اوینایا بۆیۆدۆیۆ یئر بۆیۆک بیر شهر اولدو. بو شهرده قاز اوینى (قاز اوینى) آدی وئریلدى. (بوگونکو قزوین شهرى). دئمک قزوین سؤزۆ تۆرک سؤزۆدۆر. بونولا استثمارین زنگان، خصوصی ایله قزوین شهرینده آپاردیغی سیاست‌لری باشقا یؤنلرده اختارماق لازیمدیر.

شاعیر «سنه گلديم» – دئیه تاریخی سلطانیه شهرینه مراجعت ائدهرک یازپر:

علم و هنر مدینه‌سی،

سلطانیه سنه گلديم.

تاریخین اؤدلو سینه‌سی

سلطانیه سنه گلديم.

«زنگان لوحه لرى» ادلى شعر كىتابىدا شاعىر گزىب دۇلاندېغى زنگان ولايتىندە ھەم اۇيۇنۇر، ھەم سۆيىنەر ھەمدە شكائىت لەنەر، شاعىرىن شكائىت ائتمەسى اۇندان عبارت دىر كى، وطن ائولادلارې بىر - بىرلرېنە آرخا دورماقدان سا، ھەر نەدن آرتىق بىرلىك و اتفاكلارېنى قۇرۇيۇب ساخلاماقدانسا بىر - بىرلرېنە دۇنۇش چېخېب، بەضا بىر وطن ائولادې باشقا قارداشې نېن محوبىنە راضى اولماسې شاعىرى ھەرنەدن آرتىق ناراحات ائدىر. آنجاق ائلى نىن دۇغرو و حقىقى يۇلۇندا اۇرۇنۇ و باشقا دوستلارېنى «ثابت قدم» حس ائلەيىر:

اۆز چئويىرىم م مقصدىمدن دۇنمزم بو راھدان،
كىم حقىقت ذىروھسى دىر توتدوغوم راھىم منىم.
من يېخېلمازدېم دمادم سن امين اول دۆزگۇنۇم،
حىلە ائتدى، دۇستجا گلدى، يېخدى بدخواھىم منىم.

شاعىر زنگانا حصر ائىدىگى شعر توپلوموندا، بو يوردون تارىخىنى دانانلارا، ائلىن، دىلىن كۇلتۇر و مدنيتىن دانانلارا، گۇزەل بىر جاواب وئرمىشىدىر. اۇ تۇرك ائللرېنىن شانلې تارىخىنى اۇز اۇخوجوسونون يادېنا سالاراق، بو يوردون تارىخىنى، دۇن، بوگۇن يۇخ بلکہ يىتدى مىن ايل بوندىن اۇنجه يە باغلايىب و بايات ائلى نىن بو اراضى لردە مسكون لاشماسېنى، بىر تارىخى فاكت كىمى قئىد ائدىر:

كىم دئىير تارىخىن يۇخدور؟
ذىروھسى سن تارىخ لرىن.
يىتدى مىن ايل مكان اولموش،
باياتلارا ھەر بىر يىرىن.

شاعىرىن بو كىتابدا «شاه خدابندە» ادلى شعرى خصوصى ماراتق دۇغورور. بىر بو شعرده چۇخ سۇزلر اۇيرەندىك، ھەم شاه خدابندە نىن اولو كئچمىشىنى، ھەم تۇركلرېن افتخارى اولان تان يوقوق ادىنېن چكىلمەسى. نئچە عصر بوندىن اۇنجه، تۇركۇن ايلكىن بازېچېسى،

اۇ زامان تۇرك ادبى اوجا ذىروهله قالدېرماق ايسته يه ركن، ياخشى بيليردى كى، اۇنون قدير بيلن ائلى، گله جك عصرده اۇنون ادبى، خصوصى فخر ايله چكه جكلر و شاعير دۆزگون بؤيوك بير شاعير، يازبچى، تدقيقاتچى، اۇنون ادبى، اورخون آييده لرلندن، گۆتورؤب زنگان ولايتى نين سلطانيه و شاه خدا بنده آييده لرى ايله ايلگيلى اولدوغونو، اؤز چاغداشلارېنا بير تاپينتى كيمي تقديم اتده جكدير:

تاريخين سؤنسوز رواقيندا منيمده بير رواقېم وار،

بير اولو «سلطانيه» آدلي،

بؤيوك قصريم،

بؤيوك طاقېم،

اوتاقېم وار.

تان يوقوق لاردان گلن،

هئج سؤنمه ين قېزمار اوجاغېم،

هم سېغنماق چين بوجاغېم وار.

«شاه خدا بنده» شعرينين اؤزؤنه بير كيتابدان آرتبق تحليل (آچقلاما) يازماق لازيمدير، چؤنكى بو شعرده چؤخ بير شخصيت لرين، بير چؤخ تاريخى بينالارېن ادبى چكن شاعير، اؤزؤ ياخشى بيليردى كى، هانسى شخصيت لرين ادبى چكسين، هانسى منطقه لرده هانسى آييده لرله، زنگان آييده لرينى ياناشى قئيد اتسين:

تبريزين ربع رشيدى سين، مراغه حوزه سين،

شام قازان دانشگاهين، اركين بؤيوك مفكوره سين،

قاندې سلطانيه يه، ايرانى توران ائيله دى.

شاعیرین زنگاندا اولدوغو مدتده، بیر سېرا گۇرۇشلىرى اۇنون چۇن بۇيۇك بېر خاطرە يە چئوريلميشدير. او چۇخدان برى تانېش اولدوغو، قلم دوستو، يازېچې، تدقيقاتچې محمد رضا كريمى ايله اولدوغو مدتده زنگان گۇرۇشلىرى، اۇنون اوچۇن ال وئريشلى اولموشدور. حسين دۇزگۇن زنگانېن اولو كئچميشينه باخاركن، محمد رضا كريمى نين اۇرادا ياشادېغېندان اۇيۇنۇر و بو يوردون شرفينه بېر داها شعر يازماغې، اۇزۇ اوچۇن وظيفه سانېر و بو يوردا بېر داها ساغ اۇل دئيبىر كى، بۇيۇك شخصيتلىرى، خصوصى ايله كريمى كيمين باجارېقېلى بېر يازېچې يا اۇز قۇيوندا يئر وئريدير:

يوردومدا قۇيمادې ياد بېرجه داشې،

يارادېر اليندن اۇره گيم باشې،

سوسمارام، دۇشمنه ياغېيا قارشې،

هر زامان سۇيله يېر: قوجام، جوانېم:

اولو زنگانېم!

اينديه كيمى دفعه لرله اۇلكه ميزين (ايرانېن) راديو – تلويزيون تشكيلاتى تۇرك ديلينه قارشې قوردوغو سرت و عىنادكارلىق سياستى، بېر چۇخ تۇرك ديللى يازېچې و شاعيرين اعتراضى ايله اۇزله شميشدير. ايللر بۇيو مطبوعاتدا غيرتلى آذربايجان يازارلارې بو پيس سياستى دفعه لرله بيسله ميش، دفعه لرله بو مسئله يه سۇن قۇيولماسېنى طلب ائتميشلر، حالبوكى شاه رۇيميندن قالان رۇيسورلار، آپاراجې لار بو اعتراضى قولاق آردېنا ووروب، اۇنلارېن حق سسلرېنى ائشيتيمك بئله ايسته مە ميشلر. شاعير حسين دۇزگۇن ده بېر چۇخ شاعير و يازېچې لار سېراسېنا دفعه لرله، ايرانېن راديو – تلويزيون تشكيلاتېندان اۇز – نثر و شعر اثرى ايله انتقاد ائتميشدير. شاعير زنگاندا اۇلان زامان بو شھيرين راديو – تلويزيون آپارېچې لارېنېن غلط و هئچ بېر قايدا و علمى قورولوشلارلا اساسلانمايان تۇرك ديلينده يازېلارېنى گۇرۇب، يامان داربخمېشدير. او بېر شعرده آپارېچېنى گۇناھكار بيلير. حالبوكى، اۇنلارلا امر وئرەنلر وار ملت لرېن آراسېندا آچې لېق سالان شۇنيستلر واردېركى، هله ده اۇز

عیبه‌جر عمل‌لریندن ال چکمیرلر. هر حالدا، شاعیر حسین دۆزگۆنۆن زنگان رادیو - تلویزیون اداره‌سینه اتدیگی شکایت، چۆخ یئرلی دیر:

قارداشیم رادیونو ائلین دینله‌ییر،
پوزما ائلین دیلین، قان بیر آز باری!
منی، سایا گلمه‌سنده، گلمه هئج،
اؤز ننه‌وی آدام سان بیر آز باری.

دانیشدېغېن بو ديل هئج يئرده يۇخدور،
قايداسېز قانونسوز كلیمه‌ن چۇخدور.
سۇزۇن ائل قلبينه زهه‌رلى اۇخدور،
ائلين‌ده حالېنا يان بير آز باری.

شاعیرین «زنگان لوحه‌لری» باشلیق‌لی اثری بیر چۆخ باخیم‌دان مرکب بیر اثر دیر. اونداندا غزل‌وار، قوشما‌وار، سربست شعر و داها چۆخ تنقید واردېر. اۆنون تنقیدی شعرلری ایچریسینده «یارېمچېلق نۆکر» ادلی بیر شعرى واردېرکی، اۇندان بیر نئچه بند گتیرمکله، بو کیتاب باره‌ده دانېشماغا سۇن قویورام. اۇ اۇز دېلیندن قاباق باشقا دېلرده دانېشانی بئله قېناپېر:

ياددان اجنې‌دن نه‌يین اسکيک دیر؟
وارلېغېن وار، اينان، گۇچۇن وار اينان.
داللا رېني سالما کۆکۆنۆ قازما،
اۇز گه بالتاسېنا ساپ اۇلما دايان.

فارسجا دانېشاندا اۇز اوشاغېنلا.

فارسئ دا، ٲٲر كٲده ائگره نءءئرئرسن .
ائئجئ ٲك ءئلئئئ اونوٲما قانماز!
شالٲام – شالٲام بئله نه ءئر ءئئئرسن؟

آنا ما هدیه

اسلام پیغمبری حضرت محمد (ص)- ین بئله بیر بویوروغو واردېر: «جنت آنالارېن
 آیاغې آلتېندادېر» بو سۆزۆن اوجوندان یاپېشېب، بیر چۆخ داھې لېرېن بۆیۆک- بۆیۆک
 شخصیت لېرېن آنالار بارەدە، سۆز لېرېنی ائشیدەرکن، آنالارېن مقدس لیگینە بیر داھا باش
 اگیریک. دۆنیادا هامې آنالارې اوجا ذېرولرە قالدېرېب، بو الهی موجود بارە سیندە شعرلر
 قوشولوب، کیتابلار یازېلېب، ساییسېز- حساب سېز فیللم لر اکرانا چېخمېش دېر. تصادفی
 دئییلدیرکی، امیر تیمور کیمی بیر حۆکمدار آنا قارشېسېندا باش اگمیشدیر. روایتە گۆرە
 آنانېن اۇغولو امیر تیمورا اسیر دۆشۆر. آنا حۆکمدارین کاروانی هارا گئدیب، اۇنونلا سۆرۆنۆب
 امیر تیمورون چادېرېنا، یاخېنلاشماق همن، قوللوقچولار، اۇنو قووب هدەلە ییرمیشلر. آنا هر
 چۆرە سېخېنتېا دۆزەرک، اۇز ایستە ییندن ال گۆتورە بیلیمیر. نہایت بو مسئله اۇن آى
 مدیتیندە دوام ائدیر. بیر نفر قوللوقچولاردان بو مسئلهنى امیر تیمورا چاتدېرېر. تیمور امر
 ائدیر، آنانې گئیریرلر، امیرین اطرافېندا کېلار بتر ناراحات اۇلورلار، اۇنلارا ائله گلیرکی، امیر
 تیمور بو اروادې اۇلدۆرە جکدیر. آنجاق ایش ترسینە اۇلور. امیر تیمور آنانې، گۆرمک همن،
 باش اگیب، اۇغونو ایسە آزاد ائدیر. شاعیر بولود قاراچورلو سھند بو تاریخی مسئلهنى،
 اۇزۆنۆن بیر بند شعریندە بئله دوغروتوموشدور:

ازلدن- ازلدن بو ائل بو اۇبا.

آنالېغا درین حۆرمەت بسلەمیش.

آنا قارشېسېندا تۇپال تیموردا.

آیاق دالې قۇیموش، باغېش دیلەمیش.

دوغرودان هر یغردە خصوصی ایله تۆرک ائللې خالقلاردا آنا یا حۆرمەت سۇنسوز درجەدە
 منیمسە نیر. تصادفی دئییلدیرکی، «آنا- آنا انسانېن کیچیک تانرېسې دېر» دئیەن بیر ائللین
 بۆتۆن صنعت کارلار، یازېچې و شاعیرلری آنا ادېنا اثر یاراتماقدان دۆیمورلار. هئچ بیر
 آذربایجان شاعیری تاپا بیلیمسز کی، آنا وصفیندن دۆیسون. شاعیر حسین دۆزگۆن دە باشقا

شعر کیتابلاریندا آناسېنې دۆنه- دۆنه وصف اتتسهده، بیر کیتاب اؤز آناسېنا هدییه اتتمکله، اؤز اؤولادلیق بورجونون مینده بیرینی اؤدهیه بیلیمیشدیر. او آناما هدییه ادلی کیتابیندا ایلیک نوبهده آنالاریمیزین پاک اؤرهکلریندن، تمیز قلبلی ایمانلاریندان سؤز آچیر:

آنا زیارتدن نه دن دؤیمورسان؟

بیر آی اؤنجه گتتدین سن خوراسانا.

غریب امام رضا دئییه چاغبردین،

نئیسگیلین یاغدبردین آذربایجانا.

دؤقتور حسین دؤزگون بوگون یؤزجلده یاخین کیتاب یازیب، حاضرلاسادا، علمی تاپنتی لارینې، اؤز دؤغما یوردو آذربایجانندان و آناسېندان قازاندیقدا گؤرؤر. آناسېنېن لایلالاریندان ناغبل لاریندان الهام آلان شاعیر، «منیم آنام» شعرینده، تکجه اؤز آناسېنا اشاره اتتیمیر، بلکه بؤتون آذربایجان خالقېنېن آنالارینې اؤز آناسې حساب ائدهرک یازیر:

آذربایجان ائللرینین

آناسې دیر، منیم آنام.

قلبدن قوپان شعرلریمین،

آیناسې دیر، منیم آنام.

شاعیر بعضا قدیملرده کند و شهر لرده، کؤرسؤ باشیندا آنالارین خوش سؤزلرینی،

ناغبل، بایاتیلارینې، اؤیؤد وئریجی کلامینې یادا سالیر:

بوی آتدېقجا افتخارلا،

بؤیوماسن بوی بؤیلادین.

منه جؤراب توخویاندا،

کؤرسؤده باغرېنا باسېب،

عزیزلیکله سؤی سؤیلادین،

بتله لیکله بویا چاندبم.

شاعیر آنا قدرینی ایلك باشدان دویوردو. او ۱۳۴۷ - نجی ایلی قلمه آلدیغی بیر شعرینده، یارادبجلیق دۇنیاسنا آیاق قویاراق هر نه یینی آناسنا بۇرجلو بیلیر. او بو شعر یازان ایللرده شاهین قارا تۆرمه سینده اؤز ائلینه عدالتی ایسته دیگی اؤچون آغبر گؤنلر کئچیریدی. او خوش گؤنلرینده ده، پیس گؤنلرینده ده، دوستاقدادا اؤزؤنؤ آنا نوازشیندن آنا محبتیندن آیری گۆرمه یه رک، یارادبجلیق دۇنیاسنې آناسنا عاید اولدوغونو بیلیریر:

آنام شعریم، بس دئمه لی،

سنینکی دیر، سنینکی دیر.

آنا منیم سؤز دؤولتیم،

سنینکی دیر، سنینکی دیر.

اوره گیمین سیزی لاری،

سنینکی دیر، سنینکی دیر.

نهایت شاعیر دؤزگون ده شهریار کیمی قرآن اوخوماغی اؤز ننه سیندن، آناسپندان اؤیرنمیشدیر، نجه کی بیر شعرینده یازیر:

قرآنی - پیرانی آنام وار منیم،

قرآن اوخوماغی اؤیرتمیش منه.

حقیقه باش اگمه یی دؤزگون حیاتی،

سایغی بسله مه کی گؤزه ل وطنه.

تبریز - ۱۳۷۹.

۳. گۈللەر آچاق

رضا همراز

ادىياتىمىز و كۈلتۈرۈمۈزە گىئە- گۈندۈز يۈرۈلمادان، جان دان مايا قۇيان لار ايچىندە شوبهە سىز كى، اوستاد دۇقتور حسين صديقين پايې هامې دان چۈخ اولماسادا، چۈخ لار پندان آرتىق اولموشدور.

مبالغە سىز دئسەك، اۈنون چالېشقان لېغى تانېدېغىمىز ادىيات چى و شاعىرلر ايچرە تاى سېز لېغى آپ- آيدېن دېر.

اۈ، اىستەر شاعىر، اىستەر قزئتە چى، اىستەر ترجمە چى و اىستەر سە باش رنداكتور اولدوغوندا آغېر وظيفەلر داشېمېش دېر.

دۇقتور صديقى، ياراتدېغى اثرلرېنە گۈرە بىر شاعىر، عالېم، بىلگىن ادىب و تاريخ چى كىمى تانېرېق. فېكرىمىز جە اۈ، ائلى نىن يانېندا همە شە باشې اۈجادېر. نىيە كى اۈ، اۈز وطنداش لېق بۇر جونو ائلى نىن و وطنى نىن قارشې سېندا، اۈست سطىرلردە دئدىگىمىز كىمى دۈنە- دۈنە آغېر و تېلو كەلى زامان لاردا اۈدە يىب دېر.

شاعىر، اوستاد حسين دۇزگۈن يازېچى لېق عرّفە سىنە آياق قۇيدوقدا، شاه و اۈنون فېكىرداش لارې نېن ايچ اۈزۈنۈ قات- قات آچېب گۈستەرمە كدە و اۈنلارېن ظاهىردە گىزلى ماھىت لرىنى ايفشا ائتمە كدە دۇغرودان دۇغروسو شھامت و جسارت گۈستەرمىش دېر:

.... قېزېل گۈل دۇغاندا منى ياد ائلە،

فعلەلر قالخاندان منى ياد ائلە.

انقلاب اولاندا منى ياد ائلە،

آى گۈزەل انسانېم اونوتما منى

اؤنون شئعی اۆلدوقجا ساده، آناملی و معنا باخیمبندان زنگین و فؤرما جهتدهن ایسه اۆرهگه یاتیمدیر. دوقتورون اثرلرینین بیر چؤخوندا، یاشادېغی گنج چاغلارداکی دؤورون اجتماعی نقصانلارېنی وار گؤجؤ ایله قۇرخمادان اۆزه چکمک ایله، مۇباریز شئعیمیزین سارسېلماز ایرادهلی شاعیرلەرینین سېرالاریندا دایانمېش دېر.

قفسه سالېبلار منیم تک شئری،
من قېرا بیلیمیرم تکجه زنجیری.
قۇرخورام اؤ زامان هایلا یاسان کی،
قارداشېن اؤلما یا داها دای دیری.

اوستادا، اؤز ائلینه خیدمت گؤستهرمهگی، سو و هاوا کیمی گهره کلی بیلیر و بونا گؤره بوگون ۵۶ یاشیندا اؤلماغېنا باخما یاراق، آنالار دئمیش کن سو دورار، اؤ دورماز. هابتله اؤنون شعرلرینده، انسان سئوه رلیگه ساری یؤنهلهن فیکیر و ایفاده اۆلدوقجا مارق لی دېر. شاعیرین شعرلرینده، آذربایجان یا خود تۆرک لیرین داھې شاعیرلرینین یئری گلیمیش کن آدې آپارېلېب و اؤنلارا شئعرلر حصر ائدیلمیش دیر. اؤرنک اۇلاراق نسیمی شرفینه بئله یازیر:

سیررینی عالمده پنھان ائیله میش،
عالمی هم حق هم انسان ائیله میش.
آلتی یۆز ایل قاباق عصیان ائیله میش،
نسیمی، نسیمی، طغیان ائیله میش.

آلده اۆلان شئعر تۆپلوسوندا، انقلابدان اولده کی شئعرلرینده بؤل - بؤل کینایه لر و ایستیعاره لر ایشلنمیش دیر کی، یئرینده چؤخ دهرین معنالی و گؤچ آپاران ایدی لر. باخېن:

سحر آچیل، گنجہ گنت، باهار اولاجاق، قارا قېش، گۆلر آچاجاق و ... اۇنلار بو کیمی اؤستۆ اؤرتۆلۆ سۆزلر کی، شاعیرین اته گینه چۆره کده قۆیموشلار.
 بۆیۆک عالیم، اۆز طبعینی هر ژانترده سېنامېش دېر: غزل ده، قوشمادا، سربست شئعده، پوئمادا، گرایلی دا و باشقا قالبلاردا. جالب دیر کی شاعیر بو سېناق لاردا اؤست- اؤستده موفق اولموشدور. باخېن شئېخ محمد خییابانی یا عایید قوشولان منظومه یه کی ادبیاتېمېزدا چۆخ ده یه لری، دیقته لاییق و اؤنه ملی ایش لردن دیر و اۇندا شهید خیابانی نین اُنادان اولماسیندان جان دۇداغېندان چېخانا کیمی گۆزهل، آخېجې و عئلمی شکل ده نطمه چکلمیش دیر. باخېن:

ایگیرمی ایکنجی گۆن، شهر یورده،
 ماتم اۆز قانادېن سرمىشىدى يثره.
 بیر داها عاشورا تکرار اولوردو،
 بیر باغری قان لاله یئنه سولوردو.
 بیر باشقا شهیده مزار قازېلدي،
 اؤنون باش داشېنا بئله یازېلدي:
 عشقین مئراجېنا شهید قاووشدو،
 مَلْکِی ده اؤتدۆ، گۆیدن ساووشدو،
 فضیلت شهیدی اوچدو گۆیلره،
 جسدی اۇرادا سرىلدى يثره.
 عقیده اوغروندا، مرام اوغروندا،
 شهید اؤلدو حسین (ع) مۇولاسی کیمی،
 آغربېسى آغربدېر منیم قلبیمی ...

پروفئسور صدیقین ان چالېشقان چاغ لارېنی اۇچ فصله بۆلمه ک اۇلار:

۱- گەنج چاغ لاری

بو دۇورده، اوستاد آردبجېل مقاله لر يازېب يا ترجمه انديب آز- آز چاپا بۇراخذېغنا گۇره اوگۇنكو تۇرك چۇلوويون مدافئعه انده نلرى نين ان تانېمېش لارېندان و باشدا گئده نلرى نين ايدى.

۲- انقلاب چاغ لاری

بو دۇورده، دۇقتورون، ژورنال چېخارېب باشقالارى نېن شئعرلرېنى تۇپلايېب چاپا بوراخماق لا ادبىياتېمېزدا فايدالي ايزلرى و دانېلماز رۇل لارى اۇلموشدور.

۳- سۇن بئش- آلتى ايل

بو ايل لرده، استاد، بير چۇخ گەنج لرله علاقه ساخلايېب اۇنلارېن آل لرېنده ن توتوب، اۇنلارېن چالېشمالارى نېن چېچكلنمه سينده چۇخ گۇركملى رۇل اۇينامېش دېر. او، هفتە نين بو باشې تېريزده، او باشې تهران دا، زنگان دا، اورمودا، اصفهان دا و نه بيليم هارادا اوزون- اوزاق يۇل لارى يۇرولمادان گئديب ديل كيلاس لارېندا شيركت انديب، ۴۰ ايل دن آرتېق آلدە اتئديگى بيلگى لرى اۇز طلېه لرى ايله پاى لاشېر. بو گئت- گل لرېن آساسېندا، اۇنون بير چۇخ گەنج لرېن اثرلرى نين يايېلماسېندا اهرده مى رۇلو اۇلموشدور.

بىز بو اثرين تۇپلاماسې نې اۇرۇمۇزه بير بۇرج بيلره ك اۇنو بو شكيل ده اۇده يه بيلديك. حال بوكى بو شئعر تۇپلوسونو باشقا بير كيمسه تۇپلاسايدې يقين كى آيرې بير طرزده بئكون لاشدېراردې. سۇن گۇن لرده، ادبى دۇستوموز، يازې چې و تنقيدچى- بهروز ايمانى نين «سۇز سۇراغېندا» آدلې كيتاېندا استادېن شئعرلرېنه عاييد تۇخوندوقلارېنا گۇره بىزيم ايشيمىز بير آز ساده له شدى. بو معنادا كى، بىزيم بو اۇن سۇزده ذكر انده جه گيمىز سۇزلرېن بير چۇخونون اۇرادا اۇلدوغونا گۇره، تيكرار اۇلماسېن دئيه يازماغېندان واز كئچديك. شئعرلرېن آچېق لامالارېنى آختاران لار او كيتابا مراجعه انده بيله رلر.

سۆز لیریمیزین سۆنوندا بونودا آرتېرمالی یېق کى، بلکهده گۆلر آچاجاق کیتابی، استادېن شئعرلری نین تویلانماسېندا بیر گېریش اولاراق گلەجکده دؤغرونداندا گوللر آچېب ادبیات باغچامېز دؤقتور صدیقین شئعرلری ایله داها عطیرلەنیب گۆزەلل نسین.

تېریز - ۱۳۸۰.

۴. بیر بؤلۆک دورنا

صدیاری وظیفه (اتل اؤغلو)

اؤتن یۆز ایلیکلرده اولدوغو کیمی، یاشادېغیمیز یۆز ایلیکدهده، مکتوب ادبیاتیمیزین آپاریجی قولو یئنه ده شعریمیز اولموشدور. ائله جدهده، چاغداش مقاومت ادبیاتیمیز اؤرؤنؤ یالنیز شعر فورمالاریندا گؤستره بیلدی. شعریمیز بو آپاریجیلېغی اوزاق یۆز ایلیکلردن باشلامېش کئچیردیگی اوغورلو مرحله لری نین نتیجه سینده اله گئچیرییدیر.

ائله اونا گؤره دیرکی، شعریمیز همیشه میلی شعوروموزون داها دا گؤجلؤ اولان، داهادا تأثیرلر بوراخابیلنه میکرافونونا چئوریلیمیشدیر. میلی دؤقؤمؤزؤ اؤخشیان، ائله جدهده میلی دؤشؤنجه میزی اؤزؤنده عکس ائتدیرین گؤجلؤ صنعت نمونه سی اولموشدور.

اؤتن یۆز ایلیگه قده، توپلومسال قایغیلاریمیزدان دانېشماق ایسته ینده، بیرینجی دفعه شعر صنعتینه اؤز گتیرمیش و اونون انکشافینا چالېشمېشېق. شعرین عکسینه اولاراق، رومان ادبیاتیمیز هئچ واخت اؤنم لى اولمامېشدېر. معین سببلره گؤره، یارادېجیلېق دؤنیامیزې باشقا صنعت نؤوع لری ایله خالقا چاتدېرماق ایستمه می شیک. یقین کی، بو خالقین دا ایستمه دیگیندن آسیلې اولاییلر. داها آرتیق شعره مئیل اولدوغوموزا گؤره، بیزه شاعیر خالق دا دئمیشلر. آنجاق شاعیر روحلو خالقیمیز، داها دؤزگؤن فیکیر سؤیله ییدیر. خالق داهادا پوئتیکی دویغولارا مالک اولوب، بیزی اؤز رؤمانتیکاسیندا یاشادا بیلنه وطنداشالاریمیزا اصیل شاعیردیر دئمیشدیر. اؤدورکی، سؤز صرافلاریمیزین شعر و شاعیرلیک حاققیندا آلده ائدیلهن دؤشؤنجه لری، زامان - زامان فرقله نیر. بئله بیر حقیقته ده اینانا بیلیریک کی، تئاتر، رساملیق و رومان ادبیاتی کیمی صنعت اؤرنکلری بیزیم خالقین دا میلی شعورونو عکس ائتدیرمگه ایمکان تاپسایدې، شعریمیزین آرخیوینده، تاپدېغیمیز

شاعیرلریمیزین سایې بو قدرده چوخ اولمویاجاقدې. کلاسیک لریمیزده اولدوغو کیمی، چاغداش دؤورمؤزده ده بیرچوخ علم آداملاریمیزین شاعیر اولدوقلارېنی گؤرؤرؤک. اؤنلار، یوخاری سوییهده عالیم اولدوقلارېنا باخما یاراق صنعتته گلدیکده شعر ایله ماراقلانېدېرلار. بو بیزیم خالقېن سیرلی استعدادېندادېر. شعر اؤرنکلرینى اؤخودوغوموز چاغداش عالیملریمیزدن، پروفسور محمدتقی زهتابی، دوقتور حمید نطقى، پروفسور حمید محمدزاده، پروفسور بیگدلی و پروفسور دوکتور حسین محمدزاده صدیق «دؤزگؤن» جنابلارېنی آد آپارا بیلهریک.

آدلارېنی چکدیگیمیز عالیملریمیز، دیلیمیزین چاغداش ادبى شیوهسینى جنوبدا داهادا پروفسیونال یازارلارېنداندېرلار. صنعتته گلدیکده، اؤز دؤنیا گؤرؤشلرینى، احساس و قایغیلارېنی، پیئس، حنکایه و رومان ادبیاتیله دگیل، یالئز شعر ایله اؤخوجو گروپلارېنا چاندېرمېشلاردېر.

ایستردیم الینیزده اولان مجموعه نین شاعیرى دوقتور حسین محمدزاده صدیق «دؤزگؤن» حضرتلرى نین شعرلریندن بیر قیسمینى احتوا ائدهن «بیر بؤلؤک دورنا» کتاپېنا داخیل اتدیگیم شعرلر حاققیندا، حؤرمتملى اوخوجولارلا فیکیر مبادلهمیزه شاعیرین شعرلری له دوام ائدهک.

بیر بؤلؤک دورنا، احساس دؤنیالاریمیزین درین قاتلارېندان گلەن بو حیس بیزی ایلك دفع کؤورهلدیر، اؤرهگیمیزی دؤیؤندؤرؤر. چیرېنتېسې ائشیدیلهمه یەن اؤرهک دؤیؤنتؤلریمیزه قارېشېب، اؤرهگیمیزی اوزاق اوققلره دؤغرو آپاران دورنا قاناتلارې بیزی، شاعیرانه لشدیریر. بو اینجه دویغو بیزیم اؤچؤن همیشه مقدس، همیشه دؤغما اولموشدور بو دؤغما حیس، بلکه دەمیللى ذوقوموزو مین ایللیک لردن برى اؤخشا بان گیزلی بېردویغوو رومان تیکادېر. شاعیرین اؤز شعرلریندن گؤتؤرؤلن بو آد، کلاسیک دویغولاریمیزې آشیلان بیر سؤز، بیر ایفاده دیر. شیفاهى خالق ادبیاتېمیزېن آپارېجې قولو اولان عاشېق ادبیاتېمیزدا تئز-تئز راست گلدیگیمیز دورنا سؤزؤ، پوتتیک دؤوقومؤزؤن اسطورهلر سوییهسینه چاندېرا بیلدیگی تئرمئن لردندیر.

اوزاق عصرلردن بری، شعرلریمیزده و شیفاهی خالق ادبیاتیمیزدا اولدوغو کیمی ائپیک و محبت ناغبلاریمیزدا آزادلیق جارچیسی، باهار مزدهچیسی و حقیقت آختاران اینسانلارین سمبولو اولان دورنا، مین ایللر بویو کۆچری چیلیکلە حیات سۆرۆب، یورتدان - یوردا، ائلدن - ائله داشبنماقدا اولان اجدادیمیزین پوئتیك ذهنینده یارانان تاییبیز سمبوللار اولموشدور. عصرلر بویو داغدان - داغا، بۆلگه دن بۆلگه یه کۆچمکده اولان بابالاریمیزین اوزاق - یاخین ائلرده قاتاردان قېرېلېب قالان ائللې لرینه باش ووروب گلەن دورنالار کۆیره ک احوال روحیه لی اجدادلاریمیزین ذۇوقۇنۇ اۇخشیان اوچار بیرقوش اولوبدور. اوچوشودا شاعیرانه اولان دورنالار وطن گۆیلریندن اۇتنده هله ده کی وار دایانېب اۇنلارا باخمایان اولماز. دورنا قاتارلاری ایندی نین ایندیسینده ده اۇتدۆگۆ بۆلگه لرده یاشایان وطنداشلاریمیزی کۆیره لدر و رومانتیك لشدیریر.

دوم - دورو سولارېنی ایچدیگیمیز بولاقلاریمیزا ائله ییل دورنا گۆزۆده دئمیشتیک. بو، صافلېغېن، دویغو اینجه لیگینی گۆزه للیگین اُن شاعیرانه ئمئیلچیسی اولماق دئمکدیر. حسین دۆزگۆن؛

باغداددانمی، یۇخسا تیریزدن قالخېب
بولوتلا یارېشېر بیر بۆلۆک دورنا.
زۆلال هاواسېندا گۆزه ل باکی نین
دالېر اۇنلارامې فضولی بابا!

کۆر اۇغلونون ده لی لریندن اولان ایواز بالی، سئوگیسی تئللې خانېما باغداد سفریندن گتیردیگی دورنا تئلری، ائله جه ده «خان کرم» ین دایاغېندا اولوب قارا کئشیش ین حاقسېز اولدوغونو، کرم ین حق عاشیقی، حقیقت وورغونو اولدوغونو گۆستردیکده حقیقی سئودانېن اولمزیگینین اثباتېندا جېغالارېنی چمن لیکلره تۆکن بیر بۆلۆک دورنالارېن مثبت رول لاری نین ایللر بویو میلی ذۇوقۇمۆزۆ اۇخشیان مضمون اولاجاقدېر:

باغداددانمی یۇخسا تیریزدن قالخېب

بولوتلا یاربشپر بیر بؤلۆک دورنا!

اوخودوغوموز بو بیر مثبت شعر، بیزیم تاریخی ذهنیمیزین درینلیگیندن گلن چاغداش شعر اؤرنگی دیر. بیز بوکیمی مصراعلاردا تاپدېغېمېز اینجهلیکلره معاصر شعریمیزین اؤز کۆکۆنۆن اؤستۆنده دردوغونو گۆرۆرۆ باشا دۆشۆرۆک. یوخاریدا اوخودوغوموز مصراعلارېن باغلايېچې مصراعلری؛

«زۆلال هاواسېندا گۆزەل باکی نېن»

دالېر اؤنلارامې فضولی بابا؟

آذربایجانېن کلاسیک ادبیاتېندا تاییسېز دۆنۆشلر یارادېب، شعر دۆنیامېزې ابدیلیک چېچکلندیرن فضولی بابا (حکیم ملا محمد فضولی) عۆمۆر بۆیۆ آذربایجانېمېزدان اوزاقلاردا یاشاسادا دیلمیزین ادبی شیوهسینی اؤز عصرینده نورمالاشدېرا بیلهن اۆلمز شاعیریمیزدیر. بو مثبت شعرده دۇنیالارېمېزې تاپا بیلیریک. کۆیرەک دویغولارېمېزېن ترجمانی اۆلان بوشعر اؤرنگینده چاغداش آذربایجان شعرینده شعریت عنصرلری نین یېغجامېنېدا آسانلېقلا تاپېریق:

من سنده تاپمېشام بابک عنادېن،

باھار گۆنلری نین قۇخوسون دادېن!

چېخماز خاطریمدن هئج زامان آدېن،

مقدس آرزولو تبریزیم منیم!

(تبریز- ۱۳۴۷)

حسین دۆزگۆنۆن گنجلیک ایللیرى شعرى اۆلان بو بیریند شعرده، اۆنون ایللیک یارادېجېلېق ایللیرىندن برى ادبی دیلین نورماسینی، چاغداش اوخوجو ایستھیینى ائلهجهده شعر اۆچون گرەکلی اۆلان ایازلاری، ایشارهلری و باشقا اؤنملی شعر عنصرلرین اۆلدوقجا نظرده آلدېغېنې گۆرۆرۆک. بو اؤز یاشادېغې ایللیرىن سوییهسینی باشا دۆشمک و گلەجک

ادبی نسل اۆچۆن قایغی دیر، اۆتن اۆن ایلیکلرده شعریمیزین داهادا خالق طرفیندن قارشیلانان اۆرنکلی دیر:

قارا بولوت یان گنده جک،

قهرمانلار قان ائده جک.

گۆن داغدان قالخپ گلجه جک،

اریده جک قاری، بۆلبۆل!

عاشیق ترپه ده جک سازی،

قالدیراجاق خوش آوازی.

گۆره جکسن یایی - یازی،

اویه جکسن یاری، بۆلبۆل!

تام ظریف دویغولارلا یازیلان بو گرایلی شعرده گلهن «قارابولوت»، «قهرمان»، «بۆلبۆل»، «عاشیق» کیمی پؤتتیک تئرمینلر بیزی شعرین اینجه لیکلرینه مجذوب ائدیر. بو اۆخوجونو خالق فولکلوروندان و اۆنون تاریخی ذهنینده اولان شاعیرانه لیکلرله بیر داهادا قیدالاندیرماقدیر. اۆخودوغوموز شعرده تاریخ بویو قارانلیقلار، ظۆلوملر و عدالت سیزلیکلر قارشپسیندا مقاومت ائله بهن خالق کۆتله میزین اۆزۆنۆ تجسم ائده بیلیریک. بو عدالت سؤهر خالقیمیزین ایسته گی کیمی شاعیریمیزین ده مصراعلارنا چئوریلیب، میلی شعریمیزین چرچیوه لرینی یارالدان شعرلردن اولموشدور. ایندی ده ک اون ایکی جیلد شعر تۆپلوسونون اۆخوجوسو اولدوغوموز، جناب دۆقتور حسین محمدزاده صدیق «دۆزگۆن» حضرتلری نین شعرلری همیشه خالقیمیزین سؤدیگی مضمون لاردان اولموشدور. او هئچ و اخت «صنعت - صنعت اۆچۆندۆر» دئییلهن بۆش بو غارلیقلارا اویمامپش و شعرینی خالقین ساده دانپشدیغی

دئل ائله ئازمبشدهبر. او ساده لئگئ دؤلغونلوقلا بئر لئكده شعرئمئزه ارمغان ائدهن شاعئرلردن اؤلدو.

من اوستادبمبزن شعر مجموعه لرى آراسئندان سئچدئگئم بئر نئچه شعرئ «بئر بؤلؤك دورنا» اءئله نشر ائدئرم. اوخوجولار اؤچؤن بعضئ لازم اولان ائضاحاتئ دا پاورقئ لرده تقدئم ائله مئشم. قوجامان عالئم شاعئرئمئزه اوزون عؤمؤر و اؤغولاردئله بئرئك.

تهران - ۱۳۸۱.

۵. صمد بهرنگی منظومه‌سی

جابر آلیشان

۴۰-۱۳۳۰ - جی ایللرده خائن شاه رژیمی، بۆسبۆتۆن حاکمیتین ایرانا تحمیل اتمیشدی. بوندان اول، ۱۳۲۵- نجی ایللرده ایرانین بیر نئجه یئرلرینده بۆیوک کۆتلهوی - ملی حرکتلر اولموشدور. اما بو حرکتلری، دولت قوشونلاری وحشیجه سینه قانا چکیب، بۆیوک فاجعه‌لر یاراتمیشدیر. ۱۳۳۰- نجی ایلده مصدق باشچیلیق ائدهن حرکت ایسه « زاهدی » کودتاسیلا قانا چکیلدی و ۳۰ تیر شهیدلری کیمی خاطرهلرده قالان گۆنلر یاراندى. کودتادان سونراکی ایللر، ایرانین ان آغبر ایللریندن ایدی. آزادخواه‌لار، وطنپرورلر بۆتۆن توتولوب، زندانلارا سالینیب و یا سۆرگۆن اولوردولار. هابئله چوخودا اعدام جوخهلرینین قاباغیندا دۆزۆلوردۆلر. ۱۳۴۱- نجی ایل قم و تهرانداکی حرکاتدا یاتیریلدی. ولاکین کۆتلهوی حرکاتین دایناماسینا باخمایاراق، آزادخواه‌لار ایچینده چوخ مبارز شاعیرلر و یازبچیلار وارایدی کی، مستبد حاکمیت اوغروندا آیاغا قالدی، مبارزه ائتدیله. البته، بونلاردان بعضی‌لری موقتی چتینلیکلره تابلاشماییب، اۆز سۆزلرین دانپب حاکمیته قاربشده‌لار. آز ده گیل ایدی او ادبیاتچیلار کی، ملته اۆز چئویرمه‌ییب، ائل بؤلون گئتدیله و بو یولدا جانلارین قویدولار. بو یازبچیلاردان صمد بهرنگی‌نی آد آپارماق اولار.

صمد بهرنگی ۱۳۱۲- نجی ایلده تبریزین چرنداب محله‌سینده یوخسول بیر عائله‌ده آنادان اولدو. او مینلرجه اوشاق کیمی بیرینجی دفعه اولاراق یوخسوللوقلار ایله تانبش اولدو. صمد اۆز تایی توشلاری کیمی کۆچه‌ده، بازاردا، تۆز- تۆز یاق ایچینده بۆیۆدۆ. اما هئچواخت اۆز طبقه‌سینه اۆز چئویرمه‌ییب عؤمرۆنون آخربنا قدهر اۇنلاردان دانبشیدی و اۇنلارا یازدی.

استبداد دۆرۆنده آنادیلده یازیب اؤخوماق ان بۆیۆك گۆناه ساییلپردی و هابتله آذربایجان دیلینده اثر یازماق و چاپ اتدیرمکده بۆیۆك جرم ایدی، بونا گۆره صمد و بیر نئچه یازبچیلار مجبور اولاراق اؤز اثرلرینی فارس دیلینده یازپردیلار.

صمد بیرینجی اثرین آذربایجان خلق داستانلاریندان ایلهام آلاق «تلخون» آدیله، «ص . قارانقوش» امضاءسبلا «کیتاب هفته»ده چاپ اتدیردی. ۱۸ یاشیندا ایکن دانشسرانی قورتاراق آذربایجان کندلرینده معلملیگه باشلادی. اؤ تئزلیکله بیلدی کی، دانشسرادا اؤرگندیگی تعلیم — تربیت روشی، کند اوشاقلارینا مناسب دگیل. اؤ، اؤزۆ دئدیگی کیمی کند محیطی ایله اویغون بیر تعلیم و تربیت یولو یاراتدی، بهرنگی هر نه دن قابق اوشاقلاری خیال دؤنیاسیندان چبخارماغا چالیشدی. اؤ، آ. ث. ماکارنکو کیمی فکشلرک، دئیردی: «بیز نئچون اوشاقلاری سس سیز — صداسیز و مطیع انسانلار تربیت ائدک، گرک اوشاقلارا دئییک کی دؤنیاین یاربسنا قدر جماعتی آجدبر، نییه آجدبر و نهچۆر بو آجلینگی آرادان قالدبرماق اولار.»^{۷۴}

صمد، بیرینجی دفعه اولاراق، ایراندا اوشاق ادبیاتیندا یئنی بیر یؤل آچدی. بوندان علاوه، اؤنون مختلف اجتماعی مقاله لری، خفقان دۆرۆنده انسانلاری غفلت یوخوسوندان آیلدان مقاله لر ایدی. نئچه اوشاق ناغبلارینا شامل اولان «مجموعه ی داستان»ها کیتابی، «کند و کاو در مسایل تربیتی ایران» و باشقا اثرلری، اؤنون قیسا عؤمرۆنون محصولودور. اؤ، آذربایجان ادبیاتی ساحه سیندهه بیر سبرا تدقیقات اتدی. «افسانه های آذربایجان» (بهروز دهقانی ایله بیرلیکده)، «پاره — پاره» و «تاپماجالار»، بو تدقیقلرین ثمره سیدیر. اؤنون شاه اثری «ماهی سیاه کوچولو» دفعه لرله تجدید چاپ اولدو. سؤنرالار بو کیتاب ایتالیدا «قیزبل پلاک» جایزه سینه لایق گۆرۆندۆ.

۱. ادبیات کودکان، ص ۱۲۰، مجموعه مقاله ها.

صمد ۱۳۴۷- جی ایلین شهرپور آییندا اؤز اثرینین قهرمانی ماهی سیاه کیمی اؤزؤنؤ وطن یولوندا فدا ائتدی. صمد، آرازا قاتیشیب، آرزوسونا چاتیب، اؤنونلا دنیزه یئتیشدی. اما صمدین خاطره‌سی تاریخ بویو بۆتؤن انسانلارین قلبینده‌دیر، اؤره‌گینده‌دیر.

صمد اچدېغی یول، ایران ادبیاتیندا بویوک تأثیر قویدو. بیر نچه انقلابچی شاعیرلر و یازچیلار اؤز اثرلرینی صمدده اختصاص وئرهرکن، اؤنون اثرلرینی و یاشاییشینی سرمشق قرار وئردیلر. آذربایجانین معاصر شاعیرلری حبیب ساهیر، ب. ق. سهند، ع. اوختای و باشقالارې صمد بهرنگی حاققیندا نچه شعر یازیبیلر. آما صمدین گنجلیک یولداشلاریندان اولان حسین دؤزگؤنؤن منظومه‌سی‌نین باشقا بیر حال و هواسې واردېر.

شاعیر دؤزگؤن، «صمد بهرنگی» منظومه‌سینی ۱۳۴۷- نجی ایلین شهرپور آییندا صمدین شهید اولدوغو تاریخدن بیر نچه گؤن سؤنرا سؤیله‌میشدیر. بو منظومه دهشتلی شاه رژیمینی خفقان ایلیرینده جزوه، پلی کیمی و کاست نواری شکلینده خلق آراسیندا یایلمیش، الدن- اله گزیردی. اسلامی انقلابدان سؤنرا، بیرنجی آذربایجان دیلینده چاپ اولان کیتاب کیمی ۱۳۵۷- نجی ایلین بهمن آییندا نشر اولدو.

حسین دؤزگؤن ۱۳۴۴- نجو ایلدن ادبی- سیاسی فعالیتلره گیریشمیش و ائله او ایللرده شعر یازماغا باشلامیشدیر. شاعیرین شعر کیتابلارې ایندییه قدهر «کیچیک شعرلر»، «مجموعه» (۴ دیگر شاعیر ایله بیرلیکده) و «باکی لوحه‌لری» آدلارې ایله چاپ اولوبدور.

آز ایدی او وطن‌پرور و انسان سئون شاعیرلر کی، کئچیردیگمیز قانلی قادالی ایللرده مقام و شوهرت حرصینی قیراغا قویوب، ساتغین اولماییب و اؤز نعره‌لرین استبداد و ظلمه قارشې اوچالدىب، مبارزه یولونو سئجیدیلر. شاعیر حسین دؤزگؤن اؤنلاردان بیریدیر.

شاعیرین ان مهم سجیه‌لریندن بودور کی، انساندا مبارزلیک، خلقیلیک و ضد امپریالیستلیک روحو یارادېر. بو سجیه «صمد بهرنگی» منظومه‌سینده حاکیمدیر. بو منظومه، مقدمه و ۱۴ نغمه‌دن عبارت لیریک- ائپیک پائمادیر. ایلك باخمیدان بو نغمه‌لر مستقل گؤزه چاریسالاردا کلیتده ربطسیز دگیلدیلر. اؤنلارین آراسیندا فورما، مضمون، معنا، شکل و آهنگ جهتیندن محکم علاقه‌لر باغلانېب. «صمد بهرنگی» منظومه‌سینین بدیعی

قورولوشو و فورما خصوصیتی استبداد دۇورۇنۇن شرايطینه باغلی اولاراق، اۇ دۇورۇن اساسیندا یارانیدیر. اۇ دۇورۇن اساس شرايطی خفقان و فشار شرايطی ایدی. انقلاب غلبه چالا بیلیمیش و ضد انقلاب حملەده ایدی. پس، انقلاب ادبیاتی ایسه گرەک بو حملەنی دفع ائدیجی و ضد انقلاب علیهمینە سارسبلمایان بیر ادبیات اولایدی. ائله منظومەده ده بو خصوصیت واردیر. منظومە بو خفقانی تصویر ائدیجی بیر مقدمه ایله باشلانیر:

گۇنش قېزمار، ھاوا دورغون، نفس یۇخ،
کۆچەرلر بۆسبۆتۇن ازدحامسېز بۇش . . .

أما مبارز انسانلار دۇشۇندۇكجه آیاغا قالخېب، قۇرخمادان یۇللارېنا دوام ائدی رلر. بو سو آخېمېنېن عكسینە اولان حرکتده، محکم آسفالت ائله تیترتمه یه دۇشۇر، سانکی اۇستۇندن بیر دنیز گئدیر. صمد بو انسانلاردان بیریدیر:

صمد دۇشۇنۇرکن، قالخېر آیاغا،
یئنه ده یۇلونا دوام ائیله ییر.
آسفالت ائله تیتیر سانکی اۇستۇنده،
بیر دریا، بیر دنیز، بیر عمان گئدیر.

بو حرکتین مقدس لیگینه گۇره انسان سھلدر، هر آددېم، آغاجلاردا سلام سۇیله ییر:
تبریزین قهرمان ایگید اۇغلونا،
هر آددېم آغاجلار سلام سۇیله ییر.

منظومەنین بیرینجی حصەسی شھید آنالارېنېن ایگیدلیگین گۇستریر و اۇنلارېن بو چتینلیکلره دۇزمەلرین گۇزەل بویالارلا افاده ائدیر:
اۇغول دردی نەدیر من کدرلنیم،

اوغوللار دردینی نجه ایتیریم؟
میلیونلار قهزلاریم، اوغوللار بمدېر،
اؤز قانادلار بمدېر، اؤز قوللار بمدېر.

شاعیر، وطن پرورلیگی هر آذربایجانلیبا وظیفه بیلیم، وطن یولوندا جانې بی ارزش
ساناراق بو سؤزلری تاریخلشدیرمگه گؤره، بابکین آناسېنین نصیحتلرین فاکت گتیریر:

وطنین یولوندا هتج بیراوف دئمه!
قانیېی وطندن سن اسیر گمه!

شاعیر، کئچمیش تاریخی حادثهلردن ده موضوع آلېر. نسیمی، نعیمی و شاه ختایې
کیمی مرد سیمالاردان یاد ائدهرک اؤنلارین سارسېلماز اراده سینی تاریخی فاجیعه لر اوغروندا
جانلاندېرېر:

منیم اولو بابام عمادالدینین،
حلبده سؤیدولار بیر گؤن دریسین.
دئدی: «حق عاشیقی دؤزهر دئته،
سؤن قویار قیزلباش بو شقاوته.»

کئچن رژیمده وطنین بؤتؤنلؤکله خارجی استعمارچی اؤلکه لرینین اختیاریندا اولماسې و
اؤنلارین سیاسی - اجتماعی حاکمیتی، سبب اولوب کی، شاعیر، منظومه ده وطن پرورلیک
دوینغولارېنی گوجلندیره، منظومه نین بیر حصه سینی بو موضوعا اختصاص وئره. شاعیر،
درین نفرتین وطن دؤشمئلرینه و اؤنلارین داخلی مزدورلارېنا گؤستیریر.

منظومە دە تدریجا حماسە یە گرایش چۆخالەر و حیاتیبن واجب مسئلەلری گتتدیكجه چۆخراق عكس اولونور. گۆرۆندۆگۆ كیمی منظومە حیات حقیقتلری اساسیندا یازلمیشدیر. صمدین خصوصیتلری و اونون انسانلارلا رابطەسی و او شخصیتین شاعیردە تأثیری، تصویر اولونور.

شاعیر منظومەنین آخیر نغمەلریندە صمد اولومۆنۆن فاجیعەسینی مرثیە یە اوخشار مصراعلارلا تصویر ائدیر:

قەزەل گۆلۆم سۆلدو آمان، آی اٹلر!
اٹشیتسینلر سۆنرا گلن نسیلر.

و یا آیری یئردە:

کۆ کۆمۆن اۆستۆندە اود یاندیردیلر،
بوغومو یۆلدولار آی اٹلر، هاوارا!

آما دالینجا اوخوجونون فکریندە بۆیۆک انسانلار مرثیە دئمک تصورۆنۆ پوزور.
قهرمانلار گۆز یاشی آختماق یاراشماز. گرەک آتالار دئدیگی کیمی قانا قان تۆکۆلە و انتقام تۆخومو سینەلردە اکیلە.

اٹلر آغلاسالار قهرمانلار.

قان آلالار بۆتۆن گتدەن قانلار.

منظومەنین آخربنچي نغمە سیندە شاعیر، اوخوجولاریني صمدین یولونو گتتمگە چاغبیر. او گۆنۆ تصویر ائدیر کی، قولو پولاد فہلەلر، پوزغون کندیلر، ایشچی لر و میلیونلار محروم انسان صمدە بۆرجلاریني اؤدەمەگە یولا دۆشۆرلر.

تہران - ۱۳۶۳.

آذربایجان. ۲۳، ۳۴، ۴۲، ۴۵، ۷۱، ۸۳، ۸۷، ۹۲، ۹۷، ۱۲۷، ۱۳۴، ۱۴۱، ۱۵۸، ۱۹۱، ۱۹۶، ۱۹۷، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۱۱، ۲۶۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۵۰، ۳۵۱، ۴۰۳، ۴۲۷، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۵۷، ۴۶۱، ۴۶۴، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۷۲، ۴۷۴، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۷، ۴۸۹، ۵۰۴، ۵۱۶، ۵۲۲، ۵۳۹، ۵۵۸، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۹، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۵، ۵۸۷، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۵، ۵۹۶، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۱۰، ۶۱۳، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۲۰، ۶۲۷، ۶۳۱، ۶۳۲	اوتوکن ۳۰۸، ۳۱۷ اثرمنستان ۵۹۸ اثرمنی ۱۹۰، ۱۹۲، ۵۰۴، ۵۲۹ اثلدار (فرزند) ۳۵۲، ۴۰۰، ۴۱۸ ابراهیم (ع) ۱۸۶ ابراهیم بگین سیاحتنامه‌سی ۵۹۶ ابن العمران ۳۷۲ ابه‌ر ۱۵۷، ۲۱۱ ابه‌ر داغبن ۱۳۹ آپوستاغی ۲۶۰ آپوستاق ۲۵۷ اترک ۳۰۸ اثير الدين ۲۰۹ احکام ۵۱۳ احمد حسن ۴۶۳ احمد شاملو ۲۲۳، ۵۸۹، ۵۹۰ آخوندوف ۴۸۲ ادبی انجمن ۵۳۳ ادبیات ۵۱۳ آده‌سا ۵۲۵ آذر اوغلو .. ۸۴، ۴۳۲، ۴۶۹، ۴۸۴، ۶۰۰
آذربایجانلی ۵۹۶ آذربایجانلی ... ۴۳۱، ۴۳۶، ۴۴۰، ۴۶۳ ۵۰۳، ۵۷۵، ۶۰۵، ۶۰۷، ۶۳۴ آراز ۴۴۷، ۴۷۲، ۴۷۳ ارثماطیق ۵۱۳ أرجم لَنَا بِلُطْفِكَ يَا وَهْبُ الْعَطَا ۳۳۸	

۵۰۰.....	آنا دیل	اردیبل .. ۲۰, ۲۱, ۲۲, ۲۳, ۲۴, ۲۵, ۱۳۰, ۱۹۰,
۴۹۹.....	آنا دیلی	۱۹۱, ۱۹۸, ۲۰۰, ۲۰۱, ۲۰۲,
۵۷۳.....	آنتونیو گرامشی	۳۰۴, ۳۰۵, ۳۰۸, ۳۰۹, ۳۱۰,
۴۵۷.....	اندیز	۳۹۸, ۴۱۴, ۴۱۵, ۵۸۲, ۶۰۰, ۶۱۰
۵۶۴, ۵۲۶, ۵۲۳, ۵۲۲, ۵۲۰.....	انگلیس	۴۲۴.....
۳۲۸.....	انگوران	ارک ۴۸, ۶۳, ۱۸۷, ۱۸۸, ۱۹۸, ۲۲۲,
۳۳۵.....	اھراب	۵۰۸
۲۲۴.....	اھواز	آریا ۶۱, ۴۲۴
۵۰۶, ۲۳۰.....	اورمو	اسرائیل..... ۲۲۸
۴۹۵, ۴۹۳.....	اورمو گؤلؤ	اسکار وایلد..... ۵۷۵
۶۱۰, ۶۰۰, ۴۵.....	اورمیه	اشراق..... ۳۳۷
۵۴۹.....	اولو یاغی	اصفهان..... ۲۲۴, ۲۴۳, ۶۰۴, ۶۲۲
۲۰۹.....	آوه جی	اصلی کرم..... ۵۷۰
۲۰۸.....	اویغور	اصول..... ۵۱۳
۴۵۲.....	آی قالاسی	افسانه‌های آذربایجان..... ۶۳۱
۲۵۶.....	ایران	آقا محمدی..... ۵۳۱
۴۲۲.....	ایضاح الفوائد	آقا میرزا عمران..... ۱۹۶
۳۱۱.....	اؤر جان	آلاقاپی..... ۵۴۴
۶۳۲.....	ب. ق. سھند	الخلیل..... ۱۸۵, ۱۸۷
۵۱۹, ۴۶۱.....	بابک	الکساندر دوما..... ۵۹۶
۵۲.....	بابک	الله اکبر..... ۵۴۰
۵۱۸.....	بابل	آلمان..... ۵۴۲
۵۳۳.....	بادامچی	امرہ قبز (محلہ)..... ۵۲۰
۵۷۹.....	باربشماز	آمریکا..... ۲۲۵, ۲۲۶, ۲۲۸
۴۹۳.....	باقرآباد	امیر شقاقی..... ۱۹۵

پهلوی .. ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۸۲، ۵۹۲،	باقرخان..... ۵۱۹، ۵۲۰
۶۰۳، ۵۹۴	باکی..... ۵۹۷
پیر تۆرکستان ۲۱۰	باکی لوحه لری ۵۹۸
تاتار ۵۰۳	بالاش ۴۷۰
تاجیک ۳۰، ۳۱۳	بالاش آذر اوغلو ۵۹۹
تاریخ ۵۱۳	بختیار ۲۲۶
تازا کند ۴۵۷	بدیع ۵۱۳
تان یوقوق ۴۲۰، ۶۱۱	برهانی ۱۹۵
تبریز ... ۱۷، ۱۸، ۲۰، ۵۸، ۱۱۲، ۱۱۳،	بسته نگار ۲۱۰
۱۱۵، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۲،	بلوچ ۴۶۳
۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷،	بندر عباس ۵۲۴
۱۳۱، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۷، ۱۹۵،	بندر عباس ۲۱
۱۹۶، ۲۰۱، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۴۰،	بنی اسرائیل ۱۸۶
۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۸، ۲۵۲، ۲۵۶،	بهرروز ایمانی ۶۲۲
۲۵۷، ۲۵۸، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۵،	بهرروز ایمانی ۵۶۸
۲۶۶، ۳۰۹، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶،	بهرروز دهقانی ۶۳۱
۳۵۱، ۳۹۷، ۳۹۸، ۴۳۲، ۴۳۳،	بورلا خاتون ۲۰۰
۴۴۶، ۴۵۹، ۴۸۰، ۵۰۲، ۵۰۵،	بوسنا ۱۸۷، ۲۱۵
۵۰۶، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۶،	بوعلی ۱۸۴
۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۱، ۵۲۳،	بیگدلی ۶۲۵
۵۲۶، ۵۲۰، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴،	بۆلداجی ۳۱۱
۵۳۶، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱،	پاختیاناتوف ۵۲۱
۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷،	پاریس ۲۲۶، ۵۲۲، ۵۲۳
۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۸۱، ۵۸۲،	پروتستو ۵۳۳
۵۹۶، ۶۰۰، ۶۰۱	پروین اعتصامی ۵۸۹

تور کمن چای ۶۰۳	تبریز سوٹو اممیش ۲۶۰
تيفليس ۵۳۲, ۵۳۳, ۵۳۶	تجدد ۲۳۰, ۵۳۸, ۵۳۹, ۵۴۰
ثقة الاسلام ۵۳۲	تجرید ۴۲۴
ثقة الاسلام ۵۳۰, ۵۳۱	تَحْتَهَا الْأَنْهَارُ ۳۵۹
جابر آیشان ۶۳۰	تحصیل النجات ۴۲۲
جبرائیل ۴۹۵	تزار ۵۲۷, ۵۲۸
جزء عمه ۴۹۹	تسوج ۴۹۳
جعفر جبارلی ۴۸۲	تصرف ۴۲۲
جناب سروان ۴۴۶	تفسیر البیان ۵۰۴
جنگل کندی ۴۵۴	تفسیر عن نکت القرآن ۵۰۴
جهانشاه حقیقی ۳۳۴, ۵۱۰	تقی رفعت ۲۳۰, ۵۴۰
چئن ۵۰۳	تل زعتر ۱۸۶
چارگاه ۲۱۰	تهران ۶۴, ۱۲۸, ۲۲۴, ۲۵۶, ۴۶۰,
چالچیق ۴۲	۵۱۸, ۵۲۲, ۵۲۳, ۵۲۴, ۵۴۱,
چالديران ۶۰۳	۵۴۳, ۵۴۴
چره که ۵۰۰	توران ۲۵۶, ۴۲۳
حاج احمد کوجهسی نین ۴۹۳	تورک... ۱۷, ۳۶, ۳۹, ۴۰, ۱۱۱, ۱۲۶,
حاج حسین مسجدلرین ۴۹۳	۱۳۰, ۲۰۸, ۲۵۹, ۳۱۱, ۳۲۴,
حاج عبدالحمید ۴۹۶, ۴۹۷, ۵۰۲, ۵۵۹,	۳۴۰, ۳۴۱, ۳۴۷, ۳۴۹, ۳۵۵,
۵۶۱	۳۵۹, ۳۶۱, ۳۶۴, ۳۶۸, ۳۷۱,
حاجی آخوند ۵۴۵	۳۸۷, ۳۹۰, ۳۹۶, ۴۲۰, ۵۰۲,
حبيب ساهير ۴۰۲	۵۷۹, ۵۸۴, ۵۸۹, ۵۹۱, ۵۹۶,
حبيب ساهير .. ۳۹۰, ۳۹۷, ۴۳۱, ۵۷۸,	۵۹۹, ۶۰۲, ۶۰۳, ۶۱۰, ۶۱۱,
۶۳۲, ۵۸۱	۶۱۲, ۶۱۳, ۶۱۶
حساب ۵۱۳	تورکستان ۳۰۸

۳۲۸.....	خرمدره.....	۵۷۹.....	حسن اوغلو.....
۵۱۷.....	خسر و پرویز.....	۵۰۰.....	حسن بن مهدی رشديه.....
۱۰۹.....	خلخالى اورموى.....	۵۴۹.....	حسن*.....
۸۱.....	خنيه.....	۵۳۱.....	حسنى.....
۲۱۰.....	خواجه احمد يسوى.....	۵۵۳, ۵۵۰, ۵۴۸, ۳۴۰.....	حسين (ع).....
۴۲۲.....	خواجه اولجايتو.....	۳۳۷, ۳۳۶.....	حسين غفارى.....
۴۲۱.....	خواجه رشيد الدين.....	۴۸۲.....	حسين مهدى.....
۵۳۸, ۵۲۰, ۵۱۹, ۵۱۵.....	خيابانى.....	۵۳۷.....	حسين (ع).....
۵۶۲, ۵۱۵, ۵۱۴, ۵۱۰, ۵۰۹.....	خيوان.....	۵۱۳.....	حكمت.....
۵۱۷.....	خيوان انجمنى.....	۱۹۵.....	حكمت مدرسه سى.....
۵۴۹, ۵۱۴.....	خير النساء.....	۵۷۲.....	حلاج اوغلو.....
۵۴۹.....	خير النساء.....	۶۳۴, ۴۷۸, ۴۶۷.....	حلب.....
۳۶.....	خيركم.....	۲۱۰.....	حلولى.....
۵۱۸.....	داريوش.....	۴۲۱, ۲۰۹.....	حلى.....
۱۸۷, ۱۱۰, ۱۰۸, ۱۰۷, ۱۰۶.....	داشناك.....	۶۲۵.....	حميد محمدزاده.....
۲۵۵, ۲۳۰.....	۶۲۵.....	حميد نطقى.....
۵۳۲, ۵۰۵, ۵۰۴, ۵۰۳, ۴۹۹.....	داغستان.....	۵۷۹.....	حيدر عباسى.....
۱۹۵.....	دانشسرا.....	۲۱۴.....	حيدر كرآر.....
۲۵۷.....	دانشگاه تهران.....	۵۱۲, ۴۹۵, ۴۹۳, ۴۹۲.....	خامنه.....
۴۶۱.....	دده قورقود.....	۳۷۴.....	خان چويان.....
۵۰۳.....	دريند.....	۳۴۴.....	ختا.....
.....	دره ۵۰۱.....	۴۶۳.....	ختايى.....
۴۵.....	دمشقى.....	خدابنده. ۲۰۹, ۴۲۰, ۴۲۳, ۴۲۴, ۴۲۵.....
.....	دنا ۱۳۶, ۲۴..... ۶۱۲, ۶۱۱, ۵۰۸.....
۵۹۶.....	ديوان شمس.....	۳۹۹, ۲۱۱.....	خرمدره.....

۵۷۴, ۵۶۴, ۵۶۱, ۵۴۳, ۵۴۲	۲۱۳..... ذات حیدر
۶۰۱, ۶۰۰, ۵۹۸, ۵۹۱, ۵۸۶	۵۳۸..... رابط
۵۲۷..... روسلار	۱۹۶..... راجی
۶۰۳, ۵۶۱, ۵۲۰..... روسیہ	۵۴۹..... رباب*
۲۶۰, ۲۵۹, ۱۹۳..... زاردوشت	۴۲۳..... ربع رشیدی
۶۰۱, ۴۶۶, ۴۶۲, ۹۶..... زرتشت	۵۱۳..... رجال
۶۰۰, ۱۱۰..... زنجان	۵۲۲, ۵۲۱, ۵۲۰..... رحیم خان
۲۲۴..... زنجاندان	۵۱۳..... رسالہ
زنگان ۳۱, ۳۲, ۳۳, ۳۴, ۳۷, ۴۱, ۴۲,	۳۴۹..... رسول اکرم
۴۳, ۴۵, ۱۳۹, ۱۵۷, ۱۹۷, ۲۰۷,	رسول اللہ ۱۱۱, ۱۱۲, ۵۳۱
۲۰۸, ۲۰۹, ۲۱۱, ۳۲۱, ۳۲۲,	۵۲۲..... رشت
۳۲۴, ۳۲۵, ۳۲۷, ۳۲۸, ۳۳۰,	۴۹۹..... رشدیہ
۶۰۰, ۶۱۰, ۶۱۱, ۶۱۲, ۶۱۳,	۵۴۶..... رشیدیہ
۶۱۴, ۶۲۲	۵۸۹..... رضا براہنی
۶۱۱, ۶۱۴..... زنگان لوحہ لری	۲۱۷..... رضا خان
۴۱۸..... زہتابی	۶۰۳..... رضا زادہ شفق
۵۴۹..... زہرا (س)	۶۱۹..... رضا ہمزاز
۵۹۶..... زین العابدین مراغہ ای	۵۳۲..... رضائی
۵۴۹..... زینب	۶۱۰, ۵۹۲, ۹۲..... رضاخان
۶۲۲..... سوژ سوراغیندا	۵۴۱..... رفعت
ساہیر ۷۰, ۱۷۸, ۱۷۹, ۳۰۸, ۳۴۱,	۴۹۶..... رقیہ سلطان
۳۴۲, ۳۴۵, ۳۵۴, ۳۵۸, ۳۶۵,	روس ... ۱۰۷, ۱۱۰, ۱۲۲, ۱۹۰, ۵۰۳,
۳۶۶, ۳۶۸, ۳۷۵, ۳۷۶, ۳۸۰,	۵۰۴, ۵۲۲, ۵۲۳, ۵۲۴, ۵۲۶,
۳۸۱, ۳۸۵, ۳۸۸, ۳۹۲, ۳۹۳,	۵۲۷, ۵۲۸, ۵۳۰, ۵۳۲, ۵۳۵,
۳۹۶, ۵۷۸, ۵۸۱	

سومرجه..... ۲۵۷	ساواک..... ۲۲۶, ۱۸۹
سؤمر..... ۲۰۸	ساوالان..... ۲۶۰
سید حسین ۵۱۵, ۵۱۴, ۵۱۰, ۵۰۹	سایین..... ۵۰۸, ۲۰۱
سید عظیم شیروانی... ۵۹۶, ۵۸۱, ۵۸۰	سبزه مئیدان..... ۵۲۹
سید غفار..... ۱۱۰	ستار..... ۳۹۴
سید محمد..... ۱۱۰, ۱۰۹	ستار (فرزند)..... ۳۹۴, ۳۵۲
سینا..... ۳۶۰	ستارخان..... ۴۷۰, ۴۶۲, ۹۲, ۹۱, ۷۱
سیوطی..... ۵۱۳	۵۱۹, ۵۲۰, ۵۹۱, ۵۹۲, ۶۰۳
شئخ اسماعیل..... ۵۲۸	سرتیب زاده..... ۵۴۹
شئخ حسنعلی..... ۵۵۰	سرتیب زاده..... ۵۴۹
شئخ رضا..... ۵۲۸	سفرنامه..... ۵۹۶
شئخ سعدی..... ۵۹۶	سلطان الادبا..... ۵۳۸
شئخ سلیم..... ۵۳۱	سلطان سلیم..... ۶۰۳
شئخ صفی..... ۳۰۹, ۳۰۵	سلطان صفی الدین..... ۲۰۲, ۲۰۱
شئخ محمد.... ۴۹۵, ۴۹۲, ۴۹۱, ۴۹۰	سلطانیه..... ۲۱۱, ۲۰۹, ۱۴۰, ۱۳۹, ۱۳۸
۵۲۲, ۵۲۰, ۵۱۴, ۵۱۳, ۵۰۲	۴۲۰, ۴۲۱, ۴۲۳, ۵۰۸, ۶۱۰, ۶۱۲
۵۵۷, ۵۵۶, ۵۵۱, ۵۴۹, ۵۳۶	سنی..... ۵۰۳
۵۵۸, ۵۵۹, ۵۶۰, ۵۶۲, ۵۶۴	سهروردی..... ۲۱۴
۵۶۶, ۶۲۱	سهروردی میانه‌چی..... ۲۰۹
شئخ محمد خیابانی. ۴۹۰, ۴۹۴, ۵۵۶	سه‌گاه..... ۲۱۰
۵۶۵, ۵۶۴, ۵۶۲, ۵۶۰, ۵۵۹, ۵۵۷	سه‌ند... ۱۹۴, ۱۹۳, ۱۹۲, ۱۳۶, ۱۳۳
شئخ محمود..... ۴۹۲	۱۹۵, ۲۴۱, ۲۴۲, ۲۴۳, ۲۶۱
شئخ شامیل..... ۵۰۴	۲۶۹, ۴۱۸, ۴۷۳, ۴۹۶, ۶۱۶
	سه‌ند (فرزند)..... ۳۵۲
	سورخاب..... ۳۳۵

شیعه ۴۲۲, ۵۰۳	ششیطان ۲۲۷, ۲۲۹, ۲۳۱, ۲۷۱, ۳۳۱,
صائب ۴۳۱	۳۷۴, ۴۴۰, ۴۹۷, ۵۰۹, ۵۳۷,
صاحبعلی ۴۷۶	۵۵۰, ۵۶۵, ۵۹۵
صادق الملکی ۵۳۱	شاپور ۵۱۸
صادق چوبک ۵۸۹	شاردن ۵۹۶
صادق هدایت ۵۸۹	شام قازان ۴۲۳, ۴۲۱
صادقیه ۵۵۴	شاه اسماعیل ختایی ۶۰۳
صافی ۵۳۵	شاه ختایی ۵۷۹
صدرا ۳۳۷	شاه ختایی. ۳۸, ۲۰۲, ۲۰۷, ۵۰۸, ۶۳۴
صدیاری وظیفه (اثر اوغلو) ۶۲۴	شاه خداپنده ۶۱۲, ۴۲۱
صرب ۱۸۷	شاه فضل الله ۴۸۰
صرفمیر ۵۱۳	شاه ختایی ۳۱۰
صمد ۴۵۹, ۴۶۱, ۴۶۲, ۴۶۸, ۴۶۹,	شیستر ۴۹۲, ۴۹۳
۴۷۰, ۴۷۱, ۴۷۲, ۴۷۳, ۴۷۴,	شجاع الدؤوله ۵۳۳
۴۷۹, ۴۸۰, ۴۸۱, ۴۸۸, ۵۸۷,	شجاع دؤوله ۵۳۶, ۵۳۹
۶۰۱, ۶۳۰, ۶۳۱, ۶۳۲, ۶۳۳, ۶۳۵,	شرح الامثله ۵۱۳
۶۳۰, ۴۸۰, ۴۶۱, ۴۵۹. صمد بهرنگی	شرح لمعه ۱۹۶
۶۳۲	شریف الدؤوله ۵۳۶
صمد وورغون ۶۰۱	شریف الدؤوله ۵۳۶
صمدخان ۵۳۲	شمس تبریز نشریه ۵۷۲
صولت الدوله ۲۵, ۳۱۸, ۶۰۷	شمس تبریزی ۵۹۶
صولت اولدوله ۲۰۴	شوکور الله ۴۹۶
ضیاء العلما ۵۳۱	شیخان ۱۰۹
طالبیه ۵۱۳	شیراز ... ۱۸۹, ۳۱۰, ۳۱۹, ۴۵۰, ۵۲۴,
طبیعیات ۵۱۳	۵۲۶

عید اضحی ۳۸۳, ۳۷۹	ع. اوختای ۶۳۲
عین الدؤوله ۵۴۴, ۵۴۳, ۵۲۲	عئینالی ۳۳۵, ۲۴۸
عین الدؤوله ۵۲۳, ۵۲۱	عاشیق علسگر ۴۶۱
غَرِيبُ الْغُرْبَا ۳۶۵	عباسعلی یحیوی ۵۷۲
غلامحسین ساعدی ۵۸۹	عبدالحمید ۵۰۸, ۵۰۵
فارابی ۳۶۰	عثمانلی ۵۰۳
فارس. ۳۸, ۹۶, ۹۷, ۱۲۴, ۱۳۰, ۱۳۱,	عجم ۱۱۱
۱۵۳, ۱۹۰, ۳۱۵, ۳۲۲, ۴۶۳,	عرب ۶۰۲, ۱۱۱
۵۰۲, ۵۴۱, ۵۵۴, ۵۷۹, ۵۸۴,	عروض ۵۱۳
۵۸۹, ۵۹۱, ۵۹۶, ۶۰۲, ۶۰۳,	عز الدین ۲۰۹
۶۰۴, ۶۱۰, ۶۳۱	عز الدین زنجانی ۴۲۲
فارسجا ۳۹, ۴۰, ۲۳۰, ۵۸۵, ۶۱۴	عزیز محسنی ۵۵۶
فارسی ۳۹, ۴۰۵, ۴۲۲	عقد الفرید ۱۹۵
فاطمه* ۵۴۹	علسگر ۱۲۸
فَأَغْفِرْ لَنَا بِفَضْلِكَ يَا فَاطِرَ السَّمَاءِ ۳۳۸	علی حسین زاده ۵۷۲
فَتَبَارَكَ اللَّهُ ۴۹۶	علی ۴۷۰
فجر آذربایجان ۵۷۲	علی بن ابیطالب ^(ع) ۲۴۱
فرانسا ۵۴۲	علی بولاغبنا ۴۲
فرقان ۳۷۲	علی مرتضی، ^(ع) ۲۱۴
فرهاد خان ۶۰۶	علی ^(ع) ۵۳۷, ۵۲۶, ۵۲۰
فریدون ۴۸۷, ۴۶۲	علیشیر نوائی ۳۴۰
فضل الله نوری ۵۲۹	عمادالدین ۴۷۸
فضولی.. ۱۲۸, ۱۷۹, ۱۹۶, ۲۱۰, ۳۰۳,	عمادالدین نسیمی ۶۰۳, ۶۰۲
۳۰۷, ۳۴۸, ۳۹۷, ۴۳۵, ۴۶۱	عنایت الله رضا ۶۰۳
فقه ۵۱۳	عوامل ۵۱۳, ۱۹۶

قرآن..... ۴۱۵	فلسطین..... ۲۱۶, ۱۸۷, ۱۸۵
قرآن..... ۱۱۰, ۵۱, ۴۲, ۳۷, ۳۶, ۲۱	فلسفہ..... ۵۱۳
..... ۲۱۴, ۲۱۱, ۱۸۶, ۱۲۹, ۱۲۸	فوکول کولو..... ۵۳۸
..... ۴۹۹, ۴۹۷, ۳۳۹, ۳۰۶, ۳۰۵	فیوضات..... ۵۳۸, ۱۹۵
..... ۵۲۹, ۵۱۶, ۵۰۴, ۵۰۲, ۵۰۱	قئیدار..... ۲۱۱
..... ۵۵۰, ۵۴۷, ۵۴۵, ۵۴۴, ۵۳۷	قارا مجموعہ... ۴۷۷, ۳۰۶, ۳۰۵, ۲۵۷
..... ۶۱۸, ۵۶۵	قاراباغ..... ۱۹۰, ۱۸۷
قزوین..... ۶۱۰, ۵۲۲	قاراداغ..... ۵۹۱, ۹۱
قوبوستان..... ۶۰۱	قازاق... ۵۴۷, ۵۴۳, ۵۴۲, ۵۲۶, ۵۱۸
قوچارانی..... ۲۱۷ ۵۶۶, ۵۵۲, ۵۵۱, ۵۴۹, ۵۴۸
قورقود..... ۴۷۹	قاس..... ۲۶۰
قوشچو اوغلو..... ۵۷۹	قاسان..... ۲۵۷
قېزېل پلاک..... ۶۳۱	قاشقایی ۶۰۲, ۶۰۳, ۶۰۴, ۶۰۵, ۶۰۶
کاوه بیات..... ۶۰۳ ۶۰۷, ۶۰۸, ۶۰۹
کرباسیہ..... ۴۲۳	قاشقایی لوحه لری..... ۶۰۴
کربلا..... ۳۴۰, ۲۹۲, ۲۰۶	قاشقایی..... ۴۱۰, ۳۱۷, ۳۱۵, ۲۵, ۲۲
کرم..... ۴۶۲	قاشقاییي..... ۱۳۶, ۳۰, ۲۹, ۲۸, ۲۵, ۲۳
کرمل..... ۵۳۰ ۱۶۲, ۱۶۳, ۲۰۳, ۲۰۴, ۲۰۵
کریم خان..... ۵۱۰ ۳۰۴, ۳۱۱, ۳۱۳, ۳۱۴, ۳۱۵
کریم خان مسجدین..... ۵۱۵ ۳۱۶, ۳۱۷, ۳۱۸, ۶۰۳
کریم مشروطه چی (سوئمز)..... ۵۹۳	قاضی برهان الدین..... ۴۸۰
کسروی..... ۶۰۳	قاف..... ۳۳۶
کسروی..... ۵۰۲	قافقاز..... ۵۲۰
کسروی..... ۲۵۸, ۲۵۷, ۲۰۱, ۱۲۴	قالو بلی..... ۲۱۳
کشف الحقایق..... ۵۰۴	قدیر..... ۵۳۱

۶۰۳..... گؤلۆستان	۴۲۴..... کشف الرّموز
۵۹۷..... گۆنشلی وطن یادداشتلاری	۸۷..... کشوری
۴۶۳ لُر	۵۱۳..... کلام
۴۲۲, ۱۹۵..... لقمان	۳۵۹, ۳۵۱..... کنعان
۵۱۳..... لمعه	۲۰۷, ۸۴..... کور اوغلو
۵۱۸..... لیاخوف	۵۴۲..... کورت وسترو
۳۶۸..... ما لَم یَعْلَم	۴۶۳..... کورد
۲۲۸..... مائوئیست	۵۱۸..... کوروش
۵۱۳, ۴۹۸..... ماخاچ قالا	۴۲۴, ۳۸۸, ۲۵۳..... کوروش
۴۱۱, ۴۱۰, ۴۰۸, ۲۷, ۲۶..... مآذون	۴۷۹..... کور اوغلو
۳۱۲..... مآذون دده	۴۶۲..... کور اوغلو
۵۳۸..... ماژور بیورلینق	۴۵۶, ۳۳۴, ۲۸۴..... کور اوغلو
۳۲۸..... مانشان	۲۰۸..... گۆی تۆرک
۲۶۰..... مانیسسه	۱۵۸..... گۆی چیم
۶۳۱..... ماهی سیاه کوچولو	۳۳۴..... گۆی گونبذ
۵۹۶..... مثنوی معنوی	گۆی مسجد ... ۴۸, ۳۳۴, ۵۰۹, ۵۱۰,
محمد (ص)	۵۶۱, ۵۱۱
۴۲۱..... محمد املی	۵۱۰..... گۆی گونبذ
۵۸۹..... محمد حسین شهریار	۳۳۵..... گزران
۵۰۳..... محمد ذکالی	۱۹۵..... گلشن راز
۶۱۳..... محمد رضا کریمی	۴۴۱..... گلناز
۴۳۳..... محمد صادق	۴۵۷..... گوراوان
۵۱۹, ۵۱۷..... محمد علی شاه	۵۲۴..... گورگان
۵۳۱..... محمد قولو	۴۴۶, ۴۴۳..... گؤلناز
۶۲۵..... محمدتقی زهنابی	

۵۷۹..... ملامحمد فضولی	۵۹۲, ۹۲..... محمدرضا خان
۵۱۶..... ملی انجمن	۵۳۹, ۵۱۸..... محمدعلی شاه
۲۱۷..... ممد نفی	۵۸۹..... محمود دولت آبادی
۴۲۲..... منبع الاسرار	۵۴۹..... محمود*
۵۱۳..... منشآت	۵۵۰, ۵۴۹, ۵۴۶..... مخبر السلطنه
۶۰۶..... منصور شامحمدی	۵۴۸..... مخبر السلطنه
۵۱۳..... منطق کبری	۴۴۶..... مختار
۱۹۶..... منطق کبری	۵۰۱..... مختارنامه
۴۲۱..... منہاج الکرامه	۴۴۷..... مختاری
۵۴۶..... مہدی قولو	۴۷۰, ۲۰۶..... مدینہ
۵۹۶..... مولانا جلال الدین رومی «مولوی»	۵۹۹..... مدینہ خانم گلگون
۵۹۶..... مولوی	۴۲۳..... مراغہ
۱۱۷, ۱۱۶..... میثاق	۲۱۳..... مرتضی (ع)
۵۷۲..... میثاق نشریہ	۴۷۲, ۴۷۱, ۴۳۱..... مشفق
۴۷۸..... میرانشاہ	۱۹۶..... مشکوٰۃ
۵۱۳..... میرزا ابوالحسن انگجی	۵۲۲..... مشهد
۵۲۶..... میرزا اسماعیل	۵۴۶..... مشیرالدوٰولہ
۵۳۹..... میرزا باقر	۵۱۸, ۱۵۸..... مصر
۵۶۰, ۵۰۰..... میرزا حسن رشیدیہ	۲۱۳..... مصطفی (ص)
۵۱۳..... میرزا حسن مجتہد	۲۱۴..... مصطفی
۵۱۳..... میرزا عبدالعلی	۵۶۳, ۵۱۷..... مظفرالدین شاہ
۵۷۲..... میرزا علی اکبر صابر	۵۰۱..... معجم
۵۷۲..... میرزا علی معجزی	۱۹۶..... معراجنامہ
۵۴۵..... میرزا کوچوک خان	۵۸۹..... مفتون امینی
۲۶..... میرزا ماذون قشقای	۲۰۶, ۴۵..... مکہ

۵۱۷..... نوئیره‌وان	۴۹۳..... میشو
۵۲۳..... نیقالای	۴۹۳..... میشو داغی
۵۱۳..... هئیت	۱۹۰..... میغری
۲۱۰..... هئیراتی	۵۹۶..... ناصر خسرو
۵۴۹..... هاشم *	۴۵۷..... ناها
۴۳۵..... هجری دده	۴۵۷..... ناهران
۴۷۰..... هربی	۷۹..... ناهران کندی
۳۸۳..... هرْمز	۱۹۶..... نباتی
۲۱۴..... هلْ آتی	۴۵۴..... نبی
۲۱۵, ۲۱۴..... همتی	۲۱۷..... نتانیاھونو
۵۲۴, ۱۸۴..... همدان	۵۱۳..... نجوم
۵۱۳..... هندسه	۴۷۸..... نخجوان
۵۸..... هوشنگ فرصت	۵۹۶, ۵۷۹..... نسیمی
۴۶۶, ۴۶۲..... هورْموزد	۱۹۶, ۲۰۷, ۲۱۰, ۴۶۱, ۴۶۷, نسیمی
۲۱۷..... هیتلر	۶۳۴
۲۱۴, ۲۰۷..... هیدجی	۵۰۱..... نصاب
۱۱۱..... هیند،	۶۰۳..... نصرالله پور جواد
۵۴۴, ۵۲۲..... واسمبنج	۲۰۹..... نظام الدین
۲۱۷..... واسیلویچ	۱۱۴, ۱۱۳..... نظامی
۴۶۱..... واقیف	۵۰۴..... نعمان زاده
۲۱۰..... واقف	۶۳۴, ۴۷۸..... نعیمی
۵۳۷..... وثوق الدؤوله	۵۷۲..... نگار خانیم خیای
۵۳۹, ۵۳۸, ۵۳۶, ۵۲۸..... وثوق الدؤوله	۴۲۲..... نهج الحق
۵۴۶..... وثوق الدؤوله	۵۳۹..... نوبار
۵۶۴..... وثوق الدوله	۴۵۷..... نوجهده

اٲل نيسگيلي	٤٩٢
ياشار ٣٠٨ , ٩٩	٥٧٢..... وءوء ءوسٲى
ياشار (فرزند) ٤١٨ , ٣٥٢	٥٤٠..... وٲن ءيلي
يپريم خان ٥٢٨	٥٠٣..... وهابى
يپريم خان ٥٢٩	وورغون ... ١٩ , ٩٤ , ١٥٧ , ١٧٥ , ٢٣٢ ,
يحيى ءوكا ٤٠٣	٢٧٤ , ٢٨٢ , ٣١٨ , ٣٣١ , ٤٣١ ,
يحيى ءوكا ٢٠١	٤٢٤ , ٤٦١ , ٤٨٢ , ٤٩٠ ,
يورد غزللى ٥٨٥ , ٥٧٩	٣٠٨..... يٲنى سٲى
يوسف خاص حاجيب ١٩٤	٣٠٨..... ياركند
	٢٤٠..... يازنه